

ᠮᠤᠴᠢᠨᠮᠤᠩᠭ᠎ᠠᠰᠤ

ท่านผู้ว่าการป่วย

ธนาคารแห่งประเทศไทย
4 พฤศจิกายน 2542

HB
126
193215
1163
112

ନିଉନ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ

สารจากผู้ที่ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย

หลังจากสงครามโลกครั้งที่สอง ประเทศไทยได้มีข้าราชการที่เก่ง กล้า และ
ซื่อสัตย์สุจริต ซึ่งทุกคนรู้จักดี ท่านคือ ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ อดีตผู้ว่าการธนาคาร
แห่งประเทศไทย

ผลงานของท่านมีทั้งที่สร้างขณะที่ปฏิบัติงานในธนาคารแห่งประเทศไทย
โดยการพัฒนาด้านการเงินการธนาคาร ที่สำคัญ อาทิ การร่างพระราชบัญญัติ
ธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 และการกำหนดค่าเสมอภาคของเงินบาท ทางด้าน
การคลัง ท่านมีส่วนสำคัญในการปรับปรุงพระราชบัญญัติวิธีการงบประมาณ พ.ศ.
2502 และวางนโยบายการก่อกำหนดนี้สารธารณะของรัฐบาล รวมทั้งเป็นผู้บุกเบิกให้
มีการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ท่านได้สร้างความสัมพันธ์กับ
องค์กรต่าง ๆ ในต่างประเทศหลายแห่ง และด้วยวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลท่านได้
ริเริ่มปรับปรุงองค์กรของธนาคารแห่งประเทศไทยอย่างเป็นระบบ ซึ่งล้วนแต่
สร้างความเจริญเติบโตและชื่อเสียงให้กับธนาคารแห่งประเทศไทย

ในโอกาสครบ 100 วันแห่งการถึงแก่อนิจกรรมของ ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์
ในวันพฤหัสบดีที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2542 นี้ เพื่อระลึกถึงคุณงามความดี และ
เผยแพร่ผลงานอันทรงคุณค่าของท่าน ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงได้จัดทำหนังสือ
"ท่านผู้ว่าการป๋วย" และจัดกิจกรรมเชิดชูเกียรติดร.ป๋วยขึ้น ประกอบด้วย พิธีทาง
ศาสนาเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ท่าน และจัดนิทรรศการรวมทั้งการอภิปรายทางวิชาการ
ระหว่างวันที่ 5 ถึง 19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2542 นอกจากนี้ ยังมีโครงการจัดตั้ง
กองทุนป๋วย อึ๊งภากรณ์ เพื่อสืบสานเจตนารมณ์ของดร.ป๋วยโดยการส่งเสริม
สนับสนุนการทำวิจัย การศึกษา และค้นคว้าในรูปงานนิพนธ์ หรือบทความใน
สาขาเศรษฐศาสตร์และสาขาอื่น ๆ ที่สอดคล้องกับอุดมการณ์และจริยธรรมของ
ดร.ป๋วย

ในนามของธนาคารแห่งประเทศไทย ผมขอขอบคุณอดีตผู้ว่าการ อดีต
พนักงานธนาคารแห่งประเทศไทย และบุคคลใกล้ชิดดร.ป๋วยที่ได้อนุเคราะห์ให้
ข้อเขียน คำสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นข้อมูลสำคัญยิ่ง และขอขอบคุณคณะที่ปรึกษาที่
ได้ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดทำหนังสือ "ท่านผู้ว่าการป๋วย" จนสำเร็จ
ลุล่วงด้วยดี

(ม.ร.ว. จัตุมงคล โสณกุล)

ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย

4 พฤศจิกายน 2542

บทนำ

"ท่านผู้ว่าการป่วย" เป็นคำที่ชาวแบงก์ชาติใช้เรียก ดร.ป่วย อึ้งภากรณ์ ปุชนียบุคคล ผู้ทำคุณประโยชน์ให้แก่ประเทศไทย จนได้รับการยกย่องว่าเป็น "เสาหลักทางเศรษฐกิจศาสตร์ของไทย" "บิดาแห่งทรัพยากรมนุษย์" "ธรรมศาสตร์จารย์" และ "บุคคลแห่งสันติภาพ" เนื่องจากผลงานทรงคุณค่าที่ท่านได้สร้างไว้ทั้งที่ธนาคารแห่งประเทศไทย กระทรวงการคลัง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ตลอดจนหน่วยงานอื่น ๆ มีมากเกินไปจนนับ

หนังสือและข้อเขียนทั้งของดร.ป่วย อึ้งภากรณ์เอง และทั้งที่มีผู้เขียนถึงท่านและผลงานของท่านมีอยู่แล้วมากมาย คำถามจึงมีว่าการที่ธนาคารแห่งประเทศไทยจะจัดทำหนังสือขึ้นมาอีกหนึ่งเล่มจะเป็นการเพิ่มองค์ความรู้ความเข้าใจที่จะสร้างคุณค่าให้สังคมไทยได้อีกหรือ แต่เมื่อพิจารณาว่ายังมีเอกสาร ข้อเขียน ทั้งที่เขียนโดยดร.ป่วยเองและที่กล่าวขานถึงท่านที่ยังไม่ได้มีการเผยแพร่อยู่อีกจำนวนหนึ่ง จึงสมควรได้มีการรวบรวมและจัดทำขึ้นเพื่อระลึกถึงคุณประโยชน์ คุณงามความดี และเผยแพร่บทบาท ผลงานอันทรงคุณค่าที่ดร.ป่วย ได้สร้างสรรคให้แก่ประเทศไทย และเพื่อให้ผู้ที่สนใจได้ศึกษาชีวประวัติผลงานของท่านได้อย่างครบถ้วนและละเอียดลึกซึ้งยิ่งขึ้น

หนังสือเล่มนี้เรียกชื่อว่า"ท่านผู้ว่าการป่วย"เพื่อแสดงให้เห็นถึงจุดมุ่งหมายในการจัดทำหนังสือที่จะกล่าวในรายละเอียดของความสัมพันธ์ระหว่างดร.ป่วยกับธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นสำคัญ โดยตระหนักว่าคุณงามความดีและผลงานของดร.ป่วยมีมากมายจนไม่สามารถจะนำมารวบรวมให้ครบถ้วนได้ในหนังสือเล่มเดียว

หนังสือเล่มนี้แบ่งออกเป็นสามภาค ภาคแรกจะกล่าวถึงดร.ป๋วยในเรื่องอุดมคติ ปรัชญาชีวิต ประวัติ หน้าที่การงาน เกียรติประวัติ บทบาททางการเมือง และช่วงสุดท้ายของชีวิต ภาคที่สองจะกล่าวถึงภาพรวมการทำงานของดร.ป๋วยให้ธนาคารแห่งประเทศไทยในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2493 ถึง พ.ศ. 2514 รวมทั้งการกลับมาเยี่ยมธนาคาร และภาคที่สามเป็นเรื่องราวเกี่ยวเนื่องกับบทบาทและผลงานสำคัญ ๆ ของดร.ป๋วย อันได้แก่ การรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ พัฒนาระบบสถาบันการเงินให้มีความมั่นคง วางรากฐานการพัฒนาความสัมพันธ์กับองค์การระหว่างประเทศ และการพัฒนาระบบงานภายในและบริหารบุคลากรในธนาคารแห่งประเทศไทย

ในการจัดทำหนังสือ "ท่านผู้ว่าการป๋วย" นี้ นอกจากจะรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางประวัติศาสตร์ของธนาคารแห่งประเทศไทยและเอกสารอื่น ๆ แล้ว ยังได้ข้อมูลจากข้อเขียนและคำบอกเล่าของอดีตพนักงานธนาคารแห่งประเทศไทย และบุคคลใกล้ชิดกับดร.ป๋วย ทั้งนี้ธนาคารได้เก็บรวบรวมเอกสารดังกล่าวไว้ที่หอจดหมายเหตุ ของธนาคารแห่งประเทศไทย เพื่อประโยชน์ในการค้นคว้าอ้างอิงได้อย่างต่อเนื่องไปในอนาคต

เป็นที่หวังว่าหนังสือ "ท่านผู้ว่าการป๋วย" นี้ จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านและเป็นแนวทางให้อนุชนรุ่นหลังดำเนินรอยตามความจริง ความงาม และความดีของท่าน ตลอดจนสืบทอดเจตนารมณ์ในการสร้างสรรค์คุณประโยชน์ต่อประเทศชาติสืบไป

คณะผู้จัดทำ

4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2542

สารบัญ

บทนำ

ภาคที่ หนึ่ง

รู้จักดร. ป๋วย อึ๊งภากรณ์

อุดมคติและปรัชญาชีวิต	4
สร้างคุณให้แก่แผ่นดิน	23
ข้าราชการผู้เก่งกาจและซื่อสัตย์	27
อุทิศตนเพื่อการศึกษาและการพัฒนา	35
บทบาทต่อสังคมและการเมือง	48
ลักษณะเด่นและความสามารถพิเศษ	58
วัยเด็ก การศึกษา และชีวิตครอบครัว	77
เกียรติประวัติ	86
ช่วงสุดท้ายของชีวิต	91

ภาคที่ สอง

ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์กับธนาคารแห่งประเทศไทย

พนักงานพิเศษ (พ.ศ.2493-2495)	106
กรรมการธนาคาร (พ.ศ.2495-2496)	113
รองผู้ว่าการ (พ.ศ.2496-2497)	117
ผู้เชี่ยวชาญประจำธนาคาร (พ.ศ.2497-2499)	126
ผู้ว่าการ (พ.ศ.2502-2514)	132
ลาออกจากตำแหน่ง	143
กลับมาเยี่ยมธนาคาร	151

ภาคที่ สิบ

ผลงานสำคัญของท่านผู้ว่าราชการปวย

ปัญหาที่ต้องแก้ไข	163
รักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ	164
พัฒนาระบบสถาบันการเงิน	176
วางรากฐานการพัฒนาประเทศ	194
ความสัมพันธ์กับองค์การระหว่างประเทศ	207
พัฒนาระบบงานภายในและบริหารบุคลากร	214

บทสรุป

240

รายการอ้างอิง

249

ภาคที่
หนึ่ง

เสาหลักเศรษฐกิจศาสตร์ล้ำ

ลือชา

งานหลากหลายพัฒนา

เลิศล้ำน

ความดีท่ามกลางตรา

ตรึงแผ่น ดินแฮย

สันติประชาธรรมถ้วน

เที่ยงแท้รากฐาน

คุณภาพแห่งชีวิต ปฏิทินแห่งความหวัง : จากครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน

เมื่อผมอยู่ในครรภ์ของแม่ ผมต้องการให้แม่ได้รับทานอาหารที่มีคุณประโยชน์ และได้รับการเอาใจใส่และบริการอันดีในเรื่องสวัสดิภาพของแม่และเด็ก

ผมไม่ต้องการมีพี่น้องมากอย่างที่พ่อแม่ผมมีอยู่ และแม่จะต้องไม่มีลูกถึ้นัก

พ่อกับแม่จะแต่งงานกันถูกกฎหมาย หรือธรรมเนียมประเพณีหรือไม่ ไม่สำคัญ แต่สำคัญที่พ่อกับแม่ต้องอยู่ด้วยกันอย่างสงบสุข ทำความอบอุ่นให้ผมและพี่น้อง

ในระหว่าง 2 - 3 ขวบแรกของผม ซึ่งร่างกายและสมองผมกำลังเติบโตในระยะที่สำคัญ ผมต้องการให้แม่ผมกับตัวผมได้รับทานอาหารที่เป็นคุณประโยชน์

ผมต้องการไปโรงเรียน พี่สาวผมหรือน้องสาวผมก็ต้องการไปโรงเรียน จะได้มีความรู้หากินได้ และจะได้รู้คุณธรรมแห่งชีวิต ถ้าผมมีสติปัญญาเรียนชั้นสูง ๆ ขึ้นไป ก็ให้มีโอกาสเรียนได้ ไม่ว่าพ่อแม่ผมจะรวยหรือจน จะอยู่ในเมืองหรือชนบทแรงแค้น

เมื่อออกจากโรงเรียนแล้ว ผมต้องการงานอาชีพที่มีความหมาย ทำให้ได้รับความพอใจว่าตนได้ทำงานเป็นประโยชน์แก่สังคม

บ้านเมืองที่ผมอาศัยอยู่ จะต้องมิใช่มีแต่ ไม่มีการค้าข่มขู่ กตขี้ หรือประทุษร้ายกัน ประเทศของผมควรจะมีความสัมพันธ์อันชอบธรรมและเป็นประโยชน์กับโลกภายนอก ผมจะได้มีโอกาสเรียนรู้ถึงความคิดและวิชาของมนุษยทั้งโลก และประเทศของผมจะได้มีโอกาสรับเงินทุนจากต่างประเทศมาใช้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

ผมต้องการให้ชาติของผม ได้ขายผลิตผลแก่ต่างประเทศด้วยราคาอันเป็นธรรม ในฐานะที่ผมเป็นชาวนาชาวยุโรป ผมก็อยากมีที่ดินของผมพอสมควรสำหรับทำมาหากิน มีช่องทางได้กู้ยืมเงินมาขายงาน มีโอกาสรู้วิธีทำกินแบบใหม่ ๆ มีตลาดดี และขายสินค้าได้ราคายุติธรรม

ในฐานะที่ผมเป็นกรรมกร ผมก็ควรจะมีหุ้นส่วน มีส่วนในโรงงาน บริษัท ห้างร้านที่ผมทำอยู่

ในฐานะที่ผมเป็นมนุษย์ ผมก็ต้องการอ่านหนังสือพิมพ์และหนังสืออื่น ๆ ที่ไม่แพงนัก จะฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ก็ได้ โดยไม่ต้องรบกวนจากการโฆษณามากนัก

ผมต้องการสุขภาพอนามัยอันดี และรัฐบาลจะต้องให้บริการป้องกันโรคแก่ผมอย่างฟรี กับบริการการแพทย์ รักษาพยาบาลอย่างถูกต้องอย่างดี เจ็บป่วยเมื่อใดหาหมอหาพยาบาลได้สะดวก

ผมจำเป็นต้องมีเวลาว่างสำหรับเพลิดเพลินกับครอบครัว มีสวนสาธารณะที่เขียว
ข่ม สามารถมีบทบาทและชมศิลปะ วรรณคดี นาฏศิลป์ ดนตรี วัฒนธรรมต่างา
ที่ยางานวัด งานลอยกระทง งานนักขัตตฤกษ์ งานकुศลอะไรได้พอสมควร

ผมต้องการอากาศบริสุทธิ์สำหรับหายใจ น้ำบริสุทธิ์สำหรับดื่ม

เรื่องอะไรที่ผมทำเองไม่ได้หรือได้แต่ไม่ดี ผมก็จะขอร่วมมือกับเพื่อนฝูงในรูปสหกรณ์
หรือสโมสร หรือสหภาพ จะได้ช่วยซึ่งกันและกัน

เรื่องที่ผมเรียกร้องข้างต้นนี้ ผมไม่เรียกร้องเปล่า ผมยินดีเสียภาษีอากรให้
ส่วนรวมตามอัตราภาพ

ผมต้องการโอกาสที่มีส่วนในสังคมรอบตัว ผมต้องการมีส่วนในการวินิจฉัย
ชะตาทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของชาติ

เมื่อผมก็ต้องการโอกาสต่าง ๆ เช่นเดียวกับผม และเราสองคนควรจะได้รับ
ความรู้และวิธีการวางแผนครอบครัว

เมื่อแก่ ผมและเมียก็ควรได้ประโยชน์ตอบแทนจากการประกันสังคม ซึ่งผมได้
จ่ายบำรุงตลอดมา

เมื่อจะตาย ก็ขออย่าให้ตายอย่างโง่ ๆ อย่างบ้า ๆ คือ ตายในสงครามที่คน
อื่นก่อให้เกิดขึ้น ตายในสงครามกลางเมือง ตายเพราะอุบัติเหตุรถยนต์ ตายเพราะน้ำ
หรืออากาศเป็นพิษ หรือตายเพราะการเมืองเป็นพิษ

เมื่อตายแล้ว ยังมีทรัพย์สินสมบัติเหลืออยู่ เก็บไว้ให้เมียผมพอใช้ในชีวิตของเธอ
ถ้าลูกยังเล็กอยู่ก็เก็บไว้เลี้ยงให้โต แต่ลูกที่โตแล้วไม่ให้ นอกนั้นรัฐบาลควรเก็บไปหมด
จะได้ใช้เป็นประโยชน์ในการบำรุงชีวิตของคนอื่น ๆ บ้าง

ตายแล้ว เผาผมเกิด อย่ายัง คนอื่นจะได้มีที่ดินอาศัยและทำกิน และอย่าทำ
พิธีรีตองในงานศพให้วุ่นวายไป

นี่แหละคือ ความหมายแห่งชีวิต นี่แหละคือ การพัฒนาที่จะควรให้เกิดขึ้นเพื่อ
ประโยชน์ของทุกคน

สุดท้ายนี้ ขอขอบพระคุณท่านทั้งหลายที่อุตสาหะอ่านมาจนจบ ขอความสุข
สวัสดิและสันติสุขจงเป็นของท่านทั้งหลาย และพระท่านกล่าวไว้ดังนี้ เกี่ยวกับความสวัสดิ

**"เราตถาคตไม่เห็นความสวัสดิอื่นใดของสัตว์ทั้งหลาย นอกจากปัญญา
เครื่องตรัสรู้ ความเพียร ความสำรวมอินทรีย์ และความเสียสละ"**

Doc Sign/5

รู้จัก

ดร.ป่วย อึ้งภากรณ์

ดร.ป่วย อึ้งภากรณ์เป็นผู้มีอุดมคติสมบูรณด้วยคุณธรรมสามประการคือ ความจริง ความงาม และความดี มีปรัชญาในการดำรงชีวิตที่สมถะ ซื่อสัตย์สุจริต ประพฤติอยู่ในครรลองของธรรมะ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ไม่ไขว่คว้าหา ตำแหน่งการเมืองเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ใส่ตน เป็นผู้นำที่ดี เก่ง กล้า เมตตา อารีและมีวิสัยทัศน์กว้างไกล

บุคคลหลายกลุ่มรู้จักท่านในฐานะผู้เชี่ยวชาญรอบรู้ทางวิชาการ ในภาค แรกนี้ท่านจะรู้จักดร.ป่วยมากขึ้นอีกในมุมมองที่เป็นผู้มีความสามารถพิเศษและ สุนทรียภาพทางดนตรี ตลอดจนเป็นผู้มีอัจฉริยะเชิงวรรณศิลป์ และยังให้ภาพ ภูมิหลังครั้งวัยเด็ก ชีวิตการศึกษา การทำงาน และชีวิตครอบครัว ตลอดจนการ สร้างวีรกรรมให้คุณแก่แผ่นดินโดยการเข้าร่วมเป็นเสรีไทยในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง

ดร.ป่วยอุทิศตนรับใช้ชาติด้วยการปฏิบัติหน้าที่ในหน่วยงานที่เป็นหัวใจ ของการเงินการคลัง และการพัฒนาประเทศ คือกระทรวงการคลัง ธนาคารแห่งประเทศไทย และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ รวมทั้งมุ่งพัฒนาด้านการศึกษา สร้างบุคลากรในวงการศึกษา การเงินและการ ธนาคารมากมาย ด้วยผลงานที่มีคุณค่าซึ่งดร.ป่วยได้สรรค์สร้างให้กับประเทศชาติ ดร.ป่วยจึงได้รับรางวัลรามอนแมกไซไซ สาขาบริการสาธารณะ และต่อมาได้รับ เกียรติเป็นธรรมศาสตราจารย์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ด้วยความที่เป็นคนกล้าและตรงไปตรงมาจนขัดผลประโยชน์กลุ่ม นักการเมือง ดร.ป่วยจึงต้องหันเหจากประเทศไทยไปพำนักที่ประเทศอังกฤษ ใช้ บั้นปลายชีวิตร่วมกับครอบครัวอย่างสงบสุขแม้จะมีปัญหาด้านสุขภาพ และใน วาระสุดท้ายแห่งชีวิต ท่านก็ได้ถึงแก่อนิจกรรมอย่างสงบที่กรุงลอนดอน ประเทศ อังกฤษ เหลือไว้แต่คุณงามความดีและผลงานที่มีคุณค่าไว้ให้อนุชนรุ่นหลัง

อุดมคติและปรัชญาชีวิต

...คนเป็นอันมากทุกวันนี้ เปรียบได้เสมือนว่าที่ขาดลอย ไม่ว่าจะลมจะพัดพาไปทิศทางใดก็ลอยไปตามลม พอหมดแรงลมก็ตกสู่พื้น บางคนเปรียบเสมือนเรือที่ปราศจากหางเสือ มีกำลังอยู่ในตัวของตัวเอง เดินไปได้เสมอ แล้วแต่คลื่นลมจะพาไป เป็นเรือที่จะไม่ขวางลำเมื่อน้ำเชี่ยว คนชนิดนี้มีชีวิตอยู่ตามบุญตามกรรม มีช่องทางใดที่ง่าย ที่จะเอาตัวรอด ที่จะได้ประโยชน์ส่วนตัว ก็เสาะแสวงช่องทางนั้น ไม่ได้ใฝ่แสวงวิถีทางอันนำไปสู่สิ่งประเสริฐซึ่งเป็นความหมายแห่งอุดมคติ...(25)

ภาพวาดสมบัติของธนาคารแห่งประเทศไทย
โดย จักรพันธุ์ โปษยกฤต

อุดมคติ

คุณภาพแห่งชีวิต ปฏิทินแห่งความหวัง : จากครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน (39) เป็นผลงานเขียนของดร.ป๋วย อึ้งภากรณ์ที่สะท้อนความคิดของท่านในทุกๆด้าน ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองโดยมีจุดร่วมคือความเป็นธรรมในสังคม และการดำรงชีวิตที่มีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับ

หากวิเคราะห์อุดมคติของดร.ป๋วยในแง่มุมต่างๆ แล้ว จะพบว่า นอกจากดร.ป๋วยจะมีอุดมคติประจำใจแล้ว ท่านยังมีอุดมคติเพื่อสังคมส่วนรวมและมีอุดมคติทางการเมืองอีกด้วย

อุดมคติประจำใจ

ข้อเขียนของดร.ป๋วยในบทความ **เหลี่ยมหลัง แลหน้า (43)** กล่าวถึงอุดมคติประจำใจของท่านไว้ว่า

คนเราจะเป็นคนที่สมบูรณ์ได้ต้องระลึกเสมอถึงคุณธรรม 3 ข้อ คือ ความจริง ความงาม ความดี กล่าวโดยย่อ **ความจริง** หมายถึง สัจธรรมและหลักวิชา **ความงาม** หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่ทำให้มนุษย์มีวัฒนธรรม และความเพลิดเพลินเป็นการอดิเรก รวมทั้งการกีฬาประเภทต่างๆ **ความดี** นั้นหมายถึง การไม่เบียดเบียนประทุษร้ายต่อกัน ความสัตย์สุจริตและการบำเพ็ญประโยชน์ต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ถ้าขาดคุณธรรมอย่างใดอย่างหนึ่งก็จะทำให้มนุษย์นั้นๆ มีความบกพร่องไป

ดร.ป๋วยได้ขยายความในเรื่องความจริง ความงาม และความดีไว้อย่างน่าสนใจในการแสดงปาฐกถาอนุสรณ์ ชินแคลร์ ทอมป์สัน พ.ศ.2512 เรื่อง "ศีลธรรมและศาสนาในการพัฒนาชาติ" (42) ซึ่งสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

ความจริง เป็นธรรมที่คนเราใฝ่หาทั้งทางโลกและทางธรรม ทั้งทางวิทยาศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ คือความก้าวหน้าทางวัตถุ การอยู่ดีกินดี วิทยาศาสตร์จะเจริญก้าวหน้าได้ก็โดยมนุษย์ค้นพบความจริงจากโลกวิทยาศาสตร์ แล้วนำไปใช้ประโยชน์แก่มนุษยชาติ แต่ทั้งนี้จำเป็นต้องอาศัยสังคมนานาชาติช่วยด้วย จึงจะแพร่ประโยชน์ทางวัตถุนั้นให้เป็นไปตามต้องการ ในหมู่ชนที่รวมกันเป็นสังคม

ความงาม เป็นคุณธรรมที่จิตใจของมนุษย์เรียกร้อง มนุษย์มีความพึงพอใจลึกซึ้งเข้าไปในจิตใจด้วยศิลปะและธรรมชาติแวดล้อม คำพูดที่จับใจดนตรีที่ไพเราะ กวีนิพนธ์ วิศวกรรมและความเสียสละของมนุษย์ รวมทั้งอาหารที่อร่อยและนักกีฬาที่มีความสามารถ ความงามเหล่านี้ทำความเจริญให้แก่ใจ เป็นปัจจัยสำคัญของความจำเป็นของมนุษย์ที่ขาดไม่ได้

ความดีนั้น เป็นเครื่องหล่อเลี้ยงและกำกับโลก ถ้าโลกเรามีแต่ความชั่วเป็นเกณฑ์ มนุษย์จะเบียดเบียนซึ่งกันและกัน แทนที่จะช่วยกันบำรุงหมู่คณะให้เจริญ ชั้นแรกก็คือ ให้รู้จักแยกแยะว่าอะไรดี อะไรชั่ว ต่อมาก็มีสติที่ห้ามมิให้ทำการบางอย่าง เพราะเป็นภัยแก่มนุษย์ และมีคำสั่งสอนให้มีธรรมะ คือ การกระทำเป็นหน้าที่ต่อตนเอง ต่อครอบครัว และต่อหมู่คณะ สังคม ประเทศชาติ ความดีก็เป็นปัจจัยในการพัฒนาทั้งคนและชาติ

ในเรื่องความดีตร.ปวายได้แสดงความเห็นไว้ใน **อุตมคติเพื่อสังคม** (25) ว่า "...สิ่งที่ดีนั้นปฏิบัติยาก ไม่ใช่ปฏิบัติไม่ได้ ต้องพยายามปฏิบัติให้ได้ สิ่งที่ดีนั้น จะปฏิบัติให้ง่ายสักปานใดก็ดีขึ้นไม่ได้..."

อุตมคติเพื่อสังคม

จากข้อเขียน **เหลียวหลัง แลหน้า** บันทึกไว้ว่า "สังคมที่พึงปรารถยานั้น จะต้องประกอบด้วยคุณธรรม 4 ประการ คือ มีสมรรถภาพ มีเสรีภาพ มี

ความชอบธรรม และมี ความเมตตากรุณา" ซึ่งตร.ปวายได้ให้ความหมายของคุณธรรม 4 ประการ สรุปได้ดังนี้

สมรรถภาพ หมายถึง ความรู้ความสามารถของผู้บริหารประเทศ และการให้การศึกษาแก่ประชากรทั้งประเทศ ตลอดจนจนระบบราชการและการบริหาร

รับพระราชทานเข็มกาชาด

ประเทศที่มีประสิทธิภาพ และประชาชนในแต่ละ
อาชีพสามารถดำรงอาชีพของตนตามหน้าที่ด้วย
ความซื่อสัตย์

ตราทองสมุด "บ่วง อึ้งภากรณ์"

เสรีภาพ หมายถึงเสรีภาพในสังคมหมายถึง
ถึงเสรีภาพในการพูด การเขียน การคิด การชุมนุม
กันโดยสันติและปราศจากอาวุธ เป็นต้น เสรีภาพเช่นว่านี้ไม่ใช่เสรีภาพในอันที่จะ
ทำให้ผู้อื่นเสื่อมเสียไป และข้อจำกัดเสรีภาพอีกข้อหนึ่งคือประโยชน์ส่วนรวม โดย
ความเห็นชอบของประชาชนส่วนใหญ่หรือโดยรัฐบาล

ความชอบธรรม หมายถึงความยุติธรรมในสังคม ความเสมอภาคไม่
ว่าคนร่ำรวยคนจนคนมีอำนาจวาสนาทุกคนต้องอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกัน "บ้านเมืองที่
ผมอาศัยอยู่จะต้องมีชื่อมีแป ไม่มีการข่มขู่กดขี่หรือประทุษร้ายกัน" และความ
อีกตอนหนึ่งว่า " ในสังคมที่มีความชอบธรรมนั้น ใครทำดีได้ดี ใครทำชั่วจะได้ชั่ว
นรกหรือสวรรค์อยู่ในชาตินี้เอง ไม่ต้องไปรอในชาติหน้า ผู้ที่ปลอมตัวว่าเป็นคนดี
ย่อมจะอยู่ในฐานคนดีอยู่ไม่นาน จะมีผู้ค้นพบในไม่ช้า "

ความเมตตากรุณา ในความหมายแคบหมายถึงการเกื้อกูลและเฉลี่ย
ความสุขให้แก่กัน ส่วนในความหมายกว้างกว่านั้นหมายถึงยิ่งกว่าการกระจาย
รายได้คือการหยิбыื่น การศึกษา การอนามัยและอาชีพให้แก่มนุษย์ทุกคน
เนื่องจากคนในสังคมล้วนมีความแตกต่างโดยกำเนิด ทั้งทางร่างกายและสติปัญญา
ความแตกต่างระหว่างคนรวยคนจน ความแตกต่างคนเมืองคนชนบท ความ
เมตตากรุณาจะช่วยลดความต่างต่างนั้นได้

อุดมคติทางการเมือง

ดร.บ่วงได้ยึดถือหลักธรรม 2 ข้อ คือ ความเป็นธรรมในสังคม และ
สิทธิเสรีภาพ ข้อความในจดหมายของนายเข้ม เย็นยิ่ง ถึงนายท่านุ เกียรติก้อง
ผู้ใหญ่บ้านไทยเจริญได้สะท้อนภาพความคิดของดร.บ่วงโดยชัดเจนว่า กฎหมาย
กฎระเบียบหรือกติกาต้องถือหลัก**ประชาธิปไตย คือธรรมเป็นอำนาจ ไม่ใช่อำนาจ
เป็นธรรม และธรรมเกิดจากประชาชน** ท่านได้ให้ข้อคิดไว้ ดังนี้

การจำกัดสิทธิของมนุษย์ การห้ามชาวไทยเจริญมิให้ใช้สมองคิดปาก
พูดมือเขียนโดยเสรี และมีให้ประชุมปรึกษาเรื่องราวต่างๆ เกี่ยวกับการ

ปกครองหมู่บ้านที่รักของเราทุกคนโดยเสรีนั้น กลับเป็นการตัดหนทางมิให้หมู่บ้านไทยเจริญได้รับประโยชน์จากสมองอันประเสริฐของชาวบ้าน ทั้งในฐานะปัจเจกชนและในฐานะส่วนรวมด้วย (29)

จากข้อเขียนดร.ป่วยใน “บันทึกประชารัฐไทย โดยสันติวิธี” (23)กล่าวว่า ถ้ายึดมั่นในหลักประชารัฐแล้ว ไม่มีวิธีอื่นใดเพื่อได้มาซึ่งประชารัฐ นอกจากสันติวิธี การใช้อาวุธอยู่เฉยๆ ประทัดประหารกันเพื่อประชารัฐนั้น แม้จะสำเร็จ อาจจะได้ผลเพียงชั่วคราวช่วยยาม จะไม่ได้ประชารัฐถาวร เมื่อฝ่ายหนึ่งใช้อาวุธแล้ว อีกฝ่ายหนึ่งแพ้กีย่อมคิดใช้อาวุธโต้ตอบ เมื่ออาวุธปะทะกันแล้วจะรักษาประชารัฐไว้ได้อย่างไร... ประชารัฐย่อมสำคัญที่ประชาชน ถ้าประชาชนส่วนใหญ่ไม่ต้องการประชารัฐ ก็ย่อมไม่มีทางที่ใครจะหิบบิ้นให้

ปรัชญาชีวิต

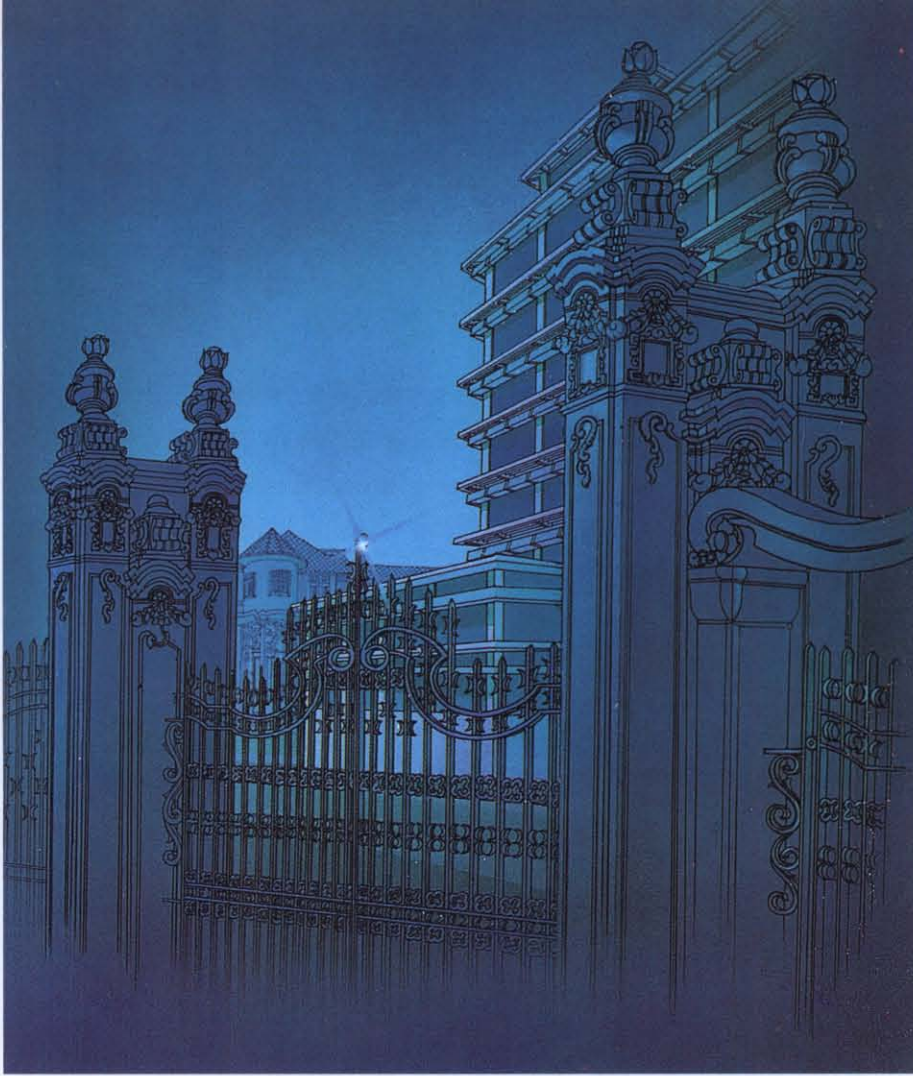
ดร.ป่วยมีปรัชญาในการดำเนินชีวิตอย่างแน่วแน่ เสมอต้นเสมอปลาย ยากจะหาผู้ใดเสมอเหมือนได้ในสังคมไทยยุคนี้ สิ่งที่ท่านปฏิบัติให้เห็นตลอดเวลาในชีวิตของท่านที่จะกล่าวถึงพอสังเขปหลายกรณีดังต่อไปนี้

เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นใหญ่

เหตุการณ์ที่เห็นได้เด่นชัดเมื่อดร.ป่วยสละตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยเพื่อไปดำรงตำแหน่งคณบดีคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เพียงแห่งเดียว ทั้งๆ ที่เงินเดือนในตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยสูงกว่ามาก ก็เพื่อต้องการมีเวลาไปทุ่มเทให้กับงานพัฒนาและวางรากฐานการศึกษาทางด้านเศรษฐศาสตร์

ทั้งนี้ ดร.ป่วยได้เคยกล่าวกับพนักงานธนาคารชาติว่า

ผู้ใหญ่แบงก์ชาติจะอยู่ในรั้วในวังบางขุนพรหมอย่างเดียวไม่ได้ ต้องออกไปสู้กับคนข้างนอก เพราะถ้าไม่ได้ออกไปสู้กับคนข้างนอกก็จะมีธุรกรรมมาถึงตัว กัยอันนี้คือเขาเรียกร้องเอาเงิน อาทิ โครงการต่างๆ ที่ไม่มีประโยชน์ทางเศรษฐกิจและการที่ต้องติดต่อกับรัฐบาลย่อมมีความจำเป็นที่จะต้องให้บุคคลของรัฐบาลเชื่อถือเราไม่ได้เห็นประโยชน์ส่วนตัว ไม่ได้เห็นประโยชน์ของธนาคารชาติ แต่เห็นประโยชน์ของแผ่นดิน ผู้ใหญ่ในธนาคารชาติจะต้องมีความ

กล้าหาญพอสมควร ถ้าอะไรที่ไม่ดีจำเป็นต้องพูดออกมา ถ้าไม่มีความกล้าแล้วจะเป็นดีกว่า เพราะเหตุว่าผู้ใหญ่ในธนาคารชาติเป็นนักบุญไม่ได้ เมื่อมีความจำเป็นจะต้องท้วงติงรัฐบาล จะนิ่งเป็นทองไม่รู้ร้อนไม่ได้ ถือว่าบกพร่องต่อหน้าที่

ข้อสัตย์สุจริต

...บุคคลจะมีประโยชน์ไม่ได้ ถ้ามีแต่ความรู้สำหรับอาชีพอย่างเดียว ต้องเป็นคนดี มีศีลธรรม ถือความสัตย์ รักศิลปะและความงาม รักหมู่คณะ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม บำเพ็ญตนเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น ฯลฯ ที่สำคัญที่สุดคือไม่ยอมเป็นหุ่นกระบอกให้มือที่สามชักใย... (22)

ไม่ว่าตร.ปวายจะดำรงตำแหน่งในหน้าที่การงานใดก็ตาม ท่านจะยึดถืออุดมคติในเรื่องของความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ตั้งตลอดเวลา โดยเฉพาะช่วงเวลาที่ยังดำรงตำแหน่งซึ่งจะต้องมีหน้าที่ดูแลเรื่องเงินทองของประเทศ ไม่ว่าจะในตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักงานงบประมาณ ตำแหน่งรองผู้ว่าการและผู้ว่าการ

ธนาคารแห่งประเทศไทย ก็จะรักษาประโยชน์ของประเทศโดยรวมเป็นหลัก ดังปรากฏในเหตุการณ์ขณะเมื่อ ดร.ป๋วยดำรงตำแหน่งรองผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย และได้รับแต่งตั้งให้เป็นกรรมการสอบสวนกรณีธนาคาร กรุงเทพบจำกัด ชื้อเงินปอนด์โดยไม่สุจริต ท่านก็ได้สอบสวนและให้ความเห็นอย่างตรงไปตรงมา ท่านสามารถดำเนินการให้ธนาคารที่กระทำผิดแห่งนี้ชดใช้เงินคืนให้ทางการโดยมิใยดีกับชื่อเรียกรื่องของผู้มีอำนาจในสมัยนั้นที่ต้องการเพียงให้มีการตักเตือนธนาคารแห่งนี้เท่านั้น ผลก็คือท่านถูกปลดจากตำแหน่งรองผู้ว่าการในระยะต่อมา

อีกเหตุการณ์หนึ่งคือเรื่องการพิจารณาเปลี่ยนที่พิมพ์ธนบัตรจากบริษัทโทมัส เดอลารู ของอังกฤษเป็นบริษัทซีเดียวิรตี้ โคลัมเบีย แบนก์โน้ต ประเทศสหรัฐอเมริกา ดร.ป๋วยได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้พิจารณาเรื่องนี้ร่วมกับเจ้าหน้าที่กระทรวงการคลังและธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่ง ดร.ป๋วยและคณะได้พิจารณาเรื่องนี้โดยตรงไปตรงมาด้วยความเที่ยงธรรม โดยคำนึงถึงความปลอดภัยของประเทศเป็นหลัก ผลการตัดสินใจออกมาตรงกันข้ามกับความต้องการของผู้มีอำนาจในสมัยนั้น นับว่าเป็นคนกล้าหาญและชื่อตรงต่อแผ่นดินสมควรได้รับการสรรเสริญยิ่งนัก

ในขณะที่ ดร.ป๋วยเป็นผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย ท่านได้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักงานงบประมาณด้วย จากคำบอกเล่าของคุณสุรพล เย็นอุรา อดีตพนักงานธนาคารแห่งประเทศไทยกล่าวว่า

ขณะที่ ดร.ป๋วยนั่งทำงานอยู่ที่ธนาคาร ก็มักจะมีบรรดาขุนพลของกองทัพหรือรัฐมนตรีในกระทรวงสำคัญามาขอพบเสมอ เป็นการ "ล๊อบบี้" เพื่อให้ได้รับการพิจารณางบประมาณของส่วนงานที่เขาธิบดีชอบ ในฐานะเด็กหน้าห้องผมได้ถูกสั่งให้ไปบอกกล่าวกับคนเหล่านั้นในทางปฏิเสธว่าท่านติดนัดกับคนอื่นหรือไม่ว่าง (114)

ดร.วีรพงษ์ รามางกูร อดีตรองนายกรัฐมนตรีและกรรมการธนาคารแห่งประเทศไทยได้กล่าวถึงความซื่อสัตย์สุจริตของ ดร.ป๋วยว่า

ท่านเคยสอนพวกเราว่า การเป็นนักเศรษฐศาสตร์นั้นอาจจะทำ

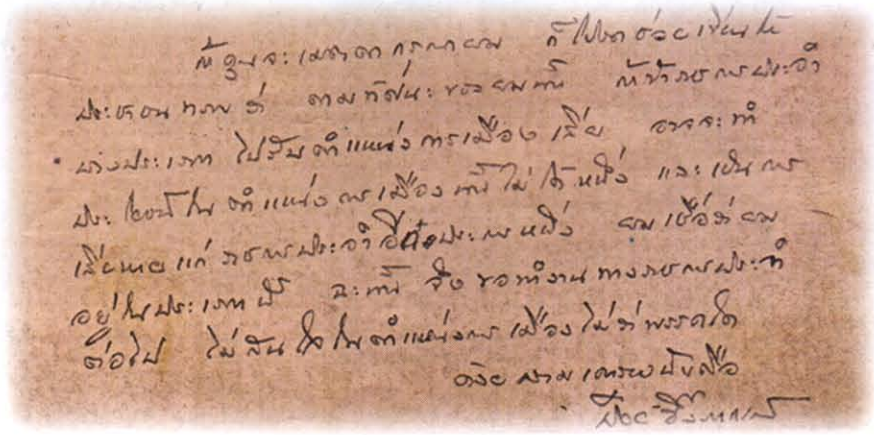
ประโยชน์หรืออาจจะให้โทษแก่ประเทศชาติและประชาชนได้มากกว่าวิชาชีพอื่นา เช่น วิศวกรหรือแพทย์ ถ้าหากว่าไม่ซื่อสัตย์สุจริตต่อวิชาชีพของตัวเองแล้ว ก็อาจจะทำความเสียหายแก่ทำสะพานหัก ทำตึกพัง หรือรักษาคนไม่หาย คนสองคน คนเขาก็รู้ก็ทราบ ต่อไปก็ไม่ได้มีโอกาสทำสิ่งที่ผิดพลาด แต่นักเศรษฐศาสตร์นั้น ถ้าหากว่าไม่ซื่อสัตย์สุจริตต่อวิชาชีพของตัวเองแล้ว อาจจะสร้างความเสียหายให้กับประเทศชาติ กับประชาชนถึงขั้นที่ประเทศชาติล่มจมก็ได้...(102)

ไม่รับตำแหน่งการเมือง

ก่อนหน้าที่ ดร.ป๋วยจะดำรงตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ อดีตนายกรัฐมนตรีเคยขอให้ ดร.ป๋วยรับตำแหน่ง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ซึ่งดร.ป๋วยตอบปฏิเสธว่า "...ผมไม่ขอรับตำแหน่งนี้ เพราะได้สาบานไว้เมื่อตอนเข้าเป็นเสรีไทยว่า จะไม่รับตำแหน่งการเมืองใด จนกว่าจะเกษียณอายุราชการ..." (43)

ช่วงที่ ดร.ป๋วยเป็นผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย ท่านเคยชี้แจงหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งเมื่อวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2511 ขอให้แก้ข่าวการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองหนึ่งว่า

ถ้าคุณจะมีเมตตากรุณาผม ก็โปรดช่วยเขียนให้ประชาชนทราบว่า ตามทัศนะของผมนั้น ถ้าข้าราชการประจำบางประเภทไปรับตำแหน่งการเมืองเสีย อาจจะทำประโยชน์ในตำแหน่งการเมืองนั้นไม่ได้หนึ่ง และเป็นการเสียหายแก่ราชการประจำอีกประการหนึ่ง ผมเชื่อว่าผมอยู่ในประเภทนี้ ฉะนั้น จึงขอทำงานทางราชการประจำต่อไป ไม่สนใจในตำแหน่งการเมืองไม่ว่าพรรคใด

สาเหตุที่ดร.ป่วยปฏิเสธตำแหน่งการเมืองตลอดมานั้น ดร.ป่วยเคยเขียนไว้ใน **อุดมคติเพื่อสังคม** ว่า

...เหตุผลที่ผมไม่ยอมรับตำแหน่งทางการเมืองก็คือ ผมรู้สึกว่าการที่ผมจะทำหน้าที่พัฒนาชนบทและขณะเดียวกันก็ดำเนินงานทางการเมืองนอกสังเวียน หมายความว่าสนับสนุนกลุ่มต่างๆ ที่เรียกร้องสิทธิมนุษยย์ กลุ่มที่ส่งเสริมประชาธิปไตย กลุ่มพิทักษ์เสรีภาพประชาชน ถ้าผมทำเช่นนี้ ผมรู้สึกว่าผมมีช่องทางที่จะป้องกันไม่ให้เกิดวิกฤตการณ์เหตุร้าย แต่ถ้าผมรับตำแหน่งเป็นผู้ใหญ่ในรัฐบาล แน่ละใครก็ย่อมว่าขึ้นกเป็นนก ชีไม่เปิ่นไม้ แต่ที่จริงแล้วไม่เป็นเช่นนั้น บางครั้งแม้ว่าเราจะตั้งใจทำอะไรก็ตาม แต่ถ้าเรามีคนที่ใช้ไม่ได้ หรือให้ทำแล้วไม่ทำ ก็จะไม่ได้อผล...(25)

ดร.ป่วยเดินทางไปประชุมต่างประเทศ

ใช้ชีวิตเรียบง่ายและสมถะ

ตลอดชีวิตของดร.ป่วย ไม่นิยมการสะสมทรัพย์สินสมบัติใดใดเกินกว่าความจำเป็นในการดำรงชีวิตประจำวัน สิ่งที่ท่านสะสมคือ ความรู้ ความดีและความสันโดษ สิ่งที่ดร.ป่วยต้องการคือขอเป็นเพียงข้าราชการที่ซื่อสัตย์เพื่อทำคุณประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วจอมพลสฤษดิ์ อนุะรัชต์ได้เคยหยิบยื่นตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังให้หลังจากที่คุณโชติ คุณะเกษมมีเหตุอันต้องออกจากตำแหน่งนี้ แต่ท่านก็ปฏิเสธเนื่องจากไม่ต้องการแสวงหาอำนาจหรือผลประโยชน์ใด ดร.ป่วยเขียนแสดงความรู้สึกนึกคิดของท่านไว้ในบทความ **เหลียวหลัง แลหน้า** ความตอนหนึ่งว่า

...หลังสงครามเมื่อเรียนจบปริญญาเอกแล้ว ก็ได้ทำงานโดยซื่อสัตย์สุจริตตามสติปัญญาเท่าที่มีอยู่... ดูตามตำแหน่งราชการที่เคยทำมาก็น่าจะพอจะเรียกว่ามีวาสนาก็ได้ ฝรั่งเศสเรียกว่า full life คือ เต็มชีวิต ที่จะทะเยอทะยานเป็นตำแหน่งหนึ่งตำแหน่งใดทางการเมืองนั้น มิได้คิด และตั้งใจว่าจะไม่คิดตราบสิ้นชีวิต เท่านั้นก็พอแล้ว...

ทรัพย์สินสมบัติของ ดร.ป่วยที่เห็นมีเพียงบ้านไม้ ที่ล้อมรอบด้วยต้นไม้ในบริเวณบ้าน กับริถออสตินเก่าๆ คันหนึ่ง ดร.ป่วยเล่าไว้ใน **เหลียวหลัง แลหน้า**ว่า

... จอมพลสฤษดิ์ได้พูดกับผมสองสามครั้งว่า คุณป่วย ผมรู้ดอกที่บ้านของคุณเป็นเรือนไม้เล็กา อยู่ไม่สบาย เอาไหมผมจะสร้างตึกใหม่ให้อยู่อย่างสบาย ผมก็ตอบท่านว่าขอบพระคุณ แต่ผมอยู่สบายแล้ว ไม่เคยบ่นว่าไม่สบายเลย ครั้นท่านเข้าชี้หนักเข้าก็เลยพูดที่เล่นทีจริงว่า เมียผมเขาไม่ชอบอยู่ตึก ถ้าท่านสร้างตึกให้ก็เข้าอยู่ไม่ได้...

คุณสุรพล เย็นอุราเล่าถึงความเรียบง่ายของดร.ป่วยว่า

การปฏิบัติตนของ ดร.ป่วย ที่ผมเห็นก็มีอีก คือ ท่านเป็นคนง่ายๆ ภายหลังเวลาเลิกงานในบางวันท่านจะเดินลงจากตึกพร้อมๆ กับรถสก๊อต แล้วก็เดินผ่านสนามหญ้ามุ่งไปที่สโมสร ไม่บอกให้ใครรู้ก่อนว่าท่านจะลงมา ไปหยุดที่เคาน์เตอร์ สั่งเบียร์มาขวดหนึ่งและยืนอยู่ตรงนั้น บางคนเห็นท่านบ้างไม่เห็นบ้างสักครู่พอมีใครที่ท่านรู้จักผ่านมา ท่านก็เรียกมาตีมด้วยและก็นั่งดื่มตรงนั้นอย่างไม่มีพิธีรีตอง จากนั้นก็สั่งเบียร์มาอีกขวดหนึ่งปล่อยให้คนนั้นอยู่ตีมต่อ และท่านก็จะเดินเข้าไปร่วมในวงบริดจ์ที่เขาเล่นกันอยู่ เข้าไปอยู่ในวงบริดจ์นั้น นั่นคือ

รถที่ใช้เป็นประจำ

ลักษณะของคุณป๋วยที่ผมเห็นว่าเป็นความเรียบง่าย

นอกจากนี้อาจารย์ยังช่วย สันติวงษ์บรรยายเกี่ยวกับความสมถะเรียบง่ายของดร.ป๋วย ไว้ในหนังสือ **อาจารย์ป๋วย คุณครูนักบริหาร (5) ดังนี้**

สมัยผมเป็นนักศึกษา (พ.ศ. 2504) ได้พบเห็นอาจารย์ป๋วยค่อนข้างบ่อย ในขณะที่ท่านขับรถไปส่งลูกที่จุฬา (เข้าใจว่าลูกท่านเรียนอยู่สาธิตจุฬา) บนถนนพญาไท ท่านจะขับรถออสตินไปส่งลูกด้วยตัวเอง โดยท่านจะคาบไปปีปีเป็นครั้งคราว การแต่งกายของท่านที่เห็นทุกครั้ง คือใส่เสื้อเชิ้ตแขนยาวสีขาว บ้างสีฟ้าอ่อน บ้างและผูกไท แต่ไม่จำเป็นต้องติดกระดุมแขนตามแบบฉบับของท่าน

ไม่เพียงแต่อาจารย์ยังช่วยที่เห็น ดร.ป๋วยขับรถออสตินคันเล็กเท่านั้น พนักงานธนาคารแห่งประเทศไทยที่เคยร่วมงานกับท่านก็คงจะเคยเห็นท่านขับรถออสตินเก่า มาทำงานเช่นเดียวกัน

บ้าน ดร.ป๋วย ที่ซอยอารีย์

หน้าบ้านพักที่ซานกรุงลอนดอน

ในเรื่องความเรียงบงายของดร.ป๋วยนั้น ดร.ณรงค์ชัย อัครเศรณี
อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์กล่าวว่า

...ผมมีโอกาสได้ใกล้ชิดในสมัยที่ท่านไปใช้เวลาอยู่ที่มหาวิทยาลัย
พรินซ์ตัน ท่านอาจารย์ป๋วยไปอ่านหนังสือทุกวันและพอเบื่อกจากการอ่านหนังสือ
เราก็ไปเที่ยวกันโดยการขับรถไปเยี่ยมนักเรียนตามเมืองต่างๆ ผมได้เห็นชัดเจน
ว่าท่านไม่เคยมีพิธีรีตองใดๆ คำไหนอนนั้น จะเป็นโรงแรมอะไรก็ได้ แล้วเวลา
ไปพบนักเรียนท่านก็จะนั่งขัดสมาธิอยู่กับพื้นบ้าง หรือถ้านักเรียนเขาเอาเก้าอี้มา
ให้ท่านนั่ง ท่านก็นั่งอย่างสบาย การแต่งเนื้อแต่งตัวก็ตามสบาย พอกลับมา
โรงแรมผมพยายามจะจัดห้องให้ท่านพักคนละห้องกับผม ท่านก็บอกไม่จำเป็น

เราก็นอนห้องเดียวกัน พอถึงเวลานอนท่านนอนปุ๊บก็หลับปั๊บ แสดงว่าท่านเป็นคนที่เรียกว่าธรรมดา ท่านอาจารย์ป่วยเป็นตัวอย่างที่ดีที่สุดในเรื่องธรรมะ คือท่านเป็นคนธรรมดา เป็นธรรมดาดีมาก... (94)

เป็นผู้ให้ตลอดกาล

ผู้ที่เคยได้ใกล้ชิดกับดร.ป่วยยอมสัมผัสได้ว่าบุคคลผู้นี้พร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลอื่นตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นญาติพี่น้อง ผู้ได้บังคับบัญชา ผู้ใกล้ชิด นอกจากนี้แล้วท่านยังอุทิศตัวให้กับชาติสังคมทำคุณประโยชน์ให้กับแผ่นดินนานัปการ ดร.อรัญ ธรรมโน อดีตปลัดกระทรวงการคลังเขียน "รำลึกถึงอาจารย์ป่วย" ในหนังสือ **72 ปี อาจารย์ป่วย** (3) ไว้ดังนี้

ตลอดเวลาที่ผมได้มีโอกาสใกล้ชิดอาจารย์ป่วย ผมได้พบว่าท่านเป็นบุคคลที่มีแต่ให้ ท่านได้อุทิศตนให้แก่สังคมโดยไม่ได้มีความเห็นแก่ตัวแม้แต่น้อย และในเรื่องการให้ท่านก็คำนึงถึงความเป็นธรรม ใครมีมากแล้วท่านก็ให้น้อย แต่ใครที่มีฐานะต้อยท่านก็จะให้มาก แม้แต่ในสถานะปัจจุบันท่านก็ยังเป็นผู้ให้ท่านให้อภัย ซึ่งบุคคลเล็กา อย่างพวกเราคงไม่มีวันจะทำได้ ท่านไม่เคยหยิบฉวยสิ่งตอบแทนจากสังคมโดยไม่ชอบธรรม และแม้กระทั่งผลตอบแทนอันชอบธรรมที่ท่านได้รับ ท่านก็จัดแบ่งให้แก่ผู้ที่ต้อยโอกาสกว่าจนแทบหมด อาจารย์ป่วยเป็นบุคคลที่มีความพออยู่ในหัวใจ ท่านสะสมแต่ความดีแต่ไม่ยอมวุ่นวายกับการสะสมวัตถุ

คุณนุกูล ประจวบเหมาะ อดีตผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยกล่าวไว้ใน "คุณป่วยที่ข้าพเจ้ารู้จัก" ในหนังสือ**ช่วงหนึ่งของกาลเวลา** (4) ว่า

...คุณป่วยมีนิสัยชอบช่วยเหลือผู้อื่นที่มีปัญหา ไม่ว่าจะเป็นปัญหาชีวิตหรือปัญหาเกี่ยวกับงาน ผู้ใดก็ตามเมื่อได้พบพูดคุยถึงปัญหาของตนกับคุณป่วยแล้ว จะรู้สึกโล่งใจคล้ายกับว่าตนสามารถแก้ปัญหาไปได้กว่าครึ่งแล้ว ใครมีทุกข์ร้อนอะไร เมื่อมาพบคุณป่วยก็มักจะไม่ผิดหวัง ทั้งๆ ที่ฐานะของคุณป่วยมิใช่ว่าจะดีมากมากนัก เพราะมีรายได้เฉพาะเงินเดือนเท่านั้น ครั้งสุดท้ายที่คุณป่วยชวนผมไปบ้านที่ซอยอารีย์ เพื่อเล่นไพ่บริดจ์กันหลังอาหารเย็น มีดร.วีรพงษ์ งามามงกูร อยู่ด้วย บ้านชั้นเดียวหลังเก่าๆ ของคุณป่วยมีเก้าอี้หวายเก่าๆ อยู่ชุดหนึ่ง สิ่งทีพอจะมีค่าอยู่บ้าง มีอยู่เพียงชิ้นเดียวคือนาฬิกาตั้งโต๊ะ ซึ่งพนักงาน

ธนาคารแห่งประเทศไทยได้มอบให้คุณป่วยในวันที่พ้นจากตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย บุคคลผู้นี้รู้จักแต่คำว่าให้ และไม่เคยขอรอะไรจากใคร...

การประพาศติธรรม

ถ้าจะมีปัญหาถามว่า เพราะเหตุใดจึงจะต้องประพาศติธรรม พุทธภาษิตมีตอบไว้หลายประการ ข้อหนึ่งที่พวกเราเรียนรู้ประจำใจก็เห็นจะเป็นพุทธภาษิตที่ว่า "อัมโมทเว รักขติ อัมมจจริง" แต่ถ้าจะมีผู้แผลงสอดช้ถามเป็นปัญหาว่า มีบุคคลบางท่านซึ่งประพาศติธรรมแล้วไม่เห็นได้รับความป้องกันอารักขาจากธรรมะนั้นเลย ในโลกนี้มีความอยู่ดีธรรมอยู่เป็นอันมาก เช่นนี้ผมมีความเห็นว่าผู้ประพาศติธรรมนั้นคงจะไม่ได้ประสงค้มุ่งหวังหาผลตอบแทนเสมอไป คือ ประพาศติธรรมเพื่อความดี ความชอบ ความเป็นจริง เพื่อความยุติธรรมให้มากที่สุดที่จะมากได้ ก็

จะเป็นอันสงส้อยู่ในตัวแล้ว (19)

แม้ดร.ป่วยจะพูดอย่างเปิดเผยต่อหน้าสาธารณชนว่า ตนเป็น Agnostic คือ เป็นผู้ที่ยังสงส้อยในสถานะของพระเจ้าตามความเชื่อถือในคริสต์ศาสนาว่ามีจริงหรือไม่ และสถานะของพระนิพพานในพุทธศาสนาว่า จะเป็นจุดจบแห่งชีวิตแท้จริงอย่างสมบูรณ์หรือไม่ก็ตาม แต่ ดร.ป่วยก็เคยให้ความเห็นไว้ใน "ศีลธรรมและศาสนาในการพัฒนาชาติ" ปาฐกถา ชินแคลร์ ทอมปีสัน พ.ศ. 2512 ว่า "การขาดความศรัทธาดังกล่าวนี้อาจจะถือเป็นข้อบกพร่องก็เป็นข้อบกพร่องเฉพาะตัว ไม่มีผลทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ใด トラบใดที่ยังยึดมั่นในศีลธรรม" และได้กล่าวต่อว่า

การที่ขาดศรัทธาดังกล่าวมาแล้วนั้น เป็นอุปสรรคแก่การพัฒนาชาติหรือไม่ คำตอบโดยสรุปของผมก็คือ (ก) ถ้าขาดศรัทธาแต่ไม่ละเมิดศีลธรรม ก็ไม่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาชาติ (ข) ถ้ามีทั้งศรัทธาและมีทั้งศีลธรรม ก็ยิ่งไม่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาชาติ...และ (ค) ถ้าผู้ใดมีแต่ศรัทธา แต่ละเมิดศีลธรรมผู้นั้นจะเป็นปรปักษ์แก่การพัฒนาชาติแน่นอน

จากทัศนะของดร.ป่วยดังกล่าวข้างต้นแสดงว่า ดร.ป่วยเป็นผู้

ดร.ป๋วยกับพระธรรมปิฎก

ปฏิบัติธรรมในส่วนที่เป็นเนื้อแท้อย่างแท้จริง โดยไม่สนใจในเรื่องของสถาบันหรือเรื่องพิธีกรรม ดังที่ท่านพระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้เขียนถึงดร.ป๋วยในบันทึกคำบอกเล่าเรื่อง**อาจารย์ป๋วยกับศาสนาธรรม** (4) ว่า

การที่ท่านพูดถึงหลักธรรมชุดพละหรือกำลัง 4 ประการ (ปัญญาพละ กำลังคือปัญญา วิริยพละ กำลังคือความพากเพียร อนุวัชพละ กำลังคือการทำสิ่งที่ไม่เป็นโทษ (ความสุจริต) และสังคหพละ กำลังคือการเกื้อกูลสงเคราะห์ผู้เขียน) นำมาพูดมาอธิบาย ขอให้พวกเศรษฐศาสตร์บัณฑิตประพடுத்தธรรม แสดงว่าท่านพอใจในหลักความประพடுத்தเหล่านี้และเพราะเราเห็นท่านสนใจธรรมะคือตัวจริยธรรมแท้ๆ จึงชวนให้สันนิษฐานว่า ท่านไม่สนใจศาสนาเฉพาะด้านพิธีกรรม และอาจจะไม่สนใจสถาบันด้วย เพราะสถาบันเป็นเรื่องที่มีปัญหามาก

ความเป็นผู้ประพடுத்தธรรมของดร.ป๋วยได้ปรากฏเป็นที่ประจักษ์ต่อทุกคน ไม่ว่าบุคคลผู้นั้นจะมีปฏิสัมพันธ์กับท่านในฐานะใด ไม่ว่าในฐานะเพื่อนร่วมงาน ในฐานะผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา หรือในฐานะลูกศิษย์กับอาจารย์ก็ตาม บุคลิกภาพของดร.ป๋วยที่ประมวลจากพฤติกรรมทางกาย ทางคำพูดและทางความคิด ล้วนบ่งบอกถึงความเป็นผู้ที่ได้รับการฝึกฝนอบรมและหล่อหลอมภายใต้ระบบศีลธรรมทางพุทธศาสนาบริสุทธิไม่เจือปนด้วยไสยศาสตร์

พฤติกรรมทางกาย ดร.ป๋วยเป็นผู้ที่มี "สังขะ ความงามและความดี"

เป็น "ผู้ใหญ่ที่ไม่กะล่อน" ดังที่คุณสุลักษณ์ ศิวรักษ์ (ส.ศิวรักษ์) ยกย่อง ไม่กระทำในสิ่งที่ผิด (อนวัชชพละ) ใบหน้าที่เอิบอิ่มแสดงถึงความเป็นผู้มีเมตตากรุณา และยึดมั่นใน "สังคหพละ" สงเคราะห์ที่เกื้อกูลญาติมิตร ศิษยานุศิษย์ และปรีชน สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นคุณธรรมทางศาสนาทั้งสิ้น ในข้อเขียนเรื่อง "แนวใหม่ในการพัฒนาประเทศ" (19) ดร.ป๋วยได้พูดถึงพลังของหนุ่มสาวว่า จะเป็นพลังอันมหาศาล หากพยายามที่จะบำเพ็ญประโยชน์ให้เกิดแก่มหาชน เพื่อให้เกิดความเกื้อกูลซึ่งกันและกันในหมู่มหาชน และเพื่อให้เกิดความสุขแก่มหาชน พร้อมกันนั้น ดร.ป๋วย ได้เชิญพุทธทาสภิกขุมาสนับสนุนความคิดดังกล่าว พุทธทาสภิกขุตอบว่า

"สัพปุริโส ภิกขเว กุเล ชายมาโน ชนัสสะ อตถายะ ทิตายะ สุขายะ โทติ ภิกษุทั้งหลาย สัตบุรุษ (และหมายถึงสัตสตรีด้วย) เมื่อเกิดในสกุล ย่อมเกิดเพื่อประโยชน์เพื่อเกื้อกูล และเพื่อความสุขของมหาชน"

พฤติกรรมทางวาจา ดร.ป๋วยจะรักษาคำพูดไม่ตระบัดสัตย์ ดังกรณีที่ท่านปฏิเสธการดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี เพราะเคยพูดไว้ว่า จะไม่รับตำแหน่งทางการเมือง หากยังไม่เกษียณอายุราชการ ดร.ป๋วย ได้กล่าวถึงเรื่อง "สัจจะ" นี้ไว้ในสุนทรพจน์ของท่านในงานเลี้ยงอาหารค่ำประจำปีของสมาคมธนาคารไทย เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2512 ว่า

สัจจัง นั้นเป็นคุณธรรมเบื้องต้นแห่งสัตบุรุษ หมู่นี้ คณะใด จะแสวงธรรมปฏิบัติย่อมต้องอาศัยความซื่อสัตย์ภายในหมู่คณะเป็นที่ตั้ง จึงจะมีความเชื่อถือซึ่งกันและกันได้อย่างสนิทแน่นแฟ้น...พระท่านจึงสรรเสริญวาจาสัตย์ว่า "เป็นวาจาที่ไม่มีการตาย สัจจัง เว อมตา วาจา"

นอกจากนี้ ในงานนิพนธ์และการแสดงปาฐกถาและสุนทรพจน์ ดร.ป๋วย จะนำพุทธทาสมาอ้างอิงเสมอ ตั้งแต่สมัยท่านยังเยาว์วัยจนกระทั่งปัจฉิมวัย ดังจะเห็นได้จากข้อเขียนของท่านเมื่อมีอายุครบ 2 รอบนักษัตร (24 ปี) เมื่อวันที่ 9 มีนาคม 2483 ซึ่งเขียนเป็นโคลงสี่สุภาพ และมีผู้ตั้งชื่อบทกวีนี้ว่า "ปณิธาน.....ป๋วย อึ้งภากรณ์" ในโคลงบทที่ 2 ท่านเขียนว่า

เกิดมาสองรอบแล้ว นักชั้ตร
 ป่วยเอ๋ยจงตั้งมนัส แนไว้
 ปุริสะยาวอัติ- ถัสส์นิป - ปทาเฮย
 วายเมเถวให้ ระลึคน้อมปณิธาน

โคลงบทนี้ ในบาทที่ 3 และ 4 ได้ตัดแปลงมาจาก พุทธภาษิตที่ว่า วายเมเถวะ ปุริโส ยาวะ อัติถัสสะ นิ ปปทา เป็นคนต้องพยายามร่ำไปจนกว่าประโยชน์จะ สำเร็จ

ในมัชฌิมวัย ดร.ป่วย ได้เขียนโคลงสี่ สุภาพ อธิบายพุทธภาษิตที่ว่า "นะ อัจจาวัจัง ทัสสยันติ ปณทิตา บัณทิตย่อมไม่ แสดงอาการขึ้นลง" ในหนังสือ **อนุสรณ์บัณทิต** มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2509 ไว้ดังนี้

วิสัยบัณทิตผู้	ทรงธรรม
ไปเปลี่ยนไปแปรผัน	ไปค้อม
ไปขึ้นไปลงทัน	กลับกลอก
กายจิตวาตะพร้อม	เพียบด้วยสัตยา

แม้ในปัจจุบันวัย สุขภาพของดร.ป่วย ทрудโทรมมากเพราะเส้นโลหิตใน สมองแตกทำให้เป็นอัมพาตครึ่งซีก ไม่สามารถจะใช้มือขวาเขียนหนังสือได้ เมื่อได้ ทราบข่าวการถึงแก่กรรมของคุณประทีป สนธิสุวรรณ อดีตนักเรียนทุนธนาคาร รุ่งแรก ดร.ป่วยได้เขียนจดหมายแสดงความเสียใจมาถึงภรรยาของคุณประทีป ด้วยมือซ้าย โดยคัดเอาพุทธภาษิตจากหนังสือ มารชินนิพนธ์ รวมข้อเขียนของ พระธรรมเจดีย์ดังนี้ "คนที่มีบุญทำไว้แล้ว ย่อมแช่มชื่นในโลกทั้งสอง คือย่อมแช่มชื่น ในโลกนี้ ล่วงลับไปแล้ว ก็ยังแช่มชื่น นึกขึ้นมาว่า เราได้ทำบุญไว้แล้ว ย่อมแช่มชื่น ไปสู่สุดติแล้ว ยิ่งแช่มชื่น"

41 Lavenham Road,
Southfields,
London SW18-5EZ.

๑๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๔.

หงนาค ที่รัก.

"คนที่ผมบงกชไว้แล้ว ย่อมเข้มแข็งในโลกทั้งสัด
คือยอมเข้มแข็งในโลกนี้ สวงลับไปแล้ว ก็ยังเข้มแข็ง นี้ก็-
ขึ้นกว่า เราได้ทำบุญไว้แล้ว ย่อมเข้มแข็งไปสู่สุคติแล้ว-
ยังเข้มแข็ง." (๒๑๕).

"เมื่ออยู่ ก็ให้เขาไว้ใจ,
เมื่อไป ก็ให้เขาคิดถึง." (๒๑)

คิดจาก 'มาริณีนิพนธ์' ตาม ข้อเขียนของพระธรรมเจดีย์.

รักและคิดถึงประทีป สนิทสุวรรณ,

ป่วย,

(ป่วย ซึ่งภากรณ์)

ในด้านความคิด ซึ่งสามารถจะเห็นได้จากทัศนะที่แสดงออกเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ดร.ป่วยไม่เคยคิดเบียดเบียนพยาบาลหม่งร้าย ไม่คิดละโมบเฟ่งเล็งในทรัพย์สินของคนอื่นหรือในลาภอันมิควรได้และไม่คิดในสิ่งที่ผิดจากทำนองคลองธรรมใดๆ ตรงกันข้าม ดร.ป่วยจะคิดแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลและเป็นความสุขของมหาชนโดยเฉพาะคนยากคนจน เป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อประเทศชาติ ดังจะเห็นได้จากทัศนะของ ดร.ป่วย ที่เกี่ยวกับการปกครอง สังคมและการศึกษา

ทัศนะเกี่ยวกับการปกครองนั้น ดร.ป่วยได้เขียนในหนังสือเรื่อง **ศาสนธรรมกับการพัฒนา** โดยยกเอาพุทธทศกัณฐ์ใจความว่า "ผู้นำควรตั้งอยู่ในธรรมเสียก่อนหมู่คณะจึงสวัสดิ์ได้" และขยายความว่า

เมื่อฝูงโคข้ามไปอยู่ ถ้าโคผู้นำฝูงไปคด โคเหล่านั้นย่อมไปคดทั้งหมด ในหมู่มนุษย์ก็เหมือนกัน ผู้ใดได้รับสมมติให้เป็นผู้นำ ถ้าผู้นั้นประพฤติธรรมประชาชนนอกนี้ก็จะประพฤติธรรมเหมือนกัน แวันแคว้นทั้งหมดก็ได้ประสบความสุข ถ้าฝูงโคโคผู้นำฝูงไปตรง โคเหล่านั้นย่อมไปตรงทั้งหมด ในหมู่มนุษย์ก็เหมือนกัน ผู้ใดได้รับสมมติให้เป็นผู้นำ ถ้าผู้นั้นประพฤติธรรมประชาชนนอกนี้ ก็ย่อมประพฤติธรรมเหมือนกัน แวันแคว้นทั้งหมดย่อมได้ประสบความสุข

ศาสตราจารย์ ดร.ประเวศ วะสี ได้กล่าวถึง ดร.ป๋วย ไว้ในคำนำหนังสือเรื่อง **ศาสนธรรมกับการพัฒนา** (19) ว่า

นานา สังคมไทยจึงจะมีคนดี ถึงขนาดนี้สักคนหนึ่ง แต่ก็เป็นการยากของประเทศไทยที่คนดี ที่รักและอุทิศตัวเพื่อประเทศไทย ถึงขนาดนี้ ให้มีเรื่องต้องนิราศร้างห่างบ้านเกิดเมืองนอนไปในลักษณะที่ถูกทำร้าย การมีคนดีเป็นศรีแก่ประเทศ เป็นเครื่องก่อให้เกิดความบังดาลใจ เกิดความปิติ ความอึ้งใจ เมื่อนึกถึงการมีคนดีเป็นศรีประเทศ จึงมีประโยชน์อันหาค่ามิได้แก่สังคม เราควรที่จะสำรวจตรวจสอบสังคมของเราดูว่า มีเหตุปัจจัยอะไรอย่างเป็นระบบหรือเปล่าที่ไม่เกื้อหนุนแต่ทำลายคนดีศรีประเทศ จนกระทั่งเราขาดแคลนเทพเจ้าแห่งความดีที่เป็นคนไทย

จากพฤติกรรมทั้งทางกาย ทางวาจาและทางความคิดของดร.ป๋วย ดังที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่า "ธรรมะ" ได้หยั่งรากลึกในจิตวิญญาณ และเป็น "ตัวตน" ของ ดร.ป๋วย และแปรออกมาเป็นพฤติกรรมโดยรวม อย่างเป็นธรรมชาติ และปราศจากการเสแสร้ง ดร.ป๋วยไม่ได้อวดอ้างว่าตนเป็นผู้ประพาศธรรม แต่พฤติกรรมของ ดร.ป๋วยได้ประกาศให้โลกรู้ว่า นั่นแลคือ ผู้ประพาศธรรมและเข้าถึงแก่นแท้แห่งธรรมะอย่างแท้จริง โดยมีได้ติดอยู่ในรูปแบบและพิธีกรรมใดๆ และเป็นการปฏิบัติธรรมโดยมิได้มุ่งหวังผลใดๆ นอกจาก "ความดี ความชอบ และความป็นจริง"

สร้างคุณให้แก่แผ่นดิน

...ผู้ชายชาวยุชาติเชื้อ	ชาตรี
ภูเกิดมาก็ที่-	หนึ่งเฮ้ย
ภูคาดก่อนสิ้นชี-	วาอาตม์
ภูจักไว้ลายเว้ย	โลกให้แลเห็น (1)

เสรีไทย

เสรีไทย - ทหารชั่วคราว สิงหาคม 2485 ถึงมกราคม 2489

ดร.ป๋วย เป็นผู้ที่ได้สร้างคุณให้แก่แผ่นดินไทยอย่างใหญ่หลวง โดยการอาสาสมัครเข้าร่วมในขบวนการเสรีไทยและอาสาสมัครเข้าเป็นทหารในกองทัพอังกฤษ ระหว่างเดือนสิงหาคม พ.ศ.2485 ถึงเดือนมกราคม พ.ศ.2489 เนื่องจากเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ระหว่างญี่ปุ่นกับอังกฤษและสหรัฐอเมริกา สงครามในครั้งนั้นรัฐบาลไทยต้องจำยอมทำสัญญาเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่นจากการที่ญี่ปุ่นได้รุกรานเข้ามาในแผ่นดินไทย แต่ด้วยความสามารถและมองการณ์ไกลของคนไทยกลุ่มหนึ่งทั้งในอังกฤษและสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีความหวังโยใน

เหล่าทหารเสรีไทย

อิสรภาพอธิปไตยของประเทศ เกรงว่าถ้าญี่ปุ่นแพ้สงครามชาติไทยจะเสียหายได้ จึงได้รวมตัวกันเป็นขบวนการเสรีไทยในต่างประเทศ โดยมี ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เป็นหัวหน้าคณะเสรีไทยในสหรัฐอเมริกา ขณะนั้นดร.ป๋วยกำลังศึกษาปริญญาเอกอยู่ที่อังกฤษ ได้เข้าร่วมในขบวนการเสรีไทยเช่นเดียวกับคนไทยอื่นา ในอังกฤษอีกกว่า 50 คนที่รักชาติรักแผ่นดิน ในจำนวนนี้ 36 คนได้อาสาสมัครเข้าเป็นทหารในกองทัพอังกฤษ ตั้งแต่วันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2485 ในฐานะพลทหาร

กลางเดือนมกราคม พ.ศ. 2486 หน่วยทหารเสรีไทยในอังกฤษเริ่มเดินทางยังเมืองบอมเบย์ ประเทศอินเดีย เพื่อแยกย้ายกันไปปฏิบัติหน้าที่

ศาลาวัดวังน้ำขาว
จังหวัดชัยนาท

กับอาจารย์ปรีดี พนมยงค์
ผู้นำเสรีไทย

ดร.ป่วยอยู่ในกลุ่มที่เรียกว่า "ข้างเผือก" ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีสังกัดอยู่ในแผนกประเทศไทย และถูกส่งไปฝึกการรบแบบกองโจรและฝึกปฏิบัติราชการลับที่ค่ายแห่งหนึ่งนอกเมืองปูนา ประเทศอินเดีย

ในเดือนกันยายน พ.ศ. 2486 ร้อยตรีป่วย (ใช้ชื่อว่านายเข้ม เย็นยิ่ง) แห่งกองทัพบกอังกฤษได้รับคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาให้เดินทางจากโคลอมโบ โดยทางเรือดำน้ำร่วมกับเสรีไทยอีกสองคน ไปขึ้นบกที่ชายฝั่งทะเลตะวันตกของประเทศไทยที่อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา และได้เดินทางไปถึงในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2486 แต่ปรากฏว่าไม่สามารถขึ้นบกได้ เนื่องจากไม่มีสัญญาณจากชายฝั่งว่ามีคนมาคอยรับ จึงได้ยกเลิกแผนการขึ้นบกในครั้งนั้นและเดินทางกลับเกาะลังกา

กับคณะเสรีไทยในอังกฤษ กรุงเทพฯ ปี 2530

หลังจากนั้น ดร.ป่วย ได้รับมอบภารกิจใหม่อีกครั้งให้อยู่ในคณะผู้โคตร่มเข้าสู่พื้นแผ่นดินไทยพร้อมเครื่องรับส่งวิทยุเป็นคณะแรก ร่วมกับนายเปรม บุรี (ดี) และนายประธาน เปรมกมล (แดง) แต่ปฏิบัติการครั้งแรกไม่ประสบผลสำเร็จ เนื่องจากนักบินไม่สามารถหาที่ที่จะลงได้ และอากาศก็มืด จึงได้บินกลับไปยังกัลกัตตา ดร.ป่วยได้พรรณนาความรู้สึกในขณะที่กำลังเตรียมตัวจะกระโดดลงสู่พื้นดินในบทความชื่อ "ทหารชั่วคราว" (29)

ถ้าคำสั่งลง มีมาเมื่อใด เราก็จะกระโดดลงไปสู่ความมืดและไปสู่
ยถากรรม เราคงได้นั่งอยู่ที่นั่น คือที่ขอบเหวนั้น เป็นเวลาประมาณหนึ่งชั่วโมง

ข้าพเจ้ารู้สึกจะเป็นหนึ่งปี คำนึงถึงชีวิตและมรณะ คำนึงถึงอนิจจังและอนัตตา และจากช่องกระโศกนั้น ลมเย็นกระโชกพัดเข้ามาอยู่ตลอดเวลา คงจะมี ประโยชน์สำหรับจะทำให้เราแน่ใจว่าที่ที่จะลงไปนั้นไม่ใช่ขรก

หนึ่งสัปดาห์ต่อมาเสรีไทยทั้งสามก็ได้ขึ้นเครื่องบินอีกครั้งหนึ่งเพื่อไป ปฏิบัติภารกิจเดิมให้สำเร็จ โดยมีเครื่องบินทิ้งระเบิดฝูงหนึ่งทำการในบริเวณ เดียวกับที่ที่จะกระโดดร่ม ดร.ป๋วยและคณะได้โดดร่มลงสู่พื้นแผ่นดินไทยบนพื้นที่ นาซึ่งห่างจากหมู่บ้านวังน้ำขาว จังหวัดชัยนาท เพียงเล็กน้อย แต่ผิดเป้าหมาย จากที่กำหนดไว้เดิมว่าจะลงบนพื้นที่ระหว่างจังหวัดตากกับจังหวัดนครสวรรค์ ดร.ป๋วยพยายามติดต่อวิทยุกับกองทัพที่อินเดียแต่ไม่ประสบผลสำเร็จ ในที่สุดก็ถูก เจ้าหน้าที่ทางการและชาวบ้านจับกุมตัว และถูกนำตัวไปสามโซ่ไว้ที่ศาลาเว็ดวัง น้ำขาว ในระหว่างนั้นชาวบ้านต่างแหกกันมาดูนักโทษและวิพากษ์วิจารณ์ต่าง นานา และหลังจากนั้นก็ได้นำตัวไปกักขังยังสถานที่หลายแห่ง ในฐานะ "นักโทษสงคราม" ดร.ป๋วยเล่าว่า

ข้าพเจ้าแทบจะไม่สามารถเชื่อได้ว่าภายในเวลาไม่ถึง 1 วินาที ในขณะที่ นั้น ความคิดต่างๆ แล่นพลั่งเข้ามาในศีรษะของข้าพเจ้าเป็นอันมาก ตั้งแต่เวลาที่ ข้าพเจ้ารู้ตัวว่ามีคนมาล้อมข้าพเจ้า จนถึงเวลาที่เขาเข้ามาถึงตัว ในสมอง ข้าพเจ้าได้เกิดความคิดความเห็นหลายอย่าง จนไม่ทราบว่าจะอะไรมาก่อนอะไร มาหลัง

ท้ายที่สุดได้ถูกนำตัวไปยังกองตำรวจสันติบาลและด้วยความช่วยเหลือจาก ตำรวจเสรีไทยในประเทศ ดร.ป๋วยจึงมีโอกาสติดต่อกับ นายปรีดี พนมยงค์ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ หัวหน้าคณะเสรีไทยในเมืองไทย และยังสามารถ วิทยุติดต่อกับกองบัญชาการที่อยู่อินเดียได้ จึงทำให้ปฏิบัติการในฐานะเสรีไทย จากอังกฤษมีความสะดวกและปลอดภัยมากขึ้น โดยได้รับความช่วยเหลือจาก สามเหล่าทัพ

ดร.ป๋วยได้กล่าวถึงเหตุผลที่ได้รับการคัดเลือกให้อยู่ในคณะแรกที่โดดร่ม เข้ามาในประเทศไทยว่า เนื่องจากเจ้าหน้าที่อังกฤษทราบดีว่านายปรีดีหัวหน้า คณะเสรีไทยในประเทศไทย และดร.ป๋วยก็จบการศึกษาจากมหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์และการเมืองและยังเคยทำงานให้กับมหาวิทยาลัยแห่งนี้ที่ซึ่งนาย ปรีดีเป็นผู้ก่อตั้งและมีส่วนสำคัญในขบวนการนี้ด้วย

ปลายสงครามโลก ดร.ป่วยได้รับยศพันตรีแห่งกองทัพอังกฤษและได้รับอนุญาตให้เดินทางกลับไปยังอังกฤษอีกครั้งหนึ่งเพื่อรายงานตัวต่อกองบัญชาการอังกฤษ พร้อมกับการรับมอบภารกิจจากนายปรีดีให้ไปเจรจาขอรับรองให้รัฐบาลอังกฤษยอมรับรองขบวนการเสรีไทยเป็นรัฐบาลอันชอบธรรมของไทย เมื่อญี่ปุ่นยอมแพ้สงครามแล้วดร.ป่วยยังได้รับมอบหมายให้ไปกับคณะผู้แทนไทยถึง 2 ครั้ง ในการเจรจาทางการทหารและการเมืองกับฝ่ายอังกฤษที่นครแคนดี ประเทศศรีลังกา นอกจากนี้ก่อนกลับอังกฤษดร.ป่วยได้รับคำสั่งจากหัวหน้าเสรีไทยเป็นครั้งสุดท้าย ให้ไปร่วมกับนายทหารเสรีไทยจากสหรัฐอเมริกา ถวายอารักขาแก่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลและพระอนุชาที่กัลกัตตา หลังจากนั้นดร.ป่วยก็คืนยศทหารแก่กองทัพอังกฤษ และกลับไปเรียนต่อปริญญาเอกที่มหาวิทยาลัยลอนดอน

ข้าราชการผู้เก่งกาจและซื่อสัตย์

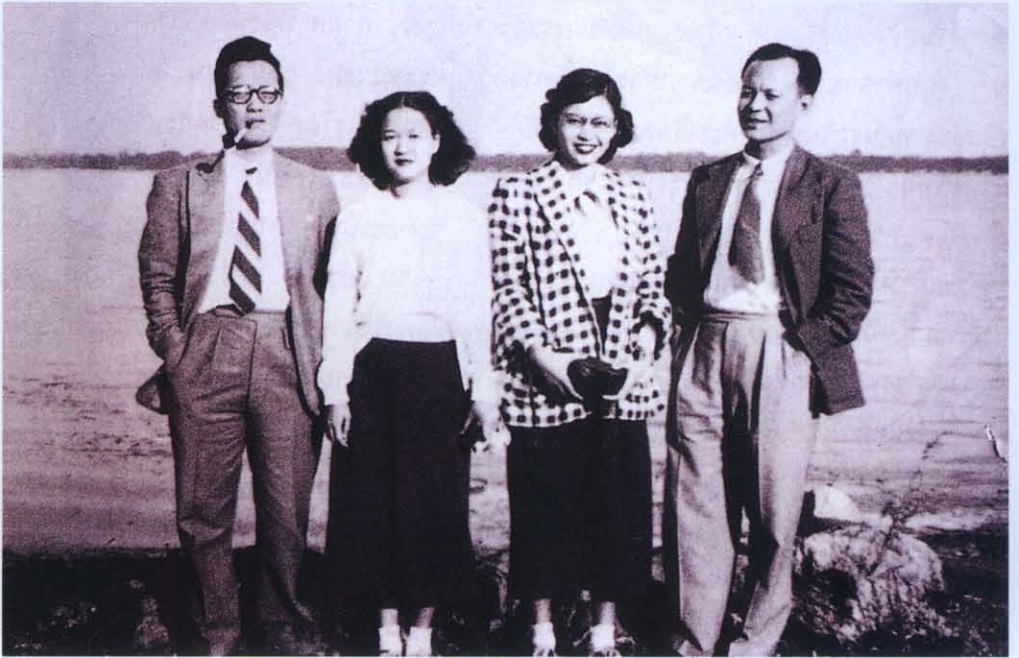
"ผมทำงานรับราชการมา ผมไม่ได้รับใช้เผด็จการ แต่ผมรับใช้ประชาชนผ่านเผด็จการ" (115)

ครูโรงเรียนอัสสัมชัญและล่ามภาษาฝรั่งเศส

ดร.ป่วยเริ่มทำงานครั้งแรกในชีวิตด้วยวัยเพียง 18 ปี โดยได้รับการส่งเสริมจากอธิการโรงเรียนอัสสัมชัญให้เข้าเป็นครูสอนหนังสือในโรงเรียน หลังจากจบการศึกษาปริญญาตรี จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองแล้ว จึงได้ลาออกจากอาชีพครูสอนหนังสือมาทำงานเป็นล่ามภาษาฝรั่งเศสกับศาสตราจารย์ชาวฝรั่งเศสที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง

ข้าราชการกรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลัง

หลังจากจบการศึกษาระดับปริญญาเอกทางเศรษฐศาสตร์จากอังกฤษแล้ว ดร.ป่วยจึงเดินทางกลับประเทศไทย และเริ่มชีวิตรับราชการเป็นแห่งแรกที่กรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลัง ในตำแหน่งเศรษฐกรในปี พ.ศ. 2492 ในช่วงแรกนี้ ดร.ป่วยมีบทบาทสำคัญในการเจรจาขอกู้เงินจากธนาคารโลกเพื่อนำมาบูรณะและพัฒนาประเทศเป็นผลสำเร็จเป็นครั้งแรกและนับเป็นประเทศแรกในภูมิภาค

ดร.ป่วยกับนักเรียนไทยในสหรัฐฯ พ.ศ.2493

เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ขอกู้เงินจากธนาคารโลก เงินกู้เหล่านี้มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาประเทศในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

ดร.ป่วยเป็นข้าราชการชั้นผู้น้อยที่ผู้ใหญ่อยอมรับในความสามารถ ระหว่าง พ.ศ. 2493 ถึง พ.ศ. 2494 กระทรวงการคลังจึงได้ส่ง ดร.ป่วยไปศึกษาดูงานที่ธนาคารโลกเป็นเวลา 6 เดือน โดยขอให้ธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นผู้รับภาระค่าใช้จ่ายส่วนต่างที่เกิดขึ้นและตามมาด้วยการให้ไปศึกษาดูงานด้านงบประมาณที่ประเทศอังกฤษ

ในพ.ศ. 2495 ดร.ป่วยได้รับการเลื่อนตำแหน่งเป็นผู้ช่วยฝ่ายวิชาการของปลัดกระทรวงการคลัง และในพ.ศ. 2496 เลื่อนเป็นผู้เชี่ยวชาญการคลังและได้รับแต่งตั้งเป็นผู้ช่วยปลัดกระทรวงการคลังในพ.ศ. 2498

พนักงานพิเศษและกรรมการธนาคารแห่งประเทศไทย

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศไทยประสบปัญหาทางเศรษฐกิจเช่นเดียวกับหลายประเทศ ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงได้ขอยืมตัว ดร.ป่วยซึ่งขณะนั้นได้ชื่อว่าเป็นนักเศรษฐศาสตร์ที่เก่งที่สุดมาช่วยปฏิบัติงานโดยเข้าเป็นพนักงานพิเศษตั้งแต่ พ.ศ. 2493 ต่อมาในพ.ศ. 2495 ดร.ป่วยได้รับแต่งตั้งให้เป็นที่กรรมการธนาคารแห่งประเทศไทย เพื่อมาช่วยแก้ไขปัญหาระบบเศรษฐกิจโดยเฉพาะการแก้ไขปัญหาเงินเฟ้อของประเทศในขณะนั้น

รองผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย

ในวันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ. 2496 ดร.ป๋วยได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรองผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย ในช่วงนี้ ดร.ป๋วยมีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายการเงิน การคลัง เพื่อช่วยฟื้นฟูเศรษฐกิจช่วงหลังสงครามโลก แต่ด้วยความซื่อตรงต่อหน้าที่ซึ่งขัดผลประโยชน์ของผู้มีอำนาจทางการเมือง คณะรัฐมนตรีจึงสั่งปลด ดร.ป๋วยออกจากตำแหน่งรองผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย ในวันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2496 นับว่าเป็นรองผู้ว่าการที่มีอายุงานสั้นที่สุดเพียง 7 เดือนเท่านั้น

ผู้เชี่ยวชาญประจำธนาคารแห่งประเทศไทย

หลังจาก ดร.ป๋วยถูกปลดออกจากตำแหน่งรองผู้ว่าการแล้ว ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ขออิมตัวมาช่วยปฏิบัติงานในฐานะผู้เชี่ยวชาญประจำธนาคาร โดยได้แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวในวันที่ 12 มกราคม พ.ศ. 2497 และ ดร.ป๋วยได้ขอลาออกจากตำแหน่งนี้ เมื่อวันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ. 2499

ที่ปรึกษาเศรษฐกิจการคลัง ประจำสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงลอนดอน

นับตั้งแต่ ดร.ป๋วยเริ่มรับราชการมา ก็ล้วนมีตำแหน่งที่ต้องรับผิดชอบเกี่ยวกับการเงินของประเทศ ทำให้มักมีเรื่องขัดแย้งกับผู้มีอำนาจทางการเมืองในหลายกรณี เพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้งดังกล่าว ดร.ป๋วยจึงได้ติดต่อให้ศาสตราจารย์เฟรเดริก เบนแนม ซึ่งเคยเป็นอาจารย์มาก่อนช่วยหางานให้ เมื่อพระบริภัณฑ์ยุทธกิจ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคลังในสมัยนั้นทราบเรื่อง จึงได้ส่ง ดร.ป๋วยไปเป็นที่ปรึกษาเศรษฐกิจการคลัง ประจำสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงลอนดอน ในปี พ.ศ. 2499 บทบาทสำคัญของ ดร.ป๋วยในช่วงนี้ คือได้รับการ

แต่งตั้งให้เป็นผู้แทนถาวรของไทย ในคณะมนตรีเศรษฐกิจ ในสภาดีบุกระหว่างประเทศ ณ กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ และได้รับคัดเลือกเป็นรองประธานในคณะมนตรีในปี พ.ศ. 2501 ถึง พ.ศ. 2502

ผู้อำนวยการสำนักงบประมาณ

หลังจากที่จอมพลสฤษดิ์ ธีระรัชตียึดอำนาจจากรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงครามในปี พ.ศ. 2501 ได้ไม่นาน จอมพลสฤษดิ์เป็นคนที่รู้จักใช้คนและมองเห็นความสามารถของดร.ป๋วย ได้มีหนังสือไปขอร้องให้ ดร.ป๋วยกลับมาช่วยพัฒนาประเทศ ดังนั้น ในวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2502 ดร.ป๋วยจึงได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักงบประมาณ สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี เป็นคนแรก บทบาทสำคัญในการปรับปรุงงานงบประมาณของประเทศนั้น ดร.ป๋วยได้ปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการงบประมาณโดยประกาศใช้พระราชบัญญัติวิธีการงบประมาณ พ.ศ. 2502 นอกจากนี้ยังปรับปรุงงานด้านวิธีการงบประมาณ การเบิกจ่ายงบประมาณ และรายได้แผ่นดิน ส่งผลให้การใช้จ่ายเงินงบประมาณของรัฐบาลมีความสมดุลมากขึ้น จากเดิมที่มักมีการใช้จ่ายเกินงบประมาณประจำปีเป็นประจำ

ภายหลังจากที่ ดร.ป๋วยได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย และผู้อำนวยการสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลังแล้ว ท่านเห็นว่าคนา เดียวไม่ควรรับผิดชอบทั้งนโยบายการเงิน นโยบายการคลัง และนโยบายงบประมาณ จึงขอลาออกจากตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักงานงบประมาณ ในปี พ.ศ. 2505

ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย

ดร.ป๋วยได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย ในวันที่ 11 มิถุนายน พ.ศ. 2502 เป็นผู้ว่าการคนที่ 7 ของธนาคารแห่งประเทศไทย และได้ดำรงตำแหน่งต่อเนื่องยาวนานที่สุดเป็นเวลาถึง 12 ปี ในช่วงแรกที่มาเป็นผู้ว่าการ ดร.ป๋วยยังคงดำรงตำแหน่งทางราชการอื่นา อีกหลายตำแหน่ง ที่สำคัญคือ ผู้อำนวยการสำนักงานงบประมาณ ผู้อำนวยการสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง ผู้แทนไทยถาวรในคณะมนตรีเศรษฐกิจระหว่างประเทศ และกรรมการในสภาเศรษฐกิจแห่งชาติ และหน้าที่อื่นา อีกหลายตำแหน่ง ซึ่งไม่น่าเชื่อเลยว่า คนคนเดียวจะสามารถรับภารกิจของประเทศได้มากมายเช่นนี้ได้

ดร.ป๋วยได้ลาออกจากตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยเมื่อวันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2514 ตลอดระยะเวลาการดำรงตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย ดร.ป๋วยได้สร้างผลงานทั้งในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ การรักษาสถียรภาพทางการเงินของประเทศ รวมทั้งการสร้างเสถียรภาพและความมั่นคงของระบบสถาบันการเงิน ซึ่งจะกล่าวโดยละเอียดในภาคต่อไป

นายป๋วย อึ๊งภากรณ์
ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ 11 มิถุนายน 2502 - 15 สิงหาคม 2514
Dr. Puey Ungphakorn
June 11, 1959 - August 15, 1971

ผู้อำนวยการสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง

ดร.ป๋วย อึ้งภากรณ์ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลังเป็นคนแรก เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2505 สืบเนื่องจากผลการปรับปรุงการแบ่งส่วนราชการของกระทรวงการคลังใหม่ให้อินทรีย์ภาพราชการจากกองเศรษฐกิจการคลัง และกองสถิติในสำนักงานปลัดกระทรวงการคลัง จำนวน 23 คน มาตั้งเป็นหน่วยงานใหม่เรียกว่าสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง สังกัดกระทรวงการคลังและมีหน้าที่เสมือนหนึ่งเป็นเสนาธิการของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง โดยให้ข้อเสนอแนะนโยบายด้านการคลังของประเทศต่อรัฐมนตรีคลัง จนกระทั่งปี พ.ศ. 2510 ดร.ป๋วยจึงขอลาออกจากตำแหน่งนี้

กรรมการสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ดร.ป๋วยเริ่มเข้าไปมีบทบาทในสภาเศรษฐกิจแห่งชาติครั้งแรก โดยได้รับแต่งตั้งให้เป็นกรรมการสภาเศรษฐกิจแห่งชาติเมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2495 ในฐานะกรรมการชุดที่ 3 ซึ่งขณะนั้นมีนายสุนทร หงส์ลดารมภ์ เป็นเลขาธิการสภาเศรษฐกิจแห่งชาติ นอกจากนี้ยังได้รับแต่งตั้งจากประธานสภาฯ ให้เป็นกรรมการสาขาเศรษฐกิจการคลัง กรรมการสาขาเศรษฐกิจอุตสาหกรรม ดร.ป๋วยได้สิ้นสุดการเป็นกรรมการสภาเศรษฐกิจแห่งชาติในช่วงนี้ เมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2499 เนื่องจากเดินทางไปเป็นที่ปรึกษาเศรษฐกิจการคลัง ประจำสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงลอนดอน

พ.ศ. 2500 ดร.ป๋วยเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการชักนำให้ธนาคารโลกส่งคณะผู้เชี่ยวชาญมาช่วยสำรวจสถานการณ์ทางเศรษฐกิจการเงินและการคลังของประเทศ ร่วมกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทย โดยได้ร่วมกันจัดทำแผน "A Public Development Program for Thailand" เสนอให้มีการพัฒนาเศรษฐกิจในด้านสาธารณสุข โภค การศึกษา และสังคม โดยมีดร.ป๋วยอยู่ในคณะที่ปรึกษาฝ่ายไทย ดังนั้น จึงได้มีการออกพระราชบัญญัติสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ พ.ศ. 2502 ยกเลิกพระราชบัญญัติสภาเศรษฐกิจแห่งชาติ พ.ศ. 2493 และมีการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2503

ในช่วงต่อมาที่ ดร.ป๋วยกลับเข้ามามีบทบาทในสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สภาพัฒนาฯ) โดยการได้รับแต่งตั้งให้เป็นกรรมการบริหารรวม 3 ช่วงด้วยกัน คือ

ช่วงแรก ระหว่างวันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2502 ถึงวันที่ 23 กรกฎาคม พ.ศ. 2508 ได้รับแต่งตั้งเป็นกรรมการในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิและเป็นช่วงที่ดร.ป๋วยดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักงบประมาณ และผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย

ช่วงที่สอง ระหว่างวันที่ 16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2509 ถึงวันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ. 2514 ดร.ป๋วยได้รับแต่งตั้งเป็นกรรมการ เนื่องจากในปี พ.ศ. 2509 มีการแก้ไขพระราชบัญญัติสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ พ.ศ. 2502 กำหนดให้มีกรรมการบริหารคณะหนึ่ง ประกอบด้วย ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย ผู้อำนวยการสำนักงบประมาณ อธิบดีกรมวิเทศสหการ และอื่นๆ

อีกรวม 11 คน ดังนั้น ดร.ป๋วยจึงเป็นกรรมการบริหารโดยตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย

ช่วงที่สาม ระหว่างวันที่ 16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2515 ถึงวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 จอมพลถนอมได้ออกคำสั่งกองบัญชาการคณะปฏิวัติที่ 80/2515 ลงวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2515 แต่งตั้ง ดร.ป๋วยเป็นกรรมการบริหาร ขณะนี้ ดร.ป๋วยยังเป็นอาจารย์พิเศษที่มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์

ในสภาพพัฒนาฯ ดร.ป๋วยเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้เกิดแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 ซึ่งนับเป็นก้าวแรกในการวางแผนการพัฒนาประเทศ ส่งผลให้การจัดสรรงบประมาณแผ่นดินเป็นไปตามเป้าหมายอย่างต่อเนื่องและยังผลสำเร็จในการพัฒนาประเทศตามโครงการพัฒนาต่างๆ ที่วางไว้ และยังเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 2 ถึงฉบับที่ 4 นอกจากนี้ ดร.ป๋วย ยังเป็นผู้ริเริ่มให้มีระบบการควบคุมการก่อกั้นเงินกู้จากต่างประเทศ โดยการผลักดันให้มีการประกาศใช้ระเบียบการก่อกั้นกับต่างประเทศในปี พ.ศ. 2503 ทั้งนี้เพื่อวางเป็นกรอบไม่ให้มีการก่อกั้นกับต่างประเทศมากเกินไปจนเกินความสามารถในการชำระหนี้ของประเทศ และมีการแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาการก่อกั้นกับต่างประเทศเพื่อพิจารณาบรรจุโครงการเงินกู้ต่างประเทศเข้าอยู่ในแผนการก่อกั้นในแต่ละปี

ในปี 2517 ดร.ป๋วยได้รับการแต่งตั้งจากคณะรัฐมนตรีให้เป็นกรรมการสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติอีกครั้ง เมื่อวันที่ 30 สิงหาคม พ.ศ. 2517 และสิ้นสุดในวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 ซึ่งเป็นช่วงที่ ดร.ป๋วยต้องเดินทางออกจากประเทศไทย

ตลอดเวลาที่ดร.ป๋วยรับราชการในตำแหน่งหน้าที่ดังกล่าวข้างต้น ดร.ป๋วยมีหลักในการปฏิบัติหน้าที่ดังนี้

ถ้าเราจำเป็นต้องรับราชการอยู่ในระบบนี้เราจำเป็นต้องหาวิธีที่จะป้องกันมิให้การเมืองมาเกี่ยวข้องจนเกินไป จริงอยู่ในระบอบประชาธิปไตย รัฐบาลควรเป็นผู้วางนโยบาย ข้าราชการควรต้องปฏิบัติตามนโยบาย ถ้าไม่ชอบนโยบายก็ควรลาออกไป เพราะเขาเป็นผู้แทนที่ได้รับการเลือกตั้งมาโดยชอบธรรม แต่ถ้าอยู่ในระบบเผด็จการ เราต้องรู้ว่าแม้ว่าเขาจะได้เป็นรัฐบาล เขาก็ไม่ได้

รับอำนาจมาจากประชาชน ข้าราชการทั้งหลายจึงควรป้องกัน มิให้การเมือง
เข้ามาเกี่ยวข้อง (112)

อุทิศตนเพื่อการศึกษาและการพัฒนา

...ผมเห็นว่าการศึกษาของชาติเป็นเรื่องสำคัญยิ่งเรื่องหนึ่ง และหวังว่า
จะได้ทำประโยชน์แก่นักศึกษาตลอดจนวงการการศึกษาทั่วไปด้วย ใครจะได้เห็น
ประชาชนชาวไทยและรัฐบาลถือการศึกษาเป็นเรื่องสำคัญ มิใช่เรื่องสมัครเล่น
หรือเรื่องที่จะ "เจียดเวลา" มาทำได้ ประเทศไทยจะเจริญก้าวหน้าได้ ถ้า
เราทอดทิ้งการศึกษา ในด้านวิทยาศาสตร์ และวิชาชีพแขนงต่างๆ หรือ
ถือว่ามีความสำคัญชั้นรอง... (29)

อุทิศตนเพื่อการศึกษา

ดร.ป๋วยได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาของชาติมาตั้งแต่สมัยดำรงตำแหน่ง
ในหน้าที่ทางด้านเศรษฐกิจ โดยเป็นผู้หนึ่งที่มึบทบาทในการริเริ่มการวางแผน
การศึกษาเป็นกรมการวางแผนพัฒนาการศึกษาในปี พ.ศ. 2507 โดยเฉพาะ
การมีส่วนร่วมร่างโครงการอาชีวศึกษา โครงการโรงเรียนมัธยมแบบประสม
ซึ่งมีวัตถุประสงค์ให้นักเรียนในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นได้มีโอกาสเรียนวิชาชีพด้วย
เพื่อเป็นการเตรียมการ กรณีที่ต้องออกทำงานเมื่อจบมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในปี
พ.ศ. 2517 ดร.ป๋วยได้เป็นกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษานอกโรงเรียน
กระทรวงศึกษาธิการ โดยมีบทบาทในการเข้าร่วมร่างโครงการการศึกษาผู้ใหญ่
เพื่อให้ผู้ที่ไม่สามารถเข้าเรียนในโรงเรียนได้ ได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้ นอกจากนี้
ยังเป็นกรรมการบริหารสภาการศึกษาแห่งชาติและกรรมการปฏิรูปการศึกษา
สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

นอกจากนี้ ดร.ป๋วยยังให้ความสำคัญกับการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยเพื่อ
การพัฒนาบุคลากรที่มีคุณภาพของประเทศ โดยการเป็นอาจารย์บรรยายให้กับ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในขณะที่ดำรง
ตำแหน่งสำคัญ และยังสนับสนุนให้ผู้ได้บังคับบัญชาออกไปสอนนิสิตนักศึกษาด้วย
ดังที่คุณกรองทอง ชุติมา อดีตผู้ช่วยผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นผู้

ผู้เป็นที่เคารพรักของนักศึกษา

ทำงานใกล้ชิดในฐานะผู้ใต้บังคับบัญชาได้เขียนถึงดร.ป๋วยว่า

ในด้านการศึกษาผู้ว่าการป๋วยเห็นว่าการให้การศึกษาเป็นการลงทุนที่คุ้มค่า ถึงแม้ต่อไปอาจจะมียางรายออกไปทำงานใน private sector บ้างก็ยังเป็นประโยชน์ต่อบ้านเมืองอยู่นั่นเองแล้วธนาคารก็เริ่มให้ทุนนักเรียนที่อยู่ใน top grade ของประเทศครั้งแล้วครั้งเล่าและได้ส่งไปเรียนในประเทศต่างๆ หลายประเทศ นอกจากนี้ในระหว่างที่ท่านเข้ามาเป็นผู้ว่าการตอนแรก ท่านจะขอร้องแกม เตียวเซียวให้พวกเราไปสอนหนังสือที่ธรรมศาสตร์ เนื่องจากขาดครูสมัยใหม่มากที่สุด ตัวดิฉันเองเป็นผู้หญิงไม่เคยสอนหนังสือก็ต้องไปสอนเพราะทนฟังคำชี้แจง ไม่ได้ว่า "ช่วยกันหน่อยเถิด" นอกจากนี้ยังได้ขอให้ ผู้อำนวยการฝ่ายทุกฝ่ายไป

พิธีเปิดห้องสมุดคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เล่าให้นักเรียนในคณะเศรษฐศาสตร์ฟังว่า ธนาคารแห่งประเทศไทยมีหน้าที่อะไร แต่ละฝ่ายทำหน้าที่อะไรบ้าง ...ในการสนับสนุนด้านการศึกษาในประเทศ ยังได้รับแต่งตั้งจากคณะกรรมการให้เป็นผู้ว่าการกิตติมศักดิ์ International Development Research Centre นครออตตาวา แคนาดา นับว่าเป็นคนผิวเหลืองคนเดียวที่ เป็นผู้แทนในขณะนั้น...(89)

แนวคิดใหม่ในการพัฒนาประเทศ

นับแต่พ.ศ. 2492 เป็นต้นมา ดร.ป๋วยได้รับใช้ชาติบ้านเมืองอย่างสุดความสามารถในฐานะข้าราชการที่เก่งกาจและซื่อสัตย์ โดยผ่านการดำรงตำแหน่งที่สำคัญ ของประเทศดังได้กล่าวมาแล้ว และได้สร้างผลงานให้เป็นที่ปรากฏมากมาย ทั้งในด้านการวางพื้นฐานการพัฒนาระบบเศรษฐกิจ การแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ การสร้างเสถียรภาพในระบบเศรษฐกิจ และผลงานอื่น ๆ ตลอดระยะเวลาสิบกว่าปีที่ดร.ป๋วยรับราชการมา ได้พบเห็นความไม่เป็นธรรมในสังคม อาทิ ระบอบการปกครองซึ่งคนส่วนใหญ่ไม่สามารถมีปากมีเสียงได้ การเอารัดเอาเปรียบของผู้มีอำนาจทางการเมือง

สภาพความเป็นจริงของสังคมที่ปรากฏส่งผลให้ดร.ป๋วยต้องคิดทบทวนเกี่ยวกับการพัฒนาที่ผ่านมา สังคมโดยส่วนรวมยังไม่สามารถเป็นไปตามอุดมคติของดร.ป๋วยที่ต้องการเห็นความเป็นธรรมในสังคมที่ประโยชน์ควรเฉลี่ยให้คนส่วนใหญ่ของประเทศ ดร.ป๋วยมีความเห็นดังที่ปรากฏในหนังสือ**ศาสนธรรมกับการพัฒนา** เรื่อง จุดมุ่งหมายในการพัฒนาชนบท

เราได้พยายามพัฒนาเศรษฐกิจเป็นเวลานานและผลที่ปรากฏขึ้นมานั้น ก็คือว่าคนที่มั่งมีอยู่แล้ว คนที่มีความรู้มากกว่าคนอื่น คนที่ฉวยโอกาสได้ดีกว่าคนอื่น ย่อมถือประโยชน์จากการพัฒนา ทำให้ร่ำรวยมีทรัพย์สินมั่งคั่งยิ่งขึ้นและมีโอกาสที่จะทำให้เกิดความสุขในครอบครัวของเขาและส่วนตัวของเขา มากกว่าคนจนมากกว่าคนจนที่เคยจนอยู่ดั้งเดิม มากกว่าคนที่ได้รับการศึกษาน้อยกว่าคนอื่น และมากกว่าคนที่มีโอกาสน้อยกว่าคนอื่น และช่องว่างระหว่างคนมีกับคนจนนั้น ยิ่งห่างไกลออกไปทุกที ในประเทศเราระยะเวลา 15 ปีที่แล้วมา เราได้ประสบความสำเร็จในเรื่องอัตราความก้าวหน้าของรายได้ประชาชาติเป็นส่วนรวม... แต่ถ้าเราพิจารณาส่วนย่อยลงไป จะเห็นได้ว่าส่วนของประชาชนเราที่ร่ำรวยมากขึ้นเป็น

พิเศษนั้นไปตกอยู่กับคนมั่งมีในเมือง เฉพาะอย่างยิ่งในกรุงเทพฯ แต่ส่วนที่อยู่ในชนบทและคนที่อยู่ในแหล่งเสื่อมโทรม ไม่มีอะไรดีขึ้น...(18)

ดร.ป๋วยเห็นว่า "การที่คนมี มีมากขึ้นนั้นเป็นของดี แต่การที่คนจนจนลงกว่าก่อนนั้นเป็นของเลวแน่ ที่กล่าวเมื่อกี้นี้เป็นปัญหาที่สำคัญมาก คือปัญหาภาระหนี้ที่ข้าวของต่างๆ แพงขึ้นและปัญหาภาระยาวซึ่งช่องว่างระหว่างคนมีกับคนจนกว้างขึ้นทุกที..." ซึ่งในที่สุดดร.ป๋วยเกรงว่าจะเกิดความไม่ยุติธรรมในสังคมมากขึ้น และอาจก่อให้เกิดความรุนแรงในประเทศได้ ดังปรากฏในหนังสือ **แนวความคิดใหม่ในการพัฒนาประเทศ** ซึ่งดร.ป๋วยได้กล่าวไว้ดังนี้ "ผมเองคิดว่า ถ้าเราปล่อยให้สังคมของเรา คือประเทศไทยนี้ มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยถากรรม อย่างที่เป็นไปก่อนนี้ ผมเกรงว่าการเปลี่ยนแปลงชนิดที่เราอาจจะไม่อยากจะเห็นได้เกิดขึ้น" (26)

สำหรับแนวทางในการแก้ไขปัญหาค่าความไม่เป็นธรรมในสังคม ดร.ป๋วยมีความคิดเห็น ดังนี้

ผมเองเห็นว่าการที่จะสร้างความเป็นธรรมแก่สังคมให้ได้นั้น ผมไม่ชอบที่จะเปลี่ยนระบบเป็นรัฐระบบสังคมนิยมชนิดที่เป็น Dictatorship of Proletariat (เผด็จการของกรรมาชีพ) ไม่ต้องการเช่นนั้นเพราะเหตุว่ารู้สึกว่ามันจะก่อให้เกิดปัญหายิ่งขึ้น ผมอยากจะให้สังคมไทยเรานี้เป็นสังคมที่มีเสรีภาพอยู่เสมอ

ดร.ป๋วยเห็นว่าการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ควรมีการแก้ไขทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ในระยะสั้นนั้นสามารถแก้ไขโดยดำเนินการผ่านกลไกของรัฐบาลที่มีอยู่ อาทิ ผ่านระบบการจัดเก็บภาษีอากร การจัดสรรงบประมาณ การส่งเสริมการเกษตร การพัฒนาชุมชน ส่วนระยะยาวนั้น "ต้องเริ่มทำเรื่องการพัฒนาการศึกษาโดยเน้นหนักสำหรับชนบทตั้งแต่เดี๋ยวนี้ จะเกิดผลระยะไกล"

คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เมื่อโอกาสที่จะได้ทำงานเพื่อการศึกษาของชาติมาถึง ดร.ป๋วยจึงไม่ลังเลแม้แต่น้อยที่จะตอบรับการดำรงตำแหน่งคณบดีคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เนื่องจากเห็นความสำคัญของการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยว่าจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างปัญญาชนที่มีคุณภาพออกไปช่วยพัฒนาประเทศประกอบกับเป็นงานที่ท่านรักอยู่แล้ว ผู้ที่หยิบยื่นตำแหน่งดังกล่าวให้กับดร.ป๋วยคือกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2506

กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ได้ทรงอำนาจพรไว้ในวาระที่ดร.ป๋วยอายุครบ 60 ปี ในหนังสือ **รักเมืองไทย** ว่า

ข้าพเจ้าแสวงหาผู้ที่จะมาเป็นคณบดีคณะเศรษฐศาสตร์ ตามความมุ่งประสงค์ของข้าพเจ้าตั้งที่ว่ามากก็เห็นว่าดร.ป๋วย อึ้งภากรณ์เป็นผู้ที่เหมาะสมที่สุด แต่ไม่แน่ว่าท่านจะตกลงรับตำแหน่งนั้นได้หรือไม่ เพราะท่านมีหน้าที่ราชการมากมาย ซึ่งล้วนแต่เป็นหน้าที่สำคัญทั้งนั้น ข้าพเจ้านึกว่าจะต้องขอร้องท่านสักสามหน เพื่อชี้แจงความสำคัญแห่งตำแหน่งคณบดีตามความคิดเห็นของข้าพเจ้า ก่อนที่ท่านจะยอมตกลงรับตำแหน่ง แต่ที่ไหนได้ ข้าพเจ้าขอร้องท่านครั้งแรก ท่านก็ยอมตกลงด้วย ท่านแสดงตนว่าเป็นนักการศึกษา เห็นความสำคัญของการศึกษาและสนใจในการศึกษา.. (30)

ดร.ปวย Chairman of AIT's Board of Trustees ในพิธีประสาท
ปริญญาแก่นักศึกษา เมื่อ 21 พฤษภาคม พ.ศ. 2514

ดังนั้น ดร.ปวยจึงดำรงตำแหน่งคณบดีคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในปี พ.ศ. 2507 อีกตำแหน่งหนึ่ง ในขณะที่ยังคงดำรงตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยอยู่ หลังจากดำรงตำแหน่งคณบดีคณะเศรษฐศาสตร์แล้ว ดร.ปวยมีความคิดที่จะขอลาออกจากตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย โดยให้เหตุผลว่าต้องการจะปฏิบัติงานในตำแหน่งคณบดีให้สุดความสามารถ นับว่าเป็นผู้มีอุดมคติและเสียสละเพื่อการศึกษามาก ดังคำกล่าวของคุณกำจร สติรกุล อดีตผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย ดังนี้

... ดร.ปวยสนใจไม่เพียงแต่ในงาน แต่สนใจในการสร้างคน และคอยส่งเสริมคนที่ดี รวมทั้งให้หลักแนวคิดเพื่อไปปฏิบัติ ตอนหลังถึงไปเป็นคณบดี เพราะเห็นว่าการที่จะทำอะไรดี แต่ยังขาดคน ก็จะไม่ประสบความสำเร็จ ถึงได้ไปโดยไม่แยแสลาภยศสรรเสริญ รัฐมนตรีก็ไม่ยอมเป็น สิ่งเหล่านี้ก็เป็นที่ยู้งักกันอยู่แล้ว เป็นบุคคลพิเศษ เป็นปูชนียบุคคล ... (90)

แต่อย่างไรก็ตาม ทั้งนายกรัฐมนตรีจอมพลถนอม กิตติขจร และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง นายสุนทร หงส์ลดารมภ์ ในสมัยนั้น ยังไม่ยอมให้ดร.ปวยออกจากตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยได้โดยง่าย

ระหว่างที่ดร.ปวยดำรงตำแหน่งคณบดีคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ตั้งแต่ พ.ศ.2507 จนถึง พ.ศ.2515 ดร.ปวยได้ทุ่มเทความสามารถเพื่อพัฒนาและปรับปรุงงานต่างๆ ของคณะเศรษฐศาสตร์ ที่สำคัญคือ การสรรหาและเร่งผลิตอาจารย์ด้านเศรษฐศาสตร์ ทั้งโดยการเปิดรับสมัครอาจารย์ประจำ ซึ่งมีการเปิดรับสมัครที่เปิดโอกาสให้แก่ผู้จบปริญญาตรีในหลายสาขาวิชา มิได้เฉพาะเจาะจงผู้ที่จบในสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์เท่านั้น ทั้งนี้

เพื่อให้มีการสอนและการวิจัยดำเนินการไปพร้อมๆ กันและสามารถสร้างประโยชน์ต่อส่วนรวม มีการให้ทุนการศึกษา ซึ่งดร.ป๋วยเป็นผู้ริเริ่มติดต่อขอความร่วมมือและช่วยเหลือจากมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์ (Rockefeller Foundation) ในการส่งอาจารย์จากต่างประเทศมาช่วยสอนที่คณะเศรษฐศาสตร์รวมทั้งช่วยในการจัดทำตำราและเอกสารสำหรับห้องสมุดนอกจากนี้ยังให้ทุนการศึกษาแก่ผู้เรียนดีเพื่อให้กลับมาเป็นอาจารย์และมีการสร้างอาจารย์ตามข้อผูกพันในการรับทุนรัฐบาล เช่น ทุน ก.พ. ทุนโคลัมโบ จนในที่สุดคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีอาจารย์ประจำเพิ่มขึ้นจากจำนวน 4 คน ใน พ.ศ.2507 เป็น 90 คน ในปีการศึกษา พ.ศ. 2518

งานสำคัญอีกด้านหนึ่ง คือ การปรับปรุงหลักสูตรปริญญาตรีให้มีมาตรฐานมากขึ้น จากเดิมที่นักศึกษาคณะเศรษฐศาสตร์ทุกคนต้องเรียนหลักสูตรเดียวเหมือนกันหมด มาเป็นหลักสูตรที่แยกออกเป็น 4 สาขาวิชา คือ สาขา ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ สาขาสถิติเศรษฐศาสตร์ สาขาการเงินการธนาคาร และ สาขาเศรษฐศาสตร์ประยุกต์ นอกจากนั้นดร.ป๋วยยังได้ริเริ่มหลักสูตรปริญญาตรีภาคค่ำในปีการศึกษา 2508 หลักสูตรปริญญาโทภาคภาษาอังกฤษใน พ.ศ. 2512 และยังเป็นผู้ริเริ่มโครงการบัณฑิตอาสาและเป็นผู้ก่อกำเนิดห้องสมุดคณะ

เศรษฐศาสตร์ เมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2508 โดยการสนับสนุนเงินจากงบประมาณแผ่นดินส่วนหนึ่ง ร่วมกับความช่วยเหลือจากมูลนิธิร็อคกี้เฟลเลอร์ จำนวน 7,500 ดอลลาร์ สรอ.

คุณศิริวรรณ เจนการ ผู้อำนวยการมูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ ผู้ซึ่งเคยทำงานกับดร.ป๋วยในช่วงที่ท่านเป็นคณบดีคณะเศรษฐศาสตร์ กล่าวถึงความทุ่มเทของ ดร.ป๋วยต่อการพัฒนาการศึกษาว่า

ช่วงนั้นท่านเป็นคณบดีในขณะเดียวกันก็เป็นผู้อำนวยการธนาคารแห่งประเทศไทยด้วย ที่เห็นท่านเป็นประจำก็คือท่านจะเลิกงานที่แบงก์ชาติ แล้วก็มาทำงานบริหารต่อที่คณะเศรษฐศาสตร์ ธรรมศาสตร์ แล้วเราก็เจอท่าน สัปดาห์ละ 1 ครั้ง 7 โมงเช้า ด้วยหัวข้อการบรรยายเรื่องเศรษฐกิจไทย เหตุที่ท่านต้องนัด 7 โมงเช้า ก็เพื่อที่ท่านจะได้ไปทำงานต่อที่แบงก์ชาติทัน 8 โมง หรือ 8 โมงครึ่ง ก็เป็นเวลาเช้ามากสำหรับพวกเรานักศึกษา ห้องประชุมก็จะแน่นมาก เพราะว่าเป็นโอกาสเดียวที่เราจะได้ฟังการถ่ายทอดเรื่องเศรษฐกิจผสมผสานกับความจริงที่มันเกิดขึ้น คือ หลักเศรษฐศาสตร์สมัยนั้นต้องยอมรับว่า เป็นเรื่องที่ยากมากที่จะเข้าใจ demand supply ไม่ได้อธิบายกันง่าย ๆ ทฤษฎีราคาอะไรต่าง ๆ การแข่งขัน คุณภาพนี้ อาจารย์ป๋วยมาแล้วให้เราฟัง พูดให้เข้าใจง่าย เป็นการเอาหลักเศรษฐศาสตร์มาอธิบายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง เป็นโอกาสที่ดีฉันคิดว่าคงหายากแล้วละในปัจจุบันนี้ ...นอกจากนั้นฉันยังมีโอกาสที่ดี คือ ขณะที่เรียนได้ทำงานเป็นผู้ช่วยงานวิจัยที่มูลนิธิร็อคกี้เฟลเลอร์ ซึ่งมี office ติดกับห้องคณบดี ฉะนั้นก็จะเจอท่านทุกวัน เย็นปีบท่านก็จะมา ท่านก็จะทักทาย แล้วก็นั่งทำงานถึง 3 ทุ่ม 4 ทุ่ม (103)

งานสอนหนังสือในต่างประเทศ

ระหว่างที่ดร.ป๋วยดำรงตำแหน่งคณบดีคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่านได้ขอลาพักงานไปเป็น visiting professor อยู่ในต่างประเทศ 2 ครั้ง ครั้งแรกขอลาไปหนึ่งภาคการศึกษาในปี 2513/14 โดยสอนที่มหาวิทยาลัยปรินซ์ตัน สหรัฐอเมริกา ครั้งที่สองในปี 2514/15 สอนที่มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ในอังกฤษ ในการสอนที่มหาวิทยาลัยปรินซ์ตัน ส.ศิริรักษ์ เล่าว่า

แม้การไปสอนที่ปรินซ์ตัน คราวนี้จะได้เงินเดือนมาก ท่านก็ยังคงรับเงินเดือนจากธนาคารชาติดั้งเดิม โดยขอให้มหาวิทยาลัยปรินซ์ตันจ่ายเงินเดือนอันท่านจะพึงได้ ให้แก่ธนาคารแห่งประเทศไทย นับว่าธนาคารชาติได้กำไรเดือนละหลายสตางค์อยู่ (34)

หลังจากกลับจากการสอนหนังสือที่มหาวิทยาลัยปรินซ์ตันแล้ว ดร. ป่วยจึงได้ถือโอกาสขอลาออกจากตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย ในวันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2514 และเหลือเพียงตำแหน่งคณบดีคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ตำแหน่งเดียว ต่อมาในระหว่างที่เป็น visiting professor ที่มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ดร.ป่วยได้เขียนจดหมายถึงผู้ที่ทำการปฏิวัติรัฐประหาร เรียกร้องให้คืนอำนาจให้ประชาชนโดยเร็ว จึงถูกเพ่งเล็งและมีข่าวว่าจะถูกกดดันให้ออกจากตำแหน่งคณบดีคณะเศรษฐศาสตร์ในวาระที่ครบกำหนดในเดือนกันยายน พ.ศ. 2515 ดร.ป่วยจึงตัดสินใจขอลาออกจากตำแหน่งคณบดีคณะเศรษฐศาสตร์ ในวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2515

อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

หลังเหตุการณ์วันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 นายสัญญา ธรรมศักดิ์ ได้รับโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี ท่านจึงได้ลาออกจากตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมีการแต่งตั้ง ดร.อดุล วิเชียรเจริญ เป็นผู้รักษาการอธิการบดี แต่ในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2517 นักศึกษาได้เคลื่อนไหวให้มีการเสียดสอ เพื่อจัดงานรำลึกวีรชน 14 ตุลาคม ทำให้ ดร.อดุลต้องขอลาออกจากรักษาการอธิการบดี ต่อมาสภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีมติแต่งตั้ง ดร.ป่วยเป็นอธิการบดีแทนเมื่อวันที่ 30 มกราคม พ.ศ. 2518 และท่านได้ดำรงตำแหน่งนี้จนถึงวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 ในช่วงนี้ ดร.ป่วยได้พยายามวางรากฐานที่จะพัฒนามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์อย่างต่อเนื่อง อาทิ การริเริ่มขยายมหาวิทยาลัยไปยังรังสิต การริเริ่มปรับปรุงโครงสร้างทางวิชาการ การให้บริการสังคม การวิจัย

การก่อตั้งหอศิลป์ พีระศรี

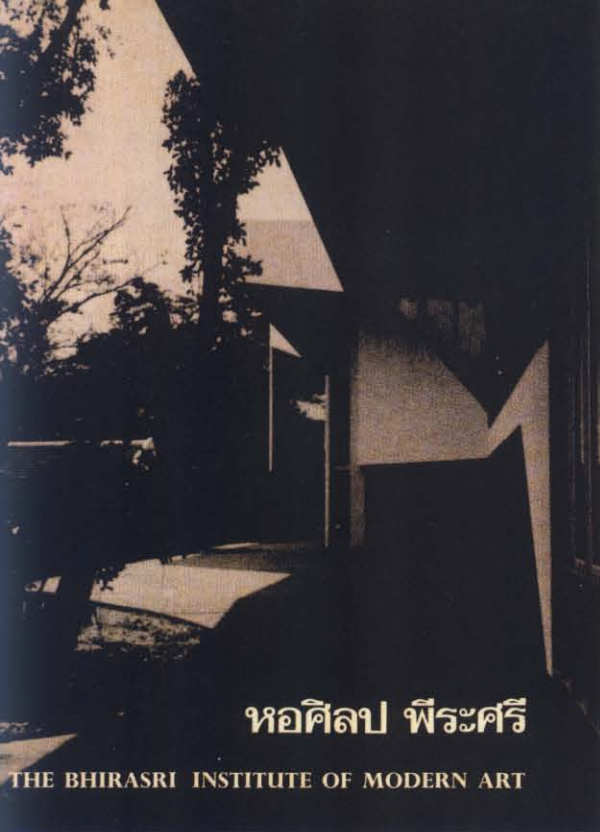
ดร.ป่วยมีความสนใจงานด้านศิลปะและเห็นความสำคัญของหอศิลป์ว่า

จะเป็นประโยชน์ในการศึกษาและเผยแพร่ศิลปะไทย จึงได้เสนอความช่วยเหลือ
ศาสตราจารย์ศิลปะ พีระศรี อดีตคณบดีคณะจิตรกรรมและประติมากรรม
มหาวิทยาลัยศิลปากร ในโครงการหอศิลปะสมัยใหม่ แม้ว่าศาสตราจารย์ศิลปะ
พีระศรีได้ถึงแก่กรรมลงก่อนโครงการฯ สำเร็จ ดร.ป๋วยยังคงรักษาสัญญาที่ได้ให้
ไว้กับศาสตราจารย์ศิลปะ โดยได้ผลักดันการก่อตั้งมูลนิธิหอศิลปะ พีระศรี จนสำเร็จ
ในปี พ.ศ. 2507 และได้เป็นกำลังสำคัญในการจัดหาทุนเข้ามูลนิธิฯ โดยส่วนหนึ่ง
ได้จากเงินอุดหนุนของรัฐบาลซึ่งท่านได้ขออนุมัติเมื่อครั้งยังเป็นผู้อำนวยการ
สำนักงบประมาณ นอกจากนี้ ยังได้พยายามหาทุนทั้งจากในประเทศและต่าง
ประเทศที่สำคัญ เช่น กองทุนร็อคกี้เฟลเลอร์ (Rockefeller) ตั้งที่ดร.ป๋วยเคย
บันทึกไว้เมื่อครั้งไปงานราชการต่างประเทศช่วงปี พ.ศ. 2508 ว่า

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าสุทนต์มณี
(ค) ให้นิธิกับ เจินเทฟี่ ร็อก กองทุน กอง ๓. ร็อกเฟลเลอร์ ฟันด์
(John D. Rockefeller III Fund) ซึ่งเป็นกองทุนเพื่อจัดตั้งหอศิลปะ
สมัยใหม่ ชื่อศิลปะสมัยใหม่ หอศิลป์ กองทุนนี้ก่อตั้งเมื่อ
และปี ๑๙๖๐ หรือ ๑๙๖๑ พ.ศ. ๒๕๐๔ ตั้งชื่อให้ว่า หอศิลปะ
สมัยใหม่ ชื่อใหม่ หอศิลป์ หรือชื่อใหม่ เป็นจำนวน ๑๐๐ ล้านบาท
(ประมาณ ๓๖ ล้านบาท) และ ๑๐๐ ล้านบาท หอศิลป์ใหม่
ศิลปะใหม่ ในหอศิลป์ กับ ๑๐๐ ล้านบาท หอศิลป์ใหม่
หรือชื่อใหม่ หอศิลป์ใหม่ ๑๐๐ ล้านบาท หอศิลป์ใหม่
(ง) ได้รับเงิน ๑๐๐ ล้านบาท หรือ ๑๐๐ ล้านบาท หอศิลป์ใหม่

มูลนิธิฯ สามารถหาทุนจนสร้างหอศิลปะได้สำเร็จ และเปิดดำเนินการ
เมื่อปี พ.ศ. 2517 นับเป็นหอศิลปะแห่งแรกของประเทศไทย ซึ่งดร.ป๋วยมีส่วน
สำคัญช่วยผลักดันจนโครงการสำเร็จ อย่างไรก็ตาม หอศิลปะได้ปิดดำเนินการไป
ช่วงปลายปี พ.ศ. 2531 ดังข้อเขียนของคุณดำรง วงศ์อุปราช อดีตกรรมการ
และเลขานุการของมูลนิธิฯ ว่า

...เป็นครั้งแรกที่ได้พบท่านอาจารย์ ดร.ป๋วย เมื่อไปชมนิทรรศการ ท่าน
แต่งกายง่าย ๆ และใส่รองเท้าแตะ (หนัง) ท่านชมผลงานและซักถาม ท่านซื้อ
ผลงานของผู้เขียนไป 1 ภาพ คงจะซื้อไปให้ธนาคารแห่งประเทศไทย หลังจาก
ที่ผู้เขียนกลับจากยุโรป พ.ศ. 2503 ก็ยังไม่มีโอกาสพบท่าน ได้มีโอกาสพบท่าน
อีกเมื่อไปหาท่านที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ซึ่งในขณะนั้นท่านเป็นคณบดีคณะ

หอศิลป์ พีระศรี

THE BHIRASRI INSTITUTE OF MODERN ART

ดร.ป๋วยกับคุณดำรง วงศ์อุปราช และคุณพีระ พัฒนพีระเดช

เศรษฐศาสตร์ และเป็นรองประธานมูลนิธิหอศิลป์ พีระศรี ผู้เขียนเองเป็นบรรณาธิการรับเชิญของวารสารกิจกรรมเทคนิค ไปพบท่านเมื่อ พ.ศ. 2510 เพื่อปรึกษาท่านในการจัดทำวารสารกิจกรรมเทคนิคฉบับ "ศิลปะร่วมสมัยในประเทศไทย" ซึ่งท่านยินดีให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดี ในเรื่องศิลปะร่วมสมัยของเรานั้นท่านได้เสนอให้ความช่วยเหลือท่านศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี ในโครงการหอศิลป์สมัยใหม่ และเมื่อท่านศาสตราจารย์ศิลป์ถึงแก่กรรมเมื่อ พ.ศ. 2503 โครงการนี้ก็เลิกล้มไป ท่านอาจารย์ดร.ป๋วยได้ก่อตั้งมูลนิธิหอศิลป์ พีระศรี เพื่อก่อตั้งและดำเนินการหอศิลป์ พีระศรี โดยเชิญ ม.ร.ว.พันธุ์ทิพย์ บริพัตร เป็นประธานมูลนิธิฯ มูลนิธินี้หาทุนจนสามารถสร้างหอศิลป์และเปิดดำเนินการได้เมื่อ พ.ศ. 2517 ท่านคงเสียใจเมื่อมีการปิดดำเนินการหอศิลป์ พีระศรีในช่วงปลายปี พ.ศ. 2531...ตลอดเวลาที่ทำงานกับท่านนั้นท่านได้ให้ความรู้และความเมตตาเป็นอย่างมาก คุณูปการที่ท่านมีต่อวงการศิลปะนั้นไม่ค่อนมีใครทราบถึงแม้ว่าหอศิลป์ พีระศรีจะมอดดับเป็นไปก็ก็ตาม ท่านก็ได้ทุ่มเทให้กับงานนี้อย่างเต็มที่มาแล้ว กล่าวกันว่าถ้าท่านยังอยู่ในประเทศไทย หอศิลป์ พีระศรี จะยังดำเนินต่อไป (108)

ในเรื่องการอุปถัมภ์งานศิลปะนั้น คุณนวนพร เรืองสกุล อดีตผู้จัดการฝ่ายจัดการกองทุน ธนาคารแห่งประเทศไทยกล่าวไว้ว่า

...ภาพอีกกลุ่มหนึ่งที่อาจารย์ป๋วยซื้อไว้ก็คือ ภาพที่วาดโดย ม.ล.ปุ๋ม มาลากุล สมัยนั้นราคาไม่แพงมาก อาจารย์ซื้อเพราะสวย และเพราะไม่ค่อยมี

คนสนับสนุนศิลปินกันนัก ยังส่งไปติดไว้ตามสาขาภาคของธนาคารแห่งประเทศไทยอีกด้วย สมัยนี้ภาพของ ม.ล.ป๋ม เป็นหนึ่งในกลุ่มภาพของศิลปินที่นักสะสมเสาะแสวงหา...(110)

ภาพหลายภาพที่ ดร.ป่วยได้ซื้อไว้ยังคงประดับอยู่ที่ธนาคารแห่งประเทศไทย ทั้งที่สำนักงานภาคและสำนักงานใหญ่ตราบนานเท่าทุกวันนี้

อุทิศตนเพื่อการพัฒนา

ดร.ป่วยมีความเห็นว่าการพัฒนาชนบทและการศึกษาเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศ จึงได้ให้ความสำคัญกับงานพัฒนาชนบทอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่การร่วมก่อตั้งมูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร และโครงการลุ่มน้ำแม่กลอง

ในฐานะประธานกรรมการบริหารมูลนิธิบูรณะชนบทคนแรก ดร.ป่วยได้เริ่มงานพัฒนาตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2512 โดยเลือกจังหวัดชัยนาทเป็นพื้นที่เป้าหมาย โดยมีหลักการในการดำเนินงานคือ “ไปสู่อุบัติด้วย ช่วยประสาน” มีการส่งเสริมให้ชาวชนบทเน้นการพึ่งตนเองและมีความร่วมมือกันในกิจกรรมหลัก 4 ประการ คือ การประกอบอาชีพ การศึกษาเรียนรู้ สุขภาพอนามัย และการจัดองค์กรชุมชน

สำหรับงานของสำนักบัณฑิตอาสาสมัครนั้น ดร.ป่วยได้ผลักดันให้เกิด “โครงการประกาศนียบัตรอาสาสมัครชั้นบัณฑิต” ในปี พ.ศ. 2513 โดยตัวท่านเองเป็นประธานกรรมการบริหาร โครงการนี้ได้เปลี่ยนชื่อเป็น “ประกาศนียบัตรบัณฑิตอาสาสมัคร” เริ่มรับอาสาสมัครที่จบการศึกษาปริญญาตรีภายในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์รุ่นแรก 18 คน ไปทำงานเป็นครูโรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วทุกภาคของประเทศ ปีต่อมาจึงได้รับนักศึกษาที่จบจากมหาวิทยาลัยอื่น ๆ ในปี พ.ศ. 2515 ได้เปลี่ยนชื่อเป็น “สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร” และขยายการสอนไปยังระดับประถมศึกษาด้วย

สำหรับโครงการลุ่มน้ำแม่กลองนั้น ดร.ป่วยร่วมกับอธิการบดีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ก่อตั้ง “โครงการพัฒนาชนบทลุ่มน้ำแม่กลอง” โดยมี ดร.ป่วยเป็นผู้อำนวยการโครงการคนแรก และมีการระดมอาจารย์จากทั้งสามมหาวิทยาลัยมาร่วมกัน

ดร.ปวย ไปเยี่ยมบัณฑิตอาสาสมัคร พ.ศ. 2516

ปฏิบัติงานภาคสนามและทำการศึกษาวิจัย โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาชนบทในรูปประสมประสาน ซึ่งคำนึงถึงกิจกรรมการพัฒนาทุกด้านให้สอดคล้องและเกื้อหนุนซึ่งกันและกันในการดำเนินชีวิตของชาวชนบท แต่เป็นที่น่าเสียดายที่เมื่อเกิดเหตุการณ์วันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 ทำให้ต้องเลิกโครงการที่ดีนี้ไปโดยปริยาย

นอกจากการอุทิศตนให้กับการศึกษาและการพัฒนาชนบทแล้ว ดร.ปวย ยังได้เจียดเวลาให้กับสังคมคนพิการด้วย โดยในปี พ.ศ. 2498 ถึง พ.ศ. 2499 ดร.ปวยรับเป็นประธานมูลนิธิคนพิการ และยังชักชวนให้เจ้าหน้าที่ธนาคารแห่งประเทศไทยออกไปให้ความช่วยเหลือด้วย ดังที่คุณครองทอง ชุตินา ได้เล่าให้ฟังว่า

...นอกจากคุณปวยจะช่วยงานมูลนิธิบูรณะชนบทแล้ว ท่านก็เป็นประธานมูลนิธิอนุเคราะห์คนพิการด้วย คือเริ่มจากมีคนไปขอให้ภรรยาท่านเป็นแต่ภรรยาเป็นคนขี้อาย คุณปวยเลยเป็นประธานแทน ซึ่งท่านก็ได้มาขอให้ดิฉันไปช่วยทำบัญชีให้ บอกว่า ที่นั่นไม่มีคนรู้เรื่องบัญชีเลย คุณไปช่วยหน่อย ซึ่งถือเป็นต้นตอที่ทำให้คนแบงก์ชาติได้ไปช่วยงานการกุศล ทั้งคุณวารี ทะวานนท์ คุณประยูร จินดาประดิษฐ์ ซึ่งในวันเสาร์แบงก์ชาติหยุดในขณะที่ราชการยังไม่หยุด บุคคลเหล่านี้ไปกับดิฉัน เพื่อพาเด็กพิการไปศิริราชกัน ซึ่งดิฉันเองได้รับประโยชน์มากมาย ดิฉันได้เคยเขียนจดหมายถึงคุณปวยบอกว่าต้องขอบคุณเหลือเกินที่ท่านให้สิ่งที่คนอื่นไม่ได้ให้ คือ พวกเราเองแทบเหลือเกินตอนที่อยู่ในแบงก์ชาติเราแทบจะไม่ได้ติดต่อกับประชาชนโดยตรงเลย...

บทบาทต่อสังคมและการเมือง

" โดยถือหลักประชาธรรม คือ ธรรมเป็นอำนาจ ไม่ใช่อำนาจเป็นธรรม และธรรมเกิดจากประชาชน รวมความว่าอำนาจสูงสุดมาจากธรรมของประชาชน..." (23)

จดหมายนายเข้ม เย็นยิ่ง

อุดมการณ์ทางการเมืองและทางสังคม ที่ดร.ป๋วยยัดมันมาโดยตลอด คือ ต้องการเห็นความเป็นธรรมในสังคม การมีสิทธิเสรีภาพในการพูด การเขียน การคิด การแสดงออกในทางที่ถูกที่ควร และการให้คนส่วนใหญ่ในสังคมมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ แต่ตลอดเวลานับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2491 เป็นต้นมา ดร.ป๋วยเห็นว่าการเมืองไทยยังไม่มีประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ถึงแม้จะมีความพยายามร่างรัฐธรรมนูญเพื่อประกาศใช้หลายครั้งหลายคราก็ตาม

วันที่ 17 เมษายน พ.ศ. 2514 จอมพลถนอม กิตติขจร ผู้ซึ่งดร.ป๋วยให้ความเคารพนับถือคนหนึ่ง ได้ทำรัฐประหารยึดอำนาจตนเองเพื่อให้มีอำนาจเบ็ดเสร็จในการบริหารประเทศ เป็นเหตุการณ์ที่ดร.ป๋วยผิดหวังอย่างมาก เนื่องจากขัดกับอุดมคติของดร.ป๋วยอย่างสิ้นเชิง ทำให้ไม่สามารถทนนิ่งเฉยต่อไปได้อีก เมื่อมองไม่เห็นว่าจะมีใครกล้าแสดงออกในการคัดค้านเรื่องนี้ ดร.ป๋วยจึงได้เขียนจดหมายฉบับประวัติศาสตร์ขึ้นในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2515 ใช้ชื่อว่า นายเข้ม เย็นยิ่ง อันเป็นรหัสสมัยเป็นเสรีไทย ถึงผู้ใหญ่บ้านชื่อ นายทำนุ เกียรติก้อง (จอมพลถนอม กิตติขจร) คัดค้านการก่อรัฐประหารยึดอำนาจของจอมพลถนอม กิตติขจรเพื่อเรียกร้องให้คืนอำนาจให้แก่ประชาชนโดยเร็ว ดร.ป๋วยเขียนในจดหมายฉบับดังกล่าวตอนหนึ่งว่า "โดยถือหลักประชาธรรมคือ ธรรมเป็นอำนาจ ไม่ใช่อำนาจเป็นธรรม และธรรมเกิดจากประชาชน รวมความว่าอำนาจสูงสุดมาจากธรรมของประชาชน"

3 Barton Close,
Cambridge CB3 9LR
England.

6th of August 1987

Dear Mr. Justice.

I refer to the N.W. v. M.G. case which was argued
before the House of Lords in the month of June 1987. Your
discussion in the majority of the Lords' decision (the dissenting
judges being Lord Goff and Lord Browne-Wilkinson) is
II: In the majority of the Lords' decision the rule of law is
not a principle of law.

As I understand the majority of the Lords' decision it is
II: The majority of the Lords' decision is in favour of the
rule of law.

II: The majority of the Lords' decision is in favour of the
rule of law. The majority of the Lords' decision is in favour
of the rule of law. The majority of the Lords' decision is in
favour of the rule of law. The majority of the Lords' decision
is in favour of the rule of law. The majority of the Lords' decision
is in favour of the rule of law. The majority of the Lords' decision
is in favour of the rule of law.

The majority of the Lords' decision is in favour of the
rule of law. The majority of the Lords' decision is in favour
of the rule of law. The majority of the Lords' decision is in
favour of the rule of law. The majority of the Lords' decision
is in favour of the rule of law. The majority of the Lords' decision
is in favour of the rule of law. The majority of the Lords' decision
is in favour of the rule of law. The majority of the Lords' decision
is in favour of the rule of law.

ส. ศิวรักษ์ได้เขียนเกี่ยวกับดร.ป๋วยในช่วงนี้ว่า

ครั้นคุณป๋วยถามถึงความชอบธรรมแห่งระบอบดังกล่าวขึ้นเท่านั้น นั้นเท่ากับเป็นการท้าทายระบบทั้งหมดเลยทีเดียว เมื่อคุณป๋วยหันไปหาทางออกอย่างอื่น นอกเหนือระบบออกไป แม้จะอิงระบบอยู่ก็ตาม ความฉ้อฉลของระบบเดิมย่อมทนไม่ได้เอาเลย

ลำพังคุณป๋วยจะยกย่อง ม.จ.สิทธิพร กฤดากรบ้าง นายโกมล ติมทอง บ้างก็ไม่เห็นเป็นสิ่งที่น่าวิตกเพราะบุคคลเหล่านี้ล้วนตายจากไปแล้ว ถึงคุณป๋วยจะร่วมมือกับพระสงฆองค์เจ้าบ้าง นั่นก็ไม่เป็นการทำลายอำนาจของรัฐบาลแต่ประการใด แต่การที่คุณป๋วยยังคงสวมวิกก็ติดอยู่กับท่านปรีดี พนมยงค์นี่สิ เป็นข้อกังขาใหญ่อันใดรา ก็ต้องการคำตอบ โดยที่คุณป๋วยเป็นคนแรกเสียด้วยที่ยกย่องและไปมาหาสู่กับท่านผู้นั้นถึงปารีส แล้วมีหน้าคุณป๋วยยังมีที่ท่าว่าจะยึดหัวหาดธรรมศาสตร์เป็นเวทีที่ต่อกรกับทหารและขบวนการคัดค้านเสียอีกราวกับว่าองค์การเสรีไทยจะฟื้นคืนชีพมาอีกหรืออย่างไร (4)

14 ตุลาคม พ.ศ. 2516

หลังเหตุการณ์วันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 ดร.ป๋วยได้รับแต่งตั้งให้เป็นสมาชิกสมัชชาแห่งชาติ และต่อมาได้รับเลือกให้เป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติและยังเป็นທີ່ปรึกษาทางเศรษฐกิจของรัฐบาลรักษาการ นายสัญญา ธรรมศักดิ์ ในช่วงนี้ดร.ป๋วยพยายามผลักดันความคิดออกมาสู่สังคม โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะสร้างสังคมให้เป็นประชาธิปไตยที่มั่นคงกว่าที่เป็นอยู่ ทั้งโดยการพูดและเขียนบทความอาทิ มีการเสนอให้มีสภานิติบัญญัติที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน เพื่อทำหน้าที่ร่างรัฐธรรมนูญแทนสภานิติบัญญัติที่ตลอดเวลาที่ผ่านมาจากการแต่งตั้ง และพยายามสนับสนุนผลักดันการปฏิรูปทางเศรษฐกิจ เช่น การขึ้นค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำ การควบคุมค่าเช่าที่ดิน การปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร เป็นต้น

หลังจากที่ดร.ป๋วยพ้นจากตำแหน่งสมาชิกสภานิติบัญญัติและที่ปรึกษาทางเศรษฐกิจของรัฐบาลรักษาการ ในช่วงต้นปี พ.ศ.2518 แล้ว ดร.ป๋วยได้ทุ่มเทความสามารถในการทำงานด้านการศึกษาและการพัฒนาชนบท ถึงแม้ว่าดร.ป๋วยจะพยายามไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมือง แต่การเมืองก็ได้เข้ามายุ่งเกี่ยวกับอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น ทั้งนี้ เนื่องจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์นั้นเป็นเวทีสำคัญของนักศึกษาและประชาชนฝ่ายก้าวหน้า ดร.ป๋วยซึ่งเป็นที่รักและนับถือ

ของนักศึกษาและยังดำรงตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ก็ไม่พ้นที่จะถูกเข้าใจผิดทั้งสองด้าน

วิทยากร เชียงกูลได้เขียนให้เห็นภาพที่ชัดเจนในเหตุการณ์ครั้งนั้น ดังนี้
 ป่วยซึ่งยืนอยู่ท่ามกลางกระแสที่เชี่ยวกรากของความขัดแย้งระหว่างฝ่ายขวากับฝ่ายซ้าย ต้องตกอยู่ในฐานะที่ลำบากมากยิ่งขึ้น สมัยก่อนเหตุการณ์ 14 ตุลาคมเสียด้วยซ้ำ จริงอยู่ที่เขาเคยถูกเพ่งเล็ง ถูกหวาดระแวงจากฝ่ายชนชั้นสูงหัวเก่ามาแล้ว แต่ครั้งนั้นความขัดแย้งยังไม่แหลมคมมากถึงกับจะมีการใส่ร้ายป้ายสีเขาด้วยวิธีการสกปรกต่างๆ อย่างเป็นขบวนการเหมือนอย่างที่เขาคงเคยเผชิญอยู่ในช่วง 2516 - 2519 นี้ และครั้งนั้นเขายังได้รับความเห็นใจและสนับสนุนจากนักศึกษาปัญญาชนส่วนใหญ่ แต่ในช่วง 2516 -2519 ขณะที่ป่วยยังคงยืนหยัดในหลักสันติประชาธรรมของเขา ฝ่ายขวาก็โจมตีเขาว่าเป็นผู้ยุยงนักศึกษา เป็นคอมมิวนิสต์ หรือแนวร่วมของคอมมิวนิสต์ ฝ่ายซ้ายก็โจมตีเขาว่าเป็นพวกปฏิรูปที่ประนีประนอมกับชนชั้นสูง (32)

อย่างไรก็ตามในท่ามกลางความขัดแย้ง ดร.ป่วยก็ยังคงยืนหยัดปฏิบัติภารกิจในหน้าที่ของอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยไม่สามารถละทิ้งนักศึกษาไปได้ ดร.ป่วยได้เผยความคิดในชวณี้ออกมาในคำไว้อาลัยที่เขียนเมื่อวันที่ 18 มิถุนายน พ.ศ. 2517 ให้กับอดีตผู้ช่วยผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย คุณหญิงสุภาพ ยศสุนทร ที่ถึงแก่กรรม ดังนี้

ในการต่อสู้เพื่อเสรีภาพของผมทั้งในและนอกสภานิติบัญญัติ ระหว่าง 2 เดือนที่ผ่านมา นี้ จริงดังที่คาด ผมมีเรื่องโต้แย้งอยู่เสมอต่อการกลั่นแกล้ง

การบิดเบือน แม้กระทั่งการไปปดมตเท็จกันซึ่งๆ หน้า ถ้าเป็นปฏิปักษ์แบบ เปิดเผยตรงไปตรงมา ผมยินดีต้อนรับ แต่ถ้าเป็นปฏิปักษ์แบบเติมไปด้วยเล่ห์ กระจ่ ผมก็ได้แต่เศร้าใจ คำเรียกร้องเพื่อเสรีภาพแห่งความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ได้ถูกตราหน้าประหนึ่งว่าเป็นการคดในข้ออในกระตุก เป็นการหลบเลี่ยง ไร้ ดีลธรรม และทรยศ เสรีภาพทางวิชาการถูกโจมตีว่าเป็นสิทธิที่อันตราย เมื่อเพื่อนา และผมสนับสนุนให้มีเสรีภาพในความเชื่อทางการเมือง เราก็ถูก ตราหน้าว่าเป็นคอมมิวนิสต์ ผู้พร้อมที่จะทำลายสถาบันพระมหากษัตริย์ ทำยสุดเมื่อปรบัคษ์ของพมลันปัญญาที่จะหาเหตุมาโจมตี ก็หันมาเล่นงานเรื่อง เชื้อสายที่เป็นเงินของพม ชื่อเป็นเงินของพม แม้กระทั่งเชื้อสายภรรยาของพมก็ไม่ ละเว้น

ในการเขียนถึงเรื่องนี้ ผมไม่ตั้งใจจะบ่นให้ใครอย่างน้อยที่สุดคุณคนหนึ่งละ ให้รู้สึกเสียใจแทนผม ผมเพียงต้องการแสดงความยินดีกับคุณในความจริง ที่ว่าการต่อสู้ของคุณนั้นยุติลงแล้ว เพื่อนา และผมต้องรับภาระหนักขึ้นอีกใน การต่อสู้ ไม่ว่าจะคุณจะเห็นด้วยหรือไม่ก็ตาม ก็ไม่สำคัญนัก โดยเฉพาะในเรื่อง เสรีภาพ สิ่งที่สำคัญกว่าคือ ความจริงที่ว่าคุณกับผมได้เห็นพ้องต้องกันว่า อุดมการณ์นั้นมีค่าควรแก่การต่อสู้ แม้มองไม่เห็นชัยชนะ (32)

6 ตุลาคม พ.ศ. 2519

เหตุการณ์ในวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 ทำให้ดร.ป่วยต้องเดินทางออก นอกประเทศไปพำนักอยู่ที่ประเทศอังกฤษ

เกี่ยวกับเหตุการณ์ในช่วงนั้น คุณพิเชียร อำนาวจรประเสริฐ ผู้ที่มีบทบาท ในการชุมนุมในครั้งนั้น ได้เขียนไว้ใน "อาจารย์ที่ข้าพเจ้ารู้จัก" ในหนังสือ **คิดถึงคน ไกลบ้าน** (2) ดังนี้

เมื่อเกิดเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 อ.ป่วยได้กระทำหน้าที่อธิการบดี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์อย่างเต็มความสามารถที่สุดแล้ว ท่านกล่าวว่าห้ามพวก ผมหลายครั้งว่า อย่าได้ใช้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในการชุมนุมหรือรวมตัว อะไรอีก แม้เมื่อพวกเราหลายคนพยายามจุดมือบที่บริเวณลานโพธิ์ ท่านก็ลงมา ห้ามปรามด้วยตัวท่านเอง ท่านส่งสัญญาณเตือนหลายครั้งเต็มทีว่า อย่าใช้ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นจุดรวมตัวเป็นอันขาด ช่วงแรกผมก็สามารถ

ภาพจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ วันที่ 5 ตุลาคม พ.ศ. 2519

ผลักดันให้ที่ประชุมนักศึกษายอมรับ และหลีกเลี่ยงการชุมนุมมาได้ตลอด จบ
จนภายหลังเมื่อมีการชุมนุมที่ท้องสนามหลวงแล้วถูกพวกกระต๊องแดงก่อกวน จึง
จำเป็นต้องเคลื่อนย้ายเข้ามาในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์อีก

เมื่อดร.ป๋วยไปอยู่ที่อังกฤษ ก็ได้พยายามอธิบายความจริงในเหตุการณ์ที่
เกิดขึ้นให้ชาวโลกได้รับรู้ ทั้งโดยการพูดเขียนให้สัมภาษณ์พิมพ์เอกสารเผยแพร่
ในระหว่างที่ดร.ป๋วยอยู่บนเครื่องบินโดยสารออกจากประเทศไทยนั้น ท่านได้ร่าง
บันทึกเหตุการณ์วันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 ซึ่งดร.ดวงมณี วงศ์ประทีป
นักเรียนทุนธนาคารแห่งประเทศไทยและผู้อำนวยการสำนักผู้ว่าการคนปัจจุบันเล่าว่า

ในเดือนตุลาคม 2519 ดิฉันเพิ่งเขียน dissertation ปริญญาโทเสร็จส่งที่
มหาวิทยาลัยอีสต์ และได้ย้ายมาอยู่ที่ลอนดอน เพื่อเตรียมเข้าฝึกงานที่ธนาคาร
กลางอังกฤษก่อนจะเดินทางกลับประเทศไทยเพื่อมาเริ่มการทำงานเป็นครั้งแรก
ที่ธนาคารแห่งประเทศไทย พวกเรานักเรียนไทยกลุ่มหนึ่งซึ่งสนิทสนมคุ้นเคยกัน
ตั้งแต่เมื่ออยู่เคมบริดจ์ในช่วงที่อาจารย์ป๋วยอยู่ที่นั่นเมื่อ 3-4 ปีก่อนนั้น บาง
ส่วนได้ย้ายไปอยู่ลอนดอน ดิฉันยังจำได้ถึงบรรยากาศของความสลดหดหู่ใจ
และใบหน้าที่ยืดโรยเหนียวล้าของอาจารย์ป๋วย เมื่อเดินทางไปถึงประเทศ
อังกฤษอาจารย์ป๋วยต้องการที่จะเล่าถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นให้ชาวไทยได้รับทราบ
จึงได้เขียนบันทึกตั้งแต่อยู่บนเครื่องบินและมาเล่าต่อเล็กน้อยเมื่อถึงอังกฤษแล้ว
เพื่อนคนไทยอีกคนซึ่งเป็นนักเรียนทุน ก.พ. กำลังเรียนอยู่ที่ลอนดอนได้ชวนดิฉัน
ซึ่งตอนนั้นว่างงานอยู่พอดีไปช่วยกันพิมพ์บันทึกนี้ที่วิทยาลัยแห่งหนึ่ง ซึ่งมี
พิมพ์ดีดภาษาไทยใช้งานอยู่ ดิฉันพิมพ์ดีดภาษาไทยยังไม่เป็นจึงเป็นผู้บอกคำ
เพื่อให้เพื่อนพิมพ์จะได้เร็วขึ้น เพียงช่วงที่เพื่อนเขาพักมือเท่านั้นที่ลงมือจิ้ม 2
นิ้วเองซึ่งก็พิมพ์ไม่ได้มากนัก เมื่ออาจารย์ป๋วยได้ตรวจทานแล้ว บันทึก
เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก็ถูกส่งกลับมาเผยแพร่ที่ประเทศไทย

เมื่อดิฉันกลับมาถึงเมืองไทยตอนต้นปี 2520 ได้เขียนเล่าประสบการณ์
การเริ่มทำงานไปให้อาจารย์ป๋วยฟัง ซึ่งท่านก็กรุณาเขียนจดหมายกลับมาทั้ง

...ดร.ป๋วยได้มีโอกาสเปิดเผยความจริงเพื่อแสดงความบริสุทธิ์ของตัวเอง
 กับชี้แจงสภาพการณ์อันถูกต้องเป็นจริงของเหตุการณ์ในยามนั้นให้คนไทยต่างแดน
 ซึ่งได้แก่ผู้เป็นนักศึกษาได้รับรู้เพียงไม่นาน หลังจากนั้นท่านก็ต้องถูกระงับ
 บทบาททั้งหลายทั้งปวงโดยสิ้นเชิงเมื่อต้องตกเป็นเหยื่อของโรคอัมพาต...โรคซึ่ง
 ดูเหมือนจะจงใจทำลายแหล่งที่มาแห่งอัจฉริยภาพของท่านซึ่งได้แก่ สมอง แขน
 ขาว ซึ่งก็เป็นผลให้ท่านเปรียบเสมือนผู้ทุพพลภาพตราบจนถึงวาระสุดท้ายแห่ง
 ชีวิต...

อนุสาวรีย์ดร.ป๋วย ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์รังสิต

ลักษณะเด่นและความสามารถพิเศษ

ลักษณะเด่น

ดร.ป๋วยเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะที่เพียบพร้อมด้วย "ความเก่ง ความกล้า และความดี" ทุกคนที่รู้จักดร.ป๋วยไม่ว่าจะเป็นผู้ร่วมงาน ผู้ใต้บังคับบัญชาและเพื่อนฝูงจะมีความรู้สึกและความเห็นที่ตรงกันในลักษณะเด่นดังกล่าวของ ดร.ป๋วย

...ท่านเข้ามาเป็นผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยประมาณอายุ 43 หรือ 44 ปี ซึ่งนับว่าหนุ่มมาก แต่ก็มีความสามารถและมีความกล้ามากอย่างน่าประหลาดใจ เพราะท่านเป็นคนทีกล้าพูดเรื่องต่างๆ เรื่องที่วิพากษ์วิจารณ์ ไม่มีคนหนุ่มคนใดกล้าพูด เพราะท่านไม่กลัวจะต้องออกจากตำแหน่ง...[92] นี่เป็นคำกล่าวถึงดร.ป๋วย ของคุณชวลิต ณะชานันท์ อดีตผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย

คำกล่าวนี้ไม่เกินความจริงเลย เมื่อคนไทยทั้งหลายที่ได้ประจักษ์ในเหตุการณ์ความกล้าหาญของเสรีไทยคนหนึ่งที่ยอมเสี่ยงชีวิตกระโดดร่มลงสู่พื้นแผ่นดินไทยเพื่อปฏิบัติภารกิจให้ชาติรอดพ้นจากการเป็นผู้แพ้สงคราม ความ

กล้าหาญของคนทีกล้าเขียนจดหมายถึงผู้มีอำนาจเรียกร้องให้คืนอำนาจให้กับประชาชนโดยเร็ว ทั้งๆ ที่ไม่มีใครกล้าทำ ความกล้าหาญที่หาญกล้าไปพบรัฐบุรุษอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์ ผู้ซึ่งกลุ่มการเมืองผู้มีอำนาจพยายามกีดกันมิให้เดินทางกลับประเทศไทย ความกล้าหาญของคนทีกล้าท้วงติงรัฐบาลเมื่อกระทำในสิ่งทีไม่ควรกระทำ ความกล้าหาญของคนทีกล้าขัดขวางผลประโยชน์ของผู้มีอำนาจทางการเมือง เพื่อรักษาผลประโยชน์ของแผ่นดินโดยส่วนรวม ดังทีได้ป้องกันมิให้นักการเมืองเข้ามาใช้อิทธิพลในการกำหนดนโยบายของธนาคารแห่งประเทศไทย และเข้ามาแสวงหาประโยชน์ได้ตลอดช่วงเวลาที่ท่านทำงานในธนาคารแห่งประเทศไทย

...ผมเห็นว่ลักษณะนิสัยทีเด่นของคุณป๋วย คือ ท่านเป็นทั้งคนเก่งและคนดีมีคุณธรรม ท่านเป็นผู้ทีฉลาดปราดเปรื่อง สามารถมองเห็นปัญหาได้ทะลุปรุโปร่ง มองเห็นทางออกทีชัดเจน แต่ในขณะที่เดียวกันเป็นคนทีมีเมตตาธรรม มีกรุณาธรรม มีมุทิตาธรรม และมีอุเบกขา คือ พรหมวิหารสี่นั่นเอง ท่านมีความเก่ง และท่านมีความดีในการทีจะทำงานร่วมกับคนอื่นได้ และท่านก็มีเมตตาธรรม ท่านมีครบ ท่านสอนผมเสมอว่ เรื่องความเก่งมันเรียนกันได้ ความรู้ว่อาจจะเรียนกันกันหมด แต่เรื่องความดีหรือว่คุณธรรมนี้เป็นเรื่องทีต้องเพาะในจิตใจ คนเก่งของบ้านเมืองเรามีไม่น้อย มีมาก แต่คนเก่งมักจะมีความเย่อหยิ่งในตัวเอง มักจะยอมรับคนอื่นไม่ค่อยได้ หรือว่อาจจะใช้อำนาจในการเป็นผู้นำให้คนทำตามได้ แต่ว่ทำให้การทำงานร่วมกันไม่มีความสุข ท่านบอกว่ชีวิตคนเราก็มีครอบครัวกับการทำงานเป็นหลักทีเดียว ถ้าครอบครัวดีแต่ทำงานไม่ได้ก็ไม่มีมีความสุข ในที่สุดอาจจะกลับมาทำให้ครอบครัวไม่ดีด้วย เพราะว่คุณนายตุต้าม่าจากทีทำงานกลับมาถึงบ้านก็อาจจะอารมณ์ไม่ดี เพราะฉนั้นเรื่องการทำงานโดยมีความสุขถือว่เป็นกำไรชีวิตอย่างมหาศาล และก็เป็น"ทาน"ทีผู้บังคับบัญชาหรือผู้นำจะให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชาได้... (104) นีคือคำยืนยันในเรื่อง "ความเก่ง" และ "ความดี" ของดร.ป๋วยจาก ดร.เสนาะ อุณาภูล อดีตผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย

นอกจากนี้ คุณไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม อดีตรองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการธนาคารแห่งประเทศไทย ผู้ซึ่งสืบทอดเจตนารมณ์ในการพัฒนาชนบทของ ดร.ป๋วยกล่าวถึงบุคลิกดังกล่าวของดร.ป๋วย ว่า

... อาจารย์ป๋วยเป็นตัวอย่างของคนที่เป็นคนทั้งเก่งทั้งดี และมีคนเสริมว่า **กล้าด้วย คือ ทั้งดี ทั้งเก่ง ทั้งกล้า...** และ ...เรื่องการปฏิบัติตนของอาจารย์ป๋วยก็เป็นตัวอย่างที่เป็นแรงบันดาลใจให้เราไม่ว่าจะเป็นการบริหารในแบงก์ชาติ การประชุมสัมมนาที่มีความเป็นกันเอง **มีอารมณ์ขัน** ขณะเดียวกันก็มี **สติปัญญาลึกซึ้ง มีปฏิภาณไหวพริบ**ที่ทำให้เรื่องยากกลายเป็นเรื่องง่าย เรื่องที่ดูจะมีปัญหาก็ไม่มีปัญหา... ในการประชุมอาจารย์ป๋วยก็เป็นผู้ที่ดำเนินการประชุมได้เป็นที่ประทับใจมาก โดยได้ทั้งสาระ กระชับ สนุกสนานด้วย เพราะอาจารย์ป๋วยมีอารมณ์ขันที่เป็นศิลปะ (98)

ในเรื่องความมีอารมณ์ขันของดร.ป๋วยนั้น คุณนวพร เรืองสกุลเล่าว่า ...ถึงวันที่เดินทางกลับจากเชียงใหม่ อาจารย์ป๋วยเป็นคนทำเรื่องจ่ายเงิน ท่านเซ็นชื่อที่โหนดักแห่ง พนักงานโรงแรมขอดูบัตรประชาชนหรือบัตรที่มีภาพ และลายเซ็น ท่านหาไม่ได้ ดิฉันกระซิบบอกพนักงานว่า นี่ท่านผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย อาจารย์ป๋วยหยิบธนบัตรออกมาแล้วถามยิ้มๆ ว่า “วันนี้ผมไม่มีบัตรติดตัว เทียบกับลายเซ็นบนแบงก์นี้ได้ไหม?”...

คุณนุกูล ประจวบเหมาะ ได้กล่าวถึงบุคลิกลักษณะของดร.ป๋วยว่า

คุณป๋วยเป็นอัจฉริยบุรุษ เฉลียวฉลาดมากแต่ไม่เคยแสดงว่าตนเองฉลาดหรือมองคนอื่นว่าโง่ ไม่ฉลาดเท่าตน คือเป็นคนไม่มีปมด้อย (superiority complex) คุณป๋วยสามารถอธิบายปัญหายากๆ ด้วยภาษาง่ายๆ ให้คนที่แม้ไม่ค่อยจะฉลาดนักเข้าใจได้ง่าย

แม้จะเกิดในครอบครัวที่ค่อนข้างยากจน มีพี่น้องหลายคน คุณป๋วยก็ไม่มีปมด้อย (inferiority complex) สามารถคบหากับบุคคลทุกชั้นทุกฐานะได้ ผมมีโอกาสพบเพื่อนคุณป๋วยที่เคยเล่าเรียนอยู่ในอังกฤษด้วยกันนับสิบคน ทุกคนต่างรักและยกย่องคุณป๋วยด้วยความจริงใจ โดยสรุปคุณป๋วยเป็นคนที่ไม่มีปมใดๆ

คุณป๋วยเป็นผู้ที่มี**อารมณ์ดี** มีจิตใจเบิกบาน หน้าตายิ้มแย้มเสมอไม่ว่าในเวลาทำงานหรือนอกเวลาราชการ คุณป๋วยจะคบหาเป็นกันเองกับคนทุกชั้น แม้แต่กับผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้น้อย ใครมีปัญหาอะไรคุณป๋วยจะมีเวลารับฟังเสมอ ถึงแม้ว่าคุณป๋วยจะมีงานมากมายเท่าใดก็ตาม

แม้จะไม่มีฐานะดีมาแต่กำเนิด คุณป๋วยก็มีได้ตั้งหน้าหาเงิน แต่ทุ่มเทสติปัญญา

ความคิดและเวลาทำงานให้แก่ประเทศชาติ เงินที่ได้รับจากการเป็นกรรมการต่างๆ แทนที่จะเก็บไว้ใช้เอง กลับแบ่งปันให้ข้าราชการชั้นผู้น้อยซึ่งอยู่ใต้บังคับบัญชาที่กระทรวงการคลังโดยสม่ำเสมอ ด้วยเห็นว่าข้าราชการผู้น้อยเหล่านั้นมีเงินเดือนน้อย คงมีความเป็นอยู่อย่างลำบาก คุณป๋วยเป็นข้าราชการผู้ใหญ่คนเดียวที่ปฏิบัติเช่นนี้เท่าที่ผมทราบ

บุคลิกของคุณป๋วยแสดงออกถึงความเป็นผู้นำอยู่แล้ว ในกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งถ้าคุณป๋วยอยู่ด้วย จะเห็นความโดดเด่นของบุคลิกของคุณป๋วยอย่างชัดเจน ยิ่งหากมีโอกาสพูดคุยสนทนาด้วย จะเห็นว่าบุคคลผู้นี้มีความจริงใจและมีเสน่ห์ มีศิลปะในการพูดเป็นที่พอใจของคนทั่วไป

ศาสตราจารย์คุณหญิงนงเยาว์ ชัยเสรี นายกสภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กล่าวถึงคุณลักษณะของดร.ป๋วยว่า

...เป็นคนละเอียด รอบคอบ มีปฏิภาณ มีปัญญา ไม่หวั่นไหว อันตรายทั้งหลาย เป็นผู้ให้คำแนะนำชี้แจงเหตุผล พุดจาไพเราะ ไม่พุดจาสอ เสียดยุ้งใคร เป็นผู้ถ่อมตนไม่เย่อหยิ่ง ประพฤติตนเสมอต้นเสมอปลาย อาจารย์เป็นผู้ที่สงเคราะห์คน ช่วยเหลือคน ไม่เคยคิดเป็นศัตรูกับใครเลย ทำตนเป็นประโยชน์ต่อสังคมประเทศชาติ กล่าวโดยสรุป คือ อาจารย์เป็นผู้ประพฤติชอบ คิดชอบ และพุดชอบ นับเป็นบุคคลผู้ประเสริฐ ควรค่าแก่การสรรเสริญ (3)

ดร.วรากรณ์ สามโกเศศ อดีตคณบดีคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เขียนเล่าบุคลิกลักษณะของ ดร.ป๋วย ไว้ว่า

...ความรู้สึกอื่นที่ผมจำได้ก็คือ คุณอาคนนี้เป็นคนอารมณ์ดี ยิ้มแย้มแจ่มใส คำถามหนึ่งที่ผมมักรำพึงก็คือ สังคมเราต้องทำอะไรจึงจะได้คนที่มีลักษณะ เช่นท่านอาจารย์ป๋วยอีกสักครึ่งคนหรือหนึ่งคน และเราจะต้องคอยอีกนานเท่าใดจึงจะมีคนที่ สุจริต หนักแน่น มีวินัย เข้มแข็ง กล้าหาญ มีเสน่ห์ จิตใจดี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ย่อมถ่อมตน มีหลักการ เสียสละ ฉลาด รักมนุษย เก่งทั้งพุด คิด เขียน ไม่อิจฉาริษา มีความสามารถด้านภาษา ดนตรี กีฬา ฯลฯ เช่นนี้อีก (3)

คุณศิริวรรณ เจนการ ผู้อำนวยการมูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ กล่าวถึงบุคลิกดร.ป๋วยว่า

ภาพอาจารย์ป๋วยที่เรารู้จัก ท่านยอมให้เราต่อล้อ ต่อเถียง จะมีงานสังสรรค์เศรษฐศาสตร์ในคณะ ท่านเล่นบ้าง ท่านโต้ตอบอะไรต่างๆ คิดว่าท่านมีเมตตาสูง และไม่ทำร้ายใครสักคนเดียว มีความคิดเฉียบแหลม **มีวิสัยทัศน์กว้างไกล** ไม่ยกตัวข่มคนอื่น ความกล้าหาญที่แฝงอยู่ในบุคลิกที่อ่อนโยน นุ่มนวล ความเป็น**นักประสาน** เพราะท่านประสานเอาทรัพยากรทั้งบุคคล ทั้งเงิน และอื่นๆ มาในโครงการมากมาย (103)

ความเป็นคนที่มี**จิตใจโอบอ้อมอารีมีเมตตาจิต** ก็เป็นคุณลักษณะที่มีอยู่เต็มเปี่ยมในตัว ดร.ป๋วย

คุณสุรพล เย็นอุรา กล่าวถึงลักษณะนิสัยข้อนี้ของ ดร.ป๋วย ว่า

ท่านเป็นคนที่น่าสนใจอย่างยิ่งต่อสภาพชีวิตความเป็นอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งของชนผู้น้อย ผู้ใดมีเรื่องเดือดร้อนไม่ว่าจะเป็นเรื่องสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ที่อยู่อาศัย การงาน หรือเงินก็ตาม เมื่อมาขอรับความช่วยเหลือ และท่านเห็นสมควรแล้ว ก็จะทำให้ความช่วยเหลือทุกครั้งไป และช่วยเหลืออย่างจริงจัง จนกระทั่งผู้นั้นสามารถสว่างพ้นภาวะยุ่งยากที่เป็นอยู่ จึงทำให้ท่านกลายเป็นแหล่งความช่วยเหลือสำหรับผู้ได้รับความเดือดร้อน

ส่วนทัศนคติของผู้ได้บังคับบัญชาที่มีต่อดร.ป๋วยนั้น อดีตพนักงานธนาคารหลายคนมีความเห็นตรงกันว่า ท่านเป็นผู้มีเมตตาต่อผู้น้อย มีความรับผิดชอบสูง ดังคำกล่าวของหม่อมหลวงเครือจักร เทมินทร์ อดีตพนักงานธนาคารแห่งประเทศไทย "...ท่านเป็นผู้มีเมตตา ให้ความอบอุ่นแก่ผู้น้อยไม่เลือกชั้น ท่านเป็นผู้มีความเรียบง่าย ขี้รถมาทำงานเอง เวลาทำงานไม่เคร่งขรึมหรือเครียด ทำให้เราผู้น้อยสบายใจ ไม่ต้องประหม่ากลัวหรือระวังจนตัวสับ..." (106)

และคุณกรองทอง ชูติมา

...ท่านไม่เคยใช้อารมณ์มาต่อว่าแต่จะให้คำแนะนำเสมือนครูกับลูกศิษย์หรือพี่กับน้อง แต่ก็ค่อนข้างจะหนักแน่น คอยเข็นเราให้มีความเชื่อมั่นในตัวเองมากขึ้น เมื่อท่านคอยให้คำแนะนำให้กำลังใจ ก็ช่วยให้เราต่างพยายามทำงานกันแบบสุดฝีมือ เพราะเชื่อมั่นว่า มีปัญหาอะไรผู้ใหญ่ผู้นี้ไม่ปฏิเสธความรับผิดชอบ ไม่โยนความผิดให้ใคร พวกเราจึงนึกขอบคุณที่ผู้บังคับบัญชาที่มีความสามารถเป็นเยี่ยม มีคุณความดีอันสูงส่ง มีความซื่อสัตย์สุจริต ถึงแม้จะเป็นคนใจดีมีน้ำใจแต่ท่านก็หวังให้เราอยู่ในกรอบวินัยของความเป็นนักวิชาการ มิใช่ทำงานแบบขอไปทีหรือแบบสุกเอาเผากิน เมื่อท่านไว้วางใจเรา เราจะทำให้ท่านผิดหวังไม่ได้ ความรู้สึกเช่นนี้มิได้เกิดขึ้นกับดิฉันคนเดียว พนักงานคนอื่นส่วนใหญ่ที่มาเกี่ยวข้องกับท่านก็จะมีความรู้สึกเช่นเดียวกัน...

ความสามารถพิเศษ

ดร.ป่วยมีความสามารถพิเศษหลายด้าน ทั้งในเรื่องการเล่นดนตรีไทย และงานสร้างสรรค์คำประพันธ์ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง สอดคล้องกับอุดมคติของท่านที่ว่า ความงาม เป็นคุณธรรมที่จิตใจของมนุษย์เรียกร้อง มนุษย์มีความพึงพอใจลึกซึ้งซึ่งเข้าไปในจิตใจด้วยศิลปะ และธรรมชาติแวดล้อม คำพูดที่จับใจดนตรีที่ไพเราะ กรินิพนธ์

ความสามารถด้านดนตรีไทย

หลังเลิกงานตอนเย็น พนักงานแบงก์ชาติหลายคนชอบเล่นดนตรีไทย จนในที่สุดรวมกันก่อตั้งเป็น "วงดนตรีไทย อปท." ดร.ป่วยได้มาร่วมวงดนตรีไทย กับพนักงานอยู่เป็นประจำและเป็นกันเอง นับได้ว่าเป็นผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยคนแรกและคนเดียวที่ร่วมวงบรรเลงดนตรีไทยกับพนักงาน

หม่อมหลวงเครือจักร เทมินทร์ ผู้ร่วมอยู่ในชมรมวงดนตรีไทย อปท. เล่าว่า

...วังบางขุนพรหม ซึ่งเคยเป็นแหล่งดนตรีไทยที่ขึ้นชื่อแห่งหนึ่งในอดีต นั้น ปัจจุบันคือที่ทำการของธนาคารแห่งประเทศไทย ที่นี่มีพนักงานบางคน เล่นดนตรีไทยได้ เช่น คุณอัมพร ทัพพะรังสี (อดีตหัวหน้าส่วนการเงินในขณะนั้น) คุณอำนาจ-คุณสายสวาท สิงห์โตโรจน์ และคุณสมบัติ ดีประชา เป็นต้น พonganเล็กตอนเย็นก็พากันไปหาที่ซ้อมเพลง ต่างคนต่างซ้อมกัน ตามอัธยาศัย พอมีสมาชิกเพิ่มขึ้นก็ลองเล่นเข้าวงกัน ในที่สุดก็เกิดเป็น "วงดนตรีไทย อปท." ขึ้นมา ได้รับอนุมัติให้ทำครูและเครื่องดนตรีได้เท่าที่จำเป็น เราได้คุณครูศิลป์ ตรีโมท สอนเครื่องดนตรี คุณครูทัศนีย์ ขุนทอง สอนขับร้อง มีการบรรเลงให้พนักงานฟังเป็นครั้งคราวที่สโมสร

มาถึงสมัยท่านผู้ว่าการป่วย ท่านบอกว่า "ผมเล่นขลุ่ยได้" แล้วท่าน ก็ไปเป่าขลุ่ยเข้าวงอย่างเป็นกันเองที่สุด นี่เป็นความเมตตาและไมตรีของท่าน "ผู้ใหญ่" คือท่านผู้ว่าการป่วยท่านนี้เอง ทำให้พวกเราซาบซึ้ง มีกำลังใจและ ภาคภูมิใจ ท่านบอกว่าท่านชอบเพลงเขมรพวงและเพลงนกขมิ้น เราก็เลยเล่น สองเพลงนี้ทุกครั้งที่ท่านมาร่วมวงด้วย...

ดร. ป่วยชอบดนตรีไทย ชอบเป่าขลุ่ยร่วมวงบรรเลงเพลงกับพนักงานเป็นประจำเท่าที่เวลาจะอำนวย บางครั้งก็มีการแสดงให้พนักงานชมที่สโมสรธนาคาร มีการประชาสัมพันธ์ เชิญชวนผ่านทางธนาคารสาร ซึ่งเป็นวารสารภายในสำหรับพนักงานธนาคาร

เพลงเขมรพวง เกา

- 3 ชั้น เจ้างามปลอด ขอตรัก ของหลายแก้ว
 ได้มาแล้ว แหม่อย่าฉลัก ให้กลับหนี
 ขี้ยอมตาย ไม่เสียดาย แก้ววิ
 แก้วขี้ อย่าพ่อพร่ำ รำพันความ
- 2 ชั้น ขี้ติด ขี้กั๊ว จูแก่โกษ
 จงคล้ายโกรธ แหม่อย่าถือ ว่าหยาบหยาม
 ขี้ทวนโฉบ โฉบลูน ด้วยใจงาม
 ทราบสวาท ต้นไผ่ ไผ่ไยดี
- ชั้นเดียว รอยเส้น ขี้ยังเจ็บ ด้วยหยิกต้อง
 ขัดข้อง เพราะเจ้าปัด สลัดขี้
 ค้อนควัก ผลักขลุ่ย ทั้งหยิกดี
 ถ้อยที ถูกร่วน แต่ลั่นแล็บฯ
- (เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน)

เป่าขลุ่ยบรรเลงเพลง "เขมรพวง"
 เมื่อ 13 สิงหาคม พ.ศ. 2514

เพลงนภาวัน แถ

3 ชั้น เจ้านภาวันเหลืองอ่อน คำลงแล้ว เจ้าจะนอน ที่รังไหน
 นอนไหน ก็นอนได้ สุมทุม พุ่มไม้ ที่เคยนอน
 ลมพัด มาอ่อนอ่อน เจ้าก็ร่อน ไปตาม ลมเอ๋ย
 ดอกเอ๋ย ดอกจอร์
 นภาวัน เหลืองอ่อน คำแล้ว จะนอน ไหนเอ๋ย

(บทของเก่า)

2 ชั้น ใต้เจ้านก ขวั้นแอ๋ย เข็ญเจ้าชัน ไฉจู้ มาสู่เหย้า
 นอนใน กรงทอง ของเรา จะคอยเฝ้า ถนอม กล่อมนอน
 จะมิให้ เจ้ามิ ที่โศกเศร้า จะโลมแล้ว เจ้าขวั้น เหลืองอ่อน
 ดอกเอ๋ย เจ้าตอกรักซ้อน
 เข็ญเจ้าชัน บินจอร์ มาสู่ ที่นอน เรียมเอ๋ย
 ชั้นเดียว หรือเจ้าของ เขามี อยู่ที่ไหน จงบอกให้ แจ้งใจ ฤทัยขี้
 หรือเจ้า เปล่าคู่ อยู่เวิก เจ้าท้อสารภี เจ้าที่กษิ งามบแก้เอ๋ย

(นายมนตรี ตราโมท แต่ง)

เพื่ออนุรักษ์ศิลปดนตรีไทยให้ยังคงอยู่กับอนาคตแห่งประเทศไทย เมื่อ
 ดร.ป๋วยลาออกจากอนาคตก็ได้ฝากฝังให้พนักงานสืบทอดดูแลวงดนตรีไทยไว้ต่อไป
 ซึ่งคุณอุทัยวรรณ ทหารทรงกิจพงษ์ ผู้อำนวยการฝ่ายออกกับัตรอนาคตเล่าว่า

ก่อนที่ท่านผู้ว่าการป่วยจะไปจากธนาคารแห่งประเทศไทย ท่านได้บอก ผาแก้วดนตรีวงนี้แก่ผู้ว่าการคนใหม่ คือ ผู้ว่าการพิสุทธิ นิมมานเทมนตรี แม้จะไปทำงานที่อื่นท่านก็ยังเป็นท่วงวงดนตรีไทย ๑ปท. นี้อยู่ ท่านเื้อเพื่อแก่วงดนตรีไทยวงนี้อยู่เสมอ ด้วยเหตุนี้ พวกเราควรจำไว้สืบไปว่าดนตรีไทย ๑ปท. นี้ เจริญเติบโตมาได้จนทุกวันนี้ก็เพราะท่านผู้ว่าการป่วยให้ความเมตตาสนับสนุน และส่งเสริมมาแต่แรก

วงดนตรีไทยของธนาคารจึงยังคงอยู่สืบมาจนตราบเท่าทุกวันนี้ตาม เจตนารมณ์ของ ดร.ป่วย

ความจริง ในวาจาสูงค่านัก
ความงาม ใจที่ประจักษ์ตระหนักสิ้น
ความดี เลิศล้ำเกินใครในแผ่นดิน
นามท่านปวยไต้ยลยินระบิลไกล

อัจฉริยภาพในเชิงวรรณศิลป์ของ ดร.ปวย

นอกเหนือจากความเชี่ยวชาญและรอบรู้ในด้านเศรษฐกิจการเงิน รวมทั้งวิชาการทางสังคมศาสตร์ด้านอื่นๆ แล้ว ดร.ปวยยังมีความสามารถพิเศษในการเขียนคำประพันธ์ร้อยแก้วและร้อยกรอง จะเห็นได้จากบทความ สุนทรพจน์ ปาฐกถา คติธรรม และอื่นๆ ที่ท่านเขียนเป็นร้อยแก้วอย่างสละสลวย แต่งด้วยความลึกซึ้งทางภาษาเป็นอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นโวหารเชิงเปรียบเทียบ อุปมาอุปไมย ซึ่งให้ทั้งความรู้ อรรถรส และแสดงความลุ่มลึกในเชิงวรรณกรรมของท่าน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

...ไม่มีศิลปวรรณคดีขึ้นใดเลยที่กัดกัน

ไว้มิให้เราคิดค้นทดลองประดิษฐ์เรื่องเดียวกันนั้นขึ้นใหม่ เพราะเมื่อวงวิญญานของมนุษยชาติฉายเข้าจับศิลปวรรณคดี ไม่ว่าจะเป็นชั้นเลิศสักเพียงใดก็ย่อมจะปรากฏเป็นมลทินเสื่อมสลายไป อันบทประพันธ์ต่าง ๆ นั้น เราจะลำดับชั้นได้ว่าประเสริฐเพียงใด ก็โดยที่ได้นำมาเปรียบเทียบกันเท่านั้น แต่เมื่อนำเอาบทประพันธ์ของมนุษย์ทั้งหมดมาเปรียบกับมหาวิฆานันต์แล้ว ก็ไม่มีบทใดนับว่าประเสริฐเลย แม้แต่บทของท่านโฮเมอร์ หรือมิลตันผู้ยิ่งใหญ่

ฉะนี้แหละ ทุกกาลสมัยบุคคลทุกคนย่อมได้รับความยุติธรรมเท่าเทียมกัน สติย่อมสอนมิให้มนุษย์เกลียดชัง กลัว หรือเลียนแบบจากบุพพชนของตน และย่อมสอนมิให้มนุษย์ทอดอาลัยเสียประหนึ่งว่าโลกของเรานี้ซบราลงเสียเต็มที่ ประหนึ่งว่าวิชาความรู้ต่างๆ นั้นได้มีผู้รู้เสียจนสิ้นสุดแล้ว หรือประหนึ่งว่าตนเกิดมาในท่ามกลางความบำรุงบำเรอจนสุดขีด ไม่ต้องคิดอ่านทำอะไรอีกแล้วหามิได้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในสากลโลกยอมบรรดาลให้มีดวงปรีชาญาณเกิดขึ้นใหม่เสมอไม่มีวันสุดสิ้น และเมื่อดวงปรีชาญาณนั้นฉายส่องไปจับสิ่งใดเข้า แม้จะเป็นฝุ่นเป็นทราย สิ่งนั้นย่อมปรากฏเป็นสิ่งใหม่เอี่ยมซึ่งมีความดีเสมอกับสิ่งอื่นๆ จำนวนสุดคณนา... (16)

อีกตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่า ดร.ป่วยมีความสามารถในการเขียนสุนทรพจน์ที่ได้สาระ แฝงอารมณ์ขัน และอรรถรสทางภาษาอย่างเพียบพร้อม คือ สุนทรพจน์ในการเลี้ยงอาหารค่ำประจำปีของสมาคมธนาคารไทย เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2505 ซึ่งท่านได้กล่าวถึงเรื่องดาวนพเคราะห์ โดยโยงไปถึงภาวะทางเศรษฐกิจการเมืองของประเทศในยุคนั้นอย่างคมคาย มีข้อคิดเชิงวิพากษ์วิจารณ์แสดงวิสัยทัศน์ที่ยาวไกลอย่างไม่เคร่งเครียดตั้งจะยกมาเป็นสังเขปคือ

...จะกล่าวถึงดาวนพเคราะห์ที่กลุ่มหนึ่ง สมญาว่า พระราชา ลอยตุ บัดตุเปื่อยกกลางทาว บางดวงก็สูง บางดวงก็ต่ำ ดาวพระราชาเหล่านี้พิศดารนักร อยู่ราศีไทน์ ไม่ว่าจะราศีสูงหรือราศีต่ำ ต้องมีมนุษย์เดียวเชิญเทวดา อยู่สูงก็พรั่า อยู่ต่ำก็ต่ำ พระราชาบางดวง พระโกษาธิบดี ท่านเอาพระภาชีขึ้นขับเลยลอย สูงขึ้นไป ประชาชาษฐกร ฤาษีชีไพร เจริญพรท่านโกษาธิบดีไปตามา กัน ทั้งา ที่พระภาชีก็หาใช่อื่นไกลไม่ เป็นดาวบริวารในกลุ่มพระรัฐบาลนั่นเอง พระ ราชาบางดวงในท้องฟ้าเมืองไทยที่ลอยสูงกว่าท้องฟ้าเมืองอื่นา ทั่วโลก แต่พอ คล้อยต่ำลงมานิดหน่อย ฤาษีท่านบำเพ็ญตะบะเสกคาถาไล่จะให้ขึ้นสูงให้ได้ ยังไม่ใคร่จะมีใครเจริญพร พระราชาบางดวงยุงยากสัมพันธ์กัน สามัญชน น้อยนักจะเข้าใจได้ เช่น พระราชาผ้า พอจะลอยขึ้นสูง อาณาประชาราษฎร สวดยับ พระเศรษฐกิจการบดีบรรดาลให้ต่ำลงมาน้อย ชาวตักกคิลาที่เป็นช่าง ทอ เริ่มรำยมนต์จะแก้ไขด้วยใช้วิธีดึงเอาพระราชาต่ำลงมาน้อย พอจะสพ อารมณ์ช่างทอ เหล่าช่างปั่นด้ายสวดปาฏิโมกข์เลย ถ้าจะชักเอาพระราชา ฝ้ายลงมาให้คู่ควรกับพระราชาต่ำย บรรดาชาวเกษตรคงจะสวดบั้งสุกุลเลย ตกลงพระโกษาธิบดี พระเศรษฐกิจการบดี เห็นดาว...

...ท่านผู้เป็นประธาน ที่ผมนำเรื่องดาราศาสตร์มาพูดในค่ำวันนี้ ขอบพระทานอกัย อย่าเพิ่งคิดว่าผมพูดเพื่อเจื่อนอกเรื่อง ดาวประจำเมืองของ ไทย เฉพาะอย่างยิ่งของนายธนาคาร คือ ดาวพระพัฒนา และดาวพระเสถียรภาพ ถ้าปล่อยให้พระราชาลอยตุบัตตุเป็ดตามยถากรรม และปล่อยให้ดาวบางดวง แทรกแซงตามอำเภอใจแล้ว คงจะชนพระเสถียรภาพสบัน แล้วดาวพระพัฒนา จะอยู่ได้อย่างไร... (87)

ในด้านคติธรรมทางธรรมะนั้นแล้ว ข้อเขียนและปาฐกถาของดร.ป๋วยหลายชิ้นก็ได้สอดแทรกความรอบรู้แตกฉานในเรื่องธรรมะไว้อย่างกลมกลืน ขวนคิด บางครั้งท่านก็ยกโคลงโลกนิติที่ถอดความจากคำบาลีมาอ้างอิง ดังตัวอย่างสุนทรพจน์ในงานเลี้ยงสมโภชอาคารไทยเมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2511

"...อนาคตัง ภัยัง ทิสวา ทูรโต ปริวัชชายะ
 อาคตัญจะ ภัยัง ทิสวา อภีโต โทติ ปณทิตโต

สมเด็จพระยาเดชาดิศร ทรงนิพนธ์ถอดไว้ดังนี้ :

เห็นภัยใหญ่แต่เช้า	จักถึง ดนแฮ
ปราศญ์ยอมผันผ่อนฟัง	หลบลี้
ภัยใดตัวนโดนตรึง	ตราติด ตั้วนา
ใจปราศญ์ปราศแสงซี	เช่นหล้าและไศล"

อัจฉริยภาพในเชิงวรรณศิลป์ของดร.ป๋วยนั้น ไม่เพียงแต่จะพบได้ในปาฐกถา สุนทรพจน์และข้อเขียนที่เป็นบทร้อยแก้วธรรมดาเท่านั้น ท่านยังมีความสามารถพิเศษในการเขียนร้อยกรองอีกด้วย ไม่ว่าจะเป็นโคลงสี่สุภาพ กลอนหรือกาพย์ บทร้อยกรองเหล่านี้ ท่านใช้คำเรียบง่าย ไม่ต้องแปลอ่านแล้วได้อารมณ์ ประสมประสานไปกับความสละสลวย และความราบรื่นในลีลาทวิ บางทีก็สอดแทรกอารมณ์ขัน บางทีก็แสดงถึงปฏิภาณกวี บางชิ้นนั้นเมื่ออ่านแล้วย่อมตระหนักได้ว่า ท่านใช้เวลารวดเร็วมากในการเขียนคำประพันธ์เหล่านั้น มีบทกลอนชิ้นหนึ่งซึ่งท่านเขียนตั้งแต่อายุ 8 ขวบ อันเป็นเรื่องที่น่าอัศจรรย์มากสำหรับเด็กในวัยขนาดนั้นที่เขียนได้ดี ถูกต้องฉันทลักษณ์ มีสระ และอารมณ์ขันครบถ้วน

"กินอะไรก็ไม่เท่าข้าวเหนียวมะม่วง
 ทหวานชุ่มทรวงดีไม่หยอกจะบอกให้
 แม่ซื้อมาซาลองดูสองใบ
 เลยติดใจซื้อเขาทุกเช้าเย็น
 ทูเรียนเบือเหลือแพงไม่แกล้งดี
 กินแล้วขีข้าเราให้เกลอเหม็น
 แพ้มะม่วงมากมายหลายเปอร์เซ็นต์
 ไม่ว่าจะเล่นมะม่วงฮ้อหลายต่อเฮย" (1)

สำหรับโคลงสี่สุภาพนั้น มีชิ้นหนึ่งที่มีความงดงาม มีอรรถรส ให้อารมณ์ และความรู้สึกทั้งการในความเป็นตัวตนของ ดร.ป๋วยได้เป็นอย่างดี ทั้งๆ ที่ท่าน เขียนเมื่ออายุ 24 ปีเท่านั้น

"คิดคุณอุ้นอกไอ้
 ก่อเกิด ก่อกายา
 อำนาจสุขศึกษา
 คุณ ท่านคนดีเพียง
 เกิดมา สองรอบแล้ว
 ปวยเอ่ยจงตั้งมั่นส
 ปุริสยาวอัถ-
 วายเมเถวให้
 กุชายชาญชาติเชื้อ
 กุเกิดมา ก็ที่-
 กุคาดก่อนสิ้นชี-
 กุจักไว้ลายเว้ย

แม่จ๋า
 ชุบเลี้ยง
 ประเสริฐ ยิ่งเฮย
 โลกสัน คนนา
 นักชัทร
 แน่ไว้
 ถัสสินีป-ปทาเฮย
 ระลึกน้อมปณิธาน
 ชาตรี
 หนึ่งเฮ้ย
 วาอาตม้
 โลกให้แลเห็น" (1)

ความสามารถเชิงกวีของท่านนั้น ที่น่าประทับใจมากคือ ในการแสดงสุนทรพจน์ในงานเลี้ยงอาหารค่ำประจำปีของสมาคมธนาคารไทย เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2509 ท่านได้เขียนเป็นบทร้อยกรองทั้งหมด มีทั้งกลอนสุภาพ กาพย์ยานี ๑๑ กาพย์ฉก ๑๖ กาพย์สุรางคนางค์ ๒๔ และโคลงสี่สุภาพ ความยาวของคำประพันธ์รวมทั้งสิ้นประมาณ 67 บท โดยร้อยเรียงต่อกันในทุกประเภทถูกต้องตามหลักฉันทลักษณ์ ไพเราะด้วยลีลา กวี และมีสาระพร้อมอรรถรส ดังตัวอย่าง ต่อไปนี้

(กาพย์ฉก ๑๖)

..จะรำไรโยคโศลกกล้า	จุลินทร์ ส่ำซ่า
ผู้นำกลสิกรไทย	
ชีวิตมิตรพราภจากไป	ต่างพาอาลัย
เกษมข้ามลายวายชนม์	
มนตรีศรีพโยคภัยอดคน	ญาติมิตรปวงชน
ไทยเราเศร้าจิตอนิจจา	
ท่านชื่อถือสัตย์ทัทยา	เข้มแข็งแรงกล้า
ยึดธรรมสัมมาจारी	
ว่าการธนาคารชาติดี	รักษาหน้าที่
มีหนีมินนายพ่ายภาร	
บำรุงกรุงไทยไพศาล	สมบัติศฤงคาร
สีท่านขัดสนจนทรัพย์	
น้อมจิตเทิดธรรมค่านับ	ถึงชีวิตดับ
เกียรติศัพท์เลื่องล้าถาวร	
ขอบุญคุณเกษมอมร	สบสุขสภาพร
บวรปรมัตถ์ชัชวาล...	

(กาพย์ยานี ๑๑)

...รณมากหลากหลากสี	ใหญ่ใหญ่ดีมีค่าหนัก
คับถนนจนคึกคัก	วังหักเทียนวงเวียนโต
พญาไทใครขับได้	คงมีชัยที่มองติกาโล
เกาะแก่งแสสร้างทำโย	ยามมืดโถมโครมชนกัน
ตกค่าย่าสนธยา	แสงไฟฟ้าตั้งเมืองสวรรค์
ศรีอยุธยาแน่น	สว่างจ้าทั้งฟ้าดิน
ถนนอื่นที่ตื่นตก	ปวงพศกเดินคล่ำสิ้น
ถนนใหญ่ข้ามไปหมื่น	เหม่งจะม้วยด้วย "มรณคารี" ...

อ่านกาพย์ยานี ๑๑ ข้างต้นแล้ว จะเห็นว่า ดร.ป่วยได้แทรกภาพสะท้อนของสังคมไทยในยุคนั้นไว้อย่างเด่นชัด และให้แง่คิด มีลูกเล่นชั้นเชิงทางกวีครบถ้วน

ในสุนทรพจน์เดียวกันนี้ ดร.ป่วยได้เขียนกลอนดักเตือนผู้มีอำนาจในยุคนั้นให้ตระหนักในพิษภัยของความโลภ โกรธ หลง ในอำนาจวาสนาและการเล่นพรรคเล่นพวก โดยอุปมาอุปไมยว่าเป็นนิมิตฝันของท่านดังนี้

...จะรำคำกลอนสุนทรอรรถ	ผมกลุ้มกลัดนิทราเลยพาฝัน
เกิดอาเภทเหตุวิบัติมหัศจรรย์	แผ่นดินนั้นร้าวแตกแยกยาวรี
ที่กันเหวเปลวไฟเหมือนในนรก	ให้ตระหนกอกสั่นจนขวัญหนี
ระเบิดลั่นสนั่นดังทั้งปฐพี	บัดดลมีดสายมนุษย์ฟุดขึ้นพลัน
แขนขาพอมแต่ท้องพลุอยู่อ้าย	ทั้งร่างกายมอดต้อคอก็สิ้น
มีเขางอกนอกศีรษะหน้าฉกรรจ์	ที่กันนั้นมิทางแต่พรางไว้
ตีมือแปะแสะยะพักรัทท์ "ฮัลโหล"	ฉันนี่คือโลกผู้โตใหญ่
มีเดชะกระเดื่องทั่วเมืองไทย	ครอบงำใครแล้วหลงติดสนิทเจียว
ฉันโปรดปรานท่านที่มีอำนาจ	ถึงเปรี๊ยะปราชญ์ก็กลับไร้ไม่เฉลียว
เหมือนลิ้มรสเฮโรอีนฝิ่นนิดเดียว	จะต้องเที่ยวเสพซ้าย่าโลโลก
เมื่อฉันเสาะเกาะผู้ใหญ่ในไม่ช้า	ก็บรรดาสมุนเขาเหล่าอีกโข
จะมัวเมาเอาอย่างต่างเฉโก	หวังบรรลุลุสุโขกันเร็วไว...

ความไพเราะของกาพย์ยานี ๑๑ ซึ่ง ดร.ป่วยมักจะเขียนเสมอ ๆ จะเห็นได้จาก “ปฏิกริยาจากผู้ว่าการ” โดยท่านเขียนถึงเมื่อครั้งไปเยี่ยมสาขาธนาคารแห่งประเทศไทยที่ขอนแก่นเมื่อวันที่ 12 เมษายน พ.ศ. 2512 พร้อมทั้ง

ดร.ป๋วยส่นับสนุนให้พนักงานในสำนักงานใหญ่จัดทำวารสารภายในของธนาคาร "ธนาคารสาร" และ "อพท.ปริทรรศน์" โดยท่านจะเป็นผู้หนึ่งที่เขียนบทความลงเผยแพร่เป็นประจำ อาทิ บทความเรื่อง "เหลียวหลัง แลหน้า" ซึ่งตีพิมพ์ครั้งแรกใน "อพท.ปริทรรศน์" ฉบับเมษายน พ.ศ.2519 (43)

ธนาคารแห่งประเทศไทย

ธนาคารสาร

ปีที่ 1	ฉบับที่ 1	1 สิงหาคม 2513
---------	-----------	----------------

ปรัมฤกษ์

เพื่อสนับสนุนให้พนักงานทั้งหลาย ได้ทราบข่าวความเป็นไปต่าง ๆ ในสถาบันของเรา และเพื่ออำนวยความสะดวกแก่พนักงานส่วนรวปฏิบัติงานได้ดียิ่งขึ้น ธนาคารจึงจัดให้มี "ธนาคารสาร" สำหรับเผยแพร่ข่าวสารของพนักงาน และรายงานเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในธนาคาร หรือเกี่ยวกับธนาคาร

ฝ่ายธุรการจะเป็นผู้จัด และดำเนินการในเรื่องนี้ แต่การดำเนินการดังกล่าวจะลุล่วงไปได้ด้วยดี ก็จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกหน่วยงาน ฉะนั้น หากมีความเคลื่อนไหว หรือกิจการใด ๆ ที่เห็นว่า น่าจะเป็นประโยชน์ หรือเป็นที่น่าสนใจแก่พนักงานต่าง ๆ ก็ขอให้อาจารย์เรื่องนั้น ๆ โปรดส่งข่าวการ เลขานุการ ฝ่ายธุรการ เพื่อพิจารณาเผยแพร่ต่อไปด้วย

"ธนาคารสาร" โดยปกติจะออกเดือนละ 2 ฉบับ ทุกวันที่ 1 และวันที่ 15 ของเดือน แต่หากมีข่าวสำคัญในช่วงเวลาดังกล่าวก็จะออกฉบับพิเศษเพิ่มเติม และทุกฉบับจะมีเลขที่เรียงลำดับกันไปเพื่อความสะดวกในการเก็บเข้าแฟ้มภายหลังที่พนักงานได้อ่านทั่วกันแล้ว

จึงขอแจ้งเพื่อทราบและให้ความร่วมมือด้วยดีต่อไป.

Noe Sornkan

ผู้ว่าการ
1 สิงหาคม 2513

ธนาคารสาร ฉบับปฐมฤกษ์ 1 สิงหาคม 2513

พิชิต รัตน
Pichitratana Pichitratana
Noe Sornkan
อธิการบดีธนาคาร

อพท. ปริทรรศน์ ฉบับปฐมฤกษ์ 9 มิถุนายน 2514

วัยเด็ก การศึกษา และชีวิตครอบครัว

"เมื่อผมอยู่ในครรภ์ของแม่ ผมต้องการให้แม่ได้รับประทานอาหารที่มี คุณประโยชน์ และได้รับการเอาใจใส่และบริการที่ดีในเรื่องสวัสดิภาพของแม่ และเด็ก..." (39)

ชีวิตวัยเด็ก

ดร.ป๋วย เกิดเมื่อวันที่ 9 มีนาคม พ.ศ. 2459 ที่ตรอกโรงสูบน้ำ (ตรอกกวานิช) ตำบลตลาดน้อย กรุงเทพฯ บิดาชื่อ นายชา เป็นชาวจีนอพยพเข้า เมืองไทย มีอาชีพช่วยพี่ชายคือนายปอ อึ้งภากรณ์ ในกิจการแพปลา มารดาชื่อ นางเฮาะเซ็ง เกิดในเมืองไทยมีเชื้อสายไทยจีน ดร.ป๋วย เขียนเล่าประวัติและ เหตุการณ์ต่างๆ ในวัยเด็กไว้ในบทความ "ผู้หญิงในชีวิตของผม - แม่" ซึ่งพิมพ์ ครั้งแรกใน **สปท. ปรีทรรศน์** (40) ในปี พ.ศ. 2515

นายชา บิดา

นางเฮาะเซ็ง มารดา

เกี่ยวกับมารดา "แม่ผมชื่อเฮาะเซ็ง กำเนิดในสกุลแซ่เตี่ยว ซึ่งต่อมา เปลี่ยนเป็นนามสกุลไทยว่า ประสาทเสรี เกิดเมื่อ พ.ศ. 2427 ผมไม่รู้จักชื่อตาของผม ท่านตายก่อนผมเกิด" และความอีกตอนหนึ่งว่า

ตากับยายตั้งร้านขายผ้าอยู่ที่สำเพ็ง ใกล้ตรอกโรงโคม แม่เป็นลูกหัวปี มีน้องหญิง 4 คน น้องชาย 3 คน ยายผมอบรมลูกแบบโบราณ คือไม่ให้เรียนหนังสือ ฉะนั้นท่านจึงอบรมลูกสาวหัวปีแบบเดียวกัน แต่แม่ผมเป็นคนใจเด็ดสุดสำหรับเรียนหนังสือด้วยตนเอง จนอ่านและเขียนได้ดีพอใช้ หนังสือจีนแม่ไม่ได้เรียน แต่อ่านป้ายตามร้านได้และพูดได้คล่อง

เกี่ยวกับบิดา ดร.ป่วยเล่าว่าบิดาเป็นคนจีนที่อพยพเข้ามาประกอบอาชีพช่วยพี่ชายในกิจการแพปลา ต้องไปทำงานแต่เช้าและกลับดึก จึงไม่มีใครสนิทกับบิดา และบิดาเสียชีวิตตั้งแต่ ดร.ป่วยอายุได้เพียง 9 ขวบ หน้าที่ในการเลี้ยงดูบุตรจึงตกเป็นภาระของมารดา

เกี่ยวกับญาติดร.ป่วยเล่าต่อไปว่า

ลุงผมชื่อ ปอ ไคร ๆ เรียกว่า อากรปอ มีบรรดาศักดิ์เป็นขุนรักษาอากร กิจ เป็นต้นสกุลอึ้งภากรณ์ ซึ่งในเอกสารตั้งนามสกุลดูเหมือนจะสะกด "อึ้งพากร" แล้วอย่างไรไม่ทราบเขียนมาเป็นอย่างปัจจุบัน ก็เลยตามเลย พวกเราชาวธนาคารชาติและผู้ที่อยู่ในวงราชการคงจะสนใจที่จะทราบว่า ลุงผมเป็นตาของคุณบุญชา ล่ำขำ ตาภรรยาของคุณเกษม จาติกวณิช เป็นตาของ ดร.พนัส สิมะเสถียร เป็นปู่ของคุณชาญชัย อึ้งภากรณ์

พี่น้อง 7 คนที่เมืองไทย แกวยืน ขุน, กำพล(กำ), เตี้ยเตี้ยม, เขียว(ฉอเตี้ยม), ป่วยเตี้ยม
แกวนั่ง ลมุล, ระเบียบ

บริเวณตรอกโรงสูบน้ำ - ตรอกกวนิช ตำบลตลาดน้อย ที่ยังคงสภาพอยู่ในปัจจุบัน

ดร.ป่วย มีพี่น้องร่วมบิดามารดา 7 คน มีพี่ชาย 3 คน ดร.ป่วยเป็นคนที 4 และมีน้องสาว 2 คน น้องชาย 1 คน (น้องสาวและน้องชายสุดท้องเป็นฝาแฝด) และมีพี่ชายและพี่สาวต่างมารดาอีก 2 คน

เมื่อบิดาเสียชีวิตฐานะทางครอบครัวประสบความลำบาก เงินได้ที่จะนำมาจุนเจือครอบครัวมาจากเงินที่ลุงมอบให้เดือนละ 40 บาท สำหรับค่าใช้จ่ายในบ้าน และอีกเดือนละ 30 บาทสำหรับเป็นค่าเล่าเรียนของเด็กๆ กับเงินที่แม่หามาได้เล็กน้อย น้อยๆ จากการเก็บค่าตั้งจากวงไฟและการเล่นไพ่ของมารดา ภายหลังจากที่บิดาเสียชีวิตได้ไม่นาน ลุงได้ขอให้มารดาพาครอบครัวย้ายไปอยู่เมืองจีนโดยรับรองว่าจะไม่ให้เดือดร้อนและจะให้เด็กทุกคนได้เรียนหนังสือ เมื่อมารดาไม่ยอมทำตาม ลุงจึงได้ตัดเงินค่าเล่าเรียนรายเดือนที่เคยให้มารดา ดร.ป่วยเป็นคนใจกว้าง ประกอบกับต้องเลี้ยงดูคนในครอบครัวถึง 14 - 15 คน เป็นประจำ อีกทั้งยังชอบช่วยเหลือคนอื่นอยู่เสมอ ฐานะการเงินจึงมักไม่พอใช้จ่าย ต้องไปกู้หนี้ยืมสินจากญาติพี่น้องและคนรู้จักบ่อยๆ

ดร.ป่วยรักแม่มาก ในวัยเด็กท่านได้รับอิทธิพลทางความคิดจากแม่ไม่น้อย ดร.ป่วยเล่าว่าแม่มีคาถาประจำใจอยู่ 3-4 ข้อ

ความมานะเด็ดเดี่ยว เป็นคาถาข้อแรกของแม่ที่เห็นได้ชัดจากประวัติของท่าน เมื่อตั้งใจจะทำอะไร โดยเห็นแน่วแน่แล้วว่าเป็นสิ่งที่ดีสิ่งที่ชอบธรรม ก็ต้อง

ทำให้ได้แม้จะต้องเสี่ยงต่ออันตราย ความยากลำบาก ใครจะจินตนาการยับยั้ง
 อย่างไม่รู้ต้องมานะอดทน โดยหวังประโยชน์ถาวร จะเด็ดเดี่ยวได้ต้องกล้าหาญ
 แต่กล้าหาญไม่ใช่กล้าบ้าบิ่นซึ่งเป็นการเสี่ยงภัยโดยไร้ประโยชน์ แม่ไม่เคยขลาด
 และไม่เคยบ้าบิ่น แต่กล้าหาญกว่าใคร

แม้รักอิสรภาพและเสรีภาพยิ่งกว่าชีวิต ถ้าท่านยอมไปอยู่เมืองจีนเมื่อ
 ท่านเป็นหม้ายใหม่ บางทีชีวิตของแม่อาจจะยืนนานกว่าที่เป็นอยู่ แต่แม่ไม่
 เคยคิดจะให้ใครเลี้ยง

ความซื่อสัตย์สุจริต แม่พูดบ่อยๆ ว่า เลี้ยงลูกมาไม่ให้เอาเปรียบใคร
 ไม่ให้คดโกงในกระตัก ต้องถือสัตย์ ต้องคงวาจาสัตย์ เมื่อแม่เป็นหนี้สิน
 ล้นพันตัว ไม่สามารถชำระคืนเขา แม่ก็จะปักใจจะรับกรรมด้วยชีวิต ครั้นบุญ
 มาวาสนาส่งให้ได้เงิน เจ้าหนี้ก็รายา ทั้งๆ ที่ไม่เคยทาง แม่ก็ชำระคืนหมดทั่ว
 หน้า

ความใจกว้างเมตตาคุณานั้น แม่ปฏิบัติให้เห็นเป็นตัวอย่าง ท่านว่าคน
 เราก็คือต้องมีเรื่องทุกข์ร้อนกันทั้งนั้น ถ้ามนุษย์ไม่ช่วยซึ่งกันและกันแล้วโลกจะแคบ
 มีคนเดือนแม่ว่าทำไมใจกว้างนัก ใครขออะไรก็มักจะให้ แม่ก็ตอบว่าถ้าเขาไม่
 ลำบากจริงๆ แล้ว เขาจะบากหน้ามาขอเราหรือ (40)

พี่น้องและหลาน

คุณธรรมทั้ง 4 ข้อนี้ ได้ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของดร.ป่วยในเวลาต่อมา แต่น่าเสียดายที่มารดาของดร.ป่วยไม่มีโอกาสได้ชื่นชมความสามารถและยึดมั่นในคุณธรรมที่ท่านได้อบรมมา เนื่องจากท่านเสียชีวิตหลังจากที่ ดร.ป่วยเดินทางไปศึกษาที่อังกฤษได้เพียง 6 เดือน

ปัญหาเรื่องเชื้อชาติ ความเป็นลูกจีนเป็นอีกปัญหาหนึ่ง ซึ่งดร.ป่วยเขียนเล่าว่า ในวัยเด็กรู้สึกอึดอัดที่เมื่อเวลาอยู่ที่โรงเรียน เพื่อนๆ มักจะล้อว่าเป็น "เจ๊ก" แต่เมื่อเวลาอยู่ที่บ้านหรือในแวดวงญาติก็จะหาว่าเป็น "ฮวนเกี้ย" ซึ่งแปลว่าลูกชาวป่าเถื่อน เป็นการถูกกระหนาบทั้งสองด้าน

คุณระเบียบ ยุทธวงศ์ ซึ่งเป็นน้องสาวเล่าถึงดร.ป่วย ในวัยเด็กว่า
...เป็นเด็กที่ขวนขวายและมีอารมณ์ดี ยามว่างมักจะคว่ำขลุ่ยขึ้นมาเป่าเล่นเป็นประจำ บางครั้งจะมีวงดนตรีสมัครเล่นบรรเลงเพลงไทยเดิมให้คุณยายฟัง ผู้เล่นประกอบด้วย ดร.ป่วย เป็นคนเป่าขลุ่ย นายกำพล (พี่ชาย) เป็นคนสีซออยู่เท่ (ญาติ) เป็นคนตีฉิ่ง และนักร้องประจำวงชื่อ กิมลัน ซึ่งมีเสียงไพเราะมาก บางครั้งจะมีเพื่อนโรงเรียนอัสสัมชัญมาร่วมวงตีฉิ่งด้วย...

การศึกษา

ดร.ป่วยเริ่มการศึกษาครั้งแรกที่โรงเรียน "สะพานเตี้ย" อยู่ที่ตำบลตลาดน้อย ต่อมาแม่ได้จัดการย้ายให้เข้าเรียนในโรงเรียนอัสสัมชัญ ซึ่งเป็นโรงเรียนที่มีค่าเล่าเรียนแพงที่สุดในสมัยนั้น แต่ด้วยความต้องการให้ลูกมีโอกาสทัดเทียมผู้อื่น ถึงจะแพงแม่ก็ยอมลงทุนเพื่ออนาคตของลูกและยอมลำบาก ทั้งๆ ที่ฐานะทางครอบครัวไม่มั่นคง ต้องไปกู้หนี้ยืมสินมาส่งเสียให้ลูกเรียนหนังสือ ดร.ป่วยไม่เคยทำให้ผู้เป็นมารดาผิดหวัง ด้วยตั้งใจเรียนหนังสือได้คะแนนสูงเป็นลำดับต้นๆ เป็นประจำ และเป็นเด็กที่มีความประพฤติดี จนกระทั่งจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่แปดในปี พ.ศ. 2476 แผนกภาษาฝรั่งเศส หลังจากเรียนจบโรงเรียน

แถวนั่งเก้าอี้ คณาจารย์ Benham, Hayek, Kaldor ECONOMIC CLASS-1941 GROVE LODGE
(พ.ศ. 2484)

อัสสัมชัญแล้ว ท่านอธิการโรงเรียนได้เชิญมารดาของดร.ป๋วยไปพบและขอให้ดร.ป๋วยเข้าเป็นครูให้กับโรงเรียนอัสสัมชัญ โดยได้รับเงินเดือนา ละ 40 บาท ซึ่งดร.ป๋วยได้แบ่งให้มารดาเดือนละ 30 บาท นับเป็นลูกที่มีความกตัญญูและมีความรับผิดชอบสูง

ในปี พ.ศ. 2477 ดร.ป๋วยได้สมัครเข้าเป็นนักเรียนรุ่นแรกของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง ซึ่งในสมัยนั้นมหาวิทยาลัยแห่งนี้ได้เปิดโอกาสให้คนไทยผู้รักความก้าวหน้ามีโอกาสเข้าศึกษาหาความรู้เป็นจำนวนมาก ดร.ป๋วยผู้ใฝ่หาความรู้ตลอดเวลาได้ใช้เวลาตอนค่ำและวันหยุดสุดสัปดาห์เป็นเวลาเรียน ส่วนกลางวันยังคงสอนหนังสือที่โรงเรียนอัสสัมชัญและสามารถเรียนจบปริญญาตรีทางกฎหมายและการเมืองในปี พ.ศ. 2479

ด้วยสติปัญญาที่เป็นเลิศ ทั้งๆ ที่ต้องทำงานไปด้วยเรียนหนังสือไปด้วย ดร.ป๋วยสามารถสอบชิงทุนการศึกษารัฐบาลไปเรียนต่อระดับปริญญาตรี สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์และการคลังที่ London School of Economics & Political Science แห่งมหาวิทยาลัยลอนดอน ประเทศอังกฤษ และได้ออกเดินทางไปศึกษาในปี พ.ศ. 2480 โดยใช้เวลาศึกษา 4 ปี ก็สำเร็จการศึกษาได้ปริญญาตรีเป็นที่หนึ่งของเกียรตินิยมอันดับหนึ่ง ยังผลให้ดร.ป๋วยได้รับทุน Leverhume Studentship เพื่อศึกษาต่อในระดับปริญญาเอกทันที แต่ระหว่างนั้นได้เกิดสงครามโลกครั้งที่สองขึ้น ด้วยความรักชาติรักแผ่นดินและเหตุการณ์ในขณะนั้น ทำให้ ดร.ป๋วย สมัครใจเข้าร่วมในขบวนการเสรีไทยและอาสาสมัครเข้าเป็นทหารในกองทัพอังกฤษ เพื่อปฏิบัติการกู้ชาติ ระหว่างเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2485 ถึงเดือนมกราคม พ.ศ. 2489 จึงทำให้การศึกษาขาดช่วงไป

เมื่อดร.ป๋วยเสร็จสิ้นภารกิจจากการเป็นทหารอังกฤษแล้ว จึงได้เดินทางกลับประเทศอังกฤษอีกครั้ง ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2488 เพื่อศึกษาต่อในระดับปริญญาเอก ดร.ป๋วยใช้เวลาศึกษาทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "The Economics of Tin Control" โดยสามารถสอบผ่านปากเปล่าได้ในช่วงต้นปี พ.ศ. 2491 แต่ดร.ป๋วยต้องขอร้องให้ศาสตราจารย์ Robbins ชะลอการประกาศผลสอบออกไปก่อน ด้วยต้องการถ่วงเวลาการกลับประเทศไทย เนื่องจากเกิดการทำรัฐประหารล้มรัฐบาลพลเรือนของ นายปรีดี พนมยงค์และมีข่าวว่า ดร.ป๋วยจะกระโดดร่มร่วมกับเสรีไทยคนอื่นา เพื่อทำการปฏิวัติซ้อน ด้วยความเป็นห่วงทางญาติของ ดร.ป๋วยจึงส่งข่าวขอร้องให้ชะลอการกลับประเทศไทยไปก่อน ดังนั้น ดร.ป๋วยจึงไปสำเร็จการศึกษาปริญญาเอกในช่วงปลายปี พ.ศ. 2492

ชีวิตครอบครัว

หลังจากที่ดร.ป๋วยเดินทางกลับไปศึกษาปริญญาเอกต่อ ที่มหาวิทยาลัยลอนดอนแล้ว จึงได้แต่งงานกับนางสาวมากาเร็ต สมิท เพื่อนนักศึกษาในระดับปริญญาตรีสาขาสังคมศาสตร์ชาวอังกฤษจากมหาวิทยาลัยเดียวกันในพ..ศ. 2489 ต่อมามีบุตรชาย 3 คน คนโตชื่อจอน คนกลางชื่อปีเทอร์ไมตรี และคนสุดท้องชื่อใจ

ดร.ป๋วย และภรรยา เมื่อครั้งกลับมาเยี่ยมญาติ เมษายน 2530

แนวความคิดเกี่ยวกับครอบครัว ดร.ป่วยเสนอแนวคิดไว้ในข้อเขียน "จากครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน" ไว้ดังนี้ "ผมไม่ต้องการมีพี่น้องมากอย่างที่พ่อแม่ผมมีอยู่ และแม่จะต้องไม่มีลูกอีก" และความอีกตอนหนึ่งว่า "เมียผมก็ต้องการโอกาสต่างๆ เช่นเดียวกับผม และเราสองคนควรจะได้รับความรู้และวิธีการวางแผนครอบครัว" ด้วยความคิดเช่นนี้กระมังที่ดร.ป่วยและภรรยาจึงวางแผนที่จะมีบุตรเพียง 3 คน และบุตรทุกคนมีอายุห่างกัน 3 ปี

ในเรื่องเกี่ยวกับคดีการครองเรือนนั้น ดร.ป่วยได้เล่าไว้ในข้อเขียนของท่าน ใน **เหลียวหลัง แลหน้า** ดังนี้

เมื่อหนุ่มมา คิดว่าได้วางแผนไว้เรียบร้อยพอสมควร การมีภรรยาขึ้นเป็นการเสี่ยงโชค ยังมีเมียต่างชาติยิ่งต้องระวังมาก เพราะความยากลำบากในการครองเรือนปกติก็มีมากอยู่แล้ว ยิ่งพัวเมียต่างชาติต่างภาษา ต่างวัฒนธรรม ก็ยิ่งยากมากหลายเท่า อาศัยความรักซึ่งกันและกัน ความดีต่อกัน ความเอาใจใส่ทะนุถนอมน้ำใจซึ่งกันและกัน ความรอบคอบที่จะไม่นำเรื่องวัฒนธรรมของครอบครัวซึ่งต่างกันมาเป็นอุปสรรคของชีวิต เหล่านี้กับอาศัยความดี ความซื่อสัตย์ ความมัธยัสถ์ ความที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม จึงกล่าวได้ว่าครอบครัวมีความสุขพอใช้

เรื่องราวของบุตรทั้งสามคน ดร.ป่วยเล่าไว้ว่า

ความอบอุ่นในครอบครัวมีอันถึงสูงถึงลูก เพราะทำให้ลูกเมื่อได้รับความอบอุ่นก็มีปัญหาน้อย แม้ว่าจะเป็นลูกครึ่งชาติอย่างที่ปากตลาดเขาเรียกกัน ลูกของเราทั้งสามคน คุณพระช่วยให้ไม่ประพฤติสำมะเลเทเมาอย่างลูกคนอื่น เขาประสพกัน ต่างก็มีสติปัญญาได้เรียนจบชั้นปริญญาของมหาวิทยาลัยในอังกฤษทั้งนั้น และที่สำคัญกว่านั้นก็คือ ไม่มีใครเสพยาเสพติดให้โทษ ไม่มีเมาในกามคุณ ไม่หลงไหลในอบายมุขนานาประการ เป็นผู้ที่เชื่อในอหิงสา ความไม่ประทุษร้ายต่อใครๆ รักความซัจสุจริต รักสิทธิเสรีภาพประชาธิปไตยและเสื่อมใสในการบำเพ็ญประโยชน์แก่สาธารณชนคุณสมบัติของลูกนี้ ทั้งในการศึกษา ความประพฤติ และนิสัยสันดาน เขาได้มาจากแม่ของเขาเป็นส่วนใหญ่ เพราะเมียผมยอมเสียสละอยู่กับลูกๆ ทั้งๆ ที่มีความรู้สอบได้ปริญญาตรีเกียรตินิยมทางสังคมวิทยา ทำอาหารเอง ซักผ้าเอง ทำงานบ้านเอง สอนหนังสือให้ลูกบ้างในเวลาเตรียมตัวไปเรียนต่างประเทศ ต่อเมื่อลูกๆ โตกันแล้ว จึงได้ออกนอกบ้าน

ไปทำงานสังคมสงเคราะห์ทั้งในประเทศไทยเป็นเวลาหลายปี และในประเทศไทย
อังกฤษ

จากคำบอกเล่าของคุณจอนลูกชายคนโตเล่าว่า อุปนิสัยของผู้เป็นมารดา
ในการดำเนินชีวิตจะเหมือนกับบิดาในหลายเรื่อง อาทิ การใช้ชีวิตที่เรียบง่าย
การใช้ชีวิตอย่างสมถะ มัธยัสถ์ และไม่ฟุ้งเฟ้อ และเห็นความสำคัญของการ
บำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคมส่วนรวม แต่มารดาจะเป็นคนค่อนข้างเข้มงวดในการ
เลี้ยงดูบุตรทั้งสาม และมีแนวความคิดต่อต้านการใช้กำลังต่อสู้กัน โดยมองว่าวิธี
การที่ควรนำมาใช้นั้นสมควรจะเป็นการเจรจากันอย่างสันติวิธี

ในเรื่องเกี่ยวกับครอบครัวของดร.ป่วยนั้น คุณสุรพล เย็นอุรากล่าวว่า
...ดร.ป่วยเป็นหัวหน้าครอบครัวผู้มีระเบียบแบบแผนถือเป็นหลักกว่าผู้เป็น
หัวหน้าครอบครัวยอมต้องอุทิศเวลาเพื่อครอบครัว มีความใกล้ชิดผูกพันกับ
สมาชิกภายในครอบครัวอันเป็นกติกากฎที่แท้จริงของชีวิตมนุษย์... หากเป็นวันหยุด
ราชการหรือในช่วงเวลาใด ๆ ที่ท่านปลอดจากข้อผูกพันกับงานในราชการท่าน
จะขลุกอยู่กับครอบครัวในบ้าน หรืออาจเดินทางไปพักผ่อนในที่ต่างๆ และใน
การเดินทางดังกล่าวไม่ว่าใกล้หรือไกลก็จะไม่จัดเตรียมการให้เป็นความยาก
ลำบากแก่ผู้อื่น ซึ่งนอกจากด้วยเหตุผลของความเกรงใจแล้วก็อาจเป็นเพราะไม่
ประสงค์จะให้ผู้อื่นเข้ามาสอดแทรกในชีวิตส่วนตัวก็เป็นได้...

ในเรื่องเกี่ยวกับการพักผ่อนนี้ ดร.ป่วยเคยมีจดหมายถึงคุณสุรพล เย็นอุรา
เมื่อวันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2516

...เรื่องการพักผ่อนประจำปี ผมถือเป็นเรื่องสำคัญมาก และสำคัญเท่าๆกับ
อาหารการกินในครอบครัว เพราะความจำเป็นของพ่อบ้านก็เห็นชัดเจน แต่ที่มัก
จะไม่เห็นกันคือ ความจำเป็นของแม่บ้าน แม่บ้านต้องจำเริญกับบ้านอยู่ทุกชั่วโมง
ในวันหนึ่ง และทุกวันในปีหนึ่ง ควรจะได้พักผ่อน ถ้าคิดถึงความสัมพันธ์ทาง
ครอบครัวก็ยิ่งเห็นประโยชน์มากขึ้น เพราะปีหนึ่งจะได้ชุมนุมอยู่ร่วมกันจริงๆ
สักครั้ง ปกติลูกก็ไปทางหนึ่ง พ่อไปทางหนึ่ง ด้วยเหตุนี้แม้จะยากจนสักปานใด
ก็ต้องพยายามมี holiday ประจำปี แม้จะไม่ไปไหนไกลก็ยังดี ระหว่างปีก็ต้อง
อดออมทรัพย์ไว้จ่ายตอน holiday

ในด้านการสร้างนิสัยประหยัดในครอบครัวนั้น คุณสุรพล เย็นอุรา เสริมว่า ...แม้อาจกล่าวได้ว่าฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัวอยู่ในระดับที่จะอำนวยความสะดวกทางการเงินแก่บุตรทั้งสามเช่นครอบครัวอื่นได้ แต่ดร.ป่วยก็ทำได้ปฏิบัติเช่นนั้นไม่ ตรงข้ามกลับกำหนดเป็นแนวทางให้รู้จักการประหยัดกำหนดแบบแผนการใช้เงินโดยรัดกุม ที่เห็นได้โดยง่ายก็คือเปิดสมุดออมสินให้...การใช้จ่ายจากเงินที่อออมเช่นนี้ ย่อมทำให้เห็นคุณค่าของเงิน เห็นคุณค่าของการประหยัดห่างไกลจากความสุรุ่ยสุร่ายฟุ่มเฟือยอันเป็นที่มาแห่งความประทุติอันไม่เหมาะสมดังที่เห็นในหลายครอบครัวของสังคมไทยทุกวันนี้...

เกียรติประวัติ

...วันนั้นที่ได้อ่านคำฟ้องผมก็สนใจมาก รีบกลับบ้านแต่วัน เพราะไม่มีจิตใจที่จะทำงาน แต่เดชะบุญ เมื่อกลับถึงบ้าน มีโทรเลขรออยู่ฉบับหนึ่ง แจ้งว่าผมได้รับรางวัลรามอน แม็กไซไซ ฐานที่ปฏิบัติราชการด้วยความซื่อสัตย์สุจริตไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว ความที่ได้โหม่งสในตอนกลางวันนั้นก็สูญสลายไป กลับมีใจเข้มแข็งขึ้น นี่แหละมนุษย์อิทธิธรรมณียังมีอิทธิพลเหนือมนุษย์อยู่...(43)

รางวัลรามอน แม็กไซไซ

คณะกรรมการมูลนิธิแม็กไซไซ ได้ตัดสินมอบรางวัลแม็กไซไซ สาขาบริการสาธารณะ ให้แก่ ดร.ป่วยในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2508 ในบทความที่เป็นเอกสารที่ทางมูลนิธิแม็กไซไซ กรุงมะนิลา เรียบเรียงขึ้น (31) ความตอนหนึ่งว่า บุคคลสำคัญผู้แสดงบทบาทอยู่เบื้องหลังความสำเร็จของประเทศไทยในการขยายตัวทางเศรษฐกิจ โดยมีเสถียรภาพทางการเงินควบคู่กันไปก็คือ นายป่วย อิงภากรณ์ ถึงแม้ว่าจะไม่เป็นที่รู้จักในหมู่นักบริหารชนมากนัก แต่ในวงการรัฐบาลและวงการธนาคารรวมทั้งบุคคลผู้ต่อต้านความพยายามของเขาด้วย ต่างก็ให้ความยอมรับนับถือนายป่วย อิงภากรณ์ เป็นอย่างมาก นายธนาคารระดับระหว่างประเทศยกย่องนายป่วยว่า เป็นผู้ว่าการธนาคารกลางที่มีความสามารถดีเด่นคนหนึ่งของโลก

ในบทความดังกล่าว ยังได้กล่าวถึงเกียรติประวัติในด้านต่าง ๆ ของ ดร. ป่วยที่ล้วนแต่ทำคุณประโยชน์ให้แก่ประเทศไทย นับตั้งแต่การเข้าร่วมขบวนการเสรีไทย ที่ต้องปฏิบัติการเสี่ยงชีวิต เพื่อให้ประเทศรอดพ้นจากการเป็นผู้แพ้สงคราม ในการเป็นข้าราชการที่มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาประเทศด้วยความซื่อสัตย์ และเป็นแบบอย่างให้กับข้าราชการคนอื่น ๆ นอกจากนี้ยังกล่าวถึง บทบาทในการร่วมพัฒนาการศึกษาของชาติ และบุคลิกภาพที่ดีเด่นของดร.ป่วย

ในด้านการพัฒนาประเทศไทย ในบทความดังกล่าว กล่าวว่

บทบาทของนายป่วยในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการรักษาเสถียรภาพของเงินบาท นับย้อนหลังไปได้ตั้งแต่เริ่มรับราชการใหม่ ๆ ความพยายามและบทบาทในด้านต่าง ๆ ของนายป่วยสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดของเขาที่ว่า รัฐบาลที่ทันสมัยและมีเหตุมีผลควรมีวัตถุประสงค์ทางเศรษฐกิจ 3 ประการ คือ หนึ่ง การพัฒนา คือการเพิ่มขึ้นของรายได้และทรัพย์สินของประเทศชาติ สอง เสถียรภาพ คือ การจำเป็นเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นไปอย่างสม่ำเสมอ ไม่ใช่แบบหยุดชะงักและเร่งเป็นช่วง ๆ และสาม คือ การกระจายทรัพย์สินให้เป็นไปอย่างเท่าเทียมกัน

ดร.ป่วยในงานรับรางวัลแม็กไซไซ พ.ศ. 2508

ในด้านการมีส่วนในการพัฒนาการศึกษา ในบทความดังกล่าว กล่าวว่ ในฐานะนักเศรษฐศาสตร์ ผู้ตระหนักดีถึงความสำคัญของการศึกษาในฐานะเป็นปัจจัยหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจ นายป่วยได้ทุ่มเทความพยายามส่วนหนึ่งไปในการชักจูงให้รัฐบาลดำเนินนโยบายการศึกษา เพื่อสร้างกำลังคนให้สอดคล้องกับความต้องการทางเศรษฐกิจที่ขยายตัวอยู่ทุกขณะ นายป่วยมีความเห็นว่า ความพยายามในเรื่องนี้ควรเน้นไปในด้านความต่อเนื่องของการศึกษาอบรม และในเรื่องคุณภาพและปริมาณ ยิ่งไปกว่านั้นนายป่วยเชื่อว่า ปัญหาการบริหารการศึกษานั้นควรได้รับการศึกษาวิเคราะห์และแสวงหาแนวทางแก้ไขปรับปรุงกันอย่างจริงจัง ไม่ใช่โดยนักการศึกษาเพียงกลุ่มเดียว

บทความดังกล่าวยังได้กล่าวถึงบุคลิกลักษณะของดร.ป๋วยไว้ ดังนี้
 ในชีวิตการทำงาน นายป๋วยไม่เคยคิดว่า งานในตำแหน่งต่างๆ ที่ได้รับมอบหมายให้ทำเป็นงานที่ง่ายสบาย ไม่ต้องใช้ความพยายามแต่อย่างใด นายป๋วยได้ทุ่มเทความสามารถปฏิบัติหน้าที่มากมายหลายอย่างด้วยความตั้งใจและพากเพียรยิ่ง นายป๋วยเป็นผู้ที่ใจกว้างและพร้อมที่จะให้ความดีความชอบแก่เพื่อนร่วมงานและเจ้าหน้าที่ใต้บังคับบัญชาเสมอ เมื่อเห็นว่าสมควรได้รับ...

ในด้านความอดสาหัสและความตั้งใจมั่นของนายป๋วย ผู้ร่วมงานใกล้ชิดคนหนึ่งกล่าวว่า ประมาณร้อยละ 70 ของความพยายามของนายป๋วยเป็นไปเพื่อการขจัดความไม่มีประสิทธิภาพและคอร์รัปชัน แต่นายป๋วยเองไม่ได้มีความย่อท้อแต่อย่างใด บางคนกล่าวชื่นชมในวิธีการอันสุขุมและมีเหตุผลที่นายป๋วยได้ใช้มาโดยตลอดในการปกป้องชื่อเสียงของธนาคารแห่งประเทศไทยและของรัฐบาล ...

ด้วยลักษณะของการเป็นผู้ที่ไม่เสแสร้งแก้งทำและไม่วางโต นายป๋วยยืนยันกรานว่าเขาไม่ควรได้รับเงินเดือนมากเกินไป ถึงแม้ว่าจำนวนที่นายป๋วยรับนั้นจะน้อยกว่าเงินเดือนเต็มตามอัตราของตำแหน่งหน้าที่ที่ทำอยู่ก็ตามนายป๋วยตระหนักดีว่า รายได้ของเขานั้นยังสูงกว่ารายได้เฉลี่ยของประชากรอยู่มากทีเดียว นายป๋วยนับว่าเป็นผู้ที่มีมนุษยธรรมทั้งในการกระทำและในความคิด...

ในย่อหน้าสุดท้ายแห่งบทความดังกล่าวได้สรุปเกี่ยวกับดร.ป๋วยว่า
 โดยการกระทำให้เห็นเป็นตัวอย่าง นายป๋วยได้ทำให้ผู้ร่วมงานและเจ้าหน้าที่ของเขาเปี่ยมไปด้วยความภาคภูมิใจและชื่นชมกับการปฏิบัติงานอย่างมีคุณภาพ นอกจากนี้การกระทำของนายป๋วยยังเป็นแรงบันดาลใจสำหรับข้าราชการผู้ขยันขันแข็งคนอื่นา จำนวนมากในขณะเดียวกันอีกด้วย นายป๋วยผู้ซึ่งถือว่าความเรียบง่าย คือ ความงาม และความซื่อสัตย์ คือ คุณความดีสูงสุดของชีวิตข้าราชการเป็นหลักประจำใจซึ่งยึดถือมาช้านาน และได้เผยแพร่กับเพื่อนร่วมงานด้วยว่า พวกเราในฐานะนักเศรษฐศาสตร์ผู้แสวงหาความจริงและผู้ใช้วิชาชีพ จะต้องไม่ เป็นเพียงผู้ที่คอยเรียนรู้อยู่เสมอและทำงานอย่างมีประสิทธิภาพเท่านั้น พวกเราจะต้องมีความซื่อสัตย์สุจริต และต้องแสดงให้เห็นปรากฏออกมาถึงความซื่อสัตย์สุจริตนั้น อย่างเพียงพอที่จะเรียกร้องให้ผู้อื่นมีความซื่อสัตย์สุจริตด้วย

ดร.ป๋วยในโอกาสเดินทางไปรับรางวัล แม็กไซไซ พ.ศ. 2508 ณ ประเทศฟิลิปปินส์

ดุุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาเศรษฐศาสตร์

ในพ.ศ. 2521 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีความประสงค์จะมอบดุุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาเศรษฐศาสตร์ให้กับดร.ป๋วยเพื่อเป็นเกียรติประวัติที่ดร.ป๋วยได้เป็นผู้ที่มีผลงานทางวิชาการอันดีเด่น และเป็นผู้ที่ทำคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติ นอกจากนี้ ยังเป็นผู้ที่ทำชื่อเสียงให้แก่ประเทศชาติอีกด้วย

ในเอกสารประกอบการขออนุมัติดุุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์สาขาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ให้แก่ ดร.ป๋วย (3) กล่าวถึงผลงานในด้านต่างๆ ของดร.ป๋วยที่ทำให้เป็นผู้สมควรได้รับเกียรติดังกล่าว ดังนี้

ในการเป็นผู้มีผลงานทางวิชาการดีเด่นนั้น ดร.ป๋วยไม่เพียงแต่จะมีผลงานเขียนทั้งที่เป็นตำรา บทความทางวิชาการเฉพาะแต่สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์เท่านั้น แต่ยังมีผลงานครอบคลุมไปถึงเรื่องการศึกษา สังคม และการเมืองโดยทั่วไป ทำให้ ดร.ป๋วยได้รับเกียรติจากต่างประเทศเชิญให้ไปเป็นผู้แสดงปาฐกถาระหว่างประเทศ และเชิญให้เป็นกรรมการขององค์การระหว่างประเทศ นอกจากนี้ ดร.ป๋วยเป็นผู้มีส่วนในการผลักดันให้เกิดการปฏิบัติในเรื่องต่างๆ คือ การดำเนินนโยบายในการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจซึ่งเรียกกันในหมู่นักเศรษฐศาสตร์ว่า ทฤษฎีลูกโป่งสามลูกสูบ หลักการพัฒนาชนบทสมบูรณ์แบบที่เน้นการหลุดพ้นวิฤกษ์แห่งความยากจน หลักความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจที่เน้นการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม หลักการประกอบการของวิสาหกิจเอกชนที่มีประสิทธิภาพ หลักการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อชีวิตและสังคม หลักสันติประชาธรรม

ในด้านการเป็นบุคคลที่ทำคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติ เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจหลังสงครามโลกครั้งที่สอง การนำทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ที่เหมาะสมมาใช้ในการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้

ยังเป็นผู้มีส่วนในการผลักดันให้เอกชนมีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมมากขึ้น และการเสริมสร้างระบบธนาคารพาณิชย์ให้มีฐานะมั่นคงและเป็นที่ยึดถือของประชาชน และเป็นผู้ที่มีบทบาทในการจัดวางระบบธนาคารกลางและมีให้ผู้มีอำนาจทางการเมืองเข้ามาก้าวำยการทำงานของธนาคารแห่งประเทศไทย เป็นผู้ริเริ่มวางแผนการศึกษาของชาติ วางแผนประชากร ส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาการของสาขาสังคมศาสตร์ ปรับปรุงการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย เป็นนักวิชาการที่ชื่อตรงต่อวิชาการ เป็นผู้นำปัญญาชนไทยในการต่อสู้เพื่อให้มีการปรับปรุงระบบเศรษฐกิจและการเมืองไทยให้ยุติธรรมโดยสันติวิธี

ในด้านการเป็นผู้ที่ท้อชื่อเสียงให้แก่ประเทศชาตินั้น ในเอกสารดังกล่าวระบุว่า

ความรู้ความสามารถ ความซื่อสัตย์สุจริต และการอุทิศตนเพื่อส่วนรวมของศาสตราจารย์ ดร.ป๋วย อึ้งภากรณ์ ดังที่ได้กล่าวมาในข้อ 2 ข้างต้นนี้ เป็นเหตุให้ท่านผู้นี้เป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงและเกียรติคุณอันเป็นที่ยอมรับกันมานานาประเทศ ความขื่อนี้พิสูจน์ได้จากการที่ได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ M.B.E. จากรัฐบาลประเทศสหราชอาณาจักร อันเนื่องมาจากการมีบทบาทในขบวนการเสรีไทย การได้รับรางวัลแม็กไซไซ (สาขาบริการสาธารณะ) การเป็นสมาชิกกิตติมศักดิ์ และกรรมการขององค์การระหว่างประเทศ องค์การต่างๆ เกียรติคุณเหล่านี้ไม่เพียงแต่จะตกแก่ตัวศาสตราจารย์ ดร.ป๋วย อึ้งภากรณ์ เท่านั้น หากทว่ายังตกแก่ประเทศไทยโดยส่วนรวมอีกด้วย และในปัจจุบัน คนไทยที่ได้รับการยอมรับในนานาประเทศเทียบเท่าท่านผู้นี้ คงหาได้ไม่มากนัก (3)

ดร.ป๋วยได้ปฏิเสธที่จะรับเกียรติประวัติดังกล่าว เนื่องจากเห็นว่าเมืองไทยยังไม่มีประชาธิปไตย อย่างไรก็ตาม รศ.นรนิติ เศรษฐบุตร อดีตอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้นำเกียรติประวัตินี้ไปมอบให้ท่านที่ประเทศอังกฤษ

นอกจากเกียรติประวัติดังกล่าวข้างต้น ดร.ป๋วยยังได้เกียรติจาก London School of Economics ให้เป็นสมาชิกกิตติมศักดิ์ (Honorary Fellow) และได้รับเกียรติจากมหาวิทยาลัยแห่งประเทศสิงคโปร์ มอบดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ ให้ใน พ.ศ. 2517 และได้รับเกียรติให้เป็นธรรมศาสตราจารย์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นคนแรก ใน พ.ศ. 2530 และเป็นบุคคลแห่งสันติภาพไทยเป็นคนแรกใน พ.ศ. 2538

ช่วงสุดท้ายของชีวิต

...เมื่อจะตาย ก็ขออย่าให้ตายอย่างไร
อย่างบ้า คือ ตายในสงครามที่คนอื่นก่อให้เกิด
เกิดขึ้น ตายในสงครามกลางเมือง ตาย
เพราะอุบัติเหตุรถยนต์ ตายเพราะน้ำหรือ
อากาศเป็นพิษ หรือตายเพราะการเมืองเป็น
พิษ

เมื่อตายแล้ว ยังมีทรัพย์สินเหลืออยู่
เก็บไว้ให้เมียผมพอใช้ในชีวิตรของเธอ ถ้าลูก
ยังเล็กอยู่ก็เก็บไว้เลี้ยงให้โตแต่ลูกที่โตแล้วไม่ให้
นอกนั้นรัฐบาลควรเก็บไปหมด จะได้ใช้เป็น
ประโยชน์ในการบำรุงชีวิตของคนอื่นบ้าง

ตายแล้ว ผมผมเถิด อย่าฝัง คนอื่นจะได้มีที่ดินอาศัยและทำกิน และอย่า
ทำพิธีรีตองในงานศพให้วุ่นวายไป... (39)

นับเป็นระยะเวลาประมาณ 24 ปี ตั้งแต่ ดร.ป๋วยได้ประสบเคราะห์กรรม
ต้องเดินทางออกจากประเทศไทยไปพำนักอยู่ ณ ชานกรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ
ในปี พ.ศ. 2519 ซึ่งเป็นปีที่ดร.ป๋วย มีอายุครบ 60 ปีบริบูรณ์พอดี จนกระทั่ง
ถึงแก่อนิจกรรมในปี พ.ศ.2542 ช่วงเวลาดังกล่าวนี้นี้ถือว่าเป็นปัจฉิมวัยเป็น
บั้นปลายแห่งชีวิตของดร.ป๋วย เพราะเป็นวัยหลังเกษียณอายุจากการทำงาน
ส.ศิวรักษ์ ได้เขียนถึง ดร.ป๋วย ในหนังสือ **ช่วงหนึ่งของกาลเวลา ป๋วย
อิงภากรณ์** ว่า

ตลอดระยะเวลาจนอายุ 60 ปี ที่คุณป๋วยอุทิศตนรับใช้ชาติบ้านเมือง
การศึกษา ประชาชนและเยาวชนมา ย่อมประจักษ์ชัดแล้วใช่ไหมว่าคุณป๋วยให้
ทุกสิ่งทุกอย่าง และพร้อมที่จะให้แม้ชีวิต โดยคุณป๋วยได้รับเพียงอย่างเดียวคือ
เงินเดือน และบัดนี้ก็มีแต่เบี้ยบำนาญ บ้านที่อังกฤษหรือที่เมืองไทยก็ยังคงเป็น
เรือนหลังเล็ก ๆ เท่าเดิม ลานหน้าบ้านไม่พอให้แมววิ่งตาย แต่ก็ปลูกดอกไม้อย่าง
งดงาม อาคารบ้านเรือนจัดตัวอย่างเรียบร้อย สะอาดสะอาด แสดงว่าเจ้าของบ้าน
เป็นมนุษย์ผู้มีสันตฎฐิธรรม ซึ่งพระบรมศาสดาทรงยกย่องว่ามั่งคั่งมีทรัพย์ใหญ่

ยากที่จะหาเศรษฐกิจและผู้มีอำนาจใดจะหาความสุขได้เท่าคุณป่วยในยามชราเช่นนี้ แม้จะพูดแทบไม่ได้ เขียนได้แต่ละคำก็ยากเย็น แต่สมองยังเป็นปกติ ยังเดินออกกำลังได้ทุกวัน ยังพอใจกับกุหลาบไม่กี่ต้นที่หน้าบ้าน ยังอ่าน ส.ค.ส. และจดหมายจากศิษย์และมิตรสหายอย่างพอใจ นับว่าคุณป่วยมองไปข้างหลังได้อย่างมีความสุข... (4)

สุขภาพของดร.ป่วยเริ่มทรุดโทรมลง หลังจากที่ประสบกับภาวะเส้นโลหิตในสมองแตกจนกลายเป็นอัมพาตไปครึ่งซีกและไม่สามารถจะพูดได้ในช่วงปลายปี พ.ศ. 2520 ผลต่อเนื่องจากการที่เส้นโลหิตในสมองแตกคราวนั้น ทำให้ดร.ป่วยเป็นโรคผนังเส้นโลหิตเปราะบางและแตกง่ายจากคำบอกเล่าของคุณจอน อึ้งภากรณ์ บุตรชายคนโตของดร.ป่วยทำให้ทราบว่า ก่อนที่จะถึงแก่นิจกรรมนั้น ดร.ป่วยก็เคยประสบกับภาวะเส้นโลหิตในช่องท้องแตกมาแล้วครั้งหนึ่ง แต่คราวนั้นสามารถนำส่งโรงพยาบาลและหมอได้ช่วยไว้ทัน และโรคผนังเส้นโลหิตเปราะบางนี้เองที่เป็นสาเหตุแห่งการถึงแก่นิจกรรมของดร.ป่วยในวันที่ 28 กรกฎาคม พ.ศ. 2542

ก่อนที่ดร.ป่วยจะถึงแก่นิจกรรมประมาณ 1 ปี ได้มีผู้เขียนถึงสุขภาพ

โดยที่ว่า ไปของดร.ป่วยซึ่งจะช่วยให้ผู้อ่านสามารถหลับตามองเห็นภาพของ ดร.ป่วยได้อย่างชัดเจน ท่านแรกคือ คุณนุกูล ประจวบเหมาะ ได้เขียนไว้ในสมุดคำไว้ว่าอย่างนี้

"ผมยังจำการพบกันครั้งสุดท้ายที่บ้านพักคุณป่วยที่ลอนดอนเมื่อผมไปเยี่ยมเมื่อวันที่ 20 ก.ย. 41 ใบหน้าที่เคยอัมเอิบ ชูบซีดไป ผมมองคุณป่วยแล้วนี่กอยู่ในใจว่า คงเป็นครั้งสุดท้ายที่จะได้พบในชาตินี้"

ท่านที่สองคือ คุณชวลิต อนุชานันท์ ได้เขียนไว้ในสมุดคำไว้ว่าอย่างนี้เช่นกัน

เมื่อวันเสาร์ที่ 31 ก.ค. นี้ ผมได้นัดทานข้าวกลางวันกับอาจารย์กรองทอง ชูติมา และคุณชาญ วงศ์สาทร ที่ Polo Club คุณชาญเอารูปที่ถ่ายกับอาจารย์ป่วย (คุณมาคาเร็ต เป็นคนถ่าย) 2 รูปให้ดูเป็นรูปที่ถ่ายเมื่อเดือนมิถุนายนปีนี้ ตอนคุณชาญเดินทางกลับจากสหรัฐฯ และแะที่อังกฤษ เรายังตั้งข้อสังเกตว่าอาจารย์ดูชুবผอมกว่าเดิมมาก (ผมพบ อ.ป่วย ครั้งสุดท้ายเมื่อเดือนเมษายน 2541)

แต่ก็ไม่คิดว่าอาจารย์จะจากเราไปเร็วอย่างนี้

ในที่สุดปฏิทินหน้าสุดท้ายของดร.ป่วยก็มาถึง นั่นคือชีวิตของดร.ป่วยได้ปิดฉากลงด้วยอาการอันสงบในวันที่ 28 กรกฎาคม พ.ศ. 2542 ภายในอ้อมกอดแห่งภรรยาผู้ชีวิตของท่าน ขณะนำส่งโรงพยาบาลด้วยโรคเส้นโลหิตในช่องท้องแตก

หลังจาก ดร.ป่วยถึงแก่อนิจกรรมได้ 7 วัน ในวันที่ 6 สิงหาคม พ.ศ. 2542 ครอบครัวและญาติสนิทก็ได้ประกอบพิธีฌาปนกิจศพ ณ สุสานใกล้บ้านด้วยความสมถะและเรียบง่าย

อัฐิของดร.ป่วยได้เดินทางกลับมาถึงประเทศไทยในวันที่ 12 สิงหาคม พ.ศ. 2542 และญาติได้แบ่งอัฐิส่วนหนึ่งไปบรรจุไว้ที่ใต้ฐานพระพุทธรูป ซึ่งประดิษฐานอยู่ภายในวิหารครอบพระอุโบสถวัดปทุมคงคา ซึ่งเป็นวัดที่ดร.ป่วย

อัฐิของดร.ป่วย กลับมาถึงประเทศไทยวันที่ 12 สิงหาคม พ.ศ. 2542

เคยบวชเป็นสามเณรและที่ฐานพระพุทธรูปองค์เดียวกันนั้นก็เป็นที่บรรจุอัฐิบรรพบุรุษของดร.ป่วยด้วย

ในวันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ. 2542 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งเป็นสถานที่ทำงานแห่งสุดท้ายของท่านก่อนจากประเทศไทยไปพำนัก ณ กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ ได้ประกอบพิธีต้อนรับอัฐิของท่าน และนำไปประดิษฐานให้ผู้ที่เคารพนับถือ ดิษยานุศิษย์ นิสิตนักศึกษา และประชาชนทั่วไปได้คารวะ และถัด

จากนั้นหนึ่งวันคือวันที่ 17 สิงหาคม พ.ศ. 2542 ธนาคารแห่งประเทศไทยก็ได้จัดพิธีทางศาสนาเพื่อบำเพ็ญกุศลอุทิศแด่ท่าน ณ บริเวณห้องโถง อาคารสำนักงานใหญ่

กระทั่งวันที่ 28 สิงหาคม พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นวันครบรอบ 1 เดือนแห่งการถึงแก่อนิจกรรม ญาติก็ได้เชิญอัฐิไปประกอบพิธีลอยอังคาร ณ บริเวณอ่าวสัตหีบ อ.สัตหีบ จ.ชลบุรี

นับเป็นอันสิ้นสวามงคลชีวิตของดร.ป๋วย อึ้งภากรณ์ในส่วนที่เป็นรูปกาย แต่เพียงเท่านี้ ในส่วนที่เป็นมิติแห่งความดีงาม คุณธรรม แนวความคิด อุดมคติ อุดมการณ์ และประโยชน์ที่ดร.ป๋วยได้กระทำและบำเพ็ญให้แก่สังคม ประเทศชาติและแก่อีกจะคงอยู่ต่อไปตราบนานเท่านาน

คุณวิทยากร เชียงกูล ได้กล่าวถึงชีวิตของดร.ป๋วยไว้ว่า

วันนี้ป๋วย...เป็นปูชนียบุคคล เป็นตำนานที่คนจะเล่าขานสู่กันฟัง แต่...งานและความคิดของเขายังอาจส่งผลสะท้อนทางประวัติศาสตร์ได้อยู่ ถ้าคนรุ่นหลังจะศึกษาบทเรียนจากเขาอย่างวิพากษ์วิจารณ์ และพยายามที่จะสานต่ออุดมคติและแนวคิดของเขาอย่างจริงจังมากกว่าเพียงยกย่องตัวบุคคล หรือเก็บเขาไว้ในความทรงจำถึงอดีตที่ครั้งหนึ่งเคยมีคนอย่างนี้อยู่ในสังคมไทย (53)

คุณนภาพร เรืองสกุล ได้กล่าวถึงการจากไปของดร.ป๋วยว่า
...อาจารย์ป๋วยในฐานะผู้ให้ความคิดใหม่มา ต่อสังคมไทย ได้จากไปแล้วนับ
แต่วันที่ท่านพูดและเขียนไม่ได้

อาจารย์ป๋วยในฐานะบุคคล สิ้นชีวิตไปเมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม พ.ศ. 2542
แต่อาจารย์ป๋วยในฐานะนักคิด ยังคงอยู่ตราบเท่าที่ยังมีผู้คิดตาม และ
ปฏิบัติตาม

แม้เทียนที่ดับไปแล้ว จะคงเหลือเพียงกลิ่นกรุ่นอวล ก่อนจะจางหาย แต่
แสงเทียนแห่งความคิดและปัญญาจะดำรงอยู่ ถ้ามีผู้สานต่อแนวคิดและทำแบบ
อาจารย์ป๋วย...ตลอดไป

ธนาคารแห่งประเทศไทยจัดพิธีบำเพ็ญกุศลอุทิศแด่ดร.ป๋วย
เมื่อ วันที่ 17 สิงหาคม พ.ศ. 2542

ระลึกถึง "ท่านผู้อาวุโสรุ่นปู่"

โอดอาวโอดโอดโอดอาวโอดอาวโอด
คุณศรีทวย ตรีป.ท. (งามทวย)

ไปอยู่ไกลไม่พามาเยี่ยมเมื่อไหร่
ได้มาหนึ่งฝั่งเพื่อตั้งใจเอาบ้าน

เคยไปมาอยู่รวมเล่มเล่มที่พี่เอง
ฝากขมิ้นขมิ้นให้คิดติดอาวโอด

บัดนี้ท่านลาได้ไปสู่วิถี
ขอพรเพื่อครอบครัวเราไว้

ท่านผู้อาวุโสรุ่นปู่
ถ้าหากพระคุณพี่มีเมตตา

ขอพี่เองเพื่อเอาบุญคุณให้มา
ทำใจไว้ใจบ้างขอพรหม

ทำนุรักเพื่อเอ็งขอพรพี่เอง
เป็นไมตรีประพรมขมิ้นให้

ขอโอดโอดโอดโอดโอด
ฝากขมิ้นให้ท่านใจดีไว้

ขมิ้นสมทนศรีทวยและพายุศรีตรีป.ท.
ผ.ด. เจริญจิตต ตรีป.ท. ผู้ประพันธ์
๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๒

การลอยอังคารอดีตท่านผู้ว่าการ ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ยิ่งใหญ่และสมเกียรติยิ่ง

เมื่อวันเสาร์ที่ 28 สิงหาคม พ.ศ. 2542 ได้มีการประกอบพิธีลอยอังคาร อดีตท่านผู้ว่าการ ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ โดยเรือหลวงกระบะบุรี ณ อ่าวสัตหีบ อ.สัตหีบ จ.ชลบุรี ซึ่งเป็นพิธีที่ยิ่งใหญ่และสมเกียรติยิ่ง ตามขั้นตอนต่อไปนี้

เวลา 10.00 น. ขบวนเชิญอังคารเดินทางถึงที่เทียบเรือหลวงกระบะบุรี ก่อนที่จะนำอังคารลงเรือ เจ้าภาพได้นำดอกไม้ธูปเทียนไปขอขมาแม่ย่านาง ประจำเรือที่หัวเรือก่อน จากนั้นจึงเชิญอังคารลงเรือ และตั้งไว้ ณ แทนที่เตรียมไว้ เมื่อเชิญอังคารลงเรือเรียบร้อยแล้ว เรือหลวงกระบะบุรีได้วิ่งออกจากท่าเทียบมุ่งหน้าสู่จุดหมายที่กำหนดการประกอบพิธีในบริเวณอ่าวสัตหีบ เมื่อถึงจุดที่กำหนด เรือหลวงกระบะบุรีได้จอดลอยลำสงบนิ่งอยู่ท่ามกลางทะเล

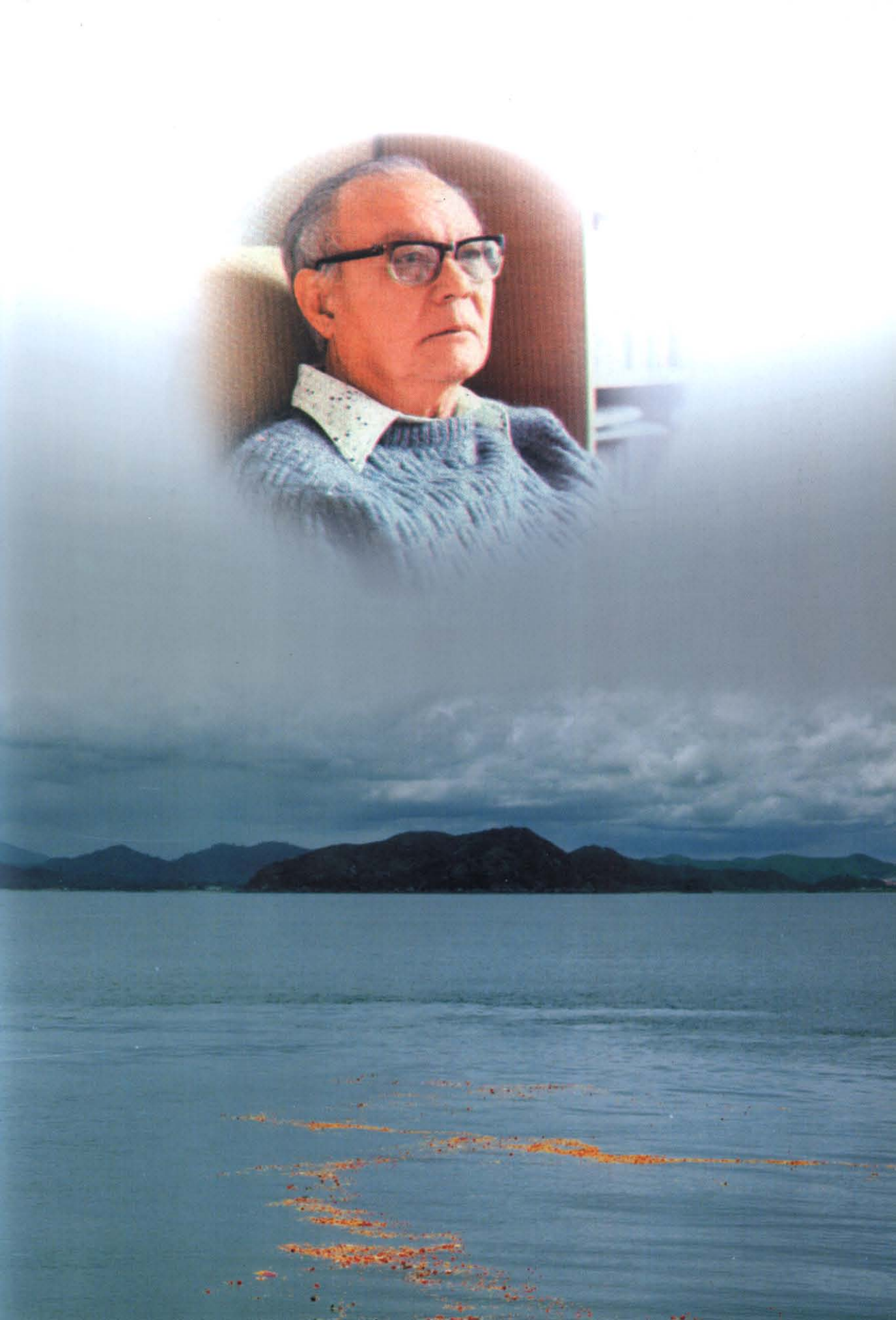
พิธีเริ่มต้นด้วยการรดน้ำอังคาร (สรงกระดูก) โดยญาติ แกรับเชิญและผู้เข้าร่วมพิธีทยอยกันรดน้ำอังคาร เสร็จแล้วอนุศาสนาจารย์กองทัพเรือนำกล่าวคำขอขมาพระแม่คงคา พระภูมิเจ้าที่และแม่ย่านางขออนุญาตนำอังคารผู้วายชนม์ลงฝากไว้ในท่ามกลางอ้อมอกพระแม่คงคา จากนั้นเจ้าภาพได้โปรยเศษเหรียญลง ณ จุดที่จะลอยอังคารเป็นการซื้อที่ ก่อนนำอังคารลงไปลอย กองทหารเป่าแตรนอน และนกหวีดนอนเสียงยาวดูวังเวงท่ามกลางความเงียบสงบแห่งทะเล

และแล้ววาระสำคัญก็มาถึงเมื่อลูกชายคนโตของอดีตท่านผู้ว่าการ(คุณจอน) ได้เชิญโถบรรจุอังคารจากแท่นเดินลงตามบันไดสู่ทะเลทางด้านกราบขวาของเรือ แล้วค่อยบรรจุลงปล่อยโถบรรจุอังคารให้ค่อยๆ จมลงสู่ก้นทะเล และในเวลาเดียวกันนั้นเองญาติ แยกผู้มีเกียรติและผู้ที่เคยพนันถือที่มาร่วมในพิธีได้โปรยดอกไม้ลงไปเป็นการแสดงความเคารพเป็นครั้งสุดท้าย ต่อสิ่งที่ครั้งหนึ่งเคยเป็น สรีระของท่านผู้วายชนม์ซึ่งขณะนี้เหลือแต่เก้าอี้ถ่าน จนผืนน้ำบริเวณนั้นเต็มไปด้วยดอกไม้หลากสีล้วนสวยงามท่ามกลางความเงียบงันของผู้เข้าร่วมพิธี

เมื่อลอยอังคารเสร็จเรือหลวงกระบะบุรีได้วิ่งเวียนซ้ายรอบบริเวณที่ประกอบพิธีอังคาร 3 รอบ เป็นการแสดงคารวะต่ออังคารของท่านผู้วายชนม์ จากนั้นจึงได้เร่งฝีจักรนำคณะผู้ประกอบพิธีเข้าสู่ฝั่งพิธีสิ้นสุดลงเวลา 12.00 น. โดยประมาณ

ภาคที่
สอง

งานธนาคารชาติสิ้น
ผู้ว่าฯ รับขันชะ
เศรษฐกิจการเมืองคละ
อัจฉริยภาพพาพัน

หนักภาระ
ท่วงทั้น
กระหน่ำ
ผ่านร้ายกลายเป็นดี

ดร.ป่วย อังภากรณ์ กับธนาคารแห่งประเทศไทย

หากกล่าวถึงธนาคารแห่งประเทศไทยหลายคนจะนึกถึงดร.ป่วย อังภากรณ์ในฐานะผู้ว่าการที่ทรงคุณค่า ท่านเป็นปูชนียบุคคลของธนาคารแห่งประเทศไทยที่น้อยคนนักจะไม่รู้จัก ความสัมพันธ์ระหว่างดร.ป่วยกับธนาคารแห่งประเทศไทยยาวนานกว่า 20 ปี จุดเริ่มต้นของความสัมพันธ์เกิดขึ้นตั้งแต่ดร.ป่วยได้มาเป็น

พนักงานพิเศษหรือพนักงานชั่วคราว ตั้งแต่พ.ศ. 2493 ถึง พ.ศ. 2495 ต่อมาได้เป็นกรรมการธนาคารในช่วงพ.ศ. 2495 ถึง พ.ศ. 2496 และดำรงตำแหน่งรองผู้ว่าการธนาคาร ระหว่างพ.ศ. 2496 ถึง พ.ศ. 2497 หลังจากนั้น ดร.ป่วยก็พ้นจากตำแหน่งรองผู้ว่าการ เนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์และเที่ยงตรง ส่งผลให้เกิดปัญหาความขัดแย้งกับนักการเมือง แต่อย่างไรก็ตาม ธนาคารได้แต่งตั้งให้ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญประจำธนาคารเพื่อช่วยงานด้านวิชาการในช่วงพ.ศ. 2497 ถึง พ.ศ. 2499 ในที่สุดด้วยความรู้ความสามารถที่เป็นเลิศ ดร.ป่วยจึงได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง ผู้ว่าการธนาคารตั้งแต่พ.ศ. 2502 ถึง พ.ศ. 2514 นับเป็นผู้ที่ดำรงตำแหน่งผู้ว่าการยาวนานที่สุดถึง 12 ปีเศษ

ดร.ป่วยได้ลาออกจากตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยเนื่องจากมุ่งมั่นที่จะพัฒนาด้านการศึกษาให้กับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ แต่ต้องประสบกับมรสุมทางการเมืองในพ.ศ. 2519 จนต้องออกจากประเทศไทยไปพำนักที่ประเทศอังกฤษ อย่างไรก็ตาม ด้วยสายใยผูกพันที่มีต่อกัน ดร.ป่วยได้กลับมาเยี่ยมธนาคารหลายครั้ง ทุกครั้งที่ท่านกลับมาเยี่ยม พนักงานจะเฝ้าต้อนรับด้วยความปลื้มปิติ และหวังคอยให้ท่านกลับมาเยี่ยมในครั้งต่อไป แม้ท่านได้จากไปโดยไม่มีวันกลับมาเยี่ยมอีกแล้ว แต่ความผูกพัน ความรำลึก และความสำนึกในคุณงามความดีของ "ท่านผู้ว่าการป่วย" จะอยู่ในความทรงจำของพนักงานธนาคารชาติตราប់เท่ากาลนาน สมกับที่ท่านเป็นปูชนียบุคคลที่ควรถือเป็นแบบอย่างอย่างแท้จริง

พนักงานพิเศษ

ภูมิหลังของดร.ป๋วย ก่อนทำงานกับธนาคารแห่งประเทศไทย

ในช่วง พ.ศ. 2485 ถึง พ.ศ. 2488 ดร.ป๋วยรับราชการในกองทัพบกแห่งสหราชอาณาจักร เพื่อทำงานให้ขบวนการเสรีไทย โดยในช่วงเวลาไล่เลี่ยกับที่ท่านเป็นอาสาสมัครไทยในกลุ่ม "ช่างเผือก" เข้าฝึกที่ประเทศอินเดียนั้น ประเทศไทยก็ดำเนินการจัดตั้งธนาคารกลางขึ้นสำเร็จ โดยเรียกชื่อว่า "ธนาคารแห่งประเทศไทย" และเปิดดำเนินการอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2485

ธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นองค์กรอิสระ มีอำนาจและหน้าที่ประกอบธุรกิจของธนาคารกลาง กล่าวคือทำหน้าที่เป็นนายธนาคารของรัฐบาลและสถาบันการเงิน โดยรับฝากเงินจากรัฐบาล องค์กรของรัฐ และสถาบันการเงิน ให้กู้ยืมแก่รัฐบาลและเป็นผู้ให้กู้ยืมแหล่งสุดท้ายแก่สถาบันการเงิน รับโอนเงินระหว่างส่วนกลางกับส่วนภูมิภาคและเป็นตัวแทนของรัฐบาลในส่วนที่เกี่ยวกับการควบคุมทางด้านเงินตราและหนี้สาธารณะ ในด้านการกำกับและการตรวจสอบสถาบันการเงิน การควบคุมสินเชื่อของประเทศ และในด้านการร่วมมือประสานงานกับสถาบันการเงินระหว่างประเทศ นอกจากนี้ ยังมีหน้าที่รับผิดชอบการพิมพ์และออกใช้ธนบัตรเพื่อควบคุมปริมาณเงินในประเทศ ธนาคารแห่งประเทศไทยไม่รับฝากเงินจากประชาชนและไม่ดำเนินธุรกิจในเชิงพาณิชย์หรือแข่งขันกับสถาบันการเงิน

นับจากวันที่ธนาคารแห่งประเทศไทยเปิดดำเนินการมาอีก 7 ปี คือใน พ.ศ. 2492 ความเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์ระหว่างตร.ป่วยและธนาคารแห่งประเทศไทยจึงเกิดขึ้น และนับได้ว่าเป็นความสัมพันธ์ที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากบุคคลอื่นา ดังจะกล่าวต่อไป

ในพ.ศ. 2492 ตร.ป่วยได้ปริญญาเอกทางเศรษฐศาสตร์จากมหาวิทยาลัยลอนดอน และเข้ารับราชการในตำแหน่งเศรษฐกร ประจำกรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลัง สถานการณ์เศรษฐกิจของประเทศไทยหลังสงครามโลกครั้งที่สองประสบปัญหาเงินเฟ้อ เนื่องจากรัฐบาลมีความจำเป็นต้องใช้จ่ายเงินมากเพื่อบูรณะและฟื้นฟูประเทศ ฐานะการคลังของรัฐบาลในช่วงนั้นจึงขาดดุลคือมีรายจ่ายสูงกว่ารายรับ รัฐบาลต้องกู้ยืมเงินจากธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นจำนวนมากเพื่อชดเชยการขาดดุล ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ปริมาณเงินเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เศรษฐกิจของไทยในช่วงเวลานั้นประสบกับปัญหาภาวะเงินเฟ้อ ข้าวยากหามาแกแพง การคอร์รัปชัน และการบริหารงานที่ไม่มีประสิทธิภาพของนักการเมืองและข้าราชการด้วย ดังบทความเรื่อง "เหล็ยวหลัง แลหน้า" ของตร.ป่วยได้กล่าวถึงระบบเศรษฐกิจของไทยในช่วงนี้ไว้ว่า

...คนที่มีอายุมาก ๆ คงจำได้ว่า เมื่อเลิกสงครามใหม่นั้น เศรษฐกิจ การคลัง การธนาคาร ของไทยเรายุ่งเหยิงเต็มที่ รัฐบาลได้ตั้งสำนักงานข้าวขึ้นตามความจำเป็นของกาลสมัย โดยการส่งออกอยู่ในกำมือของรัฐบาล ใครจะส่งข้าว

ออกได้ต้องผ่านสำนักงานโดยได้รับใบอนุญาต อัตราแลกเปลี่ยนเงินกับต่างประเทศก็มีหลายอัตรา อัตราทางการใช้สำหรับข้าวส่งออกและสินค้าเข้าบางชนิด เช่น หนังสือหรือสินค้าที่รัฐบาลสั่งเข้า มีอีกอัตราหนึ่งใช้สำหรับตีบุกส่งออก อีกอัตราหนึ่งสำหรับยาง นอกนั้นใช้อัตราเสรีในทางตลาด ซึ่งขึ้นลงฮวบฮาบเป็นที่ระส่ำระสาย นอกจากนั้น ก็มีอัตราตลาดมีอีกอัตราหนึ่ง เรื่องนี้ทำให้เศรษฐกิจปั่นป่วน จะวางแผนงานอะไรก็ยาก ทั้งทางรัฐบาลและเอกชน และเนื่องด้วยมีความไม่แน่นอนในอัตราแลกเปลี่ยนเงิน การสั่งซื้อสินค้าเข้าจึงเสี่ยงต่อกระแสของอัตรา พ่อค้าจึงต้องคิดเผื่อไว้ ทำให้ข้าวของแพงเปล่าๆ ส่วนการคลังนั้นเสาก็ว่านวยเต็มที หลายปีรัฐบาลต้องตั้งงบประมาณรายได้เพียงน้อยกว่ากึ่งหนึ่งของงบประมาณรายจ่าย นอกนั้นต้องกู้เงินจากธนาคารชาติ หรือกู้จากต่างประเทศ ตลาดพันธบัตรหรือตัวเงินคลังพูดได้ว่าไม่มี ส่วนบัญชีปีของรัฐบาลเสาก็ค้างการชำระมาเป็นหลายปี ที่ทำมาแล้วก็ไม่ลงตัว ต้องเดากันบ้าง ทำให้คาดการณ์ไม่ถูก บางครั้งจะจ่ายเงินเดือนข้าราชการ ต้องโทรศัพท์ขอเงินธนาคารชาติกันเป็นการถ้วน ถนนหนทางเสาก็เป็นลูกรังทางแคบทั่วราชอาณาจักร...

การเริ่มชีวิตการทำงานด้วยการเป็นข้าราชการในกรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลังของดร.ป๋วยในช่วงเดียวกันนี้ ได้รับการกล่าวขานว่าท่านเป็นคนสำคัญที่ได้บุกเบิกในการจัดระบบและวางรากฐานสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจไทย เนื่องจากในขณะนั้นข้าราชการที่ได้รับการศึกษาอบรมในวิชาเศรษฐศาสตร์ หรือมีความรู้ทางด้านเศรษฐกิจที่ได้รับการอบรมมาจากตะวันตกมีน้อย งานชิ้นแรกของดร.ป๋วยคือการทำงานเกี่ยวกับโครงการเงินกู้จากธนาคารโลก เพื่อมาซ่อมแซมและปรับปรุงปัจจัยพื้นฐานต่างๆ ของประเทศให้ดีขึ้น ซึ่งรัฐบาลตระหนักดีว่าเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการขยายประเภทและเพิ่มปริมาณผลผลิตทางการเกษตรและสำหรับการพัฒนาให้เป็นประเทศอุตสาหกรรม ขณะเดียวกัน การหาแหล่งเงินเพื่อดำเนินการดังกล่าว จำเป็นต้องกู้ยืมจากต่างประเทศ เพื่อมิให้เงินสำรองระหว่างประเทศต้องร่อยหรอหมดสิ้นไป โครงการสำคัญา ในครั้งนั้นได้แก่ การสร้างเขื่อนเจ้าพระยาที่จังหวัดชัยนาท เพื่อประโยชน์ในการจัดส่งน้ำเข้านา การซ่อมแซมสถานีรถไฟหัวลำโพง ซึ่งถูกทำลายไปบางส่วนจากการโจมตีทางอากาศในระหว่างสงคราม และการขยายและปรับปรุงท่าเรือกรุงเทพฯ

จุดเริ่มของความสัมพันธ์

จุดเริ่มต้นของความสัมพันธ์ระหว่างดร.ป๋วยกับธนาคารแห่งประเทศไทยเกิดขึ้นเมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. 2492 ในวาระที่ได้มีการประชุมประจำปีครั้งที่ 4 ของกองทุนการเงินระหว่างประเทศและธนาคารโลก ณ กรุงวอชิงตัน โดยเป็นการเข้าประชุมครั้งแรกของประเทศไทยภายหลังจากที่องค์การทั้งสองได้ยอมรับในหลักการให้ประเทศไทยเข้าเป็นสมาชิกตั้งแต่วันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2491 และได้มีการลงนามรับประเทศไทยเข้าเป็นสมาชิก ณ กรุงวอชิงตัน เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม พ.ศ. 2492 โดยธนาคารแห่งประเทศไทยได้รับแต่งตั้งเป็นตัวแทนในการเงินและการคลัง (Fiscal Agent) มีหน้าที่ติดต่อกับองค์การทั้งสองและเป็นผู้รับฝากเงินลงทุนส่วนที่เป็นเงินบาทในองค์การดังกล่าวด้วย

ในโอกาสการไปประชุมดังกล่าวข้างต้น รัฐบาลได้แต่งตั้งให้พระองค์เจ้าวิวัฒนไชย ทรงเป็นผู้ว่าการและหม่อมราชวงศ์ขจิต เกษมศรีเป็นรองผู้ว่าการในสภาผู้ว่าการกองทุนการเงินระหว่างประเทศและธนาคารโลก ซึ่งเป็นการไปประชุมเป็นครั้งแรกแทนประเทศไทย ในขณะผู้แทนไทยที่ได้เดินทางไปประชุมครั้งนี้มีดร.ป๋วยร่วมอยู่ด้วย ทั้งนี้ เนื่องจากรัฐบาลได้มอบให้ผู้แทนของประเทศ

ไทยที่ไปร่วมประชุมครั้งนี้ทาบตามธนาคารโลกเพื่อขอกู้เงินเพื่อการบูรณะและพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งธนาคารโลกก็ได้ส่งเจ้าหน้าที่และผู้เชี่ยวชาญในทางวิชาการมายังประเทศไทยเพื่อศึกษาและสำรวจภาวะเศรษฐกิจในประเทศไทยตั้งแต่ปลายเดือนธันวาคม พ.ศ. 2492

เมื่อธนาคารโลกได้ศึกษารายละเอียดของโครงการเรียบริ้อยและแจ้งให้รัฐบาลทราบแล้ว รัฐบาลก็ส่งคณะผู้แทนไปเจรจาที่กรุงวอชิงตัน ซึ่งธนาคารโลกได้ตกลงยินยอมให้ประเทศไทยกู้เงินรวม 25.4 ล้านดอลลาร์สหรัฐ. ประกอบด้วยโครงการบูรณะการรถไฟจำนวน 3 ล้านดอลลาร์สหรัฐ. โครงการพัฒนาท่าเรือจำนวน 4.4 ล้านดอลลาร์สหรัฐ. และโครงการชลประทานและการไฟฟ้าที่จังหวัดชัยนาท จำนวน 18 ล้านดอลลาร์สหรัฐ. สัญญากู้เงินนี้ได้ลงนามกันที่กรุงวอชิงตันเมื่อวันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ. 2493 ซึ่งนับว่าประเทศไทยเป็นประเทศแรกในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงที่กู้เงินจากธนาคารโลก (10)

กล่าวได้ว่า ดร.ป๋วยมีส่วนสำคัญต่อความสำเร็จของการได้เงินกู้เหล่านี้มา แม้ว่าในสมัยนั้นดร.ป๋วยยังเป็นเจ้าหน้าที่ชั้นผู้น้อย แต่บรรดาผู้ร่วมงานทุกคนต่างก็ยอมรับในความรอบรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจและโครงการที่ท่านจัดทำ ตลอดจนไหวพริบและความตั้งใจทำงานโดยไม่ย่อท้อของดร.ป๋วย อนึ่ง เงินกู้ที่ได้มานั้นนับเป็นแรงกระตุ้นที่สำคัญต่อการปรับปรุงประเทศ ช่วงหลังสงครามของไทย ต่อมากระทรวงการคลังส่งงานเจ้าสังกัดของดร.ป๋วย ก็ส่งท่านไปเข้ารับการอบรมและฝึกงานที่ธนาคารโลกเป็นเวลา 6 เดือน โดยกระทรวงการคลังได้ขอให้ธนาคารแห่งประเทศไทยช่วยรับภาระค่าใช้จ่ายส่วนต่างที่เกิดขึ้นในการไปเข้ารับการอบรมและฝึกงานครั้งนี้ด้วย

ธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งในขณะนั้นได้รับมอบหมายจากรัฐบาลให้จัดการเรื่องการกู้ยืมเงินบูรณะประเทศทั้งสามโครงการจากธนาคารโลก ได้พิจารณาว่า การไปฝึกอบรมและดูงานที่ธนาคารโลกของดร.ป๋วย ย่อมจะเป็นประโยชน์แก่ธนาคารในโอกาสต่อไป จึงได้รับการค่าใช้จ่ายส่วนต่างที่เกิดขึ้นและหลังจากนั้นต่อมา เมื่อกระทรวงการคลังส่งดร.ป๋วยไปศึกษางานด้านงบประมาณที่ธนาคารแห่งประเทศไทยอังกฤษ กระทรวงการคลังก็ได้ขอให้ธนาคารช่วยรับภาระค่าใช้จ่ายบางส่วนอีกเช่นกัน

พนักงานพิเศษ

ในพ.ศ. 2493 นายสมหมาย ฮุนตระกูล ซึ่งเป็นพนักงานของธนาคารแห่งประเทศไทย ตำแหน่งหัวหน้าส่วนค้นคว้า ได้เสนอแนะธนาคารแห่งประเทศไทยให้ขอยืมตัวดร.ป๋วยซึ่งเป็นเศรษฐกร ประจำกระทรวงการคลัง ให้มาช่วยปฏิบัติงานในฐานะเป็นพนักงานชั่วคราวเพื่อปฏิบัติงานในด้านที่เกี่ยวกับธนาคารโลก เนื่องจากในขณะนั้นธนาคารแห่งประเทศไทยมีพนักงานประมาณ 150 คน ส่วนหนึ่งเป็นผู้โอนมาจากสำนักงานธนาคารชาติไทยเดิมและย้ายมาจากกองเงินตรา กรมคลัง กระทรวงการคลัง ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยเองก็ยอมรับว่าธนาคารขาดบุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญในเรื่องของการธนาคารกลาง นอกจากนี้ จะหาผู้ที่สำเร็จการศึกษาในแขนงวิชาเศรษฐศาสตร์โดยตรงในธนาคารก็ยังมีน้อย เมื่อผนวกกับการที่ต้องประสบปัญหาทางด้านเศรษฐกิจอันเนื่องมาจากภาวะสงคราม ดร.ป๋วยซึ่งถือกันว่าเป็นนักเศรษฐศาสตร์ที่เก่งที่สุดคนหนึ่งในประเทศ จึงได้เข้ามาเป็นพนักงานพิเศษของธนาคารแห่งประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2493

กรรมการธนาคาร

ระหว่างพ.ศ. 2493 ถึงพ.ศ. 2494 เป็นช่วงที่ดร.ป๋วยไปอบรมงานที่ธนาคารโลกและดูงานที่ธนาคารแห่งประเทศไทยอังกฤษ และได้กลับมาช่วยปฏิบัติงานให้ธนาคารแห่งประเทศไทยในฐานะเป็นพนักงานพิเศษ

ต่อมาในวันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2495 คณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษาและลงมติให้กรรมการธนาคารแห่งประเทศไทยชุดเดิมพ้นจากตำแหน่ง และแต่งตั้งกรรมการธนาคารแห่งประเทศไทยใหม่ เพื่อความเหมาะสมแก่สถานการณ์ โดยมีดร.ป๋วยรวมอยู่ด้วย และมีกรรมการท่านอื่น ๆ คือ พันตรีรักษ ปันยารชุน นายครรชิต เทพหัสดิน ณ อยุธยา นายเฉลิม เขียวสกุล และนายเจริญ สุวรรณลิขิต ทั้งนี้ มีนายเสริม วินิจฉัยกุล ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย เป็นประธานกรรมการธนาคารแห่งประเทศไทยโดยตำแหน่ง

ในปีเดียวกันนี้เอง ดร.ป๋วยก็ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยฝ่ายวิชาการของปลัดกระทรวงการคลัง พร้อมกันนี้ก็ดำรงตำแหน่งกรรมการบริหารของสภาเศรษฐกิจแห่งชาติด้วย

อนึ่ง ด้วยความสนใจทางด้านการศึกษาและต้องการที่จะเผยแพร่ความรู้ที่ได้เล่าเรียนมาจากต่างประเทศ ดร.ป๋วยยังได้ทำงานในตอนเย็นเป็นผู้บรรยายพิเศษวิชาเศรษฐศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยด้วย

ระหว่างวันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2495 ถึงวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2496 ที่ ดร.ป๋วยเป็นกรรมการธนาคารแห่งประเทศไทย ดร.ป๋วยได้มีส่วนร่วมร่วมพิจารณาเรื่องสำคัญา ได้แก่

1. เรื่องเงินเยนพิเศษ ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติให้กระทรวงการต่างประเทศดำเนินการร่วมกับกระทรวงการคลังเพื่อเจรจาเรื่องการชำระหนี้สิน
2. เรื่องการขายเงินปอนด์เสรีในอัตรา 45 บาท ตั้งแต่วันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2495
3. เรื่องการขายเงินดอลลาร์เสรี. ในอัตรา 16.75 บาท เมื่อวันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2497
4. เรื่องการซื้อเงินปอนด์ของสหธนาคารกรุงเทพจำกัด จากฝ่ายธนาคาร เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2495 แต่มิได้นำไปใช้ตามวัตถุประสงค์ที่ธนาคารตั้งไว้ จึงต้องชดใช้เงินคืนให้แก่ธนาคารแห่งประเทศไทย
5. เรื่องการแก้ราคาอย่างตกต่ำ โดยเสนอให้ใช้วิธีลดราคาที่ใช้ในการประเมินเก็บอากรขาออก หรือเลิกอากร และให้เงินอุดหนุนแก่ผู้ผลิตยาง รวมทั้งเลิกบังคับให้ผู้ส่งออกส่งมอบเงินตราต่างประเทศร้อยละ 20 ของค่าขาย เป็นต้น

ในช่วงที่ ดร.ป๋วยได้รับแต่งตั้งให้เป็นกรรมการธนาคารแห่งประเทศไทยนี้ ดร.ป๋วยได้มีส่วนสำคัญในการแก้ไขระบบเศรษฐกิจ การคลัง การธนาคารของประเทศไทยเป็นอย่างมาก ซึ่งดร.ป๋วยได้กล่าวถึงเหตุการณ์ในช่วงนี้ไว้ในบทความเรื่อง "เหลียวหลัง แลหน้า" ดังนี้

...การแก้ไขระบบเศรษฐกิจ การธนาคาร การคลังเช่นว่านี้ เป็นเรื่องที่เพื่อนา ของผมและผมร่วมมือร่วมใจกันทำระหว่างปี 2495 ตลอดมา และต้องกินเวลาอยู่หลายปี เพื่อนาที่กล่าวนี้คงจะเอ่ยชื่อไม่หมด แต่ก็มีคุณบุญมา วงศ์สวรรค์ คุณสมหมาย ฮุนตระกูล คุณพิสุทธิ นิมมานเทมินท์ คุณหญิงสุภาพ ยศสุนทร คุณกรองทอง ชูติมา ส่วนมากเป็นคนรุ่นหนุ่มสาวในธนาคารแห่งประเทศไทย และกระทรวงการคลัง

เรื่องสำนักงานข้าวนี เมื่อเป็นของรัฐบาล ก็มีการทุจริตและใช้อำนาจแอบอ้างกันได้ง่าย นอกจากทุจริตธรรมดาแล้ว ทางทำเนียบนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีอื่น ๆ ยังใช้โอกาสนี้ให้ใบอนุญาตแก่คนนั้นคนนี้ซึ่งไม่ใช่พ่อค้า แต่เป็นคนที่วิ่งเต้นหาประโยชน์จากการได้ใบอนุญาต เอาไปขายช่วงให้แก่พ่อค้า เพราะฉะนั้นนักศึกษาและผู้อื่นที่ในสมัยนี้เสนอให้รัฐบาลจัดส่งข้าวเสียเองนั้น จึงสำเหนียกให้ตีว่าเป็นวิธีที่ไม่ดีนัก ถ้าเรามีเครื่องมือราชการหรือระบบการปกครองยังไม่ดี พวกเราเสนอให้แก้ระบบนี้เสีย โดยหันไปใช้ระบบการค้าโดยเสรี ส่วนปัญหาที่ราคาข้าวภายในประเทศต่ำกว่าราคาข้าวในตลาดโลก ถ้าส่งออกเสรีก็จะทำให้ราคาข้าวภายในประเทศสูงฮวบฮาบเกินไปนั้น เราเสนอให้มีการเก็บพรีเมียมข้าวระยะหนึ่งแล้วค่อยๆ ลดพรีเมียมลงจนเลิกไป (แต่รัฐบาลยังคงเก็บพรีเมียมอยู่ถึงทุกวันนี้)

เรื่องอัตราแลกเปลี่ยนเงินกับต่างประเทศหลายอัตรานั้น เราเสนอให้รัฐบาลใช้มาตรการอันกล้าหาญ คือ เลิกอัตราทางการ หันมาใช้อัตราตลาดเป็นอัตราทางการและให้มีอัตราเดียว อยากจะเก็บเงินจากผู้ส่งยางและดีบุกออกก็เก็บเป็นภาษีแทน การตีราคาทุนสำรองใหม่เป็นอัตราตลาด ทำให้รัฐบาลมีเงินตราต่างประเทศเหลือพอสำหรับไปตั้งทุนรักษาระดับอัตราแลกเปลี่ยน มีหน้าที่ซื้อขายเงินตราต่างประเทศกับธนาคารพาณิชย์ ทำให้อัตราแลกเปลี่ยนมีเสถียรภาพมากขึ้น และความจริงก็มีเสถียรภาพจริงคือ ไม่สู้จะขยับเขยื้อนเลยตลอดมารวม 20 ปี เมื่อราษฎรพ่อค้าแน่ใจในค่าของเงินบาทเทียบกับต่างประเทศ การค้าขายก็ง่ายขึ้น ก็มีเศรษฐกิจขึ้น และแทนที่เขาจะบวกเอาค่าเสี่ยงเรื่องอัตรา ในราคาสินค้า ราคาสินค้าก็ลดลง เงินสำรองระหว่างประเทศก็ขยายตัวเพิ่มขึ้น มาเป็นลำดับในระยะร่วม 20 ปี จาก 2498

ทางด้าน การคลัง การงบประมาณ พวกเราร่วมกับ Public Administration Service ของอเมริกา ได้จัดวางรูปการงบประมาณให้เข้าแบบให้มีการพิจารณา

กันอย่างถูกลักษณะวิชาการ การลงบัญชีงบประมาณก็ถูกต้องตามสมัย สามารถรู้ได้ โดยไม่ชักช้าว่าเงินได้ เงินรับเท่าใด เงินจ่ายเท่าใด ในทุกระยะเวลาการลงบัญชีก็รวดเร็ว และตรวจสอบได้ภายในไม่กี่เดือน ทำให้วางนโยบายการงบประมาณได้โดยง่าย สถิติตุลาการเราก็ปรับปรุงให้สำเร็จรวดเร็วทันใจ การภาษีอากรนั้น ถ้าจะกล่าว ว่าใครช่วยทำให้ดีขึ้น ก็เห็นจะได้แก่คุณสุนทร หงส์สตารมภ์ ตอนเป็นรัฐมนตรีว่าการ กระทรวงการคลัง และคุณบุญมา วงศ์สวรรค์ หนี้สินที่รัฐบาลมีต่อธนาคารชาติพระ รุง พระรังก็ออกกฎหมายล้างเสีย เริ่มต้นกันใหม่ ตลาดพันธบัตร ตลาดตัวเงินคลัง เมื่อเปิดโอกาสให้อัตราดอกเบี้ยและเรื่องอื่นๆ มีเสรียิ่งขึ้นก็เกิดขึ้นได้ จนรัฐบาล บางปีไม่ต้องกู้เงินมากมายเท่าที่มีผู้เสนอซื้อพันธบัตร

เรื่องถนนหนทางนั้น รัฐบาลสมัยนั้นอยากจะสร้างให้มากา โดยไม่คำนึง ถึงคุณภาพของถนน เพราะฉะนั้นเมื่อสร้างแล้วก็ไม่ได้มาตรฐาน อุบัติเหตุก็มีมาก บางแห่งใช้ไปได้เพียงปีเดียวสองปี ถูกน้ำทำลายเสีย ต้องซ่อมแซมเป็นการใหญ่ เราส่งคณะไปขอกู้เงินจากธนาคารโลก แต่จะยืนยันทำอย่างที่เราเคยทำ ธนาคารโลก ก็ไม่ยอม คณะที่ไปนั้นไปอยู่อเมริกาเสียหลายเดือน แต่กลับมาเมื่อเปล่า ผมจึงได้ร่วม คิดกับ Ed Sessions ซึ่งขณะนั้นเป็นผู้อำนวยการ USOM (MSA ในขณะนั้น) และ Howard Parsons ซึ่งเป็นอุปทูตอเมริกันอยู่ เสนอรัฐบาลไทยและอเมริกันให้มา สร้างถนนมิตรภาพ สระบุรี-นครราชสีมา ให้ดูเป็นตัวอย่าง โดยรัฐบาลไทยไม่ ต้องเสียเงินสักสตางค์เดียว เมื่อสร้างเสร็จก็ยังไม่สร้างมิตรภาพ 2 อีกระหว่าง พิษณุโลก-หล่มสัก นอกจากจะได้ถนนดีแล้ว ยังได้ผลพลอยได้สำคัญคือสินค้า เกษตรของเราเพิ่มขึ้นเป็นอันมาก ที่เคยปลูกก็ปลูกมากขึ้น เช่น ปอ ที่ไม่เคยส่งออก ก็ได้ส่งออก เช่น ข้าวโพด และในระยะเวลาที่ผมกล่าวถึงนี้ก็มีมันสำปะหลัง ข้าวฟ่าง ถั่วเหลือง ถั่วชนิดต่างๆ เพิ่มขึ้นมาอีก อีกประการหนึ่งเมื่อรัฐบาลไทยได้ รับรองในมาตรฐานของถนนแล้ว ก็ได้วางแผนการสร้างถนนในประเทศไทย อย่างถูกต้อง จนบัดนี้เราก็สามารถกู้เงินธนาคารโลกมาสร้างถนนหลายสายแล้ว

รองผู้ว่าการ

ในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2495 หม่อมหลวงเดช สนิทวงศ์ ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยในขณะนั้นลาออกจากตำแหน่ง เนื่องจากไม่เห็นด้วยกับรัฐบาลที่เปลี่ยนแปลงนโยบายการเงินต่างประเทศโดยมีคำสั่งให้ธนาคารแห่งประเทศไทยลดอัตราขายเงินปอนด์สเตอร์ลิง (หรือปรับเงินบาทให้มีค่าแข็งขึ้น) จากอัตราแลกเปลี่ยนปอนด์ละ 51 บาท เป็น 45 บาท เพื่อการนำเข้าสินค้าอุปโภคบริโภค จึงได้มีการแต่งตั้ง นายเสริม รินฉฉัยกุล ให้กลับมาเป็นผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยอีกเป็นสมัยที่สอง เริ่มตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2495

การลดอัตราขายเงินปอนด์ก่อให้เกิดกรณีต่อเนื่องคือ สหธนาคารกรุงเทพ จำกัด ได้ปฏิบัติผิดเงื่อนไขของธนาคารแห่งประเทศไทย โดยซื้อเงินปอนด์ในอัตราสินค้าเข้า แต่มิได้นำไปใช้ตามวัตถุประสงค์ จึงจำเป็นต้องขอใช้เงินคืนให้แก่ธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งทั้งนี้ทางการได้ถือว่าเจ้าหน้าที่ธนาคารแห่งประเทศไทยได้กระทำการบกพร่อง ในกรณีการเงินคราวนี้ด้วย ดังนั้น คณะรัฐมนตรีจึงปลด ม.ร.ว.ขจิต เกษมศรี รองผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยในขณะนั้นให้พ้นจากตำแหน่ง และมีมติให้กระทรวงการคลังสั่งให้ธนาคารแห่งประเทศไทยตั้งกรรมการสอบสวนเจ้าหน้าที่ธนาคารที่ได้กระทำการบกพร่องในกรณีดังกล่าว

ต่อมาในวันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ. 2496 ก็ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง ดร.ป๋วย ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญการคลัง ให้ดำรงตำแหน่งรองผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยอีกตำแหน่งหนึ่ง และการดำรงตำแหน่งรองผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยก็มีผลให้ ดร.ป๋วยมีฐานะเป็นรองประธานกรรมการธนาคารแห่งประเทศไทย

อนึ่งในวันเดียวกันนี้ คณะกรรมการธนาคารแห่งประเทศไทยได้พิจารณาเรื่องการตั้งกรรมการสอบสวนเจ้าหน้าที่ธนาคารที่ได้กระทำการบกพร่องในกรณีสหธนาคารฯ กระทำผิดเงื่อนไขในเรื่องการซื้อเงินปอนด์ไปในอัตราสินค้าเข้า ตามนัยมติของคณะรัฐมนตรี และได้ตกลงตั้งกรรมการสอบสวนขึ้น กรรมการ

คณะนี้ประกอบด้วย นายป่วย อึ้งกากรณ์ พันตรีรักษ์ ปันยารชุน นายเฉลิม เขียวสกุล นายครรชิต เทพหัสติน ณ อยุธยา นายเรณู สุวรรณสิทธิ์ และให้นายนุ่ม เหมะรัตน์ แห่งกระทรวงการคลัง เป็นเลขานุการคณะกรรมการนี้

เหตุการณ์ในช่วงนี้ ดร.ป่วย ได้เขียนไว้ในบทความเรื่อง "เหลียวหลัง แลหน้า" ว่า

...เมื่อพุทธศักราช 2496 ผมได้รับแต่งตั้งให้เป็นรองผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย มีสาเหตุเนื่องมาจากนายรัฐมนตรี จอมพล ป.พิบูลสงคราม ต้องการจะฝืนอัตราแลกเปลี่ยนเงินต่างประเทศให้เงินบาทมีค่าสูงขึ้น(การฝืนเช่นนี้ทำให้เงินสำรองร่อยหรอลงฮวบฮาบจนเกือบหมด) จึงได้สั่งให้ธนาคารชาติขายเงินปอนด์แก่นาคารพาณิชย์สำหรับซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคบางชนิด โดยราคาถูกกว่าในท้องตลาดเป็นอันมาก การกระทำเช่นนี้ย่อมเป็นการยั่วให้มีการทุจริต เพราะผู้ที่มีความโลภก็มาขอซื้อเงินปอนด์ โดยอ้างว่าจะไปใช้สำหรับซื้อเครื่องอุปโภคที่กำหนดไว้ แต่หาได้นำไปซื้อไม่ เอาไปเป็นประโยชน์แก่ตนเอง มีธนาคารพาณิชย์แห่งหนึ่งได้กระทำผิดอย่างที่ว่า คณะรัฐมนตรีกล่าวหาว่า รองผู้ว่าการธนาคารชาติขณะนั้นไม่ได้ตรวจตราเงินให้ดีจึงปลดออก (ความจริงย้ายไปเป็นผู้จัดการรัฐวิสาหกิจอย่างอื่น เพราะมีเส้นดีทางชอยราชครู) แล้วตั้งให้ผมเป็นรองผู้ว่าการแทน และผู้ว่าการก็เลยใช้ให้ผมสอบสวนเรื่องความผิดของธนาคารพาณิชย์ในกรณีนั้น...

นับแต่วาระที่ดร.ป่วยดำรงตำแหน่งรองผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย ดร.ป่วยได้มีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายการเงิน และนโยบายการคลัง ซึ่งมีส่วนสำคัญในการฟื้นฟูระบบเศรษฐกิจไทยภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองนี้เป็นอย่างมาก

บทบาทที่สำคัญๆ ของดร.ป่วยในช่วงนี้ เริ่มตั้งแต่การเสนอความเห็นแก่รัฐบาลในเรื่องผลการขายเงินปอนด์สเตอร์ลิงในอัตรา 45 บาท และการขายดอลลาร์สว. ในอัตรา 16.75 บาท ตั้งแต่เดือนมีนาคมจนถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2496 ซึ่งเป็นการปรับค่าเงินบาทให้สูงขึ้นนี้ เป็นการฝืนภาวะตลาด และจะไม่มีผลในการลดค่าครองชีพลงเท่าใดนัก เนื่องจากสินค้าอุปโภคบริโภคของประชาชนส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่ผลิตขึ้นในประเทศ นอกจากนี้ยังทำให้ปริมาณสินค้าขาเข้าเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ในขณะที่ปริมาณสินค้าออก ซึ่งลดลงอยู่แล้วหลังสงครามเกาหลี (พ.ศ. 2493 ถึง พ.ศ. 2494) ลึกลงยิ่งตกต่ำลงไปอีก ซึ่งในพ.ศ. 2496 ภายหลังการประกาศเพิ่มค่าเงินบาท การค้าต่างประเทศของไทยเริ่มขาดดุลทันที

และเมื่อมีการควบคุมเข้มงวด ในขณะที่เงินตราต่างประเทศมีน้อย ทำให้อัตราเงินตราต่างประเทศในตลาดเสรีสูงผิดปกติ ประกอบกับการที่เกิดปัญหาทางการเงินในเมืองในช่วงนั้น ทำให้นักลงทุนต่างประเทศไม่มั่นใจ จึงมีการถอนเงินทุนออกไป

หลังจากที่ธนาคารแห่งประเทศไทย ได้เสนอความเห็นเรื่องผลเสียของการลดอัตราเงินปอนด์สเตอร์ลิง และบันทึกชี้แจงความคิดเห็นของคณะกรรมการธนาคารแห่งประเทศไทย เรื่องสถานการณ์ของเงินตราต่างประเทศในตลาดและของธนาคารแห่งประเทศไทย ตลอดจนเหตุผลที่ทำให้อัตราเงินตราต่างประเทศสูงขึ้น รัฐบาลจึงได้เริ่มใช้นโยบายการจำกัดสินค้าเข้าอย่างเข้มงวดขึ้น เริ่มตั้งแต่วันที่ 16 พฤศจิกายน พ.ศ. 2496 โดยกำหนดให้ผู้นำเข้าสินค้าทุกประเภทต้องขออนุญาตนำเข้าจากกระทรวงเศรษฐกิจก่อน ทั้งนี้ เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาการขาดดุลการค้าไม่ให้ความรุนแรงยิ่งขึ้น

ปัญหาสำคัญที่ควรกล่าวถึงในลำดับต่อไป คือ เรื่องการขาดดุลทางด้านงบประมาณของรัฐบาล ซึ่งในพ.ศ. 2496 นี้ ภาวะการใช้จ่ายเกินรายได้ของรัฐบาลมีสภาพน่าวิตกยิ่งขึ้นทุกที รัฐบาลต้องออกพันธบัตรเงินกู้ถึง 2 ครั้ง ตามพระราชบัญญัติกู้เงินเพื่อการบูรณะและวิวัฒนาการแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2496 เพื่อดึงเงินจากมือประชาชนมาให้รัฐบาลกู้ยืม ซึ่งแท้จริงแล้วธนาคารแห่งประเทศไทยต้องรับผิดชอบเป็นส่วนใหญ่ เพราะพันธบัตรรัฐบาลไม่เป็นที่นิยมของประชาชน นอกจากนี้แล้วรัฐบาลยังได้ใช้วิธีเบิกเงินเกินบัญชีจากธนาคารแห่งประเทศไทยอีกด้วย

เกี่ยวกับการใช้จ่ายเงินเกินกำลังรายได้ของรัฐบาลนี้ แม้จะมีต้นเหตุที่สำคัญคือ ความจำเป็นที่จะต้องเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ทำให้จำนวนเงินที่ต้องใช้ลงทุนเพื่อการนี้เพิ่มขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้และยังมีต้นเหตุอื่นคือ ความบกพร่องในวิธีการงบประมาณและการบริหารการคลังของรัฐบาล เนื่องจากการจัดลำดับความสำคัญของรายจ่ายด้านต่างๆ ไม่เป็นไปตามความเหมาะสมกับรายได้ กล่าวคือ การลงทุนหลายอย่างไม่ได้รับการพิจารณาอย่างรอบคอบ ทำให้เกิดความล้มเหลวและทำให้การใช้จ่ายเงินไม่เป็นไปอย่างประหยัด ดังนั้น การใช้จ่ายเงินเกินตัวของรัฐบาลจึงเป็นการเพิ่มปริมาณเงินที่มีผลนำไปสู่ความเสื่อมค่าแห่งเงินตราและค่าครองชีพสูงขึ้นเป็นลำดับ ซึ่งดร.ป๋วยมีความเห็นว่าการที่จะแก้ไขภาวะเงินเฟ้อเนื่องจากฐานะการคลังของรัฐบาลขาดดุลนั้น มีอยู่

วิธีเดียวคือการปรับปรุงฐานะการคลังของรัฐบาลให้ดีขึ้น ดังนั้น จึงได้พยายามที่จะเสนอให้รัฐบาลตระหนักถึงอันตรายจากภาวะเงินเฟ้อและแก้ไขนโยบายการคลังเสียใหม่ โดยเฉพาะวิธีการงบประมาณของภาครัฐ การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจอย่างมีระบบระเบียบ รวมทั้งการปรับปรุงระบบอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศด้วย

เนื่องจากปัญหาเศรษฐกิจการเงินที่ประเทศไทยได้เผชิญอยู่ในขณะนั้นคือ ปัญหาการขาดแคลนเงินตราต่างประเทศและปัญหาเงินเฟ้อ ซึ่งการแก้ไขปัญหา

ดังกล่าวขึ้นอยู่กับว่าทำอะไรจึงจะสามารถจัดสรรเงินตราต่างประเทศที่มีอยู่จำนวนจำกัดไปในทางที่จำเป็นและให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมมากที่สุด และทำอะไรจึงจะหาเงินมาให้รัฐบาลใช้จ่ายเพื่อการบูรณะประเทศได้โดยไม่ทำให้ภาวะเงินเฟ้อทวีความรุนแรงขึ้นอีก เครื่องมือสำคัญที่จะช่วยแก้ปัญหาดังกล่าวทั้งทางด้านนโยบายการเงินต่างประเทศ และการควบคุมสถานการณ์การเงินภายในประเทศ คือการจัดระบบการควบคุมการแลกเปลี่ยนเงิน ดังนั้น ดร.ป๋วยจึงได้เสนอความเห็นแก่รัฐบาลให้ปรับปรุงระบบอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศเสียใหม่ให้เหมาะสมกับสภาวะการณ์ โดยในขณะนั้น ธนาคารแห่งประเทศไทยก็ได้รับความเอื้อเฟื้อจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศให้ยืมตัวเศรษฐกิจประจำกองทุนฯ มาช่วยงานในด้านการควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินตราของประเทศไทยเป็นเวลา 2 เดือนด้วย

อย่างไรก็ตาม ในขณะที่ดร.ป่วยพยายามจะช่วยเหลือสถานะการเงินของประเทศให้สามารถพัฒนาเศรษฐกิจควบคู่ไปกับการรักษาเสถียรภาพทางการเงินนั้นก็เกิดเหตุทางการเมืองแทรกซ้อนเข้ามา ทำให้ดร.ป่วยต้องพ้นจากตำแหน่งรองผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย หลังจากที่ได้ดำรงตำแหน่งนี้เพียง 7 เดือนเท่านั้น

สาเหตุที่ทำให้ดร.ป่วยต้องพ้นจากตำแหน่งรองผู้ว่าการนี้ สืบเนื่องจากการที่สหธนาคารกรุงเทพ จำกัด ปฏิบัติผิดเงื่อนไขของธนาคารแห่งประเทศไทยในเรื่องการซื้อเงินปอนด์สเตอร์ลิงในอัตราสินค้าเข้า และต้องดำเนินการตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังสั่งการ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

ในขณะที่ธนาคารกำลังเร่งรัดให้สหธนาคารฯ รีบดำเนินการนำเงินมาชดใช้ตามภาระผูกพันให้หมดสิ้นไปนั้น พลเอกสฤษดิ์ อนุชิตซึ่งเป็นนายทหารคนสำคัญและเป็นรัฐมนตรีคนหนึ่งในคณะรัฐบาล ต้องการจะซื้อสหธนาคารฯ แต่เนื่องจากสหธนาคารฯ ต้องเสียค่าปรับแก่ธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นจำนวนเงินหลายล้านบาท พลเอกสฤษดิ์ อนุชิต และผู้มีอำนาจทางการเมืองในขณะนั้นจึงติดต่อกับดร.ป่วย ขอให้ธนาคารแห่งประเทศไทยยกเลิกการปรับ ในเรื่องนี้ ดร.ป่วยได้ชี้แจงว่าไม่สามารถทำได้ผลจากการไม่ปฏิบัติตามคำเรียกร้องนี้จึงทำให้ดร.ป่วยถูกปลดจากตำแหน่งรองผู้ว่าการในปลายปีพ.ศ. 2496 นั้นเอง

รายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องนี้ ในบทความเรื่อง "เหลียวหลัง แลหน้า" ของดร.ป่วย ได้บันทึกไว้ว่า

...จอมพลสฤษดิ์ อนุชิต (ขณะนั้นเป็นพลเอก) มีความประสงค์จะซื้อธนาคารพาณิชย์ที่ทำความผิดนั้น เป็นแผนการที่จะควบคุมการธนาคารพาณิชย์ต่างๆ ของประเทศ จึงได้ให้พลโทประยูร ภมรมนตรี รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง เชิญผมไปรับประทานอาหารกลางวันที่โรงแรมรัตนโกสินทร์ เมื่อผมเข้าไปก็เห็นมีแม่ทัพนายกอง ทั้งทัพบก เรือ อากาศ และตำรวจอยู่พร้อมหน้าประมาณ 20 คน เมื่อรับประทานอาหารแล้ว จอมพลสฤษดิ์ก็ถามผมเรื่องสอบสวนธนาคารพาณิชย์นั้นเป็นอย่างไร ผมก็เล่าให้ฟัง เพราะท่านเป็นรัฐมนตรีผู้หนึ่ง ท่านก็ถามว่า ถ้ารัฐบาลไม่เอาผิดธนาคารนั้นจะได้ไหม ผมก็เรียนว่า เห็นจะไม่ได้ เพราะปรากฏความผิดแจ้งชัด ท่านก็ถามว่า ผมจะรายงานคณะรัฐมนตรีไปได้ไหมว่า ธนาคารพาณิชย์นั้นก็ทำผิดไปแล้วให้คณะรัฐมนตรีเพียงแต่ตักเตือนอย่าให้ทำอีก ผมก็ชี้แจงว่า ในสัญญาซื้อขายเงินปอนด์นั้นระบุไว้ว่า ถ้า

ธนาคารพาณิชย์ทำผิดความประสงค์ของรัฐบาลก็จะต้องถูกปรับกำหนดไว้ตายตัว คงจะเสนอเป็นอย่างอื่นไม่ได้ เว้นไว้เสียแต่ว่าเมื่อเสนอไปแล้ว ถ้าคณะรัฐมนตรีซึ่ง จอมพลสฤษดิ์และหลายท่านที่นั่งรับประทานอาหารอยู่ด้วยนั้นเป็นสมาชิกอยู่ อยากจะปราณีก็เป็นเรื่องของคณะรัฐมนตรี การรับประทานอาหารครั้งนั้นก็ ลื่นสุดกันเพียงเท่านั้น

ต่อมาอีกสองสามวัน พลโทประยูร ภมรมนตรีก็บอกผมอีกว่า จอมพลสฤษดิ์ และพลเอกเผ่า ศรียานนท์เชิญผมไปรับประทานอาหารกลางวัน คราวนี้ที่อาคารราช ตำนินกลาง คราวก่อนไม่มีพลเอกเผ่า คราวนี้มี และก็มีแม่ทัพนายกองเช่นคราว แรก จอมพลสฤษดิ์และพลเอกเผ่าก็โอ้โลมปฎิโลมผมเรื่องเดียวกันนั้นอีก ผมก็ได้ กลับไปคิดและปรึกษากับเมียแล้วว่า เรายังมีการการเงินอยู่เป็นอันมาก ลูก ๆ ก็ยังเล็กอยู่ แต่คำเสนอของจอมพลสฤษดิ์นั้น เราทำให้ไม่ได้ จะเสียชื่อ จึง ยินกรานตามเดิมทุกประการ ข้ายังบอกว่า ทางคุณสฤษดิ์และคุณเผ่าก็มีอำนาจ อยู่ในคณะรัฐมนตรี ถ้าต้องการให้คณะรัฐมนตรีลงมติอย่างไร ก็คงจะสำเร็จ ส่วนผมจำเป็นต้องเสนอคณะรัฐมนตรีไปตามรูปผ้า

ต่อมาผมก็เสนอให้คณะรัฐมนตรีลงโทษปรับธนาคารพาณิชย์นั้นเป็น จำนวนเงินหลายล้านบาทตามสัญญาซื้อขายเงินปอนด์เสรี คณะรัฐมนตรีก็ลงมติ เห็นชอบด้วย จอมพลสฤษดิ์ก็ยังซื้อธนาคารพาณิชย์นั้นอยู่ดี แต่จะด้วยราคา เท่าใดไม่ปรากฏ ส่วนผมนั้นต่อมาก็มีมติคณะรัฐมนตรีให้พ้นจากตำแหน่งรองผู้ ว่าการธนาคารชาติ ในวันที่ 25 ธันวาคม 2496 นั้นเอง รับตำแหน่งนั้นมาสนอง พระเดชพระคุณได้ 7 เดือนเศษ เป็นรองผู้ว่าการระยะสั้นที่สุดคนหนึ่ง กลับไป รับราชการเป็นผู้เชี่ยวชาญการคลัง กระทรวงการคลังตามเดิม...

เมื่อดร.ป๋วย พ้นจากตำแหน่งรองผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย จึงทำให้ พ้นจากตำแหน่งรองประธานคณะกรรมการธนาคารแห่งประเทศไทยด้วย ตั้งแต่วันที่ 29 ธันวาคม พ.ศ. 2496 การประชุมครั้งสุดท้ายในคณะกรรมการธนาคาร ดร.ป๋วยได้ฝากข้อเสนอแนะสำหรับการปรับปรุงธนาคารให้เป็นธนาคารกลางที่ สมบูรณ์แบบ ทั้งในเรื่องการปรับปรุงองค์กรภายในของธนาคาร การวางนโยบาย ด้าน Open market operation การปรับปรุงระบบอัตราแลกเปลี่ยน และการตรวจสอบ ธนาคารพาณิชย์ดังกล่าวของดร.ป๋วยต่อที่ประชุมคณะกรรมการธนาคารแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ 29 ธันวาคม พ.ศ. 2496 ซึ่งได้คัดลอกบางตอนมาลงไว้ ณ ที่นี้

ท่านประธาน และท่านกรรมการ

ในโอกาสที่ผมจะพ้นจากตำแหน่งรองประธาน ๆ ของคณะกรรมการนี้ ผมใคร่จะขอกราบเรียนเรื่องบางสิ่งบางอย่าง ขอแรกที่สุดที่ใคร่จะขอกราบเรียนก็คือ เพื่อขจัดความเข้าใจผิดในหมู่คน... (ไม่ใคร่มี) ว่า ขอ ๑ ผมไม่ได้มีอะไรขัดแย้งกับท่านประธานกรรมการหรือท่านผู้ว่าการเลย ท่านผู้ว่าการเคยเป็นครูบาอาจารย์ผมมา และผมได้มาร่วมงานที่นี้ก็ได้เห็นอกเห็นใจกันมาตลอด และรู้สึกขอยใจท่านผู้ว่าการเป็นคนที่ lenient genial ย่อนหนักเป็นเบา ผมทำอะไรผิดพลาดท่านก็ได้ کمک เติมนช่วย เหลือตลอดมา ขอ ๒. ที่หนังสือพิมพ์ไปลงว่าผมไปขัดแย้งกับรัฐบาลนั้น ผมไม่เคยเลย มีแต่เสนอความเห็นขึ้นไป ท่านจะรับหรือไม่รับก็แล้วแต่ ท่านสั่งมาผมก็ปฏิบัติตาม ผมถือวินัยข้าราชการ เพราะผมเป็นข้าราชการ ถึงแม้ผมมาเป็นรองผู้ว่าการผมก็ถือวินัยข้าราชการพลเรือน ผู้ใหญ่สั่งมาถึงแม้ขัดกับที่ผมเห็น ผมก็ปฏิบัติตาม ขอ ๓. ที่หนังสือพิมพ์ลงไปว่าผมลาออกนั้น ผมไม่ลาออก ขาดินก็เสงไม่มียาออก

ขอบคุณ
ใน ๑๓ สิงหาคม ๒๕๓๑

ผมอยากจะให้ปรับปรุงงานในธนาคารนี้ให้สมกับที่เป็นธนาคารกลาง แต่ก่อนที่เราจะทำการ operation เพื่อควบคุมการเงินของประเทศและควบคุมธนาคาร อื่นๆ ได้ เราจะต้องทำให้ internal organization ของเราให้มั่นคง internal organization จะทำให้มั่นคงได้ควรจะให้พนักงานได้รับความมั่นคง ผมจึงได้จับเรื่องระเบียบการต่างๆ นำมาเสนอและได้รับความเห็นชอบ และท่านกรรมการก็ได้ผ่านไปบ้างบางเรื่อง ตลอดจนเรื่องบำเหน็จบำนาญก็ขอฝากไว้ เพราะเป็นของที่สำคัญ ระเบียบอื่นๆ เช่น ระเบียบการบรรจุ การแต่งตั้งพนักงาน ก็เห็นว่าจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงให้ดีขึ้น ตลอดจนการสะสมเงินหรือโบนัส เงินผลประโยชน์อะไรต่างๆ ถ้าเราเปลี่ยนระเบียบให้มีความมั่นคงแล้วก็จำเป็นต้องพิจารณาถึงโบนัสด้วย ...

งานด้านออกบัตร

ขั้นต่อไป เมื่อ reorganize แล้ว operation ของธนาคารนี้ก็ควรเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้น ผมจะกล่าวอย่างย่อๆ คือ **การออกธนบัตร** เวลานี้เราออกไปอย่างลมา แล้งๆ หมายความว่าทำตามกฎหมาย ถ้าไม่ผิดกฎหมายเป็นใช้ได้ และสุดท้ายแต่ความต้องการของกระทรวงการคลังที่จะเอาธนบัตรไปใช้งบประมาณ แต่หาได้คำนึงถึงการค้าไม้ ที่ทุกวันนี้แม้แต่ผู้ใหญ่ในราชการเองยังว่าร้านค้าล้มบ้าง เงินฝืดบ้าง แม้ว่าคนที่ร้านค้าล้มไม่ได้เกี่ยวกับการออกธนบัตรอย่างเดียว ผมก็ใคร่เสนอว่า การออกธนบัตรของเราควรจะให้มีความ flexibility มากกว่านี้ คือ (1) เวลาที่เทศกาลที่ประชาชนพอค้าต้องการเงิน เราควรออกธนบัตรให้มากไม่ต้องกลัวสภาวะ และ (2) เมื่อหมดความจำเป็นแล้วเราก็ดึงกลับเข้ามา เทศกาลที่ว่านี่คือตอนปลายปี ตอนหน้าข้าว ควรจะออกธนบัตรให้มากขึ้น ตอนเวลาที่เราจะชำระเงินกันมากภายในประเทศ เช่น ลีนปีไทย ลีนปีจีน แต่เมื่อหมดหน้าเทศกาลแล้ว ก็ต้องเก็บธนบัตรคืน นอกจากจะมีความจำเป็นจริงๆ เรื่องนี้เป็นเรื่องของฝ่ายออกบัตร

ฝ่ายการธนาคาร ควรจะได้รับหน้าที่สำคัญของธนาคารกลาง คือ

(1) ควบคุมเครดิตให้ได้ เพราะเครดิตก็คือเงิน เงินไม่ใช่แต่เพียงธนบัตรเท่านั้น เครดิตก็เป็นเงินด้วย ฝ่ายการธนาคารแม้แต่หมกมุ่นเรื่องขายเงินปอนด์มากเกินไป จึงไม่มีสิ่งที่จะทำ จึงได้สั่งหัวหน้าส่วนการค้นคว้าและฝ่ายการธนาคารให้ร่วมกันหาวิธีทำการควบคุมเครดิต ให้ทำ bank rate ให้ effective...

(2) ธนาคารควรจะมีการกวดขันในการที่ธนาคารพาณิชย์ต่างๆ รักษาเงินสดสำรองไว้ให้ยิ่งกว่านี้ ควรจะ encourage ให้รักษา minimum ไม่ใช่ maximum...

(3) เกี่ยวกับการควบคุมเครดิต คือการทำ open market operation ในต่างประเทศเขาใช้กันมาก เป็นเครื่องมือที่สำคัญของธนาคารชาติที่จะขึ้นเครดิตหรือลดเครดิต ทุกวันนี้เราทำ operation เฉพาะเงินตราต่างประเทศ และที่เคยทำอีกอย่างก็คือทองคำ ถ้าเราสามารถจะใช้พันธบัตรของรัฐบาลให้เป็นเครื่องมือ operation ของเรา operation ก็คงจะได้ประโยชน์ และเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นจะต้องใช้ stock exchange ในประเทศอังกฤษเห็นว่าธนาคารแห่งประเทศไทยมีส่วนอยู่มากในงานของ stock exchange ผมได้สั่งพนักงานให้ไปดูงาน stock exchange เตรียมไว้

ต่อไปนี้เป็นเรื่องของฝ่ายการคลัง คือ (ก) **ส่วนการควบคุมปริวรรต**

(1) เรื่อง foreign exchange system ของเราทุกวันนี้เราอยู่ใน multiple rate แต่ก็มี การควบคุมการค้าและแลกเปลี่ยนเงินด้วย (คือ exchange restriction) การกระทำเช่นนี้เป็นนโยบายของรัฐบาลที่เห็นว่าเรายังไม่สามารถที่จะปล่อยเสรีได้ ดังที่ท่านรัฐมนตรีบางท่านชี้แจงไว้ ที่ท่านกล่าวเช่นนี้แสดงว่ารัฐบาลยังเห็นประโยชน์ของการแลกเปลี่ยนโดยเสรีอยู่ พยายามควบคุมแต่ชั่วคราวเท่านั้น ถ้าเราทำได้เมื่อไรก็เป็นจุดหมายที่น่าจะพึงเล็งต่อไป

เกี่ยวกับเรื่องนี้ผมเห็นว่าเราควรจะสะสมกองเงินทุนสำรองเงินตราของเราไว้ให้มั่นคงยิ่งขึ้น ไม่ใช่ปล่อยไปตามเพลง แล้วเราจะสามารถบังคับ rate ในตลาดได้...

(2) อยากจะเปลี่ยนนโยบาย multiple rate ให้น้อยที่สุดที่จะน้อยได้ ผมคิดว่ารัฐบาลย่อมจะทำได้ และน่าจะทำในระหว่าง 2-3 ปีนี้...

(ข) ทาง**ส่วนกู้** ผมเห็นว่าเท่าที่เราขายพันธบัตรมาในปีนี้ขายได้ดีกว่าปีกลาย เพราะเราถือนโยบายใหม่ ว่าให้ธนาคารพาณิชย์ซื้อพันธบัตรไป แล้วเรา guarantee ว่าถ้าขาดเงินเมื่อใด เราจะช่วยเหลือ...

งานของฝ่ายบัญชาการ ส่วนมากเป็นบริการภายในธนาคารนี้ ที่เห็นว่ายังลำบากข้อหนึ่งคือขาด personel division ก็ยังขาดงานฝ่ายกฎหมายประจำ เราไม่ควรที่จะอาศัยที่ปรึกษากฎหมายเป็นครั้งเป็นคราว ควรจะมีแผนกกฎหมายหรือฝ่ายกฎหมายของเราเอง ...

ส่วนการค้นคว้าต่อไปจะต้องมีหน้าที่ทำมากกว่านี้และมีหน้าที่ที่จะควบคุมกิจการของธนาคารพาณิชย์ด้วย คือการตรวจงานของธนาคารพาณิชย์ ...

...ฝ่ายการบัญชีควรจะมีหน้าที่เพิ่มขึ้น คือการสอบบัญชีของฝ่ายต่างๆ ภายในธนาคาร (internal audit) ซึ่งเป็นหน้าที่ที่สำคัญ...

ข้อเสนอแนะข้างต้นสะท้อนให้เห็นวิสัยทัศน์อันกว้างไกลของดร.ป๋วย ในการบริหารธนาคารกลางได้เป็นอย่างดี แม้ท่านจะต้องออกจากตำแหน่งไป ก็ยังทิ้งข้อคิดเห็นที่จะเป็นประโยชน์กับธนาคารอีก ทั้งนี้ ท่านได้มีโอกาสนำแนวทางดังกล่าวมาปรับปรุงงานของธนาคารแห่งประเทศไทยสมดังที่ได้ตั้งใจไว้ เมื่อท่านได้กลับมาดำรงตำแหน่งผู้เชี่ยวชาญประจำธนาคารแห่งประเทศไทยและ ผู้ว่าการในระยะต่อมา

ผู้เชี่ยวชาญประจำธนาคาร

ความรู้ความสามารถของดร.ปวยเป็นที่ประจักษ์แจ้ง ดังนั้น นายเสริม วินิจฉัยกุล ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยในขณะนั้น จึงได้ขอให้ดร.ปวยมาช่วยงานด้านวิชาการของธนาคารตั้งแต่วันที่ 12 มกราคม พ.ศ. 2497 ในช่วงที่ดร.ปวยดำรงตำแหน่งผู้เชี่ยวชาญประจำธนาคาร ท่านได้ช่วยงานที่สำคัญา ดังนี้

เงินตราต่างประเทศ

ดร.ปวยในฐานะผู้เชี่ยวชาญของธนาคารแห่งประเทศไทย ได้มีส่วนร่วมในการเสนอแนะมาตรการในการปรับปรุงสถานะเศรษฐกิจการเงิน โดยให้พยายามแสวงหาตลาดภายนอกประเทศ เพื่อที่จะระบายสินค้าส่งออกอันสำคัญของประเทศ เนื่องจากที่ผ่านมา ผลการเปลี่ยนแปลงอัตราแลกเปลี่ยนเงินปอนด์สเตอร์ลิงส่งผลให้รายได้ที่เป็นเงินตราต่างประเทศลดลง ประกอบกับมีการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น จึงทำให้ขาดดุลการค้าและดุลการชำระเงิน ทั้งที่ระยะที่ผ่านมาประเทศไทยได้เปรียบดุลการค้ามาโดยตลอด ดังนั้น จึงเสนอให้ส่งวนเงินตราต่างประเทศโดยใช้วิธีแลกเปลี่ยนสินค้าหรือโดยวิธีชำระบัญชีกัน นอกจากนี้ยังเห็นว่าในช่วงระยะเวลาดังกล่าว ไม่สามารถกำหนดค่าเสมอภาค (Par Value) ของค่าเงินบาทได้ เนื่องจากยังไม่สามารถแลกเปลี่ยนเงินปอนด์สเตอร์ลิงกับเงินตราสกุลอื่นา ได้โดยเสรี การกำหนดค่าเสมอภาคในช่วงนี้จะทำให้ประเทศเสียผลประโยชน์มากกว่าได้ประโยชน์ เนื่องจากประเทศคู่ค้าของประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นประเทศที่มีสกุลเงินปอนด์สเตอร์ลิง ทั้งนี้ ดร.ปวยได้เสนอวิธีแก้ไขปัญหารัตราแลกเปลี่ยนสูงขึ้น และฐานะเงินตราต่างประเทศเสื่อมลง เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม พ.ศ. 2497 โดยส่งเสริมให้มีการส่งสินค้าออกไปขายยังต่างประเทศให้มากที่สุด เพื่อให้

ได้เงินตราต่างประเทศเข้ามาโดยเร็ว และควบคุมการซื้อขายสินค้าจากต่างประเทศ รวมทั้งให้ประหยัดรายจ่ายที่เป็นเงินตราต่างประเทศทุกกรณี ซึ่งการนี้จะต้องแก้ไขพร้อมกันจึงจะได้ผล

หลังจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังได้เสนอความเห็นของธนาคารแห่งประเทศไทยแก่รัฐบาล การเปลี่ยนแปลงนโยบายการเงินที่สำคัญจึงเกิดขึ้นในช่วงต้นปี พ.ศ. 2498 โดยใน วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2498 รัฐบาลได้ยกเลิกระบบอัตราแลกเปลี่ยนหลายอัตราที่ใช้มาตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สอง หันมาใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนอัตราเดียว คือ อัตราตลาดเสรี ซึ่งกำหนดขึ้นมาจากอุปสงค์และอุปทานต่อเงินตราต่างประเทศ และดำเนินมาตรการการคลังเพิ่มขึ้นเพื่อป้องกันภาวะเงินเฟ้ออันอาจจะเกิดจากการยกเลิกการส่งมอบเงินตราต่างประเทศค่าสินค้าออก เพราะผู้ส่งออกข้าว ดีบุก ยางพารา ซึ่งเคยถูกควบคุมจะได้รับเงินค่าสินค้าคิดเป็นเงินบาทสูงขึ้นจากอัตราเสรี รัฐบาลจึงเพิ่มค่าพรีเอี่ยมข้าว ค่าภาคหลวงดีบุก และค่าอากรขาออกยางพารา พร้อมกันนั้นก็เพิ่มภาษีนำเข้าสินค้าฟุ่มเฟือยและสินค้าที่ผลิตได้เองในประเทศ ซึ่งจากการดำเนินมาตรการนี้ รัฐบาลยังได้รับผลประโยชน์เป็นรายได้เข้ารัฐอีกมาก

การเปลี่ยนแปลงอัตราตราค่าทุนสำรองเงินตราใหม่และการจัดตั้งทุนรักษาระดับอัตราแลกเปลี่ยนเงินตรา

เพื่อให้ทรัพย์สินที่ประกอบเป็นทุนสำรองเงินตรามีราคาใกล้เคียงกับราคาตลาดที่แท้จริง เพราะราคาทุนสำรองเงินตรานั้นกำหนดใช้มาตั้งแต่พ.ศ. 2492 แล้ว ในขณะที่ราคาตลาดที่แท้จริงในพ.ศ. 2498 สูงกว่านั้นมาก ในวันที่ 18 มีนาคม พ.ศ. 2498 กระทรวงการคลังจึงออกกฎกระทรวงเปลี่ยนแปลงอัตราที่ใช้ในการตีราคาทุนสำรองใหม่ ซึ่งมีผลให้ทุนสำรองเงินตรามีมูลค่าเพิ่มขึ้นเกินปริมาณธนบัตรออกใช้ในขณะนั้น และต่อมารัฐบาลได้ออกพระราชกำหนดจัดสรรทุนสำรองเงินตราเกินจำนวนธนบัตรออกใช้ พ.ศ. 2498 ประกาศใช้เมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม พ.ศ. 2498 เพื่อจัดสรรทุนสำรองเกินธนบัตรออกใช้ มีปริมาณทั้งสิ้น 2,519,793,000 บาท เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศ โดยโอนไปจัดตั้ง "**ทุนรักษาระดับอัตราแลกเปลี่ยนเงินตรา**" (Exchange Equalization Fund หรือ EEF) วัตถุประสงค์เพื่อรักษาระดับอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศให้มีเสถียรภาพเหมาะสมแก่สถานภาพทางเศรษฐกิจและการเงินของประเทศ

ทุนรักษาระดับอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราเป็นองค์กรอิสระมีสำนักงานอยู่ที่ธนาคารแห่งประเทศไทย และมีการควบคุมทางนโยบายโดยคณะกรรมการซึ่งประกอบด้วย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังเป็นประธาน และกรรมการอีก 3 คน คือ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย ทรัพย์สินของทุนฯ ซึ่งประกอบด้วยเงินตราต่างประเทศและเงินบาท แยกเก็บเป็นพิเศษจากทรัพย์สินของรัฐบาล และของธนาคารแห่งประเทศไทย ทำหน้าที่ซื้อขายเงินตราต่างประเทศจากธนาคารพาณิชย์ เพื่อขจัดความผันผวนทางอัตราแลกเปลี่ยนในระยะสั้น ผู้จัดการทุนรักษาระดับฯ คนแรกคือ นายพิสุทธ์ นิมมานเหมินท์ พนักงานของธนาคารแห่งประเทศไทย ตำแหน่งหัวหน้าฝ่ายประจำสำนักผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย

อนึ่ง ในวันที่ 22 สิงหาคม พ.ศ. 2498 ประธานกรรมการทุนรักษาระดับฯ ได้มีคำสั่งแต่งตั้ง ดร.ป๋วยเป็นที่ปรึกษาของทุนรักษาระดับฯ ซึ่งดร.ป๋วยได้ดำรงตำแหน่งนี้ตั้งแต่วันที่ 22 สิงหาคม พ.ศ. 2498 จนถึงวันที่ 14 สิงหาคม พ.ศ. 2499

การกู้เงินจากธนาคารโลก

ในพ.ศ. 2498 ได้มีการเจรจากู้ยืมเงินจากธนาคารโลกเป็นครั้งที่ 2 จำนวน 12 ล้านดอลลาร์สหรัฐ. เพื่อบูรณะกิจการรถไฟ การเจรจากู้ยืมเงินได้ดำเนินไปด้วยดี โดยการรถไฟแห่งประเทศไทย เป็นผู้ทำสัญญากู้เงินและรัฐบาลไทยเป็นผู้ค้ำประกัน สัญญากู้เงินและสัญญาค้ำประกันดังกล่าวได้ลงนามเมื่อวันที่ 9 สิงหาคม พ.ศ. 2498 และมีผลใช้บังคับในวันที่ 16 พฤศจิกายน พ.ศ. 2498

การซื้อขายเงินตราต่างประเทศล่วงหน้ากับธนาคารพาณิชย์ (Swap transactions)

ธนาคารแห่งประเทศไทยได้เริ่มทำการซื้อขายเงินตราต่างประเทศล่วงหน้ากับธนาคารพาณิชย์ กล่าวคือเมื่อธนาคารพาณิชย์ใดขาดแคลนบาทก็นำดอลลาร์สหรัฐ. หรือปอนด์สเตอร์ลิง มาขายทันทีให้แก่ธนาคารแห่งประเทศไทย ในอัตราดอลลาร์สหรัฐ. ละ 20 บาท และปอนด์สเตอร์ลิงละ 50 บาท และในขณะเดียวกันก็ทำสัญญาซื้อขายเงินตรานั้นล่วงหน้าจาก ธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นเวลาไม่เกิน 6 เดือน โดยเสียดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 6 ต่อปี

ธุรกิจดังกล่าวนี้ธนาคารแห่งประเทศไทยประกอบได้ตามกฎหมาย โดยที่วิธีนี้เป็นวิธีที่ช่วยผ่อนคลายภาวะเงินฝืดชั่วคราวได้โดยไม่เป็นอันตรายในด้านเงินเพื่อและธนาคารแห่งประเทศไทยก็ได้ประโยชน์โดยได้เงินตราต่างประเทศมาใช้ชั่วคราวก่อนทั้งยังได้ผลประโยชน์ในอัตราร้อยละ 6 ต่อปีด้วย จึงนับว่าเป็นผลดีแก่ส่วนรวมและแก่ทุกฝ่าย

การใช้เงินในบัญชีเสถียรภาพเพื่อแบ่งเบาภาระทางการเงินของกระทรวงการคลัง

เนื่องจากในพ.ศ. 2499 รัฐบาลมีภาระต้องกู้เงินมาใช้จ่ายเพื่อช่วยเหลืองบประมาณที่ขาดดุลถึง 2,000 ล้านบาท คณะกรรมการธนาคารแห่งประเทศไทยจึงได้นำรายได้ของธนาคารบางส่วนที่จะได้จากผลประโยชน์ตัวเงินคลังในส่วนของบัญชีเสถียรภาพ ส่งคลังทั้งหมดเป็นรายได้ของแผ่นดิน

ทางด้านการคลัง ดร.ป๋วยเสนอให้รัฐบาลใช้นโยบายการคลังแบบเข้มงวดคือ พยายามลดการใช้จ่ายภาครัฐบาล โดยงดการลงทุนอันไม่ก่อให้เกิดผลประโยชน์ เนื่องจากที่ผ่านมารัฐบาลยังคงมีรายจ่ายมากกว่ารายรับเป็นจำนวนมาก ดังนั้น ภาระการให้กู้ยืมเงินแก่ภาครัฐบาลจึงตกอยู่แก่ธนาคารแห่งประเทศไทย เมื่อดุลงบประมาณขาดดุล หากรัฐบาลจำเป็นต้องเพิ่มรายรับโดยการเพิ่มภาษี ก็จะมีผลให้เอกชนชะลอการลงทุน และได้รับรายได้จากภาษีน้อยลงในที่สุด

ส่วนข้อเสนอในด้านการประกอบธุรกิจวิสาหกิจนั้น ดร.ป๋วยเห็นว่า กิจการหลายแห่งควรให้เอกชนประกอบการเอง โดยปราศจากการแทรกแซงทางการเมือง เพื่อลดภาระการขาดทุนจากการดำเนินงานในกิจการที่ควรจะได้รับผลตอบแทนมากกว่าที่ควรจะเป็น

นอกจากงานสำคัญา ที่ได้กล่าวมานี้ ในช่วงพ.ศ. 2497 ดร.ป๋วยได้มีส่วนช่วยให้ธนาคารสามารถดำเนินงานไปได้โดยไม่ต้องเกิดความยุ่งยากอีกเรื่องหนึ่ง คือ เรื่องการพิมพ์ธนบัตรของไทยซึ่งจะกล่าวในรายละเอียดในภาคต่อไป

แม้ว่าดร.ป๋วยจะได้ช่วยงานของธนาคารแห่งประเทศไทยในฐานะผู้เชี่ยวชาญประจำธนาคาร ในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ เพียง 1 ปี 10 เดือน แต่การดำรงตำแหน่งในฐานะสำคัญเช่นนี้ ทำให้ดร.ป๋วยสามารถให้การสนับสนุนตลอดจนช่วยกำหนดและดำเนินการแก้ไขปรับปรุงนโยบายด้านการค้า การปริวรรตเงินตรา และการเงินการคลังของประเทศ ซึ่งให้ผลดีแก่สถานะเศรษฐกิจและการ

เงินของประเทศไทยในเวลาต่อมา นอกจากนี้ ความพยายามของดร.ป๋วยในการที่จะปฏิรูปและปรับปรุงระบบเศรษฐกิจของประเทศประสบความสำเร็จ เนื่องจากรัฐบาลได้ยกเลิกกิจการผูกขาดค้าข้าวส่งออกของรัฐบาลและเงินตราต่างประเทศที่ได้จากการส่งออกก็ไม่ต้องนำมาแลกเปลี่ยนกับรัฐบาลตามอัตราทางการที่กำหนดขึ้นมา ส่งผลให้ราคาข้าวส่งออกของไทยสามารถแข่งขันในตลาดโลกได้

อนึ่ง การยกเลิกระบบอัตราแลกเปลี่ยนหลายอัตราและหันมาใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนอัตราเดียว การจัดตั้งทุนรักษาระดับอัตราแลกเปลี่ยนเงินตรา ตลอดจนด้วยความเชี่ยวชาญในการบริหาร ทำให้เงินสำรองระหว่างประเทศเพิ่มขึ้นและสามารถรักษาระดับความผันผวนของอัตราแลกเปลี่ยนไว้ได้ภายในช่วงที่กำหนด

ในพ.ศ. 2497 ขณะที่ดร.ป๋วยเป็นผู้เชี่ยวชาญประจำธนาคารแห่งประเทศไทย คณะรัฐมนตรียังได้ลงมติให้ดร.ป๋วยเป็นรองผู้ว่าการในสภาผู้ว่าการธนาคารโลกด้วย สืบแทน ม.ร.ว.ขจิต เกษมศรี ซึ่งดำรงตำแหน่งนี้มาจนครบวาระในวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2497 สำหรับตำแหน่งผู้ว่าการในสภาผู้ว่าการธนาคารโลกสำหรับประเทศไทยนั้น รัฐบาลได้แต่งตั้งให้นายเสริม วินิจฉัยกุล ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย ดำรงตำแหน่งมาตั้งแต่วันที่ 21 กรกฎาคม พ.ศ. 2495 แล้ว

อย่างไรก็ตาม ในวันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ. 2499 ดร.ป๋วยก็ได้ลาออกจากตำแหน่งผู้เชี่ยวชาญประจำธนาคารแห่งประเทศไทย เพื่อไปรับราชการในตำแหน่งที่ปรึกษาการคลังประจำสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงลอนดอน โดยต่อมาในวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2499 คณะกรรมการธนาคารแห่งประเทศไทยก็ได้อนุมัติให้นายบุญมา วงศ์สวรรค์เป็นผู้เชี่ยวชาญประจำธนาคารแทนดร.ป๋วย และอนุมัติให้นายประหยัด บุราณศิริ พนักงานธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นที่ปรึกษาทุนรักษาระดับอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราแทนดร.ป๋วย ตามที่กระทรวงการคลังแต่งตั้งด้วย

เหตุการณ์ในช่วงนี้ดร.ป๋วยได้กล่าวไว้ในบทความเรื่อง "เหลียวหลัง แลหน้า" ว่า

...ตอนพุทธศักราช 2498-2499 ผมรู้ตัวดีว่าเป็นที่เกลียดชังของผู้เป็นใหญ่ในแผ่นดินทั้งสาม คือ จอมพลป.พิบูลสงคราม จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และพลเอกเผ่า

ศรียานนท์ จึงคิดขยับขยายจะไปเมืองนอกเสียพักหนึ่งให้ไม่ต้องทะเลาะกันต่อไป จึงได้ติดต่อกับศาสตราจารย์ เฟรเดริก เบนเนม ซึ่งเคยสอนผมมา ให้ช่วยหางานให้ ศาสตราจารย์เบนเนมก็ได้จัดการให้ แต่ความเรื่องนี้รู้ถึงคุณพระบริภัณฑ์ ยุทธกิจ ท่านก็เห็นใจ แต่ไม่ยอมให้ผมออกจากราชการไป จึงส่งผมให้ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาเศรษฐกิจและการคลัง ที่สถานเอกอัครราชทูตที่ลอนดอน และเลยเป็นผู้แทนไทยในคณะมนตรีดีบุกด้วย...

หลังจากที่ ดร.ป๋วยลาออกจากธนาคารแห่งประเทศไทยแล้ว ท่านก็ยังได้ปฏิบัติงานในตำแหน่งต่างๆ ได้แก่ ผู้แทนไทยในคณะมนตรีดีบุก ที่ปรึกษาเศรษฐกิจการคลัง ประจำสถานเอกอัครราชทูตไทยในกรุงลอนดอน ตลอดจนได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้แทนธนาคารแห่งประเทศไทย เพื่อช่วยปฏิบัติงานให้ธนาคาร และดูแลติดต่อเมื่อเจ้าหน้าที่ของธนาคารไปศึกษาหรือดูงาน ตั้งแต่วันที่ 4 กันยายน พ.ศ. 2500 ดั่งหนังสือตอบรับการปฏิบัติหน้าที่ผู้แทนธนาคารในประเทศอังกฤษของดร.ป๋วยดังนี้

๑. ความที่ทางธนาคารแห่งประเทศไทยได้ขออนุมัติจากกระทรวงการคลัง และ คุกแห่งหนึ่งให้เป็นผู้แทนธนาคารตั้งแต่วันที่ ๔ กันยายน ศกนี้เป็นต้นไปนั้น ผมขอขอบพระคุณยิ่ง และยินดีที่จะปฏิบัติตามความประสงค์ของธนาคารเท่าที่จะสามารถทำได้

๒. ผมขอขอบคุณที่ธนาคารเสนอจ่ายเงินให้ผมในการนี้เป็นรายเดือน เดือนละ ๕๐ ปอนด์ และในระยะเวลาเดียวกันผมได้รับแจ้งจากธนาคารกรุงเทพ สาขาในกรุงลอนดอนว่าจะได้นำเงินเดือน ๆ ละ ๕๐ ปอนด์ เข้ามบัญชีผมตามคำสั่งของธนาคารแห่งประเทศไทย ในข้อนี้ความประสงค์ของผมใครจะเป็นผู้แทนก็ไม่มีกั๊ก คือ ไม่ขอรับเงินเดือน เดือนละ ๕๐ ปอนด์นั้น จึงได้แจ้งไปยังธนาคารกรุงเทพ สาขาในกรุงลอนดอนให้ระงับการจ่ายเงินนั้นจนกว่าจะได้รับคำสั่งจากธนาคารหรือจากผมในวาระต่อไป ฉะนั้น ถ้าธนาคารจะขออนุญาตให้เป็นผู้แทนตามความประสงค์ของผมก็ขอได้โปรดมีคำสั่งรับคำสั่งจ่ายเงินนั้นให้ธนาคารกรุงเทพทราบ

และต่อมาได้ดำรงตำแหน่งเป็นผู้อำนวยการสำนักงบประมาณ จนกระทั่งได้รับแต่งตั้งเป็นผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยในพ.ศ. 2502

ผู้ว่าการ

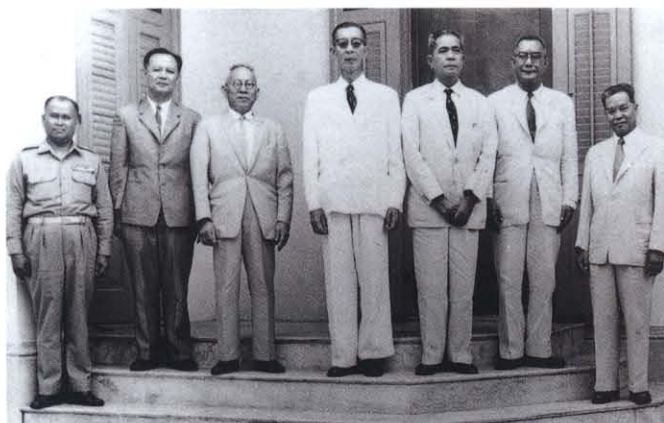
...เมื่อคุณโชติ คุณะเกษม มีเหตุอันเป็นไปต้องออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ผมยังประชุมคณะมนตรีที่bukอยู่ที่ลอนดอน จอมพลสฤษดิ์ได้มีโทรเลขถึงผมเรียกร้องให้รับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังแทน ในขณะที่นั้นจอมพลสฤษดิ์มีอำนาจมาก ชี้ต้นตาย ชี้ปลายเป็น ผมไม่แน่ว่าถ้าปฏิเสธแล้วจะเกิดอะไรขึ้น แต่ก็ต้องปฏิเสธ จึงมีโทรเลขตอบท่านว่า ผมไม่ขอรับตำแหน่งนี้ เพราะได้สาบานไว้เมื่อตอนเข้าเป็นเสรีไทยว่า จะไม่รับตำแหน่งการเมืองใดๆ จนกว่าจะเกษียณอายุราชการ (เพื่อให้แน่ใจว่าการเข้าเป็นเสรีไทยนั้นไม่ใช่เพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว) จอมพลสฤษดิ์ได้มีโทรเลขอีกฉบับหนึ่งเร่งเร้าให้ผมรับ "ประเทศชาติกำลังอยู่ในภาวะคับขันทางเศรษฐกิจเห็นมีแต่คุณที่จะช่วยผมได้..." แต่ผมก็มีโทรเลขตอบมาว่า ผมยินดีรับใช้ประเทศชาติทุกอย่างแต่ไม่ใช่ฐานะรัฐมนตรี ท่านนายกรัฐมนตรีคงจะไม่ต้องการรัฐมนตรีที่ทวนคำสาบานเป็นแน่ จอมพลสฤษดิ์จึงเงียบไป และตั้งผู้อื่นขึ้นมาแทน พอผมกลับจากการประชุมคณะมนตรีที่buk จอมพลสฤษดิ์จึงได้แต่งตั้งให้ผมเป็นผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย... (43)

ในช่วงระหว่างพ.ศ.2499 ถึง พ.ศ. 2502 ที่ตร.ป่วยพ้นจากตำแหน่งผู้เชี่ยวชาญประจำธนาคารแห่งประเทศไทยนั้น ผู้ดำรงตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยคือนายเกษม ศรีพยัคฆ์ ซึ่งเป็นผู้ว่าการ ตั้งแต่วันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2498 ถึงวันที่ 23 กรกฎาคม พ.ศ. 2501 และนายโชติ คุณะเกษม ซึ่งเป็นผู้ว่าการตั้งแต่วันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2501 ถึงวันที่ 3 พฤษภาคม พ.ศ. 2502

หลังจากผู้ว่าการโชติ คุณะเกษม ได้พ้นจากตำแหน่งผู้ว่าการไปเพียง 1 เดือน ก็ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ ดร.ป๋วยดำรงตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย ตั้งแต่วันที่ 11 มิถุนายน พ.ศ. 2502 และ พลโทเจียม ญาโณทัย รองผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งรักษาการในตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยได้มอบงานให้แก่ ดร.ป๋วย ในวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2502

ในช่วงที่ดร.ป๋วยดำรงตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยนั้น ท่านต้องดำรงตำแหน่งที่สำคัญอื่น ๆ อีกมาก จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้ท่านไม่สามารถทำงานที่ธนาคารได้เต็มเวลา แต่ท่านก็สามารถแบ่งเวลาในการทำงานและบริหารงานทั้งที่ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานประมาณ และกระทรวงการคลัง ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังที่ท่านได้กล่าวในวาระรับมอบตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2502 ว่า

...ผมใคร่จะขอเรียนเสียแต่ตอนนี้ว่า ในการที่ผมรับตำแหน่งในธนาคารนี้ ท่านผู้ใหญ่ในราชการก็ทราบอยู่ดีว่า ผมมีตำแหน่งอีกหลายตำแหน่งที่ต้องปฏิบัติ อยู่เวลานี้ นอกจากจะเป็นผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยแล้ว ผมยังต้องเป็นผู้อำนวยการสำนักงานประมาณ ที่ปรึกษาฝ่ายเศรษฐกิจและการคลังประจำสถานเอกอัครราชทูตไทยกรุงลอนดอน และยังมีตำแหน่งเป็นผู้แทนไทยถาวรในคณะมนตรีดีบุกระหว่างประเทศอีกด้วย นอกจากนี้ยังมีตำแหน่งเล็ก ๆ น้อย ๆ อีกหลายตำแหน่ง เพราะฉะนั้นผมจะอุทิศเวลาให้แก่ธนาคารมิได้เต็มที่เท่าที่ควรจะเป็น ถ้าผมมีหน้าที่นี้เพียงตำแหน่งเดียว ความจริงผมใคร่จะรับตำแหน่งเดียวมากกว่าหลาย

ภาพจากซ้ายไปขวา

พลโทเจียม ญาโณทัย ดร.ป๋วย อึ้งภากรณ์ คุณเล้ง ศรีสมวงศ์ พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้า วิวัฒนไชย ม.ล.เดช สนิทวงศ์ คุณเกษม ศรีพยัคฆ์ ม.ร.ว.ขจิต เกษมศรี

ตำแหน่งที่ผมต้องรับตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยโดยที่มีข้อผูกพันทางอื่นอยู่ย่อมมีความหนักใจอยู่มาก นอกจากนั้น ผมยังจะมีได้อยู่ในประเทศไทยตลอดเวลาอีกด้วย โดยที่รัฐบาลได้กำหนดไว้ว่าให้เดินทางไปมา ทั้งนี้ เพื่อราชการสำคัญบางอย่างซึ่งไม่ใช่เกี่ยวแต่เรื่องเงินทองเท่านั้น แต่เกี่ยวกับเรื่องเกียรติยศชื่อเสียงของประเทศชาติด้วย เพราะฉะนั้นผมจะทำการงานอะไรให้สำเร็จลุล่วงไปจึงต้องอาศัยได้รับความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ใหญ่ๆ น้อยๆ ของธนาคารตั้งแต่ท่านรองผู้ว่าการลงไปจนถึงเสมียนพนักงานเป็นสำคัญ และจะเป็นภาระอันเพิ่มขึ้นสำหรับท่านรองผู้ว่าการและพนักงานชั้นผู้ใหญ่เป็นอันมาก

ผมขอถือโอกาสเสนอว่า งานที่เกี่ยวกับเงินนั้นไม่ว่าจะเป็นงานของธนาคารชาติ การเงิน การงบประมาณ หรือการคลังก็ดี ย่อมต้องการความเชื่อถือ ถ้าเรามีความเชื่อถือซึ่งกันและกันแล้ว ถึงแม้ว่าจะไม่ได้อยู่ทำงานร่วมกันตลอดเวลา ก็คงจะอำนวยให้การงานเป็นผลสำเร็จไปได้โดยไม่ต้องมาประจำอยู่ใกล้ชิด ความเชื่อถือเป็นปัจจัยอันสำคัญที่จะทำให้การงานของประเทศและการงานของธนาคารเป็นไปโดยเรียบร้อย

ก่อนจบผมขอถือโอกาสเรียนให้ทราบด้วยว่า ในระหว่างที่ผมอยู่ในกรุงเทพฯ ผมจะได้แบ่งเวลาทำงานที่สำนักงานงบประมาณ ที่กระทรวงการคลัง และที่ธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งผมตั้งใจไว้ว่าตามปกติจะทำดังนี้

ในตอนเช้าระหว่างเวลา 8.30 ถึง 10.30 น. อยู่ที่ธนาคารนี้ 10.30 น. (หักเวลาเดินทางออกเสียบ้าง) ถึง 12.00 น. อยู่ที่สำนักงานงบประมาณ หลังเวลารับประทานอาหารกลางวัน อยู่ที่กระทรวงการคลังประมาณครึ่งชั่วโมง หลังจากนั้นคงจะเป็นเวลาประมาณ 13.30 น. ถึง 15.00 น. อยู่ที่สำนักงานงบประมาณ หลังจากเวลา 15.00 น. ถึง 16.30 น. เป็นเวลาชั่วโมงครึ่ง จะอยู่ที่ธนาคารแห่งประเทศไทย นี่เป็นการลองกำหนดดูก่อน ถ้าไม่สะดวกด้วยประการใดก็เปลี่ยนแปลงได้...

นับแต่นั้นมาเป็นเวลา 12 ปีเศษ ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงมีผู้ว่าการคนที่ 7 ซึ่งเป็นผู้ว่าการที่นับว่าอยู่ในตำแหน่งนานที่สุด ก่อนที่จะลาออกจากธนาคารใน พ.ศ. 2514

ตลอดระยะเวลาการดำรงตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยนั้น ดร.ป๋วยได้สร้างผลงานทั้งในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการรักษาเสถียรภาพ

ทางการเงินของประเทศ รวมทั้งการสร้างเสถียรภาพและความมั่นคงของสถาบันการเงิน ทำให้ฐานะเศรษฐกิจการเงินของประเทศมีความมั่นคงและเจริญก้าวหน้าขึ้นเป็นอย่างมาก

นอกจากนี้ ดร.ป๋วยยังมีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้ประเทศไทยกำหนดค่าเสมอภาคของเงิน และเป็นผู้ริเริ่มให้มีการศึกษาการจัดตั้งตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และในขณะเดียวกันก็ปรับปรุงโครงสร้างกิจการภายในธนาคารแห่งประเทศไทยให้มีความเจริญก้าวหน้าขึ้นเป็นอย่างมาก

ผลงานต่างๆ ของ ดร.ป๋วย ในช่วงที่เป็นผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย ได้มีผู้กล่าวขวัญถึงมากมาย ดร.ป๋วยก็ได้เล่าถึงงานของตนเองในช่วงระยะเวลาเดียวกันนี้ไว้ในบทความเรื่อง “เหลี่ยมหลัง แลหน้า” เช่นเดียวกันว่า

ดร.ป๋วยทูลเชิญและเรียนเชิญ พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าวิวัฒนไชยและม.ล.เดช สนิทวงศ์ อดีตผู้ว่าการ เพื่อแสดงคารวะในโอกาสได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้ว่าการ

ห้องประชุมเล็ก ตำหนักวังบางขุนพรหม

การปฏิบัติหน้าที่ราชการของผมในฐานะผู้ว่าการธนาคารชาติ เป็นเวลา 12 ปีเศษนั้นคงจะพอจำกันได้ดีพอใช้ว่า ได้ทำดีหรือทำบกพร่องมากน้อยเพียงใด ในระหว่างนั้น ได้มีการร่างพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ขึ้นใหม่ (มีเพื่อน ๆ หลายคนเป็นหัวแรง เช่น คุณสมหมาย ฮุนตระกูล เป็นอาทิ) ได้ตั้งโรงพิมพ์ธนบัตร ได้เริ่มจัดตั้งสำนักงานสาขา ได้ทำให้เงินสำรองระหว่างประเทศเพิ่มขึ้นเป็นอันมาก ได้รักษาเสถียรภาพของเงินตราเป็นประโยชน์แก่การค้าการอุตสาหกรรมยิ่งนัก ได้ขยายงานธนาคารพาณิชย์ไปเป็นอันมากทั่วราชอาณาจักร ภายในธนาคารเอง ก็ได้มีการปรับปรุงระบบงานและอัตราเงินเดือน ขยายสวัสดิการ และได้เริ่มสะสมผู้มีสติปัญญาดีให้เป็นกำลังของธนาคารสืบไป

วันหนึ่งระหว่างที่จอมพลสฤษดิ์ยังเป็นนายกรัฐมนตรีอยู่ มีผู้เสนอให้รัฐบาลตั้งกรรมการขึ้นคณะหนึ่ง มีอำนาจหน้าที่กำหนดนโยบายการเงิน เฉพาะอย่างยิ่งการเงินระหว่างประเทศ เผอิญวันที่เรื่องจะเข้าคณะรัฐมนตรีนั้น ผมไปร่วมประชุมคณะรัฐมนตรีเข้าหน่อย พบท่านปลัดบัญชาการ คุณหลวงวิจิตรวาทการ ท่านก็เล่าให้ฟังว่า จะมีการเสนอตัวกรรมการคณะนี้ขึ้นในวันนั้น ผมก็เรียนท่านว่า นโยบายการเงินนั้นเป็นหน้าที่โดยตรงของผู้ว่าการธนาคารชาติ ภายใต้ความกำกับของรัฐมนตรีคลัง ส่วนเรื่องการเงินระหว่างประเทศนั้น นอกจากผู้ว่าการจะมีหน้าที่ความรับผิดชอบแล้วยังมีคณะกรรมการทุนรักษาระดับอัตราแลกเปลี่ยน ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังเป็นประธานอยู่อีกด้วย ผมไม่เห็นประโยชน์อันใดที่จะมีคณะกรรมการชุดใหม่นี้อีก ตรงกันข้ามจะเป็นโทษ เพราะทำให้ความรับผิดชอบพრაไปและผู้ที่มีรายชื่อในคณะกรรมการชุดนี้ก็มีหลายคนที่ผมไม่ไว้วางใจ

ถ้าขึ้นจะตั้งคณะกรรมการชุดนี้ผมก็ไม่มีทางเลือกนอกจากจะลาออกจากตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารชาติ คุณหลวงวิจิตรชระรอยจะนำเอาความเรื่องนี้ไปเรียนแก่นายกรัฐมนตรี ในวันนั้นและวันต่อๆมา ก็ไม่มีใครเอ่ยถึงคณะกรรมการนโยบายการเงินอีก

เมื่อจอมพลสฤษดิ์ถึงแก่อสัญกรรมไป ผมเป็นคนหนึ่งที่ได้รับแต่งตั้งให้มีหน้าที่สอบสวนทรัพย์สินของจอมพลสฤษดิ์ และผมรับรองได้โดยเกียรติยศว่า ในคณะกรรมการสอบสวนนั้นผมเป็นคนหนึ่งที่พยายามให้ความเป็นธรรมแก่จอมพลสฤษดิ์ กรณีใดที่เป็นที่สงสัยในข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริง ผมก็พยายามให้ประโยชน์แก่กองมรดกหรือแก่บุคคลภายนอก แต่กระนั้นก็ดี เมื่อท่านผู้หญิงจะฟ้องรัฐบาลผมก็ตกเป็นจำเลยคนหนึ่ง แต่ที่ทำให้เกิดความโทมัสมาก ก็คือในคำฟ้องนั้นบรรยายว่าผมเป็นคนที่แสวงหาเรื่องต่างๆ "โดยหวังผลประโยชน์ส่วนตัว" ทนายของท่านผู้หญิงซึ่งเขียนคำฟ้องนั้นก็เพื่อนกันมา ไปเรียนที่อังกฤษด้วยกัน ฉะนั้นมาบรรยายคำฟ้องเช่นนี้ ประหนึ่งว่าไม่เคยรู้จักกันมาแต่ก่อน วันนั้นที่ได้อ่านคำฟ้องผมก็สนใจมาก รีบกลับบ้านแต่วันเพราะไม่มีจิตใจที่จะทำงานแต่เดชะบุญเมื่อกลับถึงบ้านมีโทรเลขรออยู่ฉบับหนึ่ง แจ้งว่าผมได้รับรางวัลรามอนแมกไซไซ ในฐานะที่ปฏิบัติราชการด้วยความซื่อสัตย์สุจริตไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว ความที่ได้โทมัสในตอนกลางวันนั้นก็สูญสลายไป กลับมีใจเข้มแข็งขึ้น นี่แหละมนุษย์อิฎฐารมณียังมีอิทธิพลเหนือนมนุษย์อยู่

นายกรัฐมนตรีที่มีความเมตตาแก่ผมมากที่สุดในตอนที่ผมรับราชการ คือ จอมพลถนอม กิตติขจร ท่านผู้นี้นอกจากจะร่วมเรียนในวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรโดยท่านเป็นหัวหน้าชั้นแล้ว ท่านยังให้ความไว้วางใจผมเป็นพิเศษ ระหว่างที่ท่านเป็นรองนายกรัฐมนตรีอยู่ มีเรื่องอะไรเกี่ยวกับตัวผมท่านก็ช่วยแก้ไข มีงานสำคัญบางชิ้นที่คณะรัฐมนตรีจะมอบหมายให้ใครทำ ท่านก็มักจะเสนอชื่อผม ความสัมพันธ์ทางส่วนตัวระหว่างท่านกับผมก็เป็นไปอย่างสนิทสนม ฉะนั้นที่ผมได้เขียนจดหมายนายเข้ม เย็นยิ่ง ไปทวงท่านเมื่อทำ "การปฏิวัติ" ใน พ.ศ. 2514 นั้น ผมเขียนด้วยความหวังดีต่อท่านและได้จำหน่ายหนังสือถึงท่านโดยตรง แจ่มให้ทราบแน่ชัดว่าจดหมายนี้มาจากผม ต่อเมื่อท่านไม่มีปฏิกิริยาตอบอย่างใด ผมจึงนำเอาจดหมายนี้ออกตีพิมพ์เป็นจดหมายเปิดผนึก

ก่อนหน้านั้นสักสามสี่ปี ผมได้ไปขอพบท่านเป็นการส่วนตัว ท่านให้ไปพบที่ กระทรวงกลาโหม ในห้องนั้นมีแต่ท่านและผมเท่านั้น ผมได้เรียนท่านว่า บรรดาญาติสนิทของท่านนั้นมีชื่อเสียงไปในเชิงที่ไม่ดี เพราะทุจริตเบียดเบียนราษฎรและพ่อค้า กับ กระทำการผิดกฎหมายหลายเรื่อง ผมเล่าให้ท่านฟังเป็นเรื่องๆ จอมพลถนอมก็อึ้งไป ครู่หนึ่งและขอบคุณผมที่นำเรื่องมาบอก และท่านว่า ท่านก็ได้ห้ามไปแล้ว โดยทั่วไปจะห้ามมาหากินอย่างไรก็ไม่ห้าม แต่อย่าเอาเปรียบคนอื่น ท่านก็รับคำว่า ท่านจะดูเรื่องนี้และจัดการอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่พฤติกรรมที่ปรากฏมานั้นแสดงว่าไม่ได้ผล

ครั้งหนึ่ง รัฐบาลของจอมพลถนอมประกาศออกมาห้ามมิให้รัฐมนตรีทั้งหลายประกอบการค้าหรือเป็นประธานกรรมการ กรรมการในธุรกิจต่างๆ ในการแสดงสุนทรพจน์ประจำที่สมาคมนานาชาติ ผมจึงผูกเป็นคำกลอนยกย่องจอมพลถนอมว่า ท่านทำดี แต่ยังมีรัฐมนตรีหลายท่านเป็นประธานหรือกรรมการธนาคารพาณิชย์อยู่หรือว่าธนาคารพาณิชย์ไม่ใช่การค้า ในสองสามวันต่อมา จอมพลถนอมก็ลาออกจากประธานกรรมการธนาคารพาณิชย์ แต่ไม่ปรากฏว่ารัฐมนตรีอื่นใดลาออกตามท่าน

นอกจากนี้ หนังสือ 50 ปี ธนาคารแห่งประเทศไทย (10) ได้กล่าวถึงผลงานของดร.ป๋วย ในช่วงที่ดำรงตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย ไว้ อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ที่สุด ดังนี้ คือ

ในช่วงเวลา 12 ปี ของผู้ว่าการป่วย ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยนี้ นับว่าท่านได้มีบทบาทสำคัญเบื้องหลังความสำเร็จของประเทศไทยในการพัฒนาเศรษฐกิจควบคู่ไปกับการรักษาเสถียรภาพทางการเงิน กล่าวคือ ท่านอยู่เบื้องหลังการดำเนินงานพัฒนาเศรษฐกิจในช่วงแผนพัฒนาฯ สองฉบับแรกมาโดยตลอด เริ่มตั้งแต่การเตรียมการด้านองค์การบริหาร ได้แก่ การจัดตั้งสำนักงบประมาณ การตั้งสภาพพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ และการจัดตั้งคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน ไปจนถึงการวางโครงการพัฒนาต่าง ๆ เช่น โครงการเร่งรัดพัฒนาชนบท การพัฒนาการศึกษา และนโยบายการกระจายรายได้ที่เป็นธรรม ซึ่งปรากฏชัดเจนในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2

ดร.บรอบ 20 ปี
ธนาคารแห่งประเทศไทย
พ.ศ. 2505

ดร.บรอบ 25 ปี
ธนาคารแห่งประเทศไทย
พ.ศ. 2510

สำหรับการรักษาเสถียรภาพทางการเงินของประเทศนั้น ดร.ป่วยได้พยายามประสานนโยบายการเงินและการคลังเข้าด้วยกัน โดยอาศัยทฤษฎีลูกโป่งของท่าน ท่านใช้หลักการง่ายๆ เข้ามาอธิบายให้เห็นภาพว่า ผลผลิตและปริมาณเงินเปรียบเหมือนกับลูกโป่งสองใบซ้อนกัน โดยลูกโป่งใบในใช้แทนผลผลิตรวมของประเทศ ลูกโป่งใบนอก คือปริมาณเงิน ซึ่งจะต้องใหญ่กว่าลูกโป่งใบแรก และลูกโป่งการเงินนี้จะมีสูบ 3 ตัว ที่จะสูบลมเข้าและออกคือ รายได้และรายจ่าย ได้แก่ สูบการคลัง สูบการเงินภายในประเทศ และสูบการเงินระหว่างประเทศ ถ้าลูกสูบใดสูบลมออกมากเกินไป ลูกสูบอื่นก็ต้องพยายาม สูบลมเข้าทดแทน เพื่อรักษาสมดุล ทฤษฎีลูกโป่งที่ผู้ว่าการป่วยคิดขึ้นนี้เป็นวิธีอธิบายการขยายตัวของปริมาณเงินแบบง่ายๆ แต่ก็ครอบคลุมหลักเกณฑ์ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยในฐานะผู้ดูแลเรื่องการเงินของประเทศใช้พิจารณาว่าเมื่อใดเกิดปัญหาอะไรขึ้นที่จุดใดและควรจะทำอย่างไร ด้วยการดำเนินนโยบายการเงินที่เหมาะสมของผู้ว่าการป่วย ธนาคารแห่งประเทศไทยสามารถรักษาเงินสำรองระหว่างประเทศให้มั่นคงได้ เงินสำรองมีปริมาณสูงเกินกว่า 3 เท่าในช่วงสมัยที่ท่านดำรงตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย

ทางด้านการสร้างเสถียรภาพและความมั่นคงของสถาบันการเงินนั้น ดร.ป๋วยก็มีบทบาทสำคัญในการยกร่างพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 สืบต่อมาจากสมัยของผู้ว่าการเกษม ในช่วงแรกที่ท่านเข้ารับตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย ระบบการธนาคารพาณิชย์ไม่มีความมั่นคงเท่าที่ควร เป็นเครื่องมือแสวงหาผลประโยชน์ของกลุ่มการเมืองต่างๆ ประชาชนขาดความเชื่อถือในระบบที่ถูกผูกขาดโดยนักการเมืองและกลุ่มอิทธิพล จนเป็นอันตรายต่อเสถียรภาพของเศรษฐกิจโดยรวม ดร.ป๋วยได้พยายามแก้ไขปัญหาคความอ่อนแอของระบบการธนาคารพาณิชย์ นอกจากเรื่องการแก้ไขตัวบทกฎหมายที่ควบคุมการธนาคารพาณิชย์โดยตรงแล้ว ท่านยังได้ดำเนินนโยบายการเงินที่สำคัญ เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของระบบ ทั้งมาตรการด้านอัตราเงินสตดสำรอง และการรับช่วงซื้อลดเพื่อเพิ่มสภาพคล่อง และขยายกิจกรรมของธนาคารพาณิชย์ให้กว้างขวางขึ้น รวมถึงการชักจูงเกลี้ยกล่อมให้ธนาคารพาณิชย์ปฏิบัติตามแนวนโยบายของทางการ (moral suasion) โดยการปรึกษาหารือ และการเจรจาเป็นส่วนตัวอันเป็นวิธีการที่นุ่มนวลละมุนละม่อม และได้ผลดีมากวิธีหนึ่งในช่วงสมัยที่ท่านเป็นผู้ว่าการ นับว่าเป็นศิลปะเฉพาะตัวที่น้อยคนนักจะนำ

มาใช้ได้ผล ทั้งนี้ ท่านมักจะอาศัยงานเลี้ยงประจำปีของสมาคมธนาคารไทยเป็นเวทีสำคัญ เมื่อธนาคารพาณิชย์แห่งหนึ่งประสบปัญหาสภาพคล่องในปลายสมัยของ ดร.ป๋วยนั้น ท่านได้ชักจูงให้ธนาคารพาณิชย์ทุกแห่งร่วมระดมเงินทุนช่วยเหลือและดำเนินการทางด้านผู้บริหารเสียใหม่ จนสามารถกอบกู้ฐานะของธนาคารแห่งนั้นขึ้นมาได้ นอกจากนั้นแล้ว ท่านยังได้พยายามเรียกร้องมิให้นักการเมืองและข้าราชการเข้าไปแสวงหาผลประโยชน์จากการเป็นกรรมการในธนาคารพาณิชย์ เพื่อสร้างความเชื่อถือในระบบการธนาคารพาณิชย์ให้เกิดขึ้นในหมู่นักผู้ฝากเงิน

นอกจากนี้ ท่านยังมีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้ประเทศไทยกำหนดค่าเสมอภาคของเงินบาท ตามข้อกำหนดของกองทุนการเงินระหว่างประเทศในปี 2506 หลังจากที่ได้ขอเลื่อนมาเป็นเวลากว่าสิบปี จนกระทั่งแน่ใจว่าจะสามารถรักษาค่าเสมอภาคนั้นไว้ได้ ในส่วนของการพัฒนาตลาดทุนซึ่งได้รับการบรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 2 นั้น ผู้ว่าการป๋วยได้ริเริ่มให้มีการศึกษาการจัดตั้งตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยซึ่งดำเนินกิจการมาได้ด้วยดีจนถึงทุกวันนี้

ในส่วนที่เกี่ยวกับกิจการภายในธนาคารนั้น ก็มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางสร้างสรรค์หลายประการ เช่น ได้มีการริเริ่มส่งนักเรียนทุนไปศึกษาต่างประเทศเป็นจำนวนมาก เพื่อกลับมาเป็นประโยชน์ต่องานธนาคาร มีการเปิดสาขาธนาคารในต่างจังหวัด 3 แห่ง ที่จังหวัดสงขลา ขอนแก่น และลำปาง และยังได้เริ่มงานพิมพ์ธนบัตรในประเทศไทยเป็นครั้งแรกอีกด้วย ทางด้านความร่วมมือกับต่างประเทศ ก็นับว่าธนาคารแห่งประเทศไทยได้สร้างชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับจากนานาประเทศเป็นอันมาก การรวมกลุ่มธนาคารกลางในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ (South-East Asian Central Banks) หรือที่เรียกกันทั่วไปว่า SEACEN เป็นผลงานอันน่าภาคภูมิใจที่เกิดจากแรงผลักดันของธนาคารแห่งประเทศไทย ภายใต้การนำของ ดร.ป๋วย โดยแท้...

ดร.ป๋วย ในงานระหว่างการประชุมผู้ว่าการ SEACEN พ.ศ. 2519

นอกจากงานด้านการธนาคารกลางในตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยแล้ว ดร.ป๋วยยังได้มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างมาก โดยการดำรงตำแหน่งในหน่วยงานและคณะกรรมการที่สำคัญหลายชุด ได้มีผลงานสำคัญที่เป็นประโยชน์ต่อการวางรากฐานการพัฒนาเศรษฐกิจ การเงิน และการคลัง มาจนตราប់เท่าทุกวันนี้ รายละเอียดผลงานของท่านจะกล่าวในภาคต่อไป

PLEASE DATE, SIGN AND RETURN
IN ACCOMPANYING ENVELOPE
TO: MARSHALL WADE BLDG., 1100
200 E. OHIO STREET, CHICAGO 40071, U.S.A.

DA-M
SPECIAL NOMINEE

WORLD WHO'S WHO

Please Type or Print Clearly
Responses in English (if possible) or French would be helpful.
DO NOT ABBREVIATE

BIOGRAPHIC DATA FORM

NAME: Puey Inghaphorn
(First Name) (Middle Name) (Last Name)
(Please spell out all names in full)

STYLE IN WHICH PRINCIPAL VOCATION IS TO BE LISTED: ECONOMIST
(As for example: "author," "educator," "banker," "steel company executive," "chemist," "government official," etc.)

PLACE OF BIRTH: BANGKOK, THAILAND DATE OF BIRTH: 9 MARCH 1916

FATHER'S NAME: Sa MOTHER'S NAME: Soehng
(First Middle Last) (First Maiden Surname)

EDUCATION (Names of schools, with dates of attendance; degrees received, if any, with dates; honorary degrees, with names of schools and dates; the possession of a degree is not, of course, requisite to listing.)
1) ASSUMPTION SCHOOL 1929-32 2) LONDON SCHOOL OF ECONOMICS 1939-41 B.Sc. (Econ.)
FIRST CLASS HONOURS
3) THAMMASAT UNIVERSITY 1934-37 B.A. IN DEGREE OF LAW 4) LONDON SCHOOL OF ECONOMICS 1941-42 Ph.D.

MARRIED: MARGARET (SMITH) DATE OF MARRIAGE: 15 JANUARY 1941
(Complete maiden name of wife, or husband's name.) (Month Day Year)

CHILDREN: 1) JON (1947) 2) PETER MYRI (1950) 3) GILES (1953)
(In order of birth; if daughters are married, include full names of husbands.)

BRIEF CAREER SUMMARY (Give in chronological order with position, name of company, location, dates, location and dates of professional service. Note: Action—list plays chronologically with dates; Action—list places of exhibits and of permanent exhibits.)
1933-37 Secondary School Teacher, Assumption School, Bangkok 1939-41 Budget Director, Finance Ministers Office*
1941-56 Economist, later Senior Economist, Ministry of Finance, Bangkok 1940-42 Director, Fiscal Policy Office in U.S. Office
1953 Deputy-Governor, Bank of Thailand 1953-56 Governor, Bank of Thailand
1956-59 Economic Counsellor, Royal Thai Embassy, London 1956-60 Hon. Dean, Economics Faculty, University

NOTE: It is not intended that all data provided for in this form will apply in every particular instance. Also, if INHONORARY is understood that some individuals may prefer not to answer certain data for which provision is made.

* CONTINUED OVERLEAF *

ADDITIONAL PROFESSIONAL OR INSTITUTIONAL ACTIVITIES (Offices, directorships or similar positions; teaching; consulting, etc. Include dates.)
CHAIRMAN, BOARD OF TRUSTEES, ASIAN INSTITUTE OF TECHNOLOGY, BANGKOK 1967 to date

CIVIC, PHILANTHROPIC, POLITICAL ACTIVITIES (Include offices held and dates.)
CHAIRMAN, THAI RURAL RECONSTRUCTION MOVEMENT (T.R.R.M.) 1967 to date
VICE CHAIRMAN, SILPA CHIRASAI MODERN ART FOUNDATION 1966 to date

MILITARY RECORD (Active Duty only) 1942-48 FARE THAI MOVEMENT IN BRITISH ARMY
SPECIAL FORCE 136. LAST RANK: MAJOR - AWARDED MEMBER OF ORDER OF BRITISH EMPIRE (MILITARY SECTION)

DECORATIONS AND AWARDS (Honours, professional, public service, military)
HIGHEST THAI DECORATIONS OF THE CROWN AND OF THE WHITE ELEPHANT; SECOND CLASS (OFFICER) OF THE ORDER OF CHULACHOLAJITRA; MARGARITAY AWARD FOR GOVERNMENT SERVICE 1945

OTHER AFFILIATIONS (Fellowships and memberships in commercial, professional, scientific associations, societies, fraternities, lodges, club; political party; specific religion. Includes offices held with dates.)
HONORARY FELLOW, LONDON SCHOOL OF ECONOMICS.

NOTEWORTHY SPECIAL WORK (Research, inventions, books published, outstanding artistic or architectural works, musical compositions; furnish dates.)
Books on Economics in Thai

ADDRESSES HOME: 2-3 AREE 6 LANE PHAYUOTIN ROAD BANGKOK 9 THAILAND
Number Street City State Postal Code Country

OFFICE: BANK OF THAILAND, BANGKOK
Number Street City State Postal Code Country

DATE: 15th February 1970 Thy Inghaphorn
Author's Signature

* FORM BEGINS OVERLEAF *

ดร.ป๋วย ใหล่มภาษณัฏฐ์ ปฏิเสธข่าวการลาออกจากตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยเมื่อวันที่ 30 กันยายน 2507

ลาออกจากตำแหน่ง

ในช่วงที่ดร.ป๋วยอยู่ในตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย ดร.ป๋วยได้ปราศรัยกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังที่จะลาออกจากตำแหน่งผู้ว่าการหลายครั้ง เพราะจิตมุ่งมั่นที่จะอุทิศตนให้กับงานด้านการศึกษา แต่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังก็ได้ทัดทานไว้ การขอลาออกดังกล่าวทำให้เกิดกระแสข่าวลือเป็นระยะๆ ว่า ดร.ป๋วยลาออกจากธนาคารแล้ว

ข่าวลือครั้งหนึ่งเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2507 ซึ่งดร.ป๋วยได้แถลงความจริงเรื่องนี้แก่สื่อมวลชน (63) ดังนี้

1. ผมยังมีได้ยื่นใบลาออกเป็นทางการ เพียงแต่นำความเรียนท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังเป็นการภายใน ปราศรัยว่า ผมใคร่จะขอลาออกจากตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารชาติ ได้เรียนปฏิบัติต่อท่านนายกรัฐมนตรีสองครั้ง ครั้งแรก ในราวมิถุนายนหรือกรกฎาคม เมื่อได้ทราบข่าวมาว่าจะได้รับแต่งตั้งเป็นคนบดเคี้ยวเศรษฐกิจที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ครั้งที่สองเมื่อ 21 กันยายน ศกนี้ เมื่อสภามหาวิทยาลัยได้ลงมติแต่งตั้งแล้ว

2. มีข่าวลือถึงสาเหตุที่ผมใคร่จะลาออก และข่าวลือบางข่าวก็ไม่ตรงกับความจริง และอาจจะเป็นที่เสื่อมเสียแก่ราชการ จึงขอเสนอแก้ไขดังนี้

(ก) ลือว่าผมลาออกเพราะนโยบายขัดกับรัฐบาล ข้อนี้ไม่เป็นความจริง การเสนอความเห็นต่อรัฐบาลทั้งในฐานะส่วนตัวและในหน้าที่ราชการตำแหน่งต่าง ๆ นั้น ก็เคยขัดแย้งกับนโยบายรัฐบาลมาหลายครั้ง ตั้งแต่สมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์มาแล้ว และในขณะนี้ก็ไม่มียะไรเป็นพิเศษนอกเหนือไปจากที่เคย ผมเคารพนับถือในความคิดของนายกรัฐมนตรีปัจจุบัน และยังไม่เคยมีอะไรขัดแย้งในหลักการที่สำคัญ อนึ่ง ถ้าผู้ว่าการธนาคารชาติมีหลักการขัดแย้งกับรัฐบาลในนโยบายที่สำคัญ การลาออกของผู้ว่าการนั้นย่อมพึงเป็นการลาออกในลักษณะตัดด้าน ถ้าเป็นเช่นนั้นจริง ผมต้องถือเป็นหน้าที่ที่จะแสดงเหตุผลคัดค้านให้ประจักษ์แก่มหาชน จะลาออกเฉยๆ ไม่ได้ เพราะไม่ถูกลักษณะการลาออกเพื่อคัดค้าน

(ข) ลือว่าผมลาออกเพราะขัดกับรัฐมนตรีว่าการคลัง ข้อนี้ก็ไม่จริงอีก ผมเคยกล่าวเป็นสุนทรพจน์ไว้เมื่อปี 2503 มีใจความดังนี้ : "...ผมรู้สึกขอบคุณ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี เป็นอย่างยิ่งที่ได้เลือกสรรแต่งตั้งคุณสุนทร หงส์ลดารมภ์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังเพราะในการร่วมงานและประสานกับราชการทุกส่วนที่เป็นมา การปฏิบัติราชการร่วมกับท่านรัฐมนตรีทำให้ผมรู้สึกปลอดภัยใจไม่ต้องห่วงหน้าห่วงหลัง กลับถึงบ้านนอนก็ตาหลับ...ผมใคร่จะเสนอว่า ในนโยบายและหลักการกาสิโนที่เป็นมานี้ ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังกับผมมีความเห็นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน..." ข้อความนี้ยังเป็นความจริงอยู่ตราบทุกวันนี้

(ค) ลือว่าผมลาออกเพราะไม่สามารถทนดูความเหลวแหลกเนื่องมาจากกรณีจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ขอปฏิเสธว่าไม่เคยคำนึงถึงข้อนี้ เพราะตามความคิดความเห็นของผม ถ้ามีเหตุเหลวแหลกให้แก่ ผมต้องดำรงตำแหน่งอยู่เพื่อแก้ ถ้ายังมีปัญหามากก็จะต้องเผชิญปัญหานั้นๆ ให้ลุกล้างไป จะหลบหนีไปหาชอบไม่

นอกจากนี้ ยังมีข่าวลือถึงสาเหตุอื่นอีกหลายประการ ซึ่งไม่สำคัญนัก เพราะไม่เกี่ยวกับความเชื่อมั่นและเชื่อถือในเศรษฐกิจภาวะแห่งประชาชาติไทย ถึงไม่เป็นความจริง ก็จะไม่ขอนำมากล่าวแก่ ณ ที่นี้

3. สาเหตุอันแท้จริงในการปรารถนาจะลาออกจากตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารชาติ คือ :-

(ก) ผมมีหน้าที่ราชการอยู่มากแล้ว เมื่อได้รับแต่งตั้งให้เป็นคนบติเพิ่มขึ้น ผมก็ควรจะพิจารณาดูว่า จะปฏิบัติราชการได้ดีพอหรือไม่

(ข) ผมใคร่จะปฏิบัติงานในตำแหน่งคนบติให้สุดความสามารถจะขยายความในข้อต่อไป

4. ขณะนี้ นอกจากเป็นผู้ว่าการธนาคารชาติแล้ว ผมยังเป็นผู้อำนวยการสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง ในกระทรวงการคลัง กรรมการบริหารสภาพพัฒนาการเศรษฐกิจฯ เป็นกรรมการ อนุกรรมการหรือที่ปรึกษาอีกหลายคณะ เช่น กรรมการระดับนโยบาย, ก.ต.ภ., ประมวลรัษฎากร, พิกัดอัตราศุลกากร, ส่งเสริมการลงทุน, แผนการศึกษา, ถนนในพระนครและธนบุรี, อาคารสงเคราะห์และพัฒนาเมือง, ประกันสังคม, วางแผนงานไฟฟ้า, สินเชื่อเกษตร, สภาวิจัย สาขาเศรษฐศาสตร์, กรรมการข่าวกรองสภาความมั่นคง เป็นต้น นอกจากนั้นยังเป็นกรรมการในรัฐวิสาหกิจอีก 2 แห่ง ทั้งนี้ ยังมีได้กล่าวถึงเรื่อง สอบสวนทรัพย์สินของรัฐฯ กรรมการ งบประมาณ, สภาอากาศไทย และ สาธารณกุศลและสาธารณประโยชน์อื่น ๆ อีกหลายแห่ง บางตำแหน่งก็ดำรงในฐานะผู้ว่าการ บางตำแหน่งในฐานะผู้อำนวยการ บางตำแหน่งในฐานะกรรมการบริหาร บางตำแหน่งเป็นการแต่งตั้งเฉพาะตัว

ภาระปัจจุบันก่อนได้เป็นคนบติก็หนักอยู่มากแล้ว ถ้าจะรับเป็นคนบติด้วย คาดหมายได้แน่ ว่า จะต้องบกพร่องไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง

5. ผมเห็นว่าการศึกษาของชาติเป็นเรื่องสำคัญยิ่งเรื่องหนึ่ง และหวังว่าจะได้ทำประโยชน์แก่นักศึกษาตลอดจนวงการศึกษาทั่วไปด้วย ใครจะได้เห็นประชาชาติไทยและรัฐบาลถือการศึกษาเป็นเรื่องสำคัญ มิใช่เรื่องสมัครเล่นหรือเรื่องที่จะ "เจียดเวลา" มาทำได้ ประเทศไทยจะเจริญก้าวหน้าดีมิได้ ถ้าเราทอดทิ้งการศึกษาในด้านวิทยาศาสตร์และวิชาชีพแขนงต่าง ๆ หรือถือว่ามีสำคัญชั้นรอง ฉะนั้นเมื่อได้รับเกียรติจากสภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และมีใจรักอยู่แล้ว ก็ใคร่จะปฏิบัติงานเป็นเรื่องจริงจังขึ้น จะต้องมีเวลาควบคุมหลักสูตร หารือกับอาจารย์

รูปปั้น ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์
ในห้องประชุมเล็ก ตำหนัก
วังบางขุนพรหม

พบปะกับนักศึกษา ดำเนินการพัฒนาริเริ่มหลายประการ เฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมและอำนวยความสะดวก ทั้งนี้ จะต้องใช้เวลาและสติปัญญาเป็นอันมาก

6. การที่ตัดสินใจว่า จะต้องสละตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารชาติไปนั้น ก็ได้กระทำโดยปัจจุบันทันด่วน ได้คิดทบทวนแล้วหลายครั้ง เพราะงานธนาคารชาติก็เป็งานสำคัญ และมีใจรักเช่นเดียวกัน แต่มาเห็นว่า แม้ว่าผมจะสละตำแหน่งอื่น รักษาตำแหน่งทางธนาคารชาติไว้ก็ไม่แก้ปัญหาระยะเวลาได้เพียงพอ หนึ่งธนาคารชาติเป็นปีกแผ่นแล้ว มีเจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่และผู้น้อยที่มีความสามารถดำเนินการโดยดี ถ้ารัฐบาลคัดเลือกผู้ที่มีความสัจสุจริตและความกล้าหาญมาดำรงตำแหน่งผู้ว่าการได้ ก็ไม่ต้องห่วงนัก ส่วนด้านคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์นั้น มีศาสตราจารย์ประจำ 1 ท่าน มีอาจารย์ประจำเพียง 3 ท่าน (ไปเรียนต่างประเทศเสีย 1 ท่าน) มีปัญหาอีกมาก และไม่สู้จะมีผู้สนใจส่งเสริมพัฒนาปรับปรุงให้ก้าวหน้าจริง ๆ จึงได้ตัดสินใจว่า เมื่อตนได้รับความไว้วางใจจากรัฐบาลให้มีหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่แล้ว ก็ควรจะปฏิบัติตนให้สมกับที่เป็นผู้ใหญ่ และหวังว่าจะได้รับความสนับสนุนจากปัญญาชนทุกฝ่ายให้ดำเนินการไปได้ตามความมุ่งหมาย

7. ท่านนายกรัฐมนตรีและท่านรัฐมนตรีว่าการคลังเข้าใจดีในเจตนาของผม และผมเข้าใจว่าท่านเห็นชอบด้วย แต่ท่านยังเป็นห่วงในด้านนโยบายการเงินในระยะนี้ จึงเป็นอันตกลงว่าให้ผมครองตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารชาติไปพลางก่อน และจะพิจารณาเด็ดขาดไปในปลายปีนี้ ซึ่งผมก็ขอถือโอกาสแสดงความขอบพระคุณในเกียรติและเมตตาจิตที่ท่านได้ให้มา ณ ที่นี้ด้วย.

ต่อมากลางปี 2514 ก็มีข่าวลือแพร่สะพัดว่า ดร.ป๋วยจะลาออกจากตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย และคณะบดีคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เพื่อเล่นการเมือง ซึ่ง ดร.ป๋วยได้แถลงข่าวเมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2514 (45) ดังนี้

ตามที่มีข่าวลือและข่าวหนังสือพิมพ์บางฉบับว่า "ผมจะออกเล่นการเมือง" โดยจะยื่นใบลาออกจากตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย และตำแหน่ง

คุณบดีคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และบ้างก็ว่าผมจะรวมกลุ่มนักวิชาการแล้ววางแผนส่งตัวแทนสมัครเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั่วประเทศนั้น ได้มีญาติมิตรและศิษย์เป็นอันมาก กรุณาให้ความสนใจสอบถามมา

เพื่อป้องกันความเข้าใจผิด ผมขอความกรุณาเรียนชี้แจงดังนี้ :-

1. ผมรับเชิญไปสอนและวิจัยทางเศรษฐศาสตร์และการศึกษาโดยเฉพาะ เรื่องการพัฒนาการศึกษาของประเทศไทย ที่มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ประเทศอังกฤษชั่วคราวเป็นเวลา 1 ปี และจะออกเดินทางไปในปลายเดือนสิงหาคมศกนี้ ในฐานะเป็นผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย กับเป็นข้าราชการประจำ ผมได้เรียนท่านนายกรัฐมนตรีทราบเรื่องแล้วแต่ปี 2513 เรื่องนี้ยังเป็นไปตามกำหนดเดิม
2. ผมไม่เคยขอลาออกจากตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยหลายครั้ง ครั้งสุดท้ายเมื่อปี 2513 ขณะนี้ก็ยังเห็นว่าตนควรจะลาออกจากตำแหน่งนี้ เพราะได้ครองตำแหน่งมาถึง 12 ปีเศษ และควรจะอุทิศเวลาให้แก่งานทางด้านการศึกษาได้มากขึ้น
3. ผมไม่เคยคิดว่าจะลาออกจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
4. ผมเห็นว่าผมจะรับใช้ประเทศชาติในฐานะข้าราชการประจำหรือฐานอาจารย์ได้ดีกว่าในฐานะอื่นใด จึงได้เรียนท่านที่เคารพและเพื่อนฝูงไว้ว่า トラบใดที่ ผมยังไม่พ้นเกษียณอายุราชการไป ผมจะไม่ขอรับตำแหน่งการเมืองเลย ความตั้งใจนี้ยังมั่นคงอยู่ไม่เปลี่ยนแปลง

จากนั้นมาเพียง 1 เดือน ดร.ป๋วยก็ได้ลาออกจากตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยในวันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2514 เพื่ออุทิศตนในการพัฒนาด้านการศึกษาได้อย่างเต็มที่ให้กับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ดังที่ได้ตั้งใจไว้ การลาออกครั้งนั้นนอกจากด้วยเหตุผลดังกล่าวแล้ว คุณชาลิต ณะชานันท์ อดีตผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยยังได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องนี้ว่า

ผมว่ามี 2 เหตุผล เหตุผลอันแรกคือ ท่านมีความสนใจในเรื่องการศึกษา มากขึ้น ตอนนั้นท่านก็เป็นคุณบดีที่คณะเศรษฐศาสตร์ ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์อยู่แล้ว เพราะฉะนั้นคงจะมีความรู้สึกว่าในชีวิตบั้นปลาย ก็อยากจะทุ่มเทให้กับการศึกษามากขึ้น และมองเห็นว่าที่เบงกอลชาติมีผู้ใหญ่ คือ คุณพิสุทธิ์ นิรมานเทมิทท์ ที่จะขึ้นเป็นผู้ว่าการดูแลธนาคารได้ อันนี้เป็นข้อสันนิษฐานของผม เพราะว่าท่านเองมองเห็นอยู่แล้วว่า ในขณะนั้น จอมพลถนอมยังเป็น

นายกรัฐมนตรี แต่จอมพลถนอมก็อยู่มานานแล้ว เพราะฉะนั้นก็คงจะมีการเปลี่ยนแปลงในไม่ช้าอาจจะให้จอมพลประภาสขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีแทน แต่ถ้าอาจารย์ป๋วยยังเป็นผู้ว่าการเรื่อยมา ในที่สุดก็ต้องออกด้วยเหตุผลอะไรก็ตาม โอกาสที่คุณพิสูทธิ์จะขึ้นเป็นผู้ว่าการคงลำบาก แต่ว่าถ้าท่านออกในช่วงที่จอมพลถนอมยังอยู่ และจอมพลถนอมก็ยอมรับฟัง เชื่อถืออาจารย์ป๋วยมาก อาจารย์ป๋วยก็มีสิทธิ์มีเสียงมีน้ำหนัก และตอนที่อาจารย์ป๋วยลาออกก็ได้เสนอคุณพิสูทธิ์เป็นผู้ว่าการ

การรับมอบงานผู้ว่าการระหว่าง ดร.ป๋วยและคุณพิสูทธิ์ เมื่อวันที่ 16 สิงหาคม 2514

ในที่สุดก็ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ นายพิสูทธิ์ นิมมานเหมินท์ ดำรงตำแหน่งผู้ว่าการ ธนาคารแห่งประเทศไทย สืบต่อจาก ดร.ป๋วยนับเป็นผู้ว่าการธนาคารคนแรกที่ตั้งตั้งจากพนักงานธนาคารหรือที่เรียกว่า "ลูกหม้อ" แบงก์ชาติ

ในโอกาสเสด็จอำลา ดร.ป๋วยเมื่อวันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ. 2514 ท่านได้กล่าวกับพนักงานธนาคารแห่งประเทศไทย (36) ว่า

...สิ่งที่ทำให้ผมคิดว่าผมควรจะออกจากธนาคารแห่งประเทศไทยนั้น มีหลายประการ ประการแรกก็คือว่า การที่ผมเป็นผู้ว่าการอยู่ครึ่งวันอยู่บางส่วนนี้ ไม่เป็นการยุติธรรมแก่สถาบันของเราเลย ธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นสถาบัน ที่ควรจะมีการพัฒนาสู่สว่างเจริญยิ่งขึ้น ถ้าหากว่ามีเรื่องกังวลที่จะทำทางด้านอื่น

บรรยายภาควันอำลา

แล้วก็ยอมจะทำไม่ได้เต็มที่ ถึงแม้ว่ารองผู้ว่าการ และผู้อำนวยการทั้งหลาย ตลอดจนกระทั่งถึงพนักงานชั้น 1 ชั้น 2 จะมีความจงรักภักดี จะมีความซื่อสัตย์สักเพียงใด ผู้ว่าการที่ทำงานเพียงครึ่งวันนี้ไม่สามารถจะทำให้สถาบันเจริญขึ้นได้ เรื่องนี้ผมตระหนักมานานแล้วตั้งแต่ผมเริ่มเป็นคณบดีที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ก็ได้เคยปรารภกับรัฐบาลมาตลอด แต่ที่นี้โอกาสยังไม่อำนวย จึงได้ทำโปหลวง ซึ่งก็รู้สึกตัวเหลือเกินว่า ควรจะทำได้ดีกว่านี้ นั่นประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งก็อย่างที่ผมได้เคยพูดในที่สาธารณะ และได้กล่าวกับหนังสือพิมพ์เป็นเวลานานมาแล้วว่า อายุผมเกือบจะเกษียณ มีเวลาที่จะทำสิ่งที่คิดว่าตัวจะทำให้เป็นประโยชน์ได้ไม่นานนัก และสิ่งนั้นก็คือการพัฒนาการศึกษา เพราะฉะนั้น ผมจึงคิดว่า ถ้าหากว่าผมออกจากตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยไปแล้ว ก็ไปทำสิ่งที่คิดว่าจะทำประโยชน์ให้แก่ชาติบ้านเมืองจริงๆ คงจะเป็นประโยชน์ 2 ทาง ทางหนึ่งในธนาคารแห่งประเทศไทย เมื่อมีท่านผู้ว่าการคนใหม่ มีท่านรองผู้ว่าการคนใหม่ ถึงแม้ว่าจะเป็นพนักงานที่ประจำอยู่ในธนาคารนี้ แต่ท่านมีหน้าที่รับผิดชอบใหม่ ความเจริญก้าวหน้าคงจะดีกว่าที่ผมจะอยู่ต่อไป อีกประการหนึ่ง ในด้านการศึกษาที่ผมพิจารณาดูแล้ว เห็นว่า เป็นหัวใจของการที่เราจะพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในประเทศไทยได้จริงๆ เพราะฉะนั้น ผมอยากมีส่วนร่วมด้วยในด้านนี้ เพื่อที่จะได้เป็นหลักถาวรสืบไปในอนาคต เพราะฉะนั้นขอให้พวกท่านทั้งหลายเข้าใจและชี้แจงคนอื่นให้เข้าใจตามที่ผมได้เรียนชี้แจงมาอย่างที่ว่านี้ ไม่มีสิ่งใดเคลือบแฝง

แต่นั้นแหละการที่เราอยู่ในสถาบันเป็นเวลานานนั้น ก็ย่อมมีความผูกพันกันเป็นธรรมดา ผมคิดว่าท่านทั้งหลายคงจะได้พบผมในบางขุนพรหม ในโรงพิมพ์ในสุรวงศ์ และในสาขาต่างๆ ในต่างจังหวัดตลอดไป ไม่ใช่ว่าจะหลบหายไป ผมมีความภาคภูมิใจร่วมกับพวกคุณทั้งหลายที่สถาบันธนาคารแห่งประเทศไทยของเราเป็นสถาบันที่มีเกียรติทั้งภายในประเทศ และภายนอกประเทศทั่วโลก สถาบันอันนี้ ท่านเองเดียวกันกับท่านผู้ว่าการในอดีตผมคงจะมีความภาคภูมิใจต่อไป เพราะฉะนั้นอย่างไร ความผูกพันก็ต้องจะมีกันต่อไป...

ครั้งนี้ดร.ป๋วยได้จากธนาคารแห่งประเทศไทยไปท่ามกลางความรัก

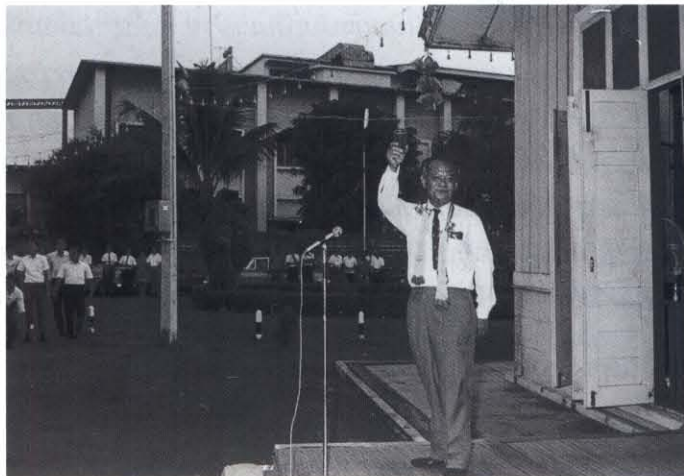
ความอาลัย และความเสียดายของพนักงาน
ธนาคารแห่งประเทศไทยทุกคน ซึ่งในหนังสือชื่อ
"ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ 12 ปี 2 เดือน 4 วัน ใน
ตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย" (33)
โดยคุณสุรพล เย็นอุรา ได้กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า

...ลักษณะเด่นที่สำคัญของดร.ป๋วยอันเป็นที่
ประจักษ์แก่ผู้รู้จักคุ้นเคยโดยทั่วไปก็คือ ความ
กล้าหาญทั้งในการพูด การเขียน และการกระทำ
ซึ่งความกล้าหาญเหล่านี้ดูเหมือนจะมีส่วนมิใช่
น้อยที่ทำให้ท่านต้องเผชิญกับขวากหนาม อันก็คืขวาทงเส้นทางที่เคยราบเรียบใน
วิถีชีวิตของท่าน แต่ในความเป็นจริงแล้ว หากดร.ป๋วยปราศจากคุณสมบัติเช่นนี้
แล้ว ชื่อเสียงของท่านก็คงจะไม่แตกต่างกว่าคนอื่นา

ซึ่งก็ย่อมสอดคล้องกับส่วนหนึ่งแห่งคำกล่าวของท่าน ในวันที่กล่าวอำลา
เพื่อนพนักงานทั้งปวงในธนาคารชาติที่ว่า

...แต่ทำไมถึงไป ผมเชื่อว่าถ้าผมไม่ปฏิบัติอย่างที่ผมนึกว่าอะไรควร
อะไรไม่ควรแล้ว พวกคุณ พวกเพื่อน ๆ ทั้งหลาย คงจะไม่มีความรักผมอย่างที่
เป็นอยู่ในทุกวันนี้...

การกล่าวเช่นนั้นก็เพื่อปลอบใจบรรดาพนักงานธนาคารชาติ ซึ่งไม่เห็น
พ้องกับการตัดสินใจขอลาออกจากตำแหน่งผู้ว่าการนั่นเอง...

กลับมาเยี่ยมธนาคาร

หลังจาก ดร.ป๋วยได้เดินทางไปพำนักที่ประเทศอังกฤษตั้งแต่เกิดเหตุวิกฤตทางการเมืองเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 ท่านไม่ได้กลับมาประเทศไทยอีกจนกระทั่งวันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2530 ท่านก็ได้กลับมาเยี่ยมธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นครั้งแรกหลังจากพลัดพรากไปอยู่ต่างแดนนานกว่า 11 ปี ในวันดังกล่าวพนักงานธนาคารร่วมสองพันคนพร้อมใจกันมายืนแน่นอยู่บริเวณห้องโถง อาคารสำนักงานใหญ่ เพื่อรอรับและแสดงความชื่นชมกับการกลับมาเยี่ยมของดร.ป๋วย นับเป็นเหตุการณ์ที่ยังจารึกในความทรงจำของพนักงานหลายท่าน แม้บางคนจะเป็นพนักงานใหม่ที่ไม่รู้จัก ไม่เคยพบเห็นท่านมาก่อนก็ตาม

บรรยากาศการต้อนรับเต็มไปด้วยความอบอุ่น คุณกำจร สติรกุล
 ผู้ว่าการในช่วงนั้นได้ช่วยประคองดร.ป่วยเดินเข้าสู่อาคารท่ามกลางเสียงปรบมือ
 ของพนักงานอย่างต่อเนื่อง พนักงานหลายคนเบียดเสียดเข้าไปมอบดอกไม้ พวง
 มาลัยให้ดร.ป่วย บางพวกก็แนบบทกลอนแสดงความรู้สึกชื่นชมยินดีและเคารพ
 รักจากใจ

ฝากสุมาลัยหวานซึ่งมาลัการะ
 ความเคารพและผูกพันคงมั่นไว้
 ขออาจารย์สุขกายคลายป่วยไข้
 ยั่งยืนอยู่เพื่อกู้ไทยไปนานปี

คารวะอาจารย์ป่วยด้วยรักใคร่
 บูชาในคุณงามและความดี
 มีความหวังกำลังใจในศักดิ์ศรี
 เป็นปูชนียบุคคลเลิศล้ำเอย

พนักงานฝ่ายการบัญชี

ฝากเคารพมาทุกชอกกสิบดอกไม้
ฝากความรักในมาลีที่รินราว

ฝากหัวใจห่วงใยท่านอาจารย์ป่วย
ให้หายป่วยอายุยืนสดชื่นเอย

พนักงานฝ่ายการพนักงาน

ความห่วงใยในอาจารย์มันและมาก
แม้จะจากแต่จิตศิษย์รักใคร่
ขอท่านหายคลายทุกข์โศกพันโรคภัย
ฝากดอกไม้บูชาครูด้วยรู้คุณ
พนักงานฝ่ายธุรการ

แม้ดร.ป่วยไม่สามารถพูด
โต้ตอบได้ แต่ท่านก็แสดงการรับรู้คำ
บอกเล่าของพนักงานด้วยการพยัก
หน้ารับด้วยใบหน้ายิ้มแย้มเหมือน
สมัยที่ท่านยังทำงานที่ธนาคาร

ท่านได้เดินเยี่ยมชมห้องทำงานที่ดำเนินกว้างบางขุนพรหม ซึ่งธนาคารยังคงอนุรักษ์ไว้ และเพื่อสร้างบรรยากาศให้ท่านระลึกถึงความหลังครั้งยังอยู่ที่ธนาคาร วงดนตรี ไทยอพท. ได้มาบรรเลงเพลงเพื่อต้อนรับท่านด้วย

คุณณัฐฐา มะระกานนท์ อดีตรองผู้อำนวยการฝ่ายการต่างประเทศ ซึ่ง ร่วมอยู่ในวงดนตรีไทย อพท. กล่าววว่า

พอทราบว่า ท่านจะมาแบงก็ชาติพวกเราก็รู้สึกดีใจกันมาก และคิดว่าจะมีอะไรทำให้ท่าน มีอะไรที่เกี่ยวข้องใกล้ชิดกับท่าน ก็เห็นว่าดนตรีไทยนี่ดีที่สุด พี เครื่องจิตรก็ช่วยแต่งเพลงต้อนรับให้ท่านด้วย เราก็จะซ้อมเพลงที่ท่านชอบ เช่น เพลงนภมลิน ช่วยกันซ้อมกันใหญ่ ตั้งอกตั้งใจที่จะเล่นให้ท่านฟัง เมื่อเวลาท่านมาถึงท่านก็จะตรงเข้ามาเลย ยิ้ม แล้วก็มาขอจับมือทุกคน พวกนักดนตรีทุกคนในวง ก็อยากจะขอจับมือกับท่าน แล้วท่านก็จะนั่งฟังอย่างซาบซึ้ง พวกเราก็ดีใจ เวลา ท่านเข้าไปในห้องรับประทานอาหาร วงดนตรีก็ยังคงบรรเลงอยู่ เมื่อเสร็จแล้วท่านก็ ออกมาทักทายด้วยใบหน้ายิ้มแย้มและพยักหน้าท่านองชอบใจ พวกเราก็ดีใจทุกคน พอท่านมาปีหลังๆ ก็จะมีดนตรีไทยแสดงทุกครั้ง...เชื่อว่านักดนตรีของชมรมดนตรี ไทยของพนักงานธนาคารแห่งประเทศไทยทุกคนยังระลึกถึงท่านเสมอ และก็ยัง อยากรให้มีผู้ใหญ่ที่ใกล้ชิดได้มาให้กำลังใจกับชมรมดนตรีไทยบ้าง เพราะรู้สึกว่า ดนตรีไทยต้องคู่กับวังบางขุนพรหมมาตลอด และควรพยายามสืบทอด เจตนารมณ์นี้ตลอดไป

๒๐ มิถุนายน ๒๕๓๐.

ค่านางถึงท่านผัวการป่วย.

เนอร่อง ม.ล.เครื่องสาร เหมินทร์.
ทำนอง เพลงเวสส์กรรม.

อ.พรหมท้าวมาเยี่ยมที่
อ.ป.ก. วงษ์ วัฒนดี หงอก
ใครนรเสียงให้ท่านฟังเพียงสักพัก
ด้วยประจักษ์ถึงพระคุณอันยิ่งใหญ่

ดนตรีไทยของป.ท. กลองสะท้าน
หนักขึ้นเสียงอื้ออวนร้องไห้
เขมรพวงหมทอ้งอเลีย
ฝากเสียงเพลงสวดไว้ให้ท่านฟัง.

หม่อมหลวงเครื่องสาร เหมินทร์ เล่าว่า

เรื่องมีอยู่ว่า วงดนตรีฯ รู้ล่วงหน้าเพียง 2 วันว่า ท่านผู้ว่าการป่วยจะมาเยี่ยมอนาถา จึงได้โทรศัพท์ไปขอให้เขียนบทกลอนเป็นการด่วน เพื่อรับซ่อมเพลงไว้ต้อนรับท่าน คนแต่งก็ใจสั้น มือสั้นตั้งตัวไม่ติด คิดไม่ออก ผลสุดท้ายก็ได้ "กลอนประตุเชรอะ" มา 2 บท คุณครูศิลาใส่ทำนองเพลงเวสกรรม เป็นอันว่า วงดนตรีไทยปท. แสดงความกตัญญูต่อท่านได้ทันการ แต่เกิดฉุกเฉินขึ้นมาอีก เพราะวงดนตรีฯ ต้องการอัดเสียงใส่เทปให้ท่านไปฟังที่โนนด้วย คุณอุทัยวรรณ ทหารทรงกิจพงษ์ (ผู้อำนวยการฝ่ายออกบัตรธนาคารคนปัจจุบัน) เล่าว่าวิ่งวุ่นกันจนนำไปส่งให้ท่านได้ขณะที่ท่านกำลังจะขึ้นเครื่องบินอยู่รอมร่อ

แล้ววันหนึ่งได้รับจดหมายจากต่างประเทศ ลายมือที่หน้าของนั้นเหมือนลายมือเด็กอนุบาลชั้นต้น ๆ และเป็นลายมือเดียวกันนี้ที่เขียนข้อความในจดหมาย...

บทเพลงที่วางดนตรีไทยอพท. เคยเขียนให้ ดร.ปวยจะลงท้ายด้วยเพลง เขมรพวง และเพลงนกขมัน ซึ่งเป็นเพลงที่ท่านโปรดปราน ศิษย์ผู้หนึ่งของท่านที่ไปเยี่ยมท่านที่ลอนดอน มีจดหมายถึงคุณเครือจิตรว่า "...ซึ่งให้ฉันดูตรงเนื้อร้องที่ว่า ดนตรีไทย อพท. คลอสะท้อน นกขมันเหลืองอ่อนนอนร้องไห้..."

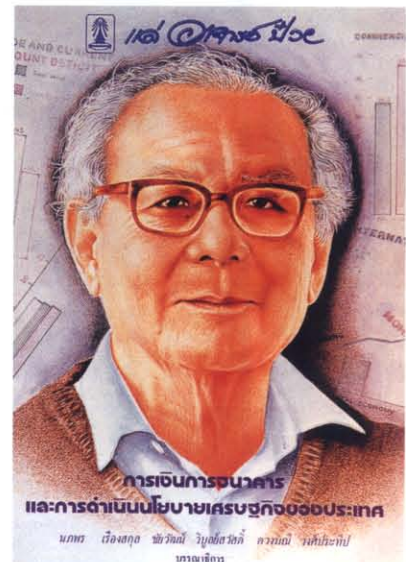
อาหารมื้อเที่ยงที่เลี้ยงรับรองดร.ปวยในวันนั้น มิใช่อาหารเลิศหรูจากภัตตาคาร แต่เป็นอาหารไทยธรรมดาๆ ที่ชาวบ้านรับประทานกัน เช่น แกงเผ็ดปลาไหล อาหารจานโปรดของท่าน แกงเขียวหวาน กุ้งทอดกระเทียมพริกไทย ปลาช่อนผัดใบเตยฉ่ำๆ ฯลฯ และตามด้วยของหวานเป็นมะม่วงอกร่องสุกและสลิม ซึ่งตรงกับอัธยาศัยชอบความเรียบง่ายธรรมดาของดร.ปวย

ในโอกาสที่ดร.ปวยได้กลับมาเยี่ยมธนาคารแห่งประเทศไทยนี้ นักเรียนทุนธนาคารแห่งประเทศไทยกลุ่มหนึ่งได้ร่วมกันมอบหนังสือรวมบทความทางวิชาการเรื่อง "แต่อาจารย์ปวย" (12) ให้แก่ท่าน โดยได้แสดงเจตนารมณ์ในการจัดทำไว้ในหนังสือนี้ว่า

เรียน อาจารย์ปวย ที่เคารพ

หนังสือ **แต่อาจารย์ปวย** เล่มนี้ เป็นหนังสือที่พวกเรานักเรียนทุนธนาคารแห่งประเทศไทยร่วมแรงร่วมใจกันจัดทำขึ้น เพื่อมอบเป็นของขวัญแด่ "ท่านผู้ว่าราชการ" ผู้ริเริ่มสร้างคนให้ธนาคารชาติและประเทศชาติด้วยวิธีให้มีทุนธนาคารแห่งประเทศไทย เพื่อส่งนักเรียนไปศึกษาวิชาอันจะเป็นประโยชน์ต่องานของธนาคารแห่งประเทศไทยในนานาประเทศ ตั้งแต่ในระดับปริญญาตรี...

ดร.ป่วยได้แสดงความเป็นผู้ใหญ่ที่ให้เกียรติผู้น้อยได้อย่างยิ่งใหญ่ที่จะไม่ลืมที่จะกล่าวคำขอบคุณ โดยได้ลงมือเขียนขอบคุณให้ผู้เขียนทุกคนรวมถึง 18 คน และลงชื่อท่านเองทั้งๆ ที่ต้องใช้มือซ้ายเขียนอย่างไม่ถนัด และคงต้องใช้ความพยายามอย่างมากทีเดียว

เมื่อท่านเดินทางกลับ ในขณะที่รถยนต์กำลังเคลื่อนพาท่านออกจากประตูแบงก์ชาติ ดร.ป่วยโบกมืออำลาพนักงาน พร้อมกับไขกระจกประตูลงและยื่นมือให้พนักงานสัมผัส หลายคนร้องไห้ น้ำตาไหลพรากด้วยความซาบซึ้งใจ

ดร.ป่วยได้กลับมาเยี่ยมธนาคารอีกหลายครั้ง ครั้งที่สองวันที่ 14 เมษายน พ.ศ. 2532 ในสมัยผู้ว่าการคุณกำจร สติรกุล ครั้งที่สามวันที่ 29 มีนาคม พ.ศ. 2534 ครั้งที่สี่วันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2536 ครั้งที่ห้าวันที่ 30 มีนาคม พ.ศ. 2537 และครั้งที่หกวันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2538 ในสมัยผู้ว่าการคุณวิจิตร สุพินิจ

หลังจากวันนั้น พนักงานธนาคารยังหวังคอยท่านกลับมาเยี่ยมอีก ไม่มีใครทราบมาก่อนว่าการกลับมาเยี่ยมธนาคารในปลายปี พ.ศ. 2538 จะเป็นครั้งสุดท้ายในชีวิตของท่าน เนื่องจากท่านได้จากทุกคนไปโดยไม่มีวันกลับมาเยี่ยมอีก

ฟชช อภิการวิมลพร.

ขอบคุณ.

ป.ศ.

ภาคที่
สาม

คือศรีคือศักดิ์ดี
งานเด่นเป็นหลักชัย
เศรษฐกิจมั่นคงใน
สัญญาช่วยเหลือกัน

ประดับไทย
ชาติแล้ว
ระบบแบบ
ก่อนหล้าลับแสง

ผลงานสำคัญของท่านผู้ว่าการป่วย

ในช่วงเวลา 12 ปี ที่ดร.ป่วยดำรงตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยนั้น ท่านมีบทบาทโดดเด่น ได้วางกรอบการบริหารระบบเศรษฐกิจทั้งทางด้านการเงินและการคลัง และได้สร้างให้ธนาคารแห่งประเทศไทยมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจโดยตรง เชื่อมโยงระบบการธนาคารเข้ากับระบบธุรกิจเอกชนและระบบการบริหารราชการแผ่นดิน เป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศมาจนถึงทุกวันนี้

ในช่วงเวลาอันเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของประเทศ ในยุคที่รัฐบาลมีความตื่นตัวในการที่จะพัฒนาเศรษฐกิจภายใต้แผนการที่รอบคอบและตามหลักวิชาการที่ดร.ป่วยดำรงตำแหน่งที่สำคัญ ทางเศรษฐกิจ ทั้งด้านการเงิน การคลัง การงบประมาณ การลงทุน และการพัฒนาประเทศ ได้แก่ ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย ที่ปรึกษากระทรวงการคลัง ผู้อำนวยการสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง ผู้อำนวยการสำนักงบประมาณ กรรมการในคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน และกรรมการบริหารสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จึงเป็นโอกาสให้ดร.ป่วยจัดระบบการทำงาน และวางแนวนโยบายการบริหารของแต่ละหน่วยงานให้ทันสมัย และประการสำคัญคือก่อให้เกิดการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่างๆ อย่างใกล้ชิด จนส่งผลให้การพัฒนาประเทศในระยะนั้นเป็นไปอย่างราบรื่น เศรษฐกิจเจริญเติบโตอย่างมีเสถียรภาพ อัตราเงินเฟ้ออยู่ในระดับต่ำ เงินบาทมีค่าคงที่ และเงินสำรองต่างประเทศอยู่ในระดับที่มั่นคง

สำหรับผลงานอันเป็นประโยชน์ต่อชาติบ้านเมืองโดยรวม ที่จะกล่าวถึงในภาคนี้ เริ่มจากการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ ด้วยการดำเนินนโยบายการเงินที่รอบคอบ การกำหนดค่าเสมอภาคของเงินบาท การสร้างวินัยทางการคลัง และการวางกรอบนโยบายหนี้สาธารณะที่เหมาะสม รวมทั้งการเสริมสร้างให้ธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นหน่วยงานที่ทรงเกียรติ มีศักดิ์ศรี เป็นองค์กรที่อิสระปลอดจากอิทธิพลการเมือง เมื่อเศรษฐกิจมีเสถียรภาพดีแล้ว จึงได้พัฒนาระบบสถาบันการเงินให้มีความมั่นคงเป็นที่เชื่อถือของประชาชน โดยการวางกรอบของกฎหมายเพื่อกำกับดูแลธนาคารพาณิชย์ นอกจากนี้ ดร.ป่วยยังได้วาง

รากฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยเป็นกำลังสำคัญในการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2 ฉบับแรก ในด้านต่างประเทศได้เสริมสร้างความสัมพันธ์กับองค์การระหว่างประเทศ โดยมีการรวมกลุ่มของธนาคารกลางในภูมิภาคเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจร่วมกัน ในด้านการพัฒนาระบบงานและบุคลากรภายในธนาคารได้ผลักดันให้มีการเปิดสาขาในต่างจังหวัด 3 แห่งที่สงขลา ขอนแก่น และลำปาง เริ่มงานพิมพ์ธนบัตรในประเทศไทยเป็นครั้งแรก ตลอดจนให้ทุนการศึกษาเพื่อสร้างบุคลากรที่มีความเป็นเลิศทางวิชาการจนทำให้ธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นที่เชื่อถือทั้งภายในและภายนอกประเทศ ผลงานเหล่านี้เป็นผลงานอันน่าภาคภูมิใจยิ่งของดร.ป๋วย

ปัญหาที่ต้องแก้ไข

ยิ่งแก่ตัวเข้าผมก็รู้สึกตัวยิ่งขึ้นว่า เมื่อก่อนนี่ตอนที่ผมเกิดมานี้ บ้านเมืองเป็นอย่างไร และตอนที่ผมจะตายไป บ้านเมืองเราเป็นอย่างไร เมื่อเทียบกันแล้วผมทิ้งมรดกให้ลูกศิษย์ลูกหาดีกว่าตอนที่ผมเกิดมาหรือเปล่า สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ผมขบข้องใจอยู่เสมอ ซึ่งผมจะต้องพยายามทำให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ (17)

หากมองย้อนหลังไปเมื่อ 40 ปีที่แล้ว เพื่อที่จะทำความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของผลงานต่างๆ ที่ดร.ป๋วยได้สร้างไว้ คงต้องเริ่มต้นจากสภาพและปัญหาเศรษฐกิจขณะนั้น

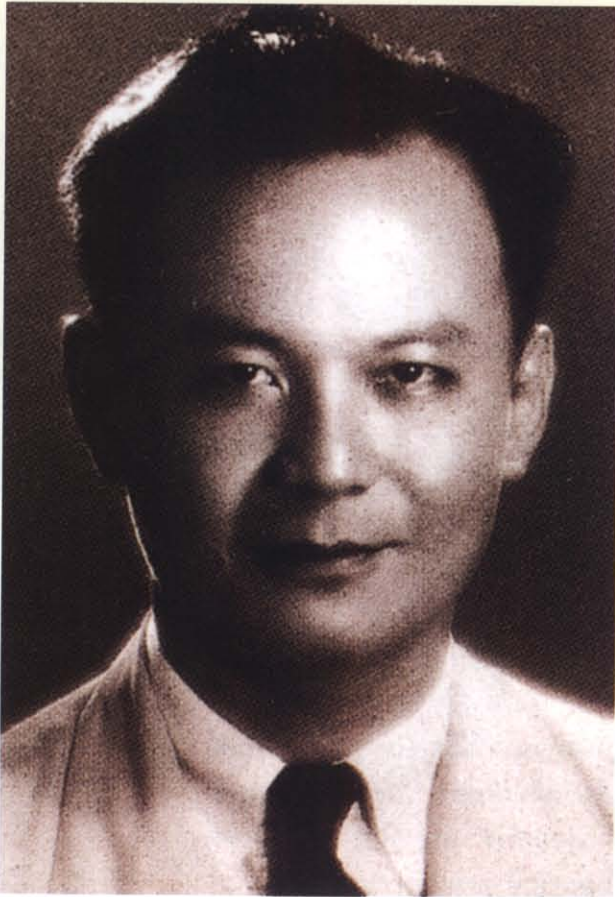
หลังจากเสร็จสิ้นสงครามมหาเอเซียบูรพาแล้ว เศรษฐกิจไทยอยู่ในภาวะยุ่งเหยิง ประสบปัญหาอัตราเงินเฟ้อสูง รัฐบาลประสบปัญหาการขาดดุลการคลังอย่างต่อเนื่อง พันธบัตรรัฐบาลไม่เป็นที่นิยมของประชาชน ต้องกู้ยืมเงินจากธนาคารแห่งประเทศไทยเพื่อชดเชยการขาดดุล จึงทำให้ปริมาณเงินเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่วนการค้าต่างประเทศก็ตกต่ำ เงินสำรองต่างประเทศมีอยู่น้อย อัตราแลกเปลี่ยนขาดเสถียรภาพ เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า เศรษฐกิจไทยมีการผูกขาดเอกลิทธิ เช่น ข้าว การงบประมาณและการภาษีอากรล่าช้า การธนาคารพาณิชย์ขาดความน่าเชื่อถือ มีผู้ทรงอำนาจเป็นเจ้าของธนาคารพาณิชย์หลายต่อหลายแห่ง แม้การธนาคารกลางเองก็ยังคงไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ขาดบุคลากรที่จะเป็นเรี่ยวแรงในด้านต่างๆ สำหรับด้านการพัฒนาประเทศ บ้านเมืองเต็มไปด้วยชนบทที่ยากจน ถนนก็เป็นลูกรังทั่วประเทศ

งานของดร.ป๋วย ทั้งช่วงก่อนและระหว่างที่เป็นผู้ว่าการ คือการมุ่งแก้ไข ปัญหาเหล่านี้ ดังที่เคยเขียนไว้ในจดหมายระลึกถึงคุณหญิงสุภาพ ยศสุนทรว่า "ได้ช่วยกันพยายาม (ด้วยความสำเร็จบางส่วน) สร้างระเบียบและความเชื่อถือต่อระบบเศรษฐกิจและการเงินของไทย" (28)

รักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ

ดาวประจำเมืองของไทย เฉพาะอย่างยิ่งของนายธนาคาร คือ ดาวพัฒนาและดาวพระเสถียรภาพ ถ้าปล่อยให้พระราชดาลอยตุ่ปิดตุ่เปิดตามยถากรรมและปล่อยให้ดาวบางดวงแทรกแซงตามอำเภอใจแล้ว คงจะชนพระเสถียรภาพสะบัน แล้วดาวพระพัฒนาจะอยู่ได้อย่างไร (87)

ในการพัฒนาเศรษฐกิจนั้น เสถียรภาพมีความสำคัญยิ่ง ซึ่งกลยุทธ์ที่ดร.ป๋วยนำมาใช้ในการรักษาเสถียรภาพทางการเงินของประเทศ ประกอบด้วย การดำเนินนโยบายการเงินเพื่อรักษาปริมาณเงินให้สอดคล้องกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจ และการดำเนินนโยบายด้านอัตราแลกเปลี่ยนเพื่อรักษาฐานะเงินสำรองต่างประเทศให้อยู่ในระดับที่มั่นคง รวมทั้งการดำเนินนโยบายการคลังเพื่อดูแลวินัยการใช้จ่ายของรัฐบาลให้อยู่ในขอบเขตที่เหมาะสม และควบคุมการก่อหนี้ของภาครัฐบาลซึ่งนโยบายทั้งสามด้านจะต้องประสานให้สอดคล้องกัน

เสถียรภาพการเงินภายในประเทศ

ช่วง พ.ศ. 2498 ถึง พ.ศ. 2502 เป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของเศรษฐกิจไทย หลังจากได้เริ่มฟื้นตัว

จากภาวะสงครามโลกครั้งที่สองและกำลังเข้าสู่ยุคของการเร่งรัดพัฒนาประเทศ ภาวะเศรษฐกิจขณะนั้นเป็นช่วงที่มีปัญหาเงินเฟ้อ การค้าต่างประเทศตกต่ำ และฐานะการคลังขาดดุล

ต่อมาเมื่อ ดร.ป๋วย ดำรงตำแหน่งผู้ว่าการ สถานการณ์เศรษฐกิจเริ่มกระเตื้องดีขึ้น และธนาคารแห่งประเทศไทยได้ดำเนินนโยบายอย่างรอบคอบบนพื้นฐานของหลักวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์ ฐานะการเงินของประเทศจึงมีความมั่นคง ระบบการเงินมีเสถียรภาพสามารถเอื้ออำนวยนโยบายขึ้นแก่การพัฒนาเศรษฐกิจให้เป็นไปอย่างราบรื่น

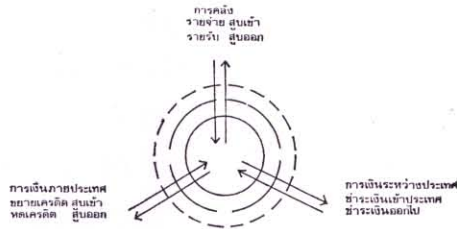
จากผลการดำเนินนโยบายในช่วงนั้น ส่งผลให้อัตราการเจริญเติบโตของรายได้ประชาชาติเฉลี่ยเกินร้อยละ 7 ต่อปี ภาวะเงินเฟ้อต่ำกว่าร้อยละ 3 ต่อปี รัฐบาลขาดดุลน้อยกว่าร้อยละ 2 ของรายได้ประชาชาติ ธุรกิจการเงินได้ขยายตัวเพิ่มขึ้นมาก สถาบันการเงินเติบโตอย่างรวดเร็ว มีความมั่นคง อีกทั้งยังมีการกระจายสินเชื่อไปสู่ภาคเศรษฐกิจที่สำคัญ เพิ่มขึ้น ทั้งทางด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรมรายย่อยและผู้ส่งออก นอกจากนี้ สัดส่วนการออมทรัพย์ของประเทศได้เพิ่มขึ้นอย่างน่าพอใจจากร้อยละ 15 ของผลิตภัณฑ์ประชาชาติในปี พ.ศ. 2501 เป็นประมาณร้อยละ 24.7 ในปี พ.ศ. 2510 ซึ่งช่วยลดการพึ่งพาเงินทุนจากต่างประเทศ เป็นผลดีต่อดุลการชำระเงินของประเทศ

สำหรับผลงานสำคัญด้านวิชาการ ที่ใช้เป็นกรอบในการดำเนินนโยบายของ ดร.ป๋วย ที่ยังปรากฏและยังใช้อย่างยิ่งมาจนถึงปัจจุบันนี้ คือ ทฤษฎีลูกโป่งสามลูกสูบ ซึ่ง ดร.ป๋วย ได้เคยนำเสนอในการสัมมนาทางวิชาการระหว่างประเทศของ SEACEN Central Banking Course ณ ประเทศมาเลเซีย เมื่อปี พ.ศ. 2515 ทฤษฎีดังกล่าวแสดงให้เห็นแนวทางในการประสานนโยบายการเงิน นโยบายการคลัง และนโยบายการต่างประเทศ อันเป็น 3 นโยบายหลักที่กำหนดปริมาณเงินในระบบให้มีความสมดุลกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจ เพื่อรักษาเสถียรภาพทางการเงิน ป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาเงินเฟ้อหรือเงินฝืด และส่งผลให้เกิดความสำเร็จในการพัฒนาประเทศในขณะนั้น

ทฤษฎีลูกโป่งสามลูกสูบ

ในการบริหารนโยบายการเงิน ดร.ป๋วยมุงให้มีการพัฒนาประเทศอย่างมีเสถียรภาพ ค่าเงินบาทไม่ผันผวน เงินไม่เฟ้อหรือฝืดเคือง เมื่อรายได้ของประเทศที่แท้จริง (Real income) เพิ่มขึ้น ธนาคารแห่งประเทศไทยก็จะรักษาให้ปริมาณเงินเป็นไปโดยสมดุล สัมพันธ์กับการขยายตัวทางเศรษฐกิจ เช่น ถ้าคาดว่ารายได้ของประเทศจะเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 8 ปริมาณเงินจะเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 10-11 ที่ต้องมากกว่าเล็กน้อยประมาณร้อยละ 2-3 ก็เพราะคนต้องการใช้เงินมากขึ้นด้วยเมื่อมีการพัฒนา

ดร.ป๋วยอธิบายให้เห็นภาพง่ายๆ ว่าหากจะเปรียบรายได้ของประเทศ

และปริมาณเงินเป็นลูกโป่งสองใบซ้อนกันอยู่ดังในภาพข้างบน ใบในแทนรายได้ที่แท้จริง ใบนอกแทนปริมาณเงินบาทในระบบ (วัดด้วยจำนวนธนบัตรที่ออกใช้ทั้งหมดกับสิ่งที่สามารถใช้ได้เหมือนเงิน เช่น ยอดเงินในบัญชีเงินฝาก กระแสรายวันหรือเงินฝากเพื่อเรียก) ธนาคารต้องรักษาขนาดของลูกโป่งทั้งสองให้สัมพันธ์กัน โดยผ่านลูกสูบที่มีอยู่สามทาง คือ ลูกสูบการคลัง ลูกสูบการเงินระหว่างประเทศ และลูกสูบการเงินภายในประเทศ ลูกสูบลมเข้าออก ถ้าลูกสูบใดลูกสูบเข้ามากจนเกินไป ลูกสูบอื่นก็ต้องปรับลูกสูบออกให้เกิดการสมดุล มิฉะนั้นปริมาณเงินจะมากเกินไป เงินก็เฟ้อ เป็นอันตรายต่อระบบเศรษฐกิจ

สำหรับลูกสูบคู่แรก คือลูกสูบการคลังนั้น ถ้ารัฐบาลเก็บภาษีเพิ่ม เงินจะหมุนเวียนจากมือประชาชนเข้าสู่คลัง ลูกสูบกำลังสูบเงินจากระบบ ถ้ารัฐบาลเพิ่มรายจ่าย เงินก็จะกลับเข้าสู่ระบบมากขึ้น

ส่วนลูกสูบการเงินระหว่างประเทศ เมื่อพิจารณาเฉพาะเรื่องการชำระระหว่างประเทศ ลูกสูบที่เอาตัวเงินออกคือการนำสินค้าเข้า ลูกสูบเข้าคือการส่งสินค้าออก

เพราะการจะนำสินค้าเข้ามาได้ ผู้นำเข้าต้องแลกเงินบาทเป็นเงินตราต่างประเทศ เพื่อซื้อสินค้า ก็เท่ากับสูบเงินออกจากระบบ ในทางกลับกัน การส่งออกนำเงินตราต่างประเทศเข้ามา เมื่อแลกเป็นเงินบาทก็จะทำให้ปริมาณเงินเพิ่มขึ้น ทั้งนี้หากจะคำนึงถึงการไหลเวียนของเงินระหว่างประเทศด้วยแล้ว ในช่วงเงินทุนไหลเข้าประเทศนั้น เปรียบเสมือนลูกสูบการเงินระหว่างประเทศกำลังสูบเงินเข้าระบบ

สำหรับลูกสูบคู่สุดท้าย คือ ลูกสูบการเงินในประเทศ ซึ่งเกี่ยวกับนโยบายการเงินและการขยายเครดิตหรือสินเชื่อในประเทศของธนาคารพาณิชย์ ทั้งด้านการลงทุนและการใช้จ่าย เมื่อธนาคารพาณิชย์มาเอาเงินไปจากธนาคารแห่งประเทศไทย ก็เป็นสูบเข้า ในทางกลับกัน ถ้าธนาคารพาณิชย์มาชำระหนี้หรือนำเงินมาคืนธนาคารแห่งประเทศไทย ก็เป็นการสูบออก

ทฤษฎีลูกโป่งสามลูกสูบนี้นี้ เป็นกรอบในการประสานนโยบายการเงิน การคลัง และการต่างประเทศเข้าด้วยกัน เพื่อปรับการทำงานของลูกสูบให้ปริมาณเงินเพิ่มขึ้นอย่างสมดุลกับการขยายตัวของเศรษฐกิจ นับเป็นกรอบที่เข้าใจง่าย ครอบคลุมประเด็นต่างๆ ที่สำคัญ ทั้งนี้การดำเนินนโยบายการเงินและการคลังอย่างเหมาะสมของดร.ป๋วยได้สร้างเสถียรภาพทางการเงินซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของความสำเร็จในการพัฒนาประเทศขณะนั้น

เสถียรภาพการเงินภายนอกประเทศ

ในด้านเสถียรภาพภายนอกประเทศนั้น ดร.ป๋วยได้บริหารเงินสำรองระหว่างประเทศอย่างรอบคอบ ทำให้ทุนสำรองเงินตราต่างประเทศอยู่ในระดับสูง และค่าของเงินบาทมั่นคง ดูแลการชำระหนี้ส่วนใหญ่อยู่ในฐานะเกินดุล และจากการดำเนินนโยบายอัตราแลกเปลี่ยนที่เหมาะสม อัตราแลกเปลี่ยนจึงไม่ผันผวนมาก

เมื่อค่าเงินบาทมีเสถียรภาพจนเป็นที่น่าพอใจ ธนาคารจึงได้เสนอเรื่องไปยังรัฐบาลว่า ถึงเวลาแล้วที่ประเทศไทยจะกำหนดค่าเสมอภาคของเงินบาทเพื่อความเหมาะสม โดยเมื่อวันที่ 17 ตุลาคม พ.ศ. 2506 รัฐบาลได้ออกพระราชกฤษฎีกากำหนดค่าเสมอภาคของบาท พ.ศ. 2506 ให้ 1 บาทมีค่าเทียบเท่ากับทองคำบริสุทธิ์ 0.0427245 กรัม หรือเทียบกับดอลลาร์ สรอ. ในอัตรา 1 ดอลลาร์ สรอ. เท่ากับ 20.80 บาท ซึ่งการกำหนดค่าเสมอภาคของเงินบาทนี้ เป็นเครื่องชี้ว่ารัฐบาลมั่นใจในเสถียรภาพของเศรษฐกิจ และมั่นใจว่าจะดำรงค่าเสมอภาคไว้

ได้ตามเกณฑ์ ซึ่งเป็นการสร้างความเชื่อมั่นในวงการการค้าต่างประเทศ จูงใจให้มีการค้าการลงทุนจากต่างประเทศมากขึ้น

เงินสำรองระหว่างประเทศ

พวกคุณทั้งหลายคงเข้าใจกันดีว่า เรื่องทุนสำรองนี้ไม่ใช่ของผม และไม่ใช่ของใครในธนาคารชาตินี้ และไม่ใช่ของพวกคุณ ไม่ใช่ของรัฐบาล เป็นของชาติทั้งชาติ และก็เป็นของลูกหลานของเราที่จะมีต่อไป ถ้าเปรียบประเทศเป็นเหมือนครอบครัว ทุนสำรองก็เหมือนกับเป็นหลักทรัพย์ของครอบครัวเรา เรามีหน้าที่ทำนุบำรุงรักษาให้เป็นประโยชน์แก่อนาคตต่อไป ถึงเวลาเป็นประโยชน์ต้องใช้ ไม่ใช่ว่าจะมาพลาญกันหรือเอาไปแจกกัน หรือเอาไปช่วยกัน ต้องมีขอบเขต (74)

ในช่วงที่ ดร.ป๋วยเป็นผู้ว่าการนั้น เงินสำรองต่างประเทศได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากระดับ 302 ล้านดอลลาร์ สรอ. เมื่อปี พ.ศ. 2501 เป็น 922 ล้านดอลลาร์ สรอ. เมื่อปี พ.ศ. 2511 (ก่อนที่จะลดลงเล็กน้อยในช่วงปี พ.ศ. 2512 ถึง พ.ศ. 2514) ได้อำนวยประโยชน์แก่ระบบเศรษฐกิจในหลายด้าน โดยได้เสริมสร้างความเชื่อมั่นของต่างชาติ ทำให้ธนาคารพาณิชย์สามารถกู้ยืมเงินเชื่อจากต่างประเทศ ตลอดจนส่งเสริมนโยบายการชักจูงชาวต่างชาติเข้ามาลงทุนในประเทศ

เมื่อเงินสำรองต่างประเทศมีความมั่นคง หน่วยงานต่างๆ จึงมีความต้องการที่จะนำเงินจำนวนนี้มาเพื่อใช้ในการพัฒนาประเทศ ซึ่ง ดร.ป๋วยเห็นว่า การที่จะนำเงินสำรองต่างประเทศไปใช้ในการพัฒนานั้น เนื่องจากเงินทุนสำรองเป็นของมีค่าแก่ปัจจุบันและอนาคต การที่จะนำมาใช้ต้องให้เกิดประโยชน์จริงๆ โดยยึดหลักว่าต้องใช้สำหรับลงทุนในโครงการที่มีความสำคัญ ยอดเยี่ยม มีการเตรียมงานไว้อย่างเรียบร้อย และส่งผลดีทั้งในปัจจุบันและในอนาคต รวมทั้งมีการควบคุมการใช้เงินเป็นพิเศษ เพื่อมิให้เกิดการรั่วไหล

ทั้งนี้ ในช่วงที่ ดร.ป๋วยเป็นผู้ว่าการ ได้มีการใช้เงินสำรองเหล่านี้มา ให้รัฐบาลกู้สมทบกับแหล่งที่จะกู้เงินได้จากที่อื่นฯ ในหลายโครงการ อาทิ ในด้านการศึกษา (โครงการพัฒนาอาชีพศึกษาและโครงการโรงเรียนมัธยมประสม) และให้การไฟฟ้าฝ่ายผลิตนำไปสร้างโรงไฟฟ้า เป็นต้น

วินัยทางการคลังและนโยบายหนี้สาธารณะ

มาตรการทางการคลังและการเงิน ใช้ไม่ได้ผล ถ้าแยกจากกัน...จากประสบการณ์ของเรา นโยบายการเงินในประเทศกำลังพัฒนาจะใช้ได้ผลก็ต่อเมื่อนโยบายการคลังกำลังทำงานอยู่ หรืออีกนัยหนึ่ง นโยบายงบประมาณและนโยบายภาษีที่รัดกุม ทำให้การดำเนินงานของธนาคารกลางง่ายขึ้น ในขณะที่ความขัดแย้งยอมทำให้เกิดสิ่งตรงกันข้าม จากข้อเท็จจริงดังกล่าวและจากความเชื่อที่ว่า กันยอมดีกว่าแก้ ธนาคารชาติจึงควรพยายามเข้าไปมีส่วนร่วมในการพิจารณางบประมาณประจำปีและการเก็บภาษีตั้งแต่ในระยะแรก (27)

การดำเนินนโยบายการเงินจะประสบความสำเร็จได้นั้น สิ่งสำคัญที่สุดก็ต้องอาศัยนโยบายการคลังโดยเฉพาะการงบประมาณเป็นหลัก เมื่อประเทศมีวินัยทางการคลังและดำเนินการงบประมาณอย่างถูกหลักวิชาการ ก็จะเป็นรากฐานให้การเงินการธนาคารเจริญขึ้น ทำให้รัฐบาลสามารถพัฒนาเศรษฐกิจตามโครงการได้โดยไม่ต้องประสบสภาพเงินเฟ้อ ในทางกลับกัน ยิ่งรัฐบาลขาดดุลติดต่อกัน ตั้งงบประมาณรายจ่ายไว้เกินกำลังมากเท่าไร ลูกสูบการคลังก็จะสูบลมเข้ามาเท่านั้น จะทำให้เงินเฟ้อ ท้ายที่สุดจะต้องจำกัดทางด้าน

การเงินด้านอื่น เช่นต้องไปลดเครดิตของธนาคารพาณิชย์ ซึ่งหมายความว่าเงินที่จะปล่อยให้ภาคเอกชนก็ต้องน้อยลงไป

การวางรากฐานทางการคลังและการงบประมาณ และการประสานนโยบายการเงินการคลังให้สอดคล้องจึงเป็นงานสำคัญเร่งด่วนในขณะนั้น และเป็นเงื่อนไขสำคัญของการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ ฉะนั้น ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงได้แนะนำให้รัฐบาลวางระเบียบการใช้เงินใหม่ โดยถือรายได้เป็นเกณฑ์ในการประมาณรายจ่าย ไม่ใช่ถือรายจ่ายเป็นเกณฑ์ในการกำหนดรายจ่ายอย่างที่เคยเป็นมา และได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติวิธีการงบประมาณฉบับใหม่ พ.ศ. 2502 ในระหว่างที่ดร.ป๋วยเต็ญดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสำนัก

งบประมาณ ซึ่งได้กำหนดหลักการต่างๆ เกี่ยวกับการจัดทำงบประมาณ การควบคุมงบประมาณเพื่อให้การใช้จ่ายของแผ่นดินเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของรัฐสภา ตลอดจนกำหนดหลักเกณฑ์เพื่อให้การใช้จ่ายภาษีอากรของประชาชน เป็นไปโดยประหยัดและมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ในช่วงเวลาดังกล่าวยังได้มีการปรับปรุงระบบการบัญชีให้เป็นไปอย่างรัดกุม รวดเร็วยิ่งขึ้น จากอดีตที่เคยทำบัญชีงบประมาณรายจ่ายรัฐบาลล่าช้าถึง 10 ปี 20 ปี

อนึ่ง เพื่อที่จะวางกรอบงบประมาณในแต่ละปีให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม และประสานนโยบายการเงินการคลังให้สอดคล้องมากขึ้น ดร.ป๋วยได้ริเริ่มให้มีการประชุมระหว่าง 4 หน่วยงานหลักที่รับผิดชอบด้านการเงินการคลัง โดยมีผู้เข้าประชุมประกอบด้วยรัฐมนตรีกระทรวงการคลัง ผู้อำนวยการสำนักงานงบประมาณ เลขาธิการสภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ และผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย เพื่อหารือพิจารณาจัดทำงบประมาณประจำปีเกี่ยวกับยอดรายจ่าย ยอดรายได้ รวมทั้งจำนวนเงินที่รัฐบาลจะต้องกู้ในแต่ละปี โดยมีกระทรวงการคลังเป็นผู้ชี้แจงเกี่ยวกับรายได้ สำนักงานงบประมาณชี้แจงรายจ่าย สภาพัฒนาเศรษฐกิจชี้แจงเกี่ยวกับการลงทุนของประเทศในด้านต่างๆ และมีธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นผู้พิจารณาประเด็นเกี่ยวกับปริมาณเงินและเสถียรภาพด้านเงินเพื่อ

สำหรับในเรื่องการประชุมระหว่าง 4 หน่วยงานซึ่งยังคงกระทำสืบเนื่องกันมาจนถึงทุกวันนี้ ดร.เสนาะ อุณากรู อดีตผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย ได้เล่าว่า

...คุณป๋วยสร้างทีมที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนนโยบายเศรษฐกิจและงบประมาณประจำปีของประเทศ คือสี่หน่วยงาน คือ คลัง ธนาคารชาติ สำนักงานงบประมาณ และกีสภาพัฒนา เป็นพื้นฐานเลยทีเดียวและเป็นจุดสำคัญที่เมืองไทยสามารถขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างมีเสถียรภาพได้เป็นระยะเวลาานาน เพราะว่ามีการทำงานโดยการประสานงานสี่หน่วยงาน คุณป๋วยเป็นหัวหน้าที่จะประสานงานทั้งสี่หน่วยงานนี้ และก็สร้างคนขึ้นมาในแต่ละหน่วยงานให้มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้าน แต่ว่าการทำงานเฉพาะด้านไม่เพียงพอ มองเห็นภาพไม่ครบ ต้องเอาสี่หน่วยงานมารวมกัน แล้วทำงานด้วยกัน แล้วทำงานเป็นประจำปีทุกปีก่อนที่จะตั้งงบประมาณ อันนี้เป็นสิ่งที่คุณป๋วยเริ่มต้น อันนี้เป็นผลงานที่ผมคิดว่าเป็นพื้นฐานของการวางแผนที่เรียกว่า *Macro Planning* ของ

เมืองไทย ทำให้สามารถกำหนดได้ว่าในแต่ละปีเราควรจะมีเป้าหมายว่าจะขยายตัวทางเศรษฐกิจเท่าไร เราควรจะรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจให้อยู่ในอัตราเงินเฟ้อไม่เกินเท่าไร

คุณป๋วยจะสอนอยู่เสมอว่า การที่จะสามารถขยายตัวและรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจไว้ได้ต้องมีการต่อสู้กับปัจจัยบางอย่าง ซึ่งอาจจะทำให้ออกนอกเหนือจากแนวทางนี้ เพราะฉะนั้นคุณป๋วย ท่านจะพูดเสมอว่า การจะสู้ศึกนั้น ไม่ใช่สู้ศึกในบ้านเมื่อศึกมาถึงตัวที่ในธนาคารแห่งประเทศไทยแล้ว จะสู้ศึกก็จะต้องไปสู้ข้างนอก ไปตั้งกองกำลังแนวป้องกันอยู่ภายนอก โดยสร้างสีหน่วยงานขึ้นมาเป็นเกราะกำบัง ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงสามารถดำเนินการได้โดยไม่ถูกรบกวน และไม่เสียหลักในเรื่องเสถียรภาพทางการเงิน อันนี้เป็นความชาญฉลาดและเป็นผู้ที่สร้างระบบการบริหารเศรษฐกิจและการเงินของประเทศต่างๆ ต่อไป

นโยบายก๋อหนี่สาธารณะของรัฐบาล

...สิ่งหนึ่งซึ่งเป็นสิ่งที่อันตรายอย่างยิ่ง ที่รัฐบาลของประเทศกำลังพัฒนาจะต้องหลีกเลี่ยงคือการกู้ยืมมากเกินไป ถึงแม้ว่าทุกคนต้องการจะกู้เงินเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนา แต่ไม่เป็นการฉลาดและไม่จริง ที่จะกู้เงินให้มากขึ้นเพื่อให้อัตราการเจริญเติบโตสูงสุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เพราะเมื่อกู้เงินถึงระดับหนึ่งแล้ว การชำระหนี้จะเป็นภาระซึ่งจะจำกัดการใช้จ่ายเพื่อการพัฒนา ส่วนการชำระหนี้ภายนอกจะทำให้เกิดความยุ่งยากในการชำระหนี้และทำให้อัตราแลกเปลี่ยนไม่มีเสถียรภาพ...

(27)

ในปี พ.ศ. 2503 ดร.ป๋วยในฐานะผู้อำนวยการสำนักงบประมาณ ได้ผลักดันให้มีการแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติการงบประมาณ พ.ศ. 2502 โดยมีสาระสำคัญคือ ยกเลิกอำนาจการเบิกเงินเกินบัญชีของรัฐบาลจากธนาคารแห่งประเทศไทย รวมทั้งจำกัดอำนาจการกู้ยืมของรัฐบาลไว้ไม่เกินร้อยละ 20 ของ

จำนวนเงินงบประมาณรายจ่าย เพื่อให้ระเบียบการงบประมาณมีความรัดกุม เป็นไปตามมาตรฐานและป้องกันไม่ให้อำนาจรัฐบาลมีหนี้สินล้นพ้นตัวโดยไม่มีกำหนด ชำระที่แน่นอน ซึ่งกฎเกณฑ์นี้เป็นกรอบสำคัญอีกกรอบหนึ่งที่ช่วยป้องกันไม่ให้อำนาจรัฐบาลเสียวินัยทางการคลังและก่อให้เกิดปัญหาเงินเฟ้อตามมา

ดร.ป๋วยได้ให้สัมภาษณ์แก่สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีเมื่อปี พ.ศ. 2503 ว่า

รัฐบาลไทยได้ใช้วิธีเบิกเงินเกินบัญชีมาประมาณ 9 ปีแล้ว...ฐานะการเงินในลักษณะนี้ซึ่งไม่เหมาะกับการบริหารการคลังที่ดีถ้าจะกู้ก็ต้องกู้เป็นการถาวร และควรกู้ในลักษณะขยายพันธบัตรให้เอกชนมากกว่า เพราะการกู้เงินจากธนาคารชาติจะมีผลให้มีการพิมพ์ธนบัตรมาใช้เพิ่มเติม ซึ่งถ้าทำโดยปราศจากความระมัดระวังและไม่มีขอบเขตแล้ว ก็จะมีผลเสียทางเศรษฐกิจทำให้เกิดเงินเฟ้อได้ ฉะนั้น เมื่อรัฐบาลสามารถเลิกวิธีเบิกเงินเกินบัญชีได้ ผมก็เห็นว่าจะมีประโยชน์ต่อการเงินของประเทศมาก

สำหรับการจำกัดอำนาจการกู้ยืมของรัฐบาลในแต่ละปีไว้ไม่เกินร้อยละ 20 ของจำนวนเงินงบประมาณรายจ่ายนั้น เป็นการสร้างวินัยทางการคลัง ซึ่ง ดร.ป๋วยได้อธิบายไว้ในการสัมภาษณ์ครั้งนั้นว่า

รัฐบาลจะตั้งงบประมาณรายจ่ายไว้ใช้จ่ายอย่างสุรุ่ยสุร่าย โดยไม่คำนึงถึงรายได้ไม่ได้ ถ้ารัฐบาลจำเป็นจะต้องใช้จ่ายมากโดยมีงบประมาณขาดดุลจำนวนที่ขาดดุลก็ต้องไม่เกินร้อยละ ๒๐ ของรายจ่ายที่ประมาณไว้ ฉะนั้น ถ้ารัฐบาลมีโครงการทำนุบำรุงประเทศโดยต้องใช้เงินเพิ่มขึ้นมากเป็นพิเศษ รัฐบาลจะต้องหารายรับจากทางอื่นเพิ่มขึ้น

นโยบายหนี้ต่างประเทศ

การลงทุนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมนั้น จำเป็นต้องอาศัยเงินกู้จากต่างประเทศ เนื่องจากประเทศไทยมีอัตราการออมภายในประเทศค่อนข้างต่ำ แต่อย่างไรก็ตาม การกู้เงินจากต่างประเทศ จำเป็นต้องพิจารณาอย่างละเอียดรอบคอบ เพื่อนำเงินกู้เหล่านั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ดังคำบรรยายของดร.ป๋วยเรื่อง “ภาวะเศรษฐกิจของไทยด้านต่างประเทศ” ในงานของสมาคมวิเทศสัมพันธ์และกฎหมายระหว่างประเทศ ณ โรงแรมรอยัล เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ.2514 ความว่า

... การกู้เงินจากต่างประเทศนั้น แม้จะกู้มาเพื่อพัฒนาประเทศ ก็อาจจะมีช่องทางรั่วไหลได้ เช่น กู้มาซื้อของแพงไป หรือกู้มาโดยต้องเสียด่านายหน้า หรือมีทางทุจริตได้นานาประการ จะมีทางป้องกันหรือแก้ไขได้อย่างไรบ้าง

ข้อสังเกตข้อนี้เป็นความจริงอยู่มาก เฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าเป็นการกู้แบบ "ยั่วยวนขายของ" หรือที่เรียกว่า Suppliers' credit เช่น มีบริษัทต่างประเทศมาเสนอรัฐบาลไทยว่าจะต่อท่อประปาหรือแก้ไขการประปาให้ โดยรัฐบาลยังไม่ต้องจ่ายเงิน แต่ผ่อนชำระเป็นปี หลายๆ ปี เช่นนี้ ถ้าเรารับ เราอาจจะไม่ทราบว่ที่เขาจะขายของให้เรานั้น ถูกหรือแพง ดีหรือไม่ดี และยิ่งถ้าไม่มีการกำหนดโครงการไว้แน่นอน ก็ยิ่งยุ่งยาก สาวา ชาวบ้านนอกเสียมากต่อมาก เพราะหลงลมพ้อค้าขายผ้า ขายเครื่องสำอาง ขายยา ฉันทไต ประเทศด้อยพัฒนาที่หลงลมพ้อค้าที่ยั่วยวนขายของอย่างนี้ ก็ฉันทันั้น แยกเอาภาระหนี้สินไว้เกินตัว ประสบหายนะมากมาย เพราะซื้อง่าย กู้ง่าย และเจ้าหน้าที่ก็รับอามิสได้ง่าย

วิธีกู้เงินที่ดีที่สุดที่สอดคล้องตามประสบการณ์ของผมคือ จากสถาบันระหว่างประเทศ เช่น ธนาคารโลกหรือธนาคารพัฒนาเอเชีย เพราะเงินกู้ที่เราจะนำมาใช้นั้น จะต้องใช้ตามกฎหมายของธนาคารทั้งสอง คือ จะใช้ได้โดยเปิดประมูลทั่วโลก หรือในบรรดาประเทศสมาชิกของธนาคารนั้นๆ ช่องทางทุจริตมิได้ยาก ...

จากความจำเป็นในการควบคุมการกู้ยืมเงินจากต่างประเทศเพื่อใช้ในโครงการพัฒนาประเทศด้านต่างๆ ดร.ป๋วยจึงริเริ่มวางกรอบการก่อกำหนดของประเทศ โดยมีการจัดตั้งอนุกรรมการพิจารณาการก่อกำหนดจากต่างประเทศ (อพน.) ขึ้นที่สภาพัฒนาฯ อันประกอบด้วยหน่วยงานต่างๆ อาทิเช่น สำนักงบประมาณ กระทรวงการคลัง กระทรวงต่างประเทศ และสภาพัฒนาฯ เป็นต้น นับว่าเป็นผลงานอันมองการณ์ไกล ซึ่งป้องกันความเสียหายจากการกู้เงินมาลงทุนในโครงการที่ไม่เป็นประโยชน์แก่สังคม โดยคณะกรรมการนี้ได้วางเกณฑ์ไว้ว่า ในแต่ละปีการกู้เงินและชำระเงินกู้ต่างประเทศจะต้องไม่เกินกำลังของประเทศ ด้วยเห็นว่า การพัฒนาประเทศไม่ควรอาศัยแต่เงินกู้อย่างเดียว เพราะจะเป็นการโยนภาระไปให้อนุชนรุ่นหลัง ทั้งนี้ดร.ป๋วยได้ตอบคำถามแก่ผู้สื่อข่าวเกี่ยวกับประเด็นการกู้เงินจากต่างประเทศของรัฐบาลว่า

กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ

1. ... (ส่วนการพิจารณาการส่งออก) ...
 2. ... (ส่วนการพิจารณาการนำเข้า) ...
 3. ... (ส่วนการพิจารณาการส่งออก) ...
 4. ... (ส่วนการพิจารณาการนำเข้า) ...
 5. ... (ส่วนการพิจารณาการส่งออก) ...
 6. ... (ส่วนการพิจารณาการนำเข้า) ...
 7. ... (ส่วนการพิจารณาการส่งออก) ...
 8. ... (ส่วนการพิจารณาการนำเข้า) ...
 9. ... (ส่วนการพิจารณาการส่งออก) ...
 10. ... (ส่วนการพิจารณาการนำเข้า) ...

นอกจากนี้ ดร.เสนาะ อุณาคุลได้กล่าวถึงคณะอนุกรรมการคณะนี้ว่า ...
 ...หม่อมหลวงเดชเป็นประธาน แต่ดร.ป่วยเป็นเจ้าความคิด จากการ
 ได้ทำงานร่วมกับท่านใน อพน. ... เห็นชัดเลยว่าท่านมีความชาญฉลาดในการที่
 จะป้องกัน ไม่แต่เพียงนอกบ้านเท่านั้น นอกประเทศด้วย เพราะว่าการทำงานที่
 หนี้ยกับต่างประเทศนี้ ถ้าไม่มีการกำหนดกฎเกณฑ์ให้มีหลักการที่แน่ชัด เหมาะสม
 เราอาจจะมีการก่อกวนกันจนเราล้มละลายอย่างที่เราประสบกันอยู่ในขณะนี้...
 ... ในตอนแรก ก็จะมีกฎเกณฑ์เฉพาะเงินกู้ของรัฐบาล เพราะคนอื่น
 ไม่มีทางจะกู้จากต่างประเทศได้ ต่อมาก็มีรัฐวิสาหกิจ และเอกชนก็เริ่มกู้เงินต่าง
 ประเทศ ซึ่งเราไม่สามารถที่จะห้ามเขาได้โดยตรง แต่เราสามารถจะ Monitor
 หรือติดตามในเรื่องการกู้เงินของภาคเอกชน จึงได้สร้างระบบเพื่อ Monitor ว่า
 เอกชนกู้ทั้งหมดเท่าไร เพื่อจะได้เป็นภาพรวมทั้งประเทศว่า หนี้ของประเทศไทย
 ในแต่ละปีมีเท่าไร และมีภาระต้องชำระหนี้มากน้อยแค่ไหน อยู่ภายในเกณฑ์ที่ควร
 กำหนดหรือไม่...เห็นชัดเลยว่าปัญหาของเรา เกิดขึ้นเพราะว่าเราละเลยเรื่องซึ่ง
 คุณป่วยได้วางพื้นฐานไว้ให้ เป็นมรดกที่มีคุณค่า แต่พวกเราที่ไม่ได้รักษาคุณค่า
 นี้ไว้

อิสรภาพและการเสริมสร้างความเชื่อถือในธนาคารกลาง

...ถ้าเป็นนโยบายสำคัญถึงขนาดเกี่ยวกับหลักการหรือความทายนะ ผู้ว่าการธนาคารชาติก็มีทางออกอยู่อีกทางหนึ่งที่จะคัดค้าน คือลาออก (109)

ดร.ป๋วยให้ความสำคัญกับการป้องกันรักษาธนาคารแห่งประเทศไทย ให้เป็นสถาบันที่อิสระปลอดจากการเมืองภายใต้กรอบนโยบายของรัฐบาล โดยไม่หวั่นเกรงอิทธิพลใดๆ เพื่อประโยชน์ของประเทศชาติอย่างแท้จริง ได้พยายามคัดค้านทุกท่วงรัฐบาลในเรื่องที่ไม่ถูกต้อง โดยอาศัยศิลปะของการเป็นนายธนาคารกลาง ซึ่งในบทบรรยายเรื่อง “ธนาคารกลาง” (109) ดร.ป๋วยเห็นว่า

การที่จะติดต่อกับรัฐบาลจึงมีความจำเป็นที่จะต้องให้รัฐบาลหรือบุคคลในรัฐบาลเชื่อถือ ว่า เราไม่ได้เห็นประโยชน์ส่วนตัว ไม่ได้เห็นประโยชน์ธนาคารชาติ แต่เห็นประโยชน์แผ่นดิน ผู้ว่าการและผู้ใหญ่ในธนาคารชาติจะต้องมีความกล้าหาญพอสมควร คือต้องสามารถพูดขัดได้ ถ้าอะไรที่ไม่ดีแล้ว จำเป็นต้องพูดได้ ถ้าไม่มีความกล้าแล้ว อย่าเป็นดีกว่า เพราะเหตุว่าไม่ได้ทำหน้าที่ ถ้ามีอะไรมั่วแต่เออๆ ค่ะฯ ไปก็เสียท่า คงเหลว...ผู้ว่าการธนาคารชาติหรือผู้ใหญ่ในธนาคารชาติเป็นนักบุญไม่ได้ ต้องเป็นผู้ทำงานสุจริต และจะนั่งเป็นทองไม่รู้ร้อนไม่ได้ เมื่อจำเป็นจะต้องดิ้นรัฐบาลก็ต้องท้วง ไม่ท้วงก็บกร่องต่อหน้าที...

สำหรับการสร้างความเชื่อถือและความศักดิ์สิทธิ์ในองค์กรนั้น

หลักของธนาคารกลางก็เช่นเดียวกับหลักการธนาคารทั่วๆ ไป คือเครดิต และ Faith คือความเชื่อถือกันทั้งภายในและภายนอก...ถ้าผู้ว่าการธนาคารชาติหรือผู้ใหญ่ในธนาคาร โดยเฉพาะไปประพฤติสำมะเลเทเมา ไปทำทุจริตหรือว่าไปพูดเท็จ หรือว่าไปทำเห็นแก่ได้ในสากลการแล้ว จะไปพูดอะไรเขาก็ไม่เชื่อ เขากลับหัวเราะเยาะเอาเสียด้วย...ถ้าหากเราประพฤติไม่ดีแล้ว ถึงเขาจะกลัวเราเพราะเรามีอำนาจอาญาสิทธิ์อยู่ในมือตามกฎหมายแต่ไปพูดอะไรเขาไม่ค่อยเชื่อนี้เป็นเรื่องสำคัญ

เนื่องจากธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นสถาบันการเงินสูงสุดของชาติ เพื่อปกป้องพนักงานธนาคารแห่งประเทศไทยออกจากการเมืองโดยเด็ดขาด ดร.ป๋วยจึงให้มีการออกระเบียบว่าด้วยพนักงานสมัครรับเลือกตั้ง หรือเป็นสมาชิกรัฐสภา มิให้พนักงานของธนาคารแห่งประเทศไทยสมัครรับเลือกตั้งหรือเป็นสมาชิกรัฐสกา นอกจากนี้ ธนาคารยังมีระเบียบห้ามพนักงานเขียนบทความเกี่ยวกับการเมืองด้วย ซึ่งกฎเกณฑ์ดังกล่าวยังคงใช้ถึงปัจจุบัน

ในช่วงเวลาที่ดร.ป๋วยเป็นผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย ท่านสามารถรักษาอิสรภาพของธนาคารแห่งประเทศไทยให้พ้นจากการแทรกแซงของฝ่ายการเมืองได้อย่างแท้จริง คุณชวลิต ณะชานันท์ อดีตผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยเคยกล่าวไว้ว่า

อาจารย์ป๋วยทำได้สำเร็จ เพราะคุณสมบัตินี้เฉพาะตัวของอาจารย์ป๋วยเอง อาจารย์เป็นคนที่มีความรู้ มีความเชี่ยวชาญด้านเศรษฐกิจอย่างทาคคนเทียบยาก เป็นคนตรง ซื่อสัตย์สุจริต สมถะ และกล้าด่า กล้าขัดในสิ่งที่เห็นว่าไม่ถูกต้อง

พัฒนาระบบสถาบันการเงิน

ธนาคารพาณิชย์ก็คล้ายๆ กับเครื่องมือของธนาคารชาติ เมื่อเราไม่รู้จักร เครื่องมือดีหรือว่าควบคุมเครื่องมือไม่ได้หรือว่าเครื่องมือขึ้นต่อเต็มที่ การที่จะเลือกใช้นโยบายอะไรก็ได้ประโยชน์ เพราะฉะนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะให้ธนาคารพาณิชย์มีความมั่นคง และมีความซื่อสัตย์ และแจ้งความจริงให้เราทราบอยู่เสมอ [109]

ระบบสถาบันการเงินเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาประเทศ เนื่องจากสถาบันการเงินเป็นตัวกลางที่ช่วยให้เกิดการออมและการลงทุนอย่างมีประสิทธิภาพ และยังช่วยลดการพึ่งพาเงินทุนจากต่างประเทศ ระบบเศรษฐกิจจะเจริญเติบโตอย่างมีประสิทธิภาพได้ ระบบการเงินจะต้องพัฒนาอย่างมั่นคงควบคู่ไปด้วย ขณะเดียวกันสำหรับธนาคารกลางแล้ว ระบบสถาบันการเงินเป็นส่วนหนึ่งของเครื่องมือสำคัญในการดำเนินนโยบายการเงิน เมื่อระบบการเงินมีความมั่นคง และมีบทบาทในการพัฒนาประเทศมากขึ้นเท่าใด การดำเนินนโยบายการเงินของธนาคารกลางเพื่อควบคุมปริมาณเงินที่หมุนเวียนในระบบให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมเพื่อสร้างเสถียรภาพในระบบเศรษฐกิจ ก็จะมีประสิทธิภาพ มีความยืดหยุ่น และทันการณ์มากขึ้นเช่นกัน

ในฐานะผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย ดร.ป๋วยได้พยายามสร้างกรอบระเบียบเพื่อสร้างความมั่นคงให้กับระบบสถาบันการเงินในทุกวิถีทาง ทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อให้เป็นที่เชื่อถือ และได้รับความนิยมนจากประชาชน และเพื่อให้สถาบันการเงินมีบทบาทมากขึ้น เป็นรากฐานให้เศรษฐกิจพัฒนาไปอย่างสะดวก รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ ดังจะกล่าวต่อไปดังนี้

การเสริมสร้างความมั่นคงให้กับระบบธนาคารพาณิชย์

กิจการธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยเกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2431 โดยธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้ ซึ่งเป็นธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในประเทศไทย อังกฤษ ได้ขอเปิดดำเนินกิจการในประเทศไทยเป็นธนาคารแรก ต่อมาธนาคารพาณิชย์ที่เป็นของคนไทยได้เริ่มทดลองดำเนินการตั้งแต่วันที่ 4 ตุลาคม พ.ศ. 2447 โดยเรียกชื่อว่า บุคคลลภัย และได้มีการจดทะเบียนเปิดทำการในวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2449 ใช้ชื่อว่า บริษัทแบงก์สยามกัมมาจล ทุนจำกัด หลังจากนั้นก็ได้มีธนาคารพาณิชย์อื่นๆ ขอจดทะเบียนในประเทศไทยอีกหลายธนาคาร

หลังจากปี พ.ศ. 2498 ระบบการธนาคารพาณิชย์ของไทยมีการพัฒนาการดำเนินงานให้มีมาตรฐานขึ้น ได้รับความนิยมนอกกว่าธนาคารพาณิชย์ของต่างประเทศ จึงสามารถขยายกิจการแพร่หลายอย่างรวดเร็ว มีการขยายขอบเขตธุรกิจอย่างกว้างขวาง มีการเปิดสาขา และรวมกันเป็นระบบการเงินของประเทศอย่างแท้จริง และได้มีการจัดตั้งสมาคมธนาคารไทยขึ้นในปี พ.ศ. 2501

พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505

การพิจารณาปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับธนาคารพาณิชย์ ได้เริ่มมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2501 ก่อนที่ ดร.ป๋วย จะเข้าดำรงตำแหน่งเป็นผู้ว่าการ โดยกระทรวงการคลังได้แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นชุดหนึ่งประกอบด้วย นายบุญมา วงศ์สุวรรณต์ เจ้าหน้าที่กระทรวงการคลังและเจ้าหน้าที่ธนาคารแห่งประเทศไทยอีก 4 คน คือ นายพิสุทธิ นิมมานเหมินท์ นายสมหมาย สุนทรกุล นายจำรัส จตุรภัทร และนายจินตมัย อมาตยกุล ซึ่งได้ยกร่างพระราชบัญญัติธนาคารพาณิชย์ ฉบับที่ 2 แล้วเสร็จในวันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2501 และได้เสนอไปยังรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง เนื่องจากเป็นเรื่องสำคัญ จึงมีการประชุมพิจารณาเป็นรายมาตรา และได้ใช้เวลาในการพิจารณาอย่างยาวนาน จนกระทั่งเมื่อวันที่ 27 เมษายน พ.ศ. 2503 ในวาระที่ดร.ป๋วยเป็นผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยรัฐบาลจึงได้ขอให้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติอีกครั้งหนึ่ง

ในครั้งนี้ การปรับปรุงร่างพระราชบัญญัติใช้เวลาในการพิจารณาแก้ไขถึง 2 ปีเต็ม ก่อนจะประกาศใช้ในวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2505 ซึ่งพระราชบัญญัติฉบับใหม่นี้ได้เพิ่มอำนาจของธนาคารแห่งประเทศไทยในการควบคุม

การดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ตามหลักสากล และเสริมรากฐานการธนาคารพาณิชย์ให้มีความมั่นคงยิ่งขึ้น เพื่อเสถียรภาพของระบบการเงินไทย เฉพาะอย่างยิ่ง ทำให้ธนาคารแห่งประเทศไทยมีเครื่องมือในการควบคุมสินเชื่อธนาคารพาณิชย์และปริมาณเงินในระบบมากขึ้น โดยให้อำนาจกำหนดและเปลี่ยนแปลงอัตราการดำรงเงินสดสำรอง อัตราการดำรงเงินกองทุน และอัตราดอกเบี้ยประเภทต่างๆ ทั้งด้านเงินฝากและเงินกู้

นอกจากนี้ ยังได้ปรับปรุงกฎเกณฑ์ในด้านต่างๆ อาทิ การเปิดสาขาและการตรวจสอบประเด็นหลักๆ คือห้ามธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศที่ได้รับอนุญาตให้ประกอบกิจการในประเทศไทยเปิดสาขาเพิ่ม การเปิดสาขาธนาคารพาณิชย์ไทยต้องได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังก่อน การจำกัดวงเงินสินเชื่อที่จะให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งกู้ยืมได้เป็นร้อยละของเงินกองทุน มีฉะนั้นต้องขออนุญาตก่อน ตลอดจนกำหนดห้ามบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นกรรมการในธนาคารพาณิชย์เกินกว่า 1 แห่ง

ดร.ป๋วยได้ให้สัมภาษณ์แก่สื่อมวลชนเกี่ยวกับพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวว่า

รัฐบาลมีหน้าที่ดูแลกิจการพาณิชย์ให้เป็นไปด้วยดี เพราะเหตุว่าธนาคารพาณิชย์ทำหน้าที่สำคัญเหลือเกิน คือเป็นผู้เก็บเงินฝากจากประชาชนทั้งประเทศแล้วนำไปใช้จ่ายหรือให้กู้พอควรตามที่ธนาคารพาณิชย์จะเห็นควร ดังนั้น ผู้มีผลประโยชน์ส่วนได้ส่วนเสียมากที่สุดในธนาคารพาณิชย์ก็คือผู้ฝากเงินประชาชนทั้งหลาย ที่รัฐบาลจะต้องให้การคุ้มครอง ไม่ให้ธนาคารพาณิชย์เอาไปสุรุ่ยสุร่าย หรือเอาไปใช้จ่ายในทางที่มีขอบ เพราะฉะนั้น รัฐบาลจึงได้เสนอพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 ซึ่งมีนายธนาคารพาณิชย์หลายท่านร่วมพิจารณาตั้งแต่ขั้นแรกเริ่ม ได้ปรึกษาหารือกันอย่างถี่ถ้วนระหว่างเจ้าหน้าที่ธนาคารชาติ เจ้าหน้าที่กระทรวงการคลัง รัฐบาล ธนาคารพาณิชย์ ออกมาเป็นกฎหมายคุ้มครองส่วนผลประโยชน์ของประชาชนเพื่อให้การดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์เป็นไปด้วยดี (74)

จากความพยายามที่ได้สร้างความมั่นคงให้กับระบบธนาคารพาณิชย์ในช่วงเวลาหลังจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 ภาคการเงินการธนาคารได้ขยายตัวอย่างต่อเนื่อง สถาบันการเงินเติบโตอย่าง

รวดเร็ว โดยระหว่างปี พ.ศ. 2506 ถึง พ.ศ. 2514 จำนวนสาขาของธนาคารพาณิชย์เพิ่มขึ้นมากจาก 447 สาขาทั่วประเทศ เป็น 682 สาขา ยอดเงินฝากประจำและออมทรัพย์เพิ่มขึ้นกว่า 4 เท่าตัว จากประมาณ 7,500 ล้านบาท เป็นประมาณ 33,000 ล้านบาท ตลอดจนมีการกระจายสินเชื่อไปสู่ภาคเศรษฐกิจที่สำคัญ เพิ่มขึ้น ทั้งทางด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรมและการส่งออก ส่งผลให้ระบบธนาคารพาณิชย์ทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศอย่างแท้จริง

พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505

พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 นับเป็นกรอบที่สำคัญของระบบการธนาคารพาณิชย์สมัยใหม่ ที่เสริมพื้นฐานของระบบธนาคารของประเทศให้มั่นคงแข็งแรงยิ่งขึ้น โดยมีให้เป็นเครื่องมือแสวงหาผลประโยชน์ของนักการเมืองและกลุ่มอิทธิพลต่างๆ ซึ่งนอกจากจะช่วยคุ้มครองผู้ถือหุ้น ผู้ฝากเงิน ลูกค้าของธนาคารโดยทั่วไปแล้ว ยังเอื้ออำนวยให้ระบบธนาคารพาณิชย์เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพของรัฐบาลในการวางนโยบายเศรษฐกิจการเงินและการพัฒนาประเทศ ช่วยให้ธนาคารพาณิชย์มีสมรรถภาพดี บริการดี ค่าบริการถูก สามารถทำกำไรได้อย่างยั่งยืน

หลักการใหญ่ ๆ ของร่างกฎหมายเมื่อได้พิจารณาแก้ไขแล้วมีดังนี้

(1) สัดส่วนเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยง กำหนดอัตราส่วนระหว่างทุนและเงินสำรองกับยอดสินทรัพย์เสี่ยงของธนาคารพาณิชย์ไว้ที่ร้อยละ 5-15 เพื่อให้ธนาคารพาณิชย์มีความมั่นคงสามารถชำระหนี้ได้

(2) การตั้งเงินสดสำรอง กำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ฝากเงินและหลักทรัพย์รัฐบาลไว้กับธนาคารแห่งประเทศไทย เมื่อเทียบกับยอดเงินฝากของธนาคารพาณิชย์ไว้ร้อยละ 5 ถึงร้อยละ 50 โดยตกลงไว้ว่า ธนาคารแห่งประเทศไทยจะกำหนดเปลี่ยนแปลงก็ไม่ต้องหารือสมาคมธนาคารไทย เพราะเป็นนโยบายการเงินของรัฐบาล

(3) หลักการกระจายหนี้เพื่อป้องกันมิให้มีลูกหนี้รายใหญ่ โดยธนาคารพาณิชย์จะให้ผู้ใดผู้หนึ่งกู้เงินเกินกว่ากำหนดมิได้ ทั้งนี้ ให้คงหลักการเดิมไว้ โดยจะพยายามผ่อนผันเป็นครั้งคราวให้มากที่สุด โดยมีให้เป็นการล่อแหลมต่อความปลอดภัยของธนาคาร เนื่องจากเป็นเรื่องสำคัญที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ส่วนได้ส่วนเสียของผู้ฝากเงินและความมั่นคงของธนาคารพาณิชย์

(4) ให้เป็นกรรมการได้เพียงแห่งเดียว ซึ่งเป็นธรรมเนียมของนานาประเทศ เพื่อป้องกันระบบผูกขาด โดยในทางปฏิบัติ ผ่อนผันให้มีบทเฉพาะกาล ยกเว้นไม่ต้องปฏิบัติในระยะเวลา 3 ปี

(5) บทลงโทษ ต้องจงใจกระทำจึงมีโทษ

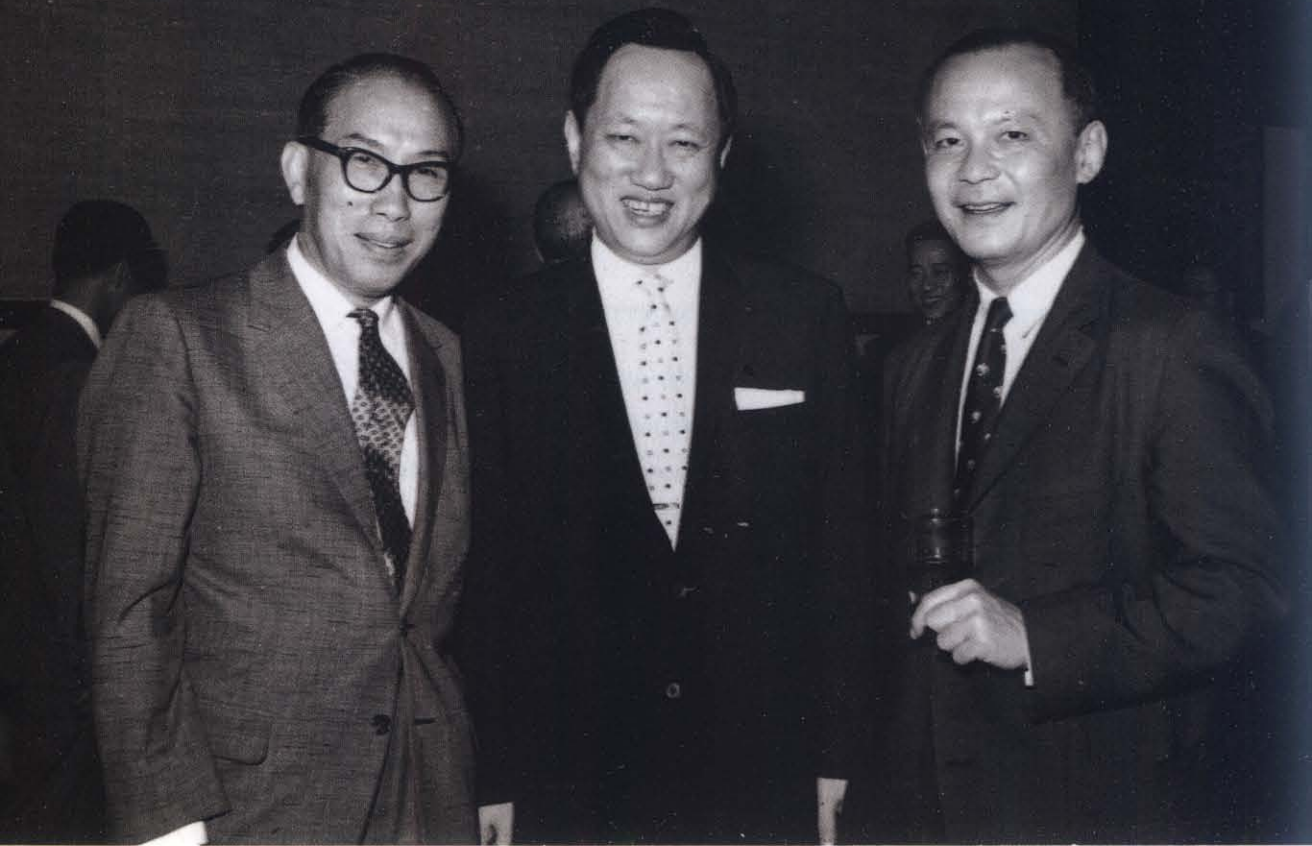
(6) การหารือกับสมาคมธนาคารไทย โดยได้รับเป็นหลักการว่า ในกรณีต่างๆ ที่เป็นที่ยสงสัย ธนาคารแห่งประเทศไทยจะหารือกับผู้แทนธนาคารพาณิชย์เสียก่อน และให้โอกาสธนาคารพาณิชย์แสดงความคิดเห็นพอสมควร ก่อนที่จะเสนอให้รัฐบาลใช้อำนาจบังคับธนาคารพาณิชย์ต่างๆ ตามที่กฎหมายเปิดช่องไว้

ศิลปะในการควบคุมธนาคารพาณิชย์

...เจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่ธนาคารแห่งประเทศไทย ตลอดจนกระทั่ง ผู้ว่าการ
รองผู้ว่าการ ก็จำเป็นที่จะต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีพอใช้กับผู้จัดการใหญ่และ
กรรมการธนาคารพาณิชย์ และเป็นขนบธรรมเนียมของโลก ที่เขาใช้วิธีนี้กัน
อยู่ เพราะเหตุว่าจะไปเล่นโปลิตจับขโมยกับธนาคารพาณิชย์ ขโมยมันวิ่งเร็ว
กว่าโปลิต ตามปกติแล้ว บางทีเราออกกฎอะไรไป เป็นกฎที่ตายตัวพลิกแพลง
ยาก บางทีเขาก็หนีหรือเลี่ยงกฎไปได้ เพราะฉะนั้น ความสัมพันธ์ระหว่าง
ธนาคารพาณิชย์กับธนาคารกลางจึงมีศิลปะอันหนึ่งที่เขาเรียกว่า *Persuasion*
คือการเกลี้ยกล่อมเรียกเรื่องความเห็นใจ... (109)

เมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505
การควบคุมการทำงานของธนาคารพาณิชย์ได้ผลดีมากขึ้นจากที่ไม่ได้คุมเลยหรือ
คุมไม่ไหว ทำให้ลูกสุบการเงินในประเทศทำงานอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น
อย่างไรก็ตาม ในระยะแรกยังมีธนาคารพาณิชย์บางแห่งที่ไม่สามารถปฏิบัติตาม
กฎที่ตั้งไว้ ดร.ป๋วยได้ดำเนินการทางอ้อม เพิ่มเติมจากการใช้อำนาจบังคับตาม
กฎหมาย โดยชี้แนะหรือเกลี้ยกล่อมธนาคารพาณิชย์ เพื่อขอความร่วมมือให้ตอบ
สนองนโยบายของทางการ เนื่องจากดร.ป๋วยมีบารมีสูง เป็นที่เคารพ ศรัทธา
และยำเกรงของธนาคารพาณิชย์ วิธีการนี้จึงได้ผลดีมาก การขอความร่วมมือ
มักได้รับการตอบสนองด้วยดี

จากคำบอกเล่าของคุณประจิตร ยศสุนทร อดีตผู้ช่วยผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการฝ่ายตรวจสอบธนาคารพาณิชย์ขณะนั้น กล่าวว่า

ดร.ป๋วยให้ผมมาอยู่สำนักงานตรวจธนาคารพาณิชย์ ตอนกฎหมายพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์กำลังจะออก ท่านให้ผมเข้ามาตรวจสอบธนาคารพาณิชย์ ซึ่งแต่ก่อนก็มีกฎหมาย แต่ไม่มีอะไรควบคุม พอกฎหมายธนาคารพาณิชย์ออกก็มีการควบคุม แต่ก็เป็นการควบคุมที่ยังไม่เข้มงวด เพราะว่าเราควบคุมเขาเข้มงวดไม่ได้...

สมัยที่ผมเป็นผู้อำนวยการฝ่าย ก็ไปตรวจสอบธนาคารพาณิชย์ บางครั้งมีปัญหาว่าเขาทำไม่ถูกต้อง อาจจะเรื่องเงิน เรื่องกองทุนสินทรัพย์เสี่ยง เรื่องลูกหนี้รายใหญ่ หรืออาจจะเป็นการจ่ายดอกเบี้ยเกิน หรืออาจจะเป็นอย่างที่เขาไม่ควรจะทำ ธนาคารบางแห่งเราพูดกับเขาเองก็เรียบร้อยไม่มีอะไร แต่มีบางธนาคารที่มึนทายศพลเอกอยู่จะคุยลำบาก ผมเคยไปพูดกับเขา พูดได้แต่มันก็ไม่ค่อยเป็นผล ผมก็ต้องมารบกวนท่านขอให้ท่านเชิญเขามาพบแล้วก็มาพูด...

ดร.ป๋วยให้มีการประชุมกับนายธนาคารเดือนละหน ประชุมแล้วก็กินข้าว
กัน เดือนนี้ธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นเจ้าภาพ ก็ประชุมที่ธนาคารแห่ง
ประเทศไทย อีกเดือนหนึ่งธนาคารพาณิชย์เขาเลี้ยง ใครมีปัญหาอะไรก็มาพูดกัน
หารือกัน มาทำความเข้าใจกัน มันง่ายขึ้น ถ้ามีอะไรที่เป็นปัญหาใหญ่ก็เสนอ
ให้ท่านทราบ ถ้าปัญหาอะไรที่ตกลงกันได้ก็ตกลงกันไป...

สุนทรพจน์สมาคมธนาคารไทย

ในเรื่องศิลปะการควบคุมธนาคารพาณิชย์นี้สิ่งที่เป็นที่ประทับใจยิ่งของ
ทุกคนที่อยู่ร่วมสมัย เป็นที่โจษขานและสนใจของสาธารณชนคือสุนทรพจน์ที่
ดร.ป๋วยได้รับเชิญให้ไปกล่าวในงานประชุมประจำปีของสมาคมธนาคารไทย นับแต่
พ.ศ. 2503 จนกระทั่ง พ.ศ. 2513 ซึ่งจะมีคำพูดที่เฉียบคม ให้ความรู้สึกสนุกสนาน
ดร.ป๋วยจะวิจารณ์อย่างตรงไปตรงมา และกล้าหาญ สะท้อนถึงปัญหาของการ
ธนาคารไทยในขณะนั้น

เกี่ยวกับเรื่องสุนทรพจน์ ดร.ป๋วยนั้น คุณชวลิต ณะชานันท์ กล่าวว่า เวลาพูดสุนทรพจน์ในการประชุมประจำปีของสมาคมธนาคารไทยท่านก็พูด สไตล์ที่ท่านพูดอย่างสั้น ๆ ไม่เกิน 5 นาที หรือ 10 นาที พูดด้วยคารมคมคายที่ นุ่มนวล ขณะเดียวกันก็เหน็บแนมว่ารัฐบาล นักธุรกิจ นายทหาร นายธนาคาร แฝงอารมณ์ขัน สนุก แต่ว่าเฉียบแหลม ฝ่ายวิชาการเป็นคนแรกที่ได้เห็นร่างที่ท่านเขียน โดยมากท่านเขียนเองหมด... ทุกคนมีความดีใจว่าเรามีคนอย่างนี้เป็น นาย มีความภูมิใจ มีความหวังในศักดิ์ศรีของการเป็นพนักงานในสถาบัน แบงก์ชาติที่มีนายอย่างอาจารย์ป๋วย

ในที่นี้ขอยกสุนทรพจน์ดร.ป๋วยมาพอเป็นสังเขปดังนี้

วิจารณ์ความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีอำนาจและธนาคารพาณิชย์

...ยังจนใจไม่รู้ยู่หนึ่งข้อ
ท่านปรารมภ์ผมก็เห็นเด่นประเทือง
ตัวอย่างเช่นเป็นรัฐมนตรี
อย่าเกี่ยวข้องเที่ยวรับทำเป็นกรรมการ
ผมสงสัยไม่แจ้งจิตกิจการค้า
กิจการธนาคารท่านผู้ใหญ่จะไม่เกี่ยว

จอมพล ถ.ท่านแถลงแจ้งเป็นเรื่อง
ว่าใครเฟื่องเป็นผู้ใหญ่ในราชการ
ไม่ควรมีการด้ามาสมาน
สมาจารข้อนี้จริงจังเฉียว
หมายความว่ากิจการใดบ้างยังเฉลียว
หรือจะเหนียวรั้งไว้ไม่นับค้า... (พ.ศ. 2507)

ในทศลับที่ได้รับความนิยมคุ้มครอง กับธนาคารที่ได้รับความนิยมคุ้มครอง ลักษณะเกือบจะใกล้เคียงกัน คือ เจ้าพนักงานที่ต้องทำหน้าที่ควบคุมตามกฎหมาย ให้ดำเนินการในทำนองศีลธรรม จะไม่สามารถปฏิบัติงานด้วยดี เพราะบังเกิดความหวาดเสียวสยองในดวงใจของทั้งพลตำรวจและผู้ว่าการธนาคารชาติ (พ.ศ. 2508)

กรรมการธนาคารแตกต่างกับเลขานุการรัฐมนตรีอย่างไร ข้อที่น่าสนใจเกี่ยวกับประเด็นนี้คือ เลขานุการรัฐมนตรี ท่านก็ทราบแล้ว เป็นตำแหน่งการเมือง ถ้ารัฐมนตรีออกหรือถึงอสังกรรม เลขานุการก็มักจะเปลี่ยนตัวตามไปด้วย ปัญหาที่มีอยู่ว่า คณะกรรมการธนาคารควรจะมีแค่ เจ็บ ตาย ตามตำแหน่งการเมืองหรือไม่ และถ้าเป็นเช่นนี้ จะมีผลดีผลร้ายแก่กิจการธนาคารและราชการอย่างใดบ้าง น่าวิจัยให้ลึกซึ้ง แล้วแสดงผลให้ชัดเจน... (พ.ศ. 2508)

การบริหารธนาคารพาณิชย์ที่ดี

สินเชื่อกับเลวยอมรับการธนาคารออกจากการตลาด (พ.ศ. 2503)

รับฝากเงินเป็นระยะเวลาสั้นจะไปผูกพันให้กู้เป็นระยะยาวเกินไปนัก ไม่ได้ (พ.ศ. 2506)

จำนวนเช็คที่กระดอนกลับนั้นน้อยลง แต่ยังคงไม่ถึงขีดที่เราจะพึงพอใจ อีกประการหนึ่งถ้าจะเอาตารางลำดับธนาคารที่มีลูกค้ำที่มีเช็คกระดอนกลับมากอุปมาเหมือนกับตารางผลการแข่งขันฟุตบอล จะเห็นว่า มีบางธนาคารที่น่าสรรเสริญแสดงความยินดีด้วย คือไม่ยอมเป็นแชมป์ยืน สถานการณ์ดีขึ้นเลื่อนจากตำแหน่งต้นๆ ลงไปถึงตำแหน่งที่กลางๆ และที่ท้ายๆ ตาราง แต่ก็ มีบางธนาคารที่หวงตำแหน่งแชมป์ยืน (คือเช็คของลูกค้ำกระดอนมากที่สุด) ผมใคร่ร้องขอให้ดำเนินการสละตำแหน่งแชมป์ยืนให้ผู้อื่นครองเถิด ความเชื่อมั่นในธนาคารท่านจะดีมากยิ่งขึ้น (พ.ศ. 2506)

บางธนาคารยังให้กู้ยืมหนักไปในทำนองปรนปรีอบริษัทในเครือหรือเครือญาติจนเกินไป น่าจะแก้ไขโดยเร็ว เพราะท่านก็รู้อยู่แล้วว่า การทวงหนี้จากเครือญาติก็ดี จากสามีภรรยาที่ดี ทวงได้ยากที่สุด ยิ่งทวงหนี้จากตนเองด้วยแล้ว หมดหวัง (พ.ศ. 2511)

ในระยะสองสามปีที่แล้วมา อนาคตพาณิชย์บางธนาคารใช้เงินให้กู้ยืมหนักไปในการทำงานเชิงกำไร ไม่ก่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจแก่ชาติ เช่นให้กู้ยืมเงินไปลงทุนในที่ดินและการก่อสร้างอาคาร ซึ่งทำให้เงินไปจมอยู่ระยะยาวนาน...ธนาคารที่หลวมตัวไปเช่นนี้ จะทรงตัวไว้ได้ยาก และจะกระทบถึงระบบธนาคารพาณิชย์ทั้งระบบ (พ.ศ. 2511)

ตกเดือนธนาคารพาณิชย์ให้ปฏิบัติตามกฎ

ท่านผู้ใดที่ยังปฏิบัติฝ่าฝืนกฎหมายและข้อบังคับ ข้อตกลงกันอยู่ เอาไรต์เอาเปรียบผู้อื่นด้วยการพลิกแพลงต่างๆ โปรดระงับเสียเดี๋ยวดี๋ดชาต ธนาคารที่ต้องใช้วิธีพลิกแพลงเช่นนี้ มีสาเหตุเป็นส่วนใหญ่ที่ได้ปล่อยเงินให้กู้ ให้สินเชื่อไปโดยเกินกำลัง และขาดความรอบคอบ จึงต้องหาเงินฝากด้วยดอกเบี้ยสูง ผู้ฝากเงินยอมตกอยู่ในฐานะเสี่ยงเงินไปกับธนาคารนั้นด้วย (พ.ศ. 2511)

พระท่านสรรเสริญวาจาสดยว่า “เป็นวาจาที่ไม่มีวันตาย สัจจเวอมตา วาจา” ดังนี้ แต่วาจาสดยนี้ นอกจากจำเป็นสำหรับในหมู่นายธนาคารพาณิชย์ด้วยกันแล้ว ยังมีความสำคัญยิ่งในความสัมพันธ์ ระหว่างธนาคารพาณิชย์กับธนาคารชาติด้วย เพราะธนาคารชาติเป็นแหล่งรวมแห่งสถิติการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ทั้งหลาย ถ้าเมื่อใดธนาคารพาณิชย์ใดละเมิดสัจจะต่อธนาคารชาติ จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการให้อัตราดอกเบี้ยเงินฝากเกินกำหนดก็ดี เกี่ยวกับการอุปโลกนตั้งบัญชีเงินฝากจากอากาศธาตุก็ดี เมื่อนั้น ธนาคารพาณิชย์นั้น ติลขาดนำเกรงว่าจะตกนรก (พ.ศ. 2512)

แนะนำให้ธนาคารพาณิชย์ทำดี

ใครถามความประสงค์	เมื่อไหร่จะลงดอกเบี้ยนี้
กำไรต้องให้มี	แต่อย่าเพลินเกินสมควร
ธนาคารมีภารกิจ	รับผิดชอบในชบวน
พัฒนาพาเร่งด่วน	ต้องเสริมส่งตรงต้นทุน (พ.ศ. 2509)

การพัฒนาระบบการตรวจสอบธนาคารพาณิชย์

นับตั้งแต่ได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 เป็นต้นมา งานด้านตรวจสอบการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ได้เพิ่มขึ้นเป็น

จำนวนมาก ดังนั้น ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงได้ยกฐานะสำนักงานตรวจ
ธนาคารพาณิชย์ขึ้นเป็นฝ่ายตรวจสอบธนาคารพาณิชย์ (Department of Bank
Examination) ในวันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ. 2508 มีหน้าที่ดูแลและแนะนำการดำเนินงาน
ของธนาคารพาณิชย์ให้อยู่ในขอบเขตบทบัญญัติของกฎหมาย และมีหน้าที่
ตรวจสอบ กิจการและสินทรัพย์ของธนาคารพาณิชย์ ขณะเดียวกัน ธนาคารก็ได้
ส่งเสริมให้พนักงานตรวจธนาคารพาณิชย์มีความรู้ในด้านวิชาการและด้านปฏิบัติ
เพิ่มพูนมากขึ้น โดยการส่งพนักงานตรวจธนาคารพาณิชย์ไปฝึกและดูงานในต่าง
ประเทศ ตั้งแต่ พ.ศ. 2505 เป็นต้นมา

ในด้านการวางรากฐานระบบการตรวจสอบธนาคารพาณิชย์นั้น คุณวารี
หะวานนท์ อดีตผู้ช่วยผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งเคยทำงานด้านการ
ตรวจสอบธนาคารพาณิชย์ นับแต่ พ.ศ. 2493 เมื่อครั้งยังคงเป็นหน่วยควบคุม
ธนาคาร ได้เล่าว่า

*ดร.ป๋วยท่านสนใจฝ่ายงานนี้มาก เพราะธนาคารพาณิชย์สามารถทำให้อุ
รกิจและภาวะเศรษฐกิจ ดีขึ้นหรือเลวลงได้*

*เมื่อได้เริ่มออกตรวจสอบ ตั้งแต่ พ.ศ. 2496 ก็เท่ากับไปเรียนงาน แต่
เพราะว่ามีประสบการณ์ เรารู้หลักการบัญชี รู้หลักการตรวจสอบ แต่ว่า
หน้าตาขี้เด็ก ผู้บริหารในธนาคารนั้น ถามคุณป๋วยซึ่งขณะนั้นเป็นรองผู้
ว่าการว่า ทำไมถึงเอาเด็กไปตรวจสอบ ท่านตอบว่า ถึงเขาเป็นเด็ก แต่ก็มี
ความรู้ความสามารถ แล้วก็ได้เตรียมพร้อมแล้วถึงได้ให้ออกไปตรวจสอบ ท่าน
จะปกป้องลูกน้องดีมาก นี่ก็เป็นจุดหนึ่งที่خابซึ่ง...*

สำหรับเรื่องของแนวทางการวางตัวของพนักงานตรวจสอบธนาคาร
พาณิชย์นั้น มีเรื่องที่น่ารู้อยู่เรื่องหนึ่ง คือดร.ป๋วยได้มีคำสั่งห้ามพนักงานธนาคาร
รับเลี้ยงจากธนาคารพาณิชย์ ซึ่งคุณประจิตร ยศสุนทร ได้กล่าวถึงที่มาของคำสั่ง
ว่า

*ผมเป็นผู้อำนวยการตรวจสอบตอนนั้น ท่านก็ให้ไปตรวจสอบธนาคารหนึ่ง
ซึ่งจ่ายดอกเบี้ยเกิน ผมสั่งเจ้าหน้าที่ใช้วิธีจู่โจมไปเขาก็ไม่รู้ตัว ต่อมาผมก็ได้รับ
จดหมายต่อว่าพนักงานตรวจสอบของเราที่ไปให้ความใกล้ชิดสนิทสนมกับอีก
สาขาธนาคารหนึ่งมาก พูดยกในเชิงว่าคงมีอะไรในเรื่องส่วนตัว คือเขาพาไปเลี้ยง
ซึ่งผมเป็นคน Flexible ผมบอกรับเลี้ยงเขาได้เพื่อไม่ให้เขาเสียน้ำใจถ้าเขาอยาก
จะเลี้ยง แต่ขอให้ตรวจให้เสร็จก่อนแล้วทุกแบงก์เลี้ยงไม่ใช่แบงก์หนึ่งแบงก์ใดเลี้ยง*

(สำเนา)

มติคณะกรรมการแห่งชาติ

ผู้เข้าร่วมการถ่ายทอดสดบนอาคารพาณิชย์

มติที่

เรื่อง ไม่ให้รับทรัพย์สิน บริการ ตลอดจนการเลี้ยงรับรอง

เพื่อป้องกันข้อครหาในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ และเพื่อแสดงให้ประชาชนซึ่งผู้ชม และผู้ติดตามปฏิบัติหน้าที่ เมื่ออยู่ตรงอาคารพาณิชย์ และผู้ช่วยผู้ชม อาคารพาณิชย์ ไปตรงรสอมบนาควรในตาคารถึง หากตาคารพาณิชย์บนหรือเจ้าหน้าที่เก็บของของตาคารพาณิชย์บน เสนอให้วิทยุเสียง บริการ หรือการเลี้ยงรับรองใด ๆ ก็ให้เจ้าหน้าที่ซึ่งกล่าวของตาคารแห่งประเทศไทยเสียไทยสุภาพ และอย่าใ้รับทรัพย์สิน บริการ หรือการเลี้ยงรับรองนั้น ๆ

(ลงชื่อ) ป๋วย อึ๊งภากรณ์

ผู้ว่าการ

ธนาคารแห่งประเทศไทย

๒๖ มีนาคม ๒๕๑๒

หัวหน้าส่วนการพาณิชย์

หัวหน้าส่วนวิเคราะห์

ให้พนักงานในสังกัดทราบ และถือปฏิบัติ.

(ลงชื่อ) ประจักษ์ บสสุต

ผู้อำนวยการ

ฝ่ายการพาณิชย์

๒๑ มีนาคม ๒๕๑๒

สำเนาต้นฉบับของ

[ลายเซ็น]

ก็ให้รับเขาได้ พอเกิดเรื่องนี้ท่านผู้ว่าฯบอกไม่เอา ไม่ให้รับไม่ว่าอะไร ไม่ให้ยืมรถเขาด้วย... แล้วให้ผมไปเขียนคำสั่ง ผมก็ร่างคำสั่งให้ท่าน คำสั่งนั้นก็อยู่ถึงทุกวันนี้ ... หลังจากนั้นก็มีเพื่อนผมบางคนที่เป็นนายธนาคารเขาบอกว่า ลูกน้องคุณเหลือทนนะ เด็กผมเอาน้ำไอ้เลี้ยงไปให้กิน เขายังไม่กินเลย...

การแก้ไขปัญหาคารพาณิชย์

เงินเลวย่อมขับเงินดีออกจากตลาด ธนบัตรเลวย่อมไม่ใครจะเป็นผู้พิมพ์ ย่อมขับธนบัตรดีออกจากตลาด สิ้นเชื้อที่เลวย่อมขับการธนาคารจากตลาด ระบบผูกขาดที่เลวย่อมขับสมรรถภาพและความสัตย์สุจริตออกจากอุตสาหกรรมและการค้า นโยบายเศรษฐกิจและการเงินที่เลวนั้น ย่อมขับอะไรๆ ทั้งหมดที่ดีออกจากทุกสิ่งทุกอย่าง (พ.ศ. ๒๕๐๓)

แม้ว่าธนาคารแห่งประเทศไทยได้ปรับปรุงระบบธนาคารพาณิชย์อย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านการวางกรอบระเบียบด้านกฎหมายและระบบการตรวจสอบดูแล อย่างไรก็ตาม ระบบสถาบันการเงินก็ยังมีปัญหาการขาดเสถียรภาพอยู่บ้าง โดยในช่วงที่ดร.ป๋วยดำรงตำแหน่งผู้ว่าการนั้น ท่านได้มีส่วนอย่างมากในการแก้ไขปัญหาสถาบันการเงินหลายครั้ง เช่นในกรณีของธนาคารเกษตรเมื่อ พ.ศ. 2502 และธนาคารไทยพัฒนาเมื่อ พ.ศ. 2512

กรณีธนาคารเกษตร จำกัด

วิกฤตการณ์ที่สำคัญครั้งแรก ที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของระบบธนาคารพาณิชย์ไทย เกิดขึ้นใน พ.ศ. 2502 เนื่องจากธนาคารเกษตร จำกัด ประสบปัญหาการขยายสาขารวดเร็วเกินไป จนไม่สามารถบริหารสาขา และระดมเงินฝากให้เพียงพอต่อการขยายสินเชื่อ และเกิดปัญหาขาดสภาพคล่อง เนื่องจากมีหนี้สูญจำนวนมาก เหตุการณ์นี้เริ่มตั้งแต่วันที่ 21 มกราคม พ.ศ. 2502 ซึ่งอยู่ในช่วงที่นายโชติ คุณะเกษมเป็นผู้ว่าการ ในช่วงนั้นได้หาทางช่วยเหลือทั้งการให้กู้ยืมเงินและการส่งตัวพนักงานผู้บริหารระดับสูงคือ นายจำรัส จตุรภัทร ไปเป็นกรรมการและผู้จัดการธนาคารเกษตร เพื่อปรับปรุงฐานะให้ดีขึ้น

คุณวารี ทะวานนท์ เล่าว่าเมื่อดร.ป๋วยเข้าดำรงตำแหน่งผู้ว่าการในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2502 ก็ได้เข้าดูแลปรับปรุงแก้ไขปัญหาของธนาคารเกษตร แต่ฐานะของธนาคารเกษตรก็ยังไม่มั่นคงเท่าที่ควร ซึ่งต่อมาจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรีก็ได้มีคำสั่งให้หาทางกอบกู้ฐานะของธนาคารเกษตรอีก เป็นผลให้กระทรวงการคลังเข้าเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ในธนาคารเกษตร

ในขณะเดียวกัน ในช่วงที่ธนาคารเกษตรประสบปัญหาทางการเงินนี้ ธนาคารมณฑลซึ่งเป็นธนาคารของรัฐมาตั้งแต่แรกก็เกิดวิกฤตการณ์ต่อเนื่องมาตั้งแต่ พ.ศ. 2495 โดยฐานะการเงินเสื่อมโทรมลงถึงขนาดหมดความสามารถชำระหนี้เพราะมีเงินทุนไม่พอชดเชยกับภาระหนี้สูญ และมีเงินสดไม่พอจ่ายหนี้เงินฝาก จนกระทั่งใน พ.ศ. 2500 ถึง พ.ศ. 2505 ไม่สามารถจ่ายเงินสดสำรองให้ถูกต้องตามกฎหมายติดต่อกันเป็นเวลานาน ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงต้องขอให้ธนาคารพาณิชย์อื่น และหน่วยราชการต่างๆ เช่น โรงงานยาสูบ นำเงินมาฝากเพื่อช่วยเหลือให้ธนาคารมณฑลดำเนินกิจการต่อไปได้

โดยดร.ป๋วยได้ใช้วิธีการที่มีประสิทธิภาพและเป็นความสามารถเฉพาะตัว คือการเจรจาซื้อโรงงานธนาคารพาณิชย์ทั้งหลาย ในการประชุมประจำปีของสมาคมธนาคารไทย ซึ่งนายธนาคารพาณิชย์ดังกล่าวต่างก็ยอมรับนับถือ และมีศรัทธาในตัวดร.ป๋วยเป็นอย่างสูงอยู่แล้ว ทุกคนจึงยินดีให้ความร่วมมือแก่ดร.ป๋วยเสมอมา

อย่างไรก็ตาม แม้รัฐบาลและธนาคารแห่งประเทศไทย จะได้เข้าดูแลแก้ไขปัญหาทางการเงินของธนาคารเกษตรและธนาคารมณฑลไประยะหนึ่งแล้วก็ตาม แต่เนื่องจากความผิดพลาดในการดำเนินการที่เกิดในอดีตเป็นปัญหาเรื้อรังมานาน การจะแก้ไขให้ธนาคารทั้งสองนี้กลับมามีฐานะมั่นคงเป็นที่ไว้วางใจต้องใช้เวลานาน ดังนั้น ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงได้เสนอต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังว่า ควรจะควบกิจการของทั้งสองธนาคารเข้าด้วยกัน

กระทรวงการคลังได้ให้ความเห็นชอบตามข้อเสนอของธนาคารแห่งประเทศไทยและในวันที่ 14 มีนาคม พ.ศ. 2509 จึงได้มีการควบกิจการของธนาคารเกษตร จำกัด และธนาคารมณฑล จำกัด เข้าด้วยกัน ตั้งชื่อใหม่เป็นธนาคารกรุงไทย จำกัด เป็นธนาคารพาณิชย์ของรัฐบาล ซึ่งมีกระทรวงการคลังถือหุ้นกว่าร้อยละ 90 และมีนายจำรัส จตุรภัทร ซึ่งเป็นพนักงานของธนาคารแห่งประเทศไทย และธนาคารให้กระทรวงการคลังยืมตัวไปเป็นกรรมการผู้จัดการธนาคารเกษตร จำกัด ดำรงตำแหน่งเป็นกรรมการผู้จัดการธนาคารกรุงไทย จำกัด สืบต่อมา

กรณีธนาคารไทยพัฒนา จำกัด

แต่เดิมธนาคารไทยพัฒนา จำกัด ชื่อธนาคารต้นเปงซุน ก่อตั้งขึ้นใน พ.ศ. 2477 โดยนักธุรกิจชาวจีน เป็นธนาคารขนาดเล็ก ซึ่งประสบปัญหามาตั้งแต่ก่อน พ.ศ. 2500 หนี้สินมากจนไม่สามารถดำเนินกิจการต่อไป และยังมีกรณีตกแต่งบัญชี รวมทั้งการปฏิบัติที่ส่อไปในทางทุจริตหลายประการ ในที่สุดนักธุรกิจกลุ่มใหม่ได้เข้ามาซื้อกิจการและเปลี่ยนชื่อเป็นธนาคารไทยพัฒนา จำกัด ใน พ.ศ. 2503 มีการเพิ่มทุนและเปิดสาขาอย่างรวดเร็ว ดำเนินธุรกิจมาเรื่อยจนถึง พ.ศ. 2512 ธนาคารไทยพัฒนาก็เริ่มส่อเค้าความอ่อนแอ ขาดสภาพคล่อง ไม่อยู่ในฐานะจะจ่ายเงินแก่ลูกค้าที่มาถอนได้ ทั้งนี้เกิดจากการปล่อยสินเชื่อเสี่ยงไม่รัดกุม และปัญหาการบริหารสาขาของธนาคาร ดร.ป๋วยในฐานะผู้ว่าการได้พยายามช่วยเหลือด้วยการให้เงินกู้และชักจูงให้ธนาคารพาณิชย์อื่นให้กู้ยืมแก่

ธนาคารไทยพัฒนาด้วย เพื่อจุนเจือฐานะการเงินและการดำเนินงานจนกระทั่งต้น พ.ศ. 2513 ธนาคารพาณิชย์อื่น 13 ธนาคารเริ่มเข้ามาถือหุ้นในธนาคารไทยพัฒนา และเปลี่ยนแปลงคณะกรรมการ โดยกระทรวงการคลังและธนาคารแห่งประเทศไทย ได้ส่งผู้แทนเข้าร่วมทีมบริหาร จนสามารถฟื้นวิกฤตมาได้

ทั้งนี้ ในช่วงก่อนที่สมาคมธนาคารไทยจะเข้าไปช่วยเหลือธนาคารไทยพัฒนานั้น คุณประจิดร ยศสุนทรได้เล่ารายละเอียดไว้ว่า

ตอนนั้นไทยพัฒนามีปัญหาหนักทีเดียว ขาดเงินสำรองแทบทุกวัน จะเลิกกิจการอยู่แล้ว รอแต่รัฐมนตรีลงนามในคำสั่งเข้าควบคุมกิจการเท่านั้น ในตอนที่เข้าด้ายเข้าเข็ม ธนาคารไทยพัฒนาไม่สามารถหาเงินมาสำรองให้ครบได้ ทางแบงก์ชาติก็ลำบากไปด้วย เพราะเราก็ไม่อยากจะปิดกิจการของเขาเสียทีเดียว ธนาคารไทยพัฒนาไม่อยากให้แบงก์ปิด ก็โทรศัพท์มาขอพบท่านผู้ว่าการ ผมบอกว่าท่านผู้ว่าการจะไปงานศพที่วัดธาตุทอง เขาก็ไปรบกวนท่านให้ช่วย ตอนนั้นมีสิบสามแบงก์ที่เขาพูดแทน มีหลายแบงก์ที่ไม่อยากยุ่งด้วย ท่านผู้ว่าการบอกว่าไปตกลงกันเสียก่อน ตกลงกันได้แล้วพรุ่งนี้ไปนัดพบกับท่านที่แบงก์ชาติ รุ่งขึ้นเขาก็ไปกัน แต่เขาก็เถียงกันเองในที่ประชุม ท่านบอกให้ไปจัดการกันให้เรียบร้อย ซึ่งตอนหลังธนาคารไทยพัฒนามาก็ได้เงินทุนจากทุกแบงก์ตามส่วนมาช่วย ก็เลยอยู่รอดมาได้

การส่งเสริมบทบาทของธนาคารพาณิชย์เพื่อการพัฒนา

กิจการธนาคารพาณิชย์นั้น เป็นรากฐานสำคัญที่ช่วยให้เศรษฐกิจภาคเอกชนดำเนินไปได้ ทำให้การค้าขายทั้งภายในและภายนอกประเทศขยายตัว ส่งผลให้รัฐบาลได้รับภาษีอากรมากขึ้นเพื่อนำไปใช้จ่ายในการพัฒนา อีกทั้งจำนวนเงินฝากในธนาคารพาณิชย์ที่เพิ่มขึ้น ก็จะเป็นแหล่งเงินทุนสำหรับการลงทุนในประเทศ ตลอดจนช่วยรองรับพันธบัตรของรัฐบาล ทำให้รัฐบาลไม่ต้องมายืมจากธนาคารแห่งประเทศไทยเมื่อมีการขาดดุล ซึ่งจะช่วยป้องกันภาวะเงินเฟ้อได้เป็นอย่างดี

ดังนั้น เพื่อส่งเสริมให้ธนาคารพาณิชย์มีบทบาทในการพัฒนามากขึ้น ธนาคารแห่งประเทศไทยในช่วงที่ดร.ป๋วยเป็นผู้ว่าการได้ปรับปรุงระเบียบการรับช่วงซื้อลดตั๋วสัญญาใช้เงิน (Re-discount bill) ผ่านธนาคารพาณิชย์ไปสู่ผู้ประกอบการ

การในอัตราดอกเบี้ยต่ำ เพื่อเป็นการส่งเสริมการส่งออก การอุตสาหกรรม การเกษตรกรรม อย่างเป็นทางการอย่าง เป็นกิจลักษณะ รวมทั้งเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนิน นโยบายทางการเงิน โดยดร.ป๋วยได้มีบันทึกภายในเกี่ยวกับนโยบายการรับช่วงซื้อลด เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2509 (59) ดังนี้

ถึง นายถวิล อุดม
 (ก) ให้ถือให้ อุดมธรรมการรับช่วงซื้อลด
 ออกไป เมื่อ (๑) ให้รับช่วงซื้อลด
 ออกรับ (๒) ทดแทนลดดอกเบี้ย
 หรือ (๓) สืบมาจนได้ดอกเบี้ย ๕๐% ใน
 ๕ ปีแรก

ความคิดที่จะใช้วิธีการรับช่วงซื้อลดตัวเงินเพื่อการพัฒนาและเป็นเครื่องมือ ควบคุมทางการเงินตามแบบอย่างธนาคารกลางทั่วไป ได้มีมาตั้งแต่ พ.ศ. 2496 แต่ก็จะจับไป เนื่องจากในขณะนั้นรัฐบาลยังคงมีการขาดดุลการคลัง ธนาคารจึง ต้องใช้กำลังเงินส่วนใหญ่เพื่อช่วยเหลือรัฐบาลในการชดเชยการขาดดุล ต่อมาใน พ.ศ. 2499 ได้มีการริเริ่มที่จะรับช่วงซื้อลดตัวเงินจากการค้าข้าวอีกครั้งหนึ่ง แต่ อัตราซื้อลดที่ตั้งไว้ที่ร้อยละ 50 นั้นต่ำไป จึงไม่เป็นที่นิยมของธนาคารพาณิชย์

ต่อมาในสมัยของดร.ป๋วย ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงได้มีการแก้ไข เปลี่ยนแปลงระเบียบการรับช่วงซื้อลดตัวเงินให้เหมาะสมกับสถานการณ์ โดยใน พ.ศ. 2503 ได้มีการขยายขอบเขตการรับช่วงซื้อลดให้ครอบคลุมถึงสินค้าออก โดยทั่วไปไม่เฉพาะแต่ข้าวเท่านั้น และยังได้ขยายกิจการรับช่วงซื้อลดออกไปเพื่อ ปลดปล่อยเงินไปยังผู้ประกอบการทั้งในด้านอุตสาหกรรมและในด้านเกษตรกรรมอีกด้วย เมื่อ พ.ศ. 2506 และ พ.ศ. 2511 ตามลำดับ

สำหรับการขยายการรับช่วงซื้อลดเพื่อกิจการอุตสาหกรรมนั้น ธนาคาร ได้ประกาศใช้ระเบียบการรับช่วงซื้อลดตัวสัญญาการใช้เงินอันเนื่องมาจากการซื้อ วัตถุประสงค์ของกิจการอุตสาหกรรม เมื่อวันที่ 17 มิถุนายน พ.ศ. 2506 เพื่อ สนับสนุนนโยบายรัฐบาลในการส่งเสริมกิจการอุตสาหกรรม ธนาคารเห็นว่าด้วย

กิจการดังกล่าวยังอยู่ในระยะเริ่มต้น ยังคงขาดเงินทุนหมุนเวียน และการที่ต้องกู้ยืมในอัตราดอกเบี้ยที่สูง ทำให้อุตสาหกรรมไทยไม่สามารถแข่งขันกับต่างประเทศได้

สำหรับการรับช่วงซื้อลดเพื่อกิจการทางเกษตรนั้น ธนาคารตระหนักดีว่าสินเชื่อเพื่อการเกษตรเป็นสิ่งที่จำเป็น เมื่อมีการจัดตั้งธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรขึ้นเมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2508 และได้แก้ไขกฎระเบียบของธนาคารแห่งประเทศไทย ให้สามารถประกอบธุรกิจการซื้อขายและรับช่วงซื้อลดตัวแลกเปลี่ยนที่เกิดจากกิจการอุตสาหกรรม กลสิกรรม การเลี้ยงสัตว์ การทำป่าไม้ การประมง เป็นต้น จึงได้เริ่มรับช่วงซื้อลดตัวสัญญาใช้เงินของกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิต ที่กู้ยืมจากธนาคารเกษตร โดยเริ่มปฏิบัติตั้งแต่วันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2511

โครงการพัฒนาตลาดทุน

ในช่วงที่ดร.ป๋วยดำรงตำแหน่งเป็นผู้ว่าการ ตลาดทุนในประเทศไทยยังอยู่ในระยะเริ่มต้น การจำหน่ายหุ้นให้แก่ประชาชนโดยทั่วไปเพิ่งจะเริ่มทำอย่างจริงจังเมื่อ พ.ศ. 2511 แม้ว่าในหลายา ครั้งจะจำหน่ายหุ้นไม่ได้หมด ทำให้ธนาคารลงทุนซึ่งเป็นผู้รับประกันซื้อ ต้องรับซื้อหุ้นเอง ส่วนการซื้อขายหุ้นในตลาดรองนั้น ปริมาณและมูลค่าหุ้นที่ทำการซื้อขายในตลาดรองก็อยู่ในระดับที่ต่ำมากเช่นกัน ไม่เป็นที่นิยม จะมีก็เพียงหุ้นส่วนจำกัดบางกอกสตีลเอคเคชเชนจ์เพียงบริษัทเดียวเท่านั้น ที่สมาชิกสามารถไปประมูลซื้อขายหุ้นกันได้

ดร.ป๋วยได้ให้ความสนใจในปัญหาดังกล่าวและริเริ่มให้มีการศึกษาเพื่อจัดตั้งตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยขึ้น ซึ่งใน พ.ศ. 2510 รัฐบาลได้แต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจส่วนเอกชน สาขาสถาบันการเงินขึ้น โดยมีเจ้าหน้าที่อาวุโสของธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นประธาน ต่อมาใน พ.ศ. 2512 หลังจากที่ได้มีการปรึกษาหารือกับกระทรวงการคลังและหน่วยงานต่างๆ จึงตกลงว่าควรจะจัดหาผู้เชี่ยวชาญผู้มีประสบการณ์ในด้านการก่อตั้งตลาดเงินทุนในประเทศที่กำลังพัฒนา มาช่วยศึกษาและให้ข้อเสนอแนะ ซึ่งธนาคารแห่งประเทศไทยได้จ้างศาสตราจารย์ดร.ชิตนีย์ เอ็ม รอบบิ้นส์ของมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย นิวยอร์ก มาเป็นผู้ช่วยศึกษาตามคำแนะนำของธนาคารโลก

ในส่วนของธนาคารแห่งประเทศไทย ก็ได้จัดตั้งคณะกรรมการขึ้นชุดหนึ่ง ร่วมทำงานกับศาสตราจารย์รอบบินส์อย่างใกล้ชิด โดยมีนายสมหมาย ชุนตระกูล เป็นผู้ดูแลการทำงานของคณะทำงานดังกล่าว เพื่อทำหน้าที่ศึกษาและประมวล ข้อเสนอแนะมาตรการต่างๆ ที่พึงดำเนินการในการพัฒนาตลาดทุน เช่น ได้จัดให้มีการให้ถ้อยแถลงจากบุคคลต่างๆ ในวงการค้าหลักทรัพย์ เพื่อนำมาประกอบ เป็นแนวทางในการวางมาตรการที่เหมาะสม อาทิ ข้อเสนอแนะให้การซื้อขาย หลักทรัพย์ทั้งหมดมารวม ณ ที่แห่งเดียว และเปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไป ได้เห็นวิธีการประมูลและการกำหนดราคาหลักทรัพย์ได้เสมอ เพื่อช่วยให้การ ซื้อขายหลักทรัพย์เป็นไปได้โดยสะดวกและยุติธรรม

การจัดตั้งตลาดหลักทรัพย์ได้ใช้เวลายืดเยื้อมาจนกระทั่งมีการประกาศ ใช้พระราชบัญญัติตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย พ.ศ. 2517 และ ตลาดหลักทรัพย์ได้เริ่มดำเนินการในวันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2518

วางรากฐานการพัฒนาประเทศ

ประเทศไทยของเราในขณะนี้ อยู่ในระยะต้นแห่งการดำเนินแผน พัฒนาการเศรษฐกิจ แต่ละก้าวที่จะเดินไปข้างหน้า เต็มไปด้วยความไม่แน่นอน หากก้าวที่มั่นคง ก็จะเป็นคุณอนันต์ หากตรงกันข้าม ก้าวพลาดจะเป็นโทษมหันต์ อุปมาเหมือนสาวพรหมจารีจะขึ้นสู่หอวิวาหรงคฺล ย่อมต้องมีสะทกสะท้าน แต่ก็ต้องมุ่งจะกระทำ แต่สิ่งที่ดีที่มั่งคั่งเสียแต่ในขั้นต้น เพื่อให้ชีวิตในขั้นต่อๆ ไป มีรากฐานแน่นอน สามารถรุดหน้าโดยมิหยุดยั้ง สู่ความเกษมสุขสมบูรณ์นานา ประการ (87)

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศไทยได้รับผลกระทบทั้งทางด้าน เศรษฐกิจและสังคม ดังนั้นดร.ป๋วยจึงเล็งเห็นความสำคัญของการวางแผนเพื่อ การพัฒนาและฟื้นฟูประเทศชาติจากความเสียหาย โดยเริ่มงานจากการ พิจารณาโครงการเงินกู้จากธนาคารโลก เพื่อบูรณะสิ่งสาธารณูปโภค อาทิ การ สร้างเขื่อนเจ้าพระยาที่จังหวัดชัยนาท การซ่อมแซมสถานีรถไฟหัวลำโพง และ ปรับปรุงท่าเรือกรุงเทพฯ เป็นต้น

ดร.ป๋วยให้ความสำคัญกับการพัฒนาเพื่อให้เศรษฐกิจมีความเจริญเติบโต อย่างมีเสถียรภาพ โดยเน้นให้รัฐบาลเห็นถึงความสำคัญของการกระจายรายได้

อย่างเป็นทางการ ดังที่ได้เขียนไว้ใน "ความรับผิดชอบทางจริยธรรม เป็นความจำเป็นในการพัฒนาประเทศ" ว่า

การพัฒนาประเทศในด้านหนึ่งด้านใดแต่เพียงด้านเดียว โดยมิได้มีการพัฒนาด้านอื่นอย่างประสานและสอดคล้องกันย่อมเป็นความพยายามที่สูญเปล่า และยากที่จะทำให้ประเทศไทยหลุดพ้นจากวงจรแห่งความยากจนได้ ยกตัวอย่างเช่น การเร่งพัฒนาประเทศโดยมุ่งให้เกิดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเพียงโสดเดียวนั้นไม่เป็นการเพียงพอ จำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงปัญหาความเป็นธรรมในการกระจายรายได้ด้วย เพราะถ้าหากความแตกต่างในด้านฐานะทางเศรษฐกิจมีมากเกินไปแล้ว ความขัดแย้งต่างๆ ในสังคมอาจจะมีมากถึงขนาดที่ทำให้สังคมไร้เสถียรภาพได้ ดังนั้น รัฐบาลจึงควรดำเนินนโยบายต่างๆ โดยยึดหลักการว่า "ถ้าใครเกิดมามีน้อย บ้านเมืองพึงให้มากกว่า" [13] และโดยการมุ่งพัฒนาภาคเกษตรกรรม และภาคชนบทให้มีความเจริญและทัดเทียมกับภาคอุตสาหกรรมและภาคตัวเมือง

เกือบ 20 ปี ที่ดร.ป๋วยเต็ญดำรงตำแหน่งกรรมการของสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ท่านมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาระบบเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งนับเป็นการปูรากฐานอันมั่นคงให้แก่การพัฒนาประเทศในปัจจุบัน

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

ในฐานะกรรมการบริหารของสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ดร.ป๋วยเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการร่างและวางกรอบแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ดังคำกล่าวของดร.เสนาะ อุณากรูล ดังนี้

...แม้ว่าท่านเป็นเพียงกรรมการบริหารคนหนึ่ง ในขณะนั้นประธานคือ หม่อมหลวงเดช สนิทวงศ์ ได้ให้ความสำคัญกับท่านมาก ถ้าวันไหนที่คุณป๋วยยังไม่มาประชุม หรือโทรมาบอกว่ากำลังเดินทางมา ทางคณะจะรอ เพราะว่า คุณป๋วยเป็นกรรมการบริหารที่สามารถสรุปประเด็นต่างๆ ได้ชัดเจนมาก ผู้คนพูดกันไปพูดกันมา เสร็จแล้วจบไม่ค่อยจะลง แต่ว่าคุณป๋วยจะเป็นคนที่จับประเด็นเก่ง และในที่สุดท่านก็เป็นคนสรุปประเด็นเสมอ และประเด็นนั้นเป็นประเด็นที่คมคาย สามารถเสนอรัฐบาลเป็นทางการต่อไปได้ ...

ในช่วงแผนพัฒนาฯ สองฉบับแรกที่ดร.ป๋วยเป็นผู้มีส่วนร่วมในการกำหนดแผน ส่งผลให้เศรษฐกิจของประเทศไทยเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง มีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจโดยเฉลี่ยมากกว่าร้อยละ 7 อัตราเงินเฟ้ออยู่ในระดับต่ำ ไม่เกินร้อยละ 3 ต่อปี ฐานะการคลังอยู่ในภาวะขาดดุลต่ำกว่าร้อยละ 2 ของรายได้ประชาชาติโดยเฉลี่ยในช่วงแผนพัฒนาฯ ทั้งสองฉบับ มีการกระจายเงินเชื่อไปสู่ทั้งภาคอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม อย่างไรก็ตาม เป้าหมายในด้านการกระจายรายได้อย่างเป็นทางการในแผนพัฒนาฯ สองฉบับแรกไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากมีความเหลื่อมล้ำระหว่างรายได้ของคนในชนบทและในเมือง ซึ่งดร.ป๋วยเห็นว่าความไม่เท่าเทียมกันดังกล่าว จะนำไปสู่ปัญหาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ดังข้อเขียนของดร.ป๋วยเรื่อง “จุดมุ่งหมายในการพัฒนาชนบท” ว่า

เราได้เห็นแล้วจากผลของการพัฒนาตามแผนที่ 1 และ 2 ในช่วง 11 ปีที่แล้วมา อัตราเพิ่มรายได้ในชนบทต่ำกว่าอัตราเพิ่มรายได้ในกรุงฯ ซึ่งหมายความว่า คนจนยิ่งจนและคนมียิ่งมีหนักขึ้น โดยเปรียบเทียบกับในปี 2513 รายได้ต่อคนต่อปี โดยส่วนรวมของประเทศไทยประมาณเท่ากับ 4,000 บาท ประชาชนในภาคกลางรวมทั้งกรุงเทพฯ มีรายได้ประมาณ 6,000 บาทต่อคนต่อปี แต่ในภาคอีสานรายได้ของราษฎรประมาณไม่ถึง 2,000 บาทต่อคนต่อปี อัตราเพิ่มรายได้ตามตัวเลขแสดงไว้ว่าแตกต่างกัน ภาคที่รวยเพิ่มมาก ภาคที่จนเพิ่มน้อย ความแตกต่างยิ่งกว้างห่างทุกที อันจะก่อให้เกิดปัญหายุ่งยากยิ่งขึ้นทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม และการปกครอง [15]

หลังจากนั้น ในแผนพัฒนาฯ ฉบับต่อๆ มาจึงได้ให้ความสำคัญกับเป้าหมายเพื่อการกระจายรายได้ไปสู่ประชาชนอย่างเป็นทางการและทั่วถึงมากขึ้น

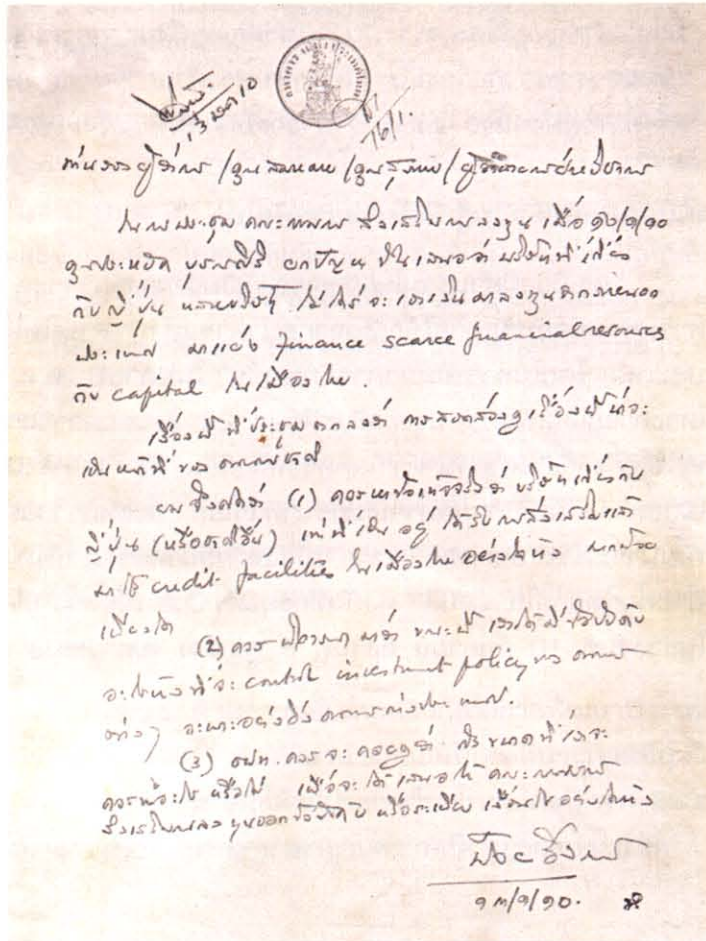
การส่งเสริมการลงทุน

นอกจากการวางแผนพัฒนาฯ ดังกล่าวแล้ว ดร.ป๋วยยังมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการลงทุนในภาคเอกชน โดยเป็นผู้ริเริ่มขอความช่วยเหลือจากธนาคารโลก เพื่อเข้ามาศึกษาเรื่องการพัฒนาประเทศไทยร่วมกับคณะทำงานคนไทย ซึ่งดร.ป๋วยเป็นหัวหน้าคณะ โดยได้มีการปฏิรูประบบราชการและการวางแผนจากส่วนกลาง อันนำไปสู่การจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนใน พ.ศ. 2502 พร้อมทั้งใช้ความรู้ความสามารถของท่านเสนอแนะ

ข้อคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ต่อการจัดตั้งสำนักงานส่งเสริมการลงทุนตั้งคำกล่าวของ
ดร.เสนาะ อุณาภูล ว่า

...คุณป๋วยเป็นผู้ที่มีความคิดหลักแหลม และเป็นคนคิดริเริ่มประสานงาน
ในการตั้งสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน ท่านจึงเสนอให้จอมพลสฤษดิ์
ตั้งคุณทวี บุญยเกษตร ซึ่งขณะนั้นไปอยู่ที่ปิ้ง ให้กลับมาเพื่อรับหน้าที่เป็น
กรรมการบริหารสภาพัฒนาฯ แล้วก็ไปเป็นประธานคณะกรรมการส่งเสริมการ
ลงทุน...

ในฐานะกรรมการส่งเสริมการลงทุน ดร.ป๋วยได้คอยเสนอแนะเพื่อให้มี
การวางหลักเกณฑ์เพื่อปกป้องผลประโยชน์ให้เกิดแก่ประเทศไทย ดังลายลักษณ์
อักษรของดร.ป๋วย ที่มีการส่งงานถึงผู้บริหารของธนาคาร ซึ่งได้คัดสำเนามาดังนี้

ดร.ป่วยมีวิสัยทัศน์อันกว้างไกล เล็งเห็นความสำคัญของการส่งเสริมเศรษฐกิจภาคเอกชนโดยเห็นว่ารัฐบาลไม่ควรเข้าไปก้าวก่ายและแทรกแซงในกิจการที่เอกชนสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ควรกำจัด้วิสาหกิจที่มีอิทธิพล และผูกขาดในกิจการต่างๆ และส่งเสริมให้มีการแข่งขันกันอย่างเป็นธรรม เพื่อประโยชน์ของสังคมโดยรวม โดยผู้มีอำนาจทางการเมืองและข้าราชการจะต้องไม่มีผลประโยชน์ในกิจการค้าและธุรกิจภาคเอกชน ตลอดจนรัฐวิสาหกิจ และจำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงระบบ คุณค่า จารีตประเพณี วัฒนธรรม และจริยธรรมในสังคม ดังคำบรรยายของท่านเรื่อง “บทบาทนักการเมืองกับการพัฒนาเศรษฐกิจ” เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2518 ที่คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งดร.ป่วยให้ความเห็นเกี่ยวกับการประกอบรัฐวิสาหกิจว่า

...ในการประกอบรัฐวิสาหกิจนั้น สำคัญอยู่ที่คน ถ้าหากรัฐบาลจะรวบงานมาทำ สำคัญอยู่ที่คนและระบบงาน สำคัญอยู่ที่สมรรถภาพและความซื่อสัตย์สุจริต ไม่สมควรจะเอากิจการนั้นไปผูกพันทางด้านการเมือง เพราะการเมืองมักจะผูกพันกับผู้มีอำนาจ และผู้มีอำนาจจะใช้อิทธิพลก่อให้เกิดอภิสิทธิ์...

สนับสนุนแหล่งเงินกู้เพื่อโครงการพัฒนา

ดร.ป่วยมีส่วนร่วมในการเจรจาเงินจากองค์การระหว่างประเทศ และให้ความร่วมมือกับรัฐบาลให้กู้เงินจากธนาคารแห่งประเทศไทย เพื่อนำไปพัฒนาประเทศ โดยในการพัฒนาการศึกษานั้น ในปลายปี พ.ศ. 2508 รัฐบาลมีโครงการกู้เงินเพื่อปรับปรุงอาชีวศึกษา 22 ล้านดอลลาร์สหรัฐ. และวางแผนว่าจะไปเจรจาเงินจากธนาคารโลกครั้งหนึ่งก่อน คือ 11 ล้านดอลลาร์สหรัฐ. โดยเสียอัตราดอกเบี้ยตามอัตราเงินกู้ธนาคารโลก ซึ่งแพงกว่าอัตราของสมาคมการพัฒนาระหว่างประเทศ (IDA) เนื่องจากธนาคารโลกเห็นว่าฐานะการเงินของประเทศไทยอยู่ในระดับดี ดังนั้นทีแรกของดร.ป่วย เมื่อครั้งไปราชการต่างประเทศในช่วงวันที่ 10 กันยายน ถึงวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2508 (74) ดังนี้

(2) อนุมัติโครงการพัฒนาบริเวณปากน้ำ เพื่อพัฒนาพื้นที่เกษตรกรรมบริเวณ (PDA) ครอบคลุมพื้นที่ 75 ไร่ และจัดสรรเงินอุดหนุนให้เกษตรกร 75 ราย ในพื้นที่ดังกล่าว เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรพัฒนาพื้นที่ของตนเอง และปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานในพื้นที่ดังกล่าว ให้เป็นไปตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2511-2514) ที่รัฐบาลได้กำหนดไว้ โดยรัฐบาลได้จัดสรรเงินอุดหนุนให้เกษตรกร 75 ราย ในพื้นที่ดังกล่าว และให้เกษตรกรในบริเวณดังกล่าว เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรพัฒนาพื้นที่ของตนเอง และปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานในพื้นที่ดังกล่าว ให้เป็นไปตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2511-2514) ที่รัฐบาลได้กำหนดไว้

ด้วยเหตุผลดังกล่าวรัฐบาลจึงตกลงกู้จากธนาคารโลกเพียง 6 ล้านดอลลาร์สหรัฐ. และได้ขอให้ธนาคารแห่งประเทศไทยนำทุนสำรองเงินตรามาให้รัฐบาลกู้ 8 ล้านดอลลาร์สหรัฐ. โดยคิดผลประโยชน์ตามอัตราของ IDA ซึ่งธนาคารได้ให้กู้จากผลประโยชน์ของทุนสำรองเงินตรา ซึ่งเหมาะสมกว่าที่จะให้กู้จากทุนสำรองเงินตราโดยตรง

นอกจากนี้ เมื่อรัฐบาลได้บรรจุโครงการพัฒนาการศึกษาและการจัดตั้งคณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดีไว้ในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2510 ถึง พ.ศ. 2514) ซึ่งธนาคารเห็นว่า เป็นโครงการที่จำเป็นและอำนวยประโยชน์ให้แก่สาธารณชนทั่วไป จึงอนุมัติให้กู้เงินจากสำรองระหว่างประเทศไม่เกิน 7.7 ล้านดอลลาร์สหรัฐ. สำหรับโครงการแรกและวงเงิน 1.8 ล้านดอลลาร์สหรัฐ. เพื่อจัดซื้อครุภัณฑ์สำหรับโรงพยาบาลรามาธิบดี

ในด้านการพัฒนาสิ่งสาธารณูปโภคนั้น ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ลงนามใน Participation Agreement กับธนาคารโลกเมื่อต้นปี พ.ศ. 2511 เพื่อร่วมลงทุนกับธนาคารโลกให้รัฐบาลไทยกู้เงินตามโครงการพัฒนา จำนวน 16 ล้านดอลลาร์สหรัฐ. สำหรับโครงการเชื่อมผาซ่อม ที่อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์

นอกจากผลงานสำคัญๆ ด้านการสนับสนุนเงินกู้เพื่อการพัฒนาประเทศดังกล่าวแล้ว ดร.ป๋วยไต้มีส่วนในการพิจารณานำเงินเยนพิเศษที่ประเทศญี่ปุ่นได้ยินยอมชำระหนี้ที่ค้างอยู่ 9,600 ล้านดอลลาร์ให้แก่ประเทศไทยในช่วงต้นปี พ.ศ. 2505 ให้รัฐบาลกู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ และยกมาตรฐานความเป็นอยู่ของประชาชน

การพัฒนาชนบท

"บ้านเมืองซึ่งชนบทเจริญขึ้น จะมีความสงบสุขได้ดีกว่า
บ้านเมืองอันเต็มไปด้วยชนบทที่ยากจน" (85)

ไม่ว่าจะอยู่ที่ใดเวลาใด ความใส่ใจและห่วงใยของดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ต่อการพัฒนาไม่เคยลดน้อยถอยลงไป เมื่อรับเชิญไปพูดหรือบรรยายในที่ใดก็ตาม ท่านมักจะกล่าวถึงการพัฒนาควบคู่ไปด้วยเสมอ เฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการพัฒนาชนบท ซึ่งดร.ป๋วยได้กล่าวไว้ในเรื่อง "เสียชีพอย่าเสียสิ้น" ว่า

ปัญหายิ่งใหญ่อีกปัญหาหนึ่งในประเทศไทย คือปัญหาเศรษฐกิจ และปัญหาเศรษฐกิจประเด็นที่สำคัญที่สุด คือความยากจนของคนส่วนใหญ่ และความเหลื่อมล้ำระหว่างคนมีกับคนจน ความแตกต่างระหว่างชาวเมืองกรุงเทียบกับชาวชนบท ความเหลื่อมล้ำและความแตกต่างกันเช่นว่านี้ ยิ่งวันยิ่งกว้างขวางขึ้นทุกที วิธีแก้ไขที่จะแก้ตรงจุด คือความพยายามมุ่งพัฒนาชนบทให้ได้ผลจริง ๆ (24)

ไม่เพียงการพูดหรือบรรยายเท่านั้น ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ได้ให้ข้อคิดหลักการซึ่งได้ตีพิมพ์เผยแพร่ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษจำนวนมากมาย เท่า

ที่มีการรวบรวมเก็บไว้เพื่อการศึกษา นับได้ว่าเป็นบทเริ่มต้นอันแสดงถึงความสนใจในการศึกษาปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชนบทของท่านได้อย่างแท้จริง

หลักการพัฒนาชนบทของท่าน ได้เน้นการพัฒนาหลายด้านไปพร้อมกัน ให้ประสานและสอดคล้องทั้งการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยมีได้พัฒนาประเทศในด้านใดด้านหนึ่งแต่เพียงด้านเดียว เนื่องจากจะทำให้การพัฒนาไร้ผลและเป็นความพยายามที่สูญเปล่า ยากที่จะทำให้ประเทศพัฒนาได้ ดังคำกล่าวของคุณไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม ว่า

อาจารย์ป่วย ชัดเจนมากในเรื่องการพัฒนาสังคม โดยเฉพาะพัฒนาให้บูรณาการ คือพัฒนาให้ครบทุกมิติ ผสมผสานทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง ด้านสังคม วัฒนธรรม สมัยนั้นยังไม่พูดถึงสิ่งแวดล้อมเท่าไร แต่ก็คิดว่ารวมสิ่งแวดล้อมโดยปริยาย

ส่วนคุณเริงชัย มะระกานนท์ อดีตผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยก็ได้กล่าวไว้ว่า

ดร.ป่วย ได้พยายามชักจูงคนรุ่นใหม่ที่ได้รับการศึกษาจากต่างประเทศ โดยเฉพาะกลุ่มนักเรียนทุนธนาคารแห่งประเทศไทย ในรุ่นแรกๆ ให้หันเข้ามาสนใจในปัญหาชนบทและการพัฒนา ท่านชอบเดินทางไปตามหัวเมือง บางทีก็วิ่งไปเรื่อย ไปในหมู่บ้านที่แร้นแค้น แล้วก็จับพวกเราไป บอกว่าต้องการให้พวกเราได้สัมผัสกับชีวิตชนบทที่ยากแค้น ผมจำได้ที่ท่านชอบคือ ไอเสี้ยง แวะที่ไหนก็จะสั่งไอเสี้ยงอยู่เรื่อย คือ เราก็สั่งมาหลายแก้ว บางครั้งท่านก็หยิบพินดาตุก้า หยิบ

แก้วคนอื่นตี๋ม เมื่อเข้าไปในหมู่บ้าน ได้พัฒนาอาชีพ ไปส่งเสริมเลี้ยงไก่ เพราะว่ามีฟาร์มไก่ยังไม่มียุทธศาสตร์ท่านก็ใช้หลักจิตวิทยา คือเข้าใจว่าไปขอพันธุ์ไก่ขอพระราชทาน แล้วก็บอกว่าเป็นลูกเจี๊ยบพระราชทานนะ ชาวบ้านก็จะรักษาดูแลอย่างดี พอไก่ที่เลี้ยงมาโตแล้ว เรื่อง Marketing ซึ่งเป็นสิ่งที่เป็นปัญหาตามมา เพราะ supply มันออกมาเยอะ แต่ว่า demand มันจำกัด ตลาดมันคับแคบและมีไม่เพียงพอ เราก็เลยต้องเอาไก่มาขายที่เบงกัซชาติ จำได้ เอาตู้แช่ สมัยฝ่ายวิชาการเป็นอาคารไม้ ที่ปัจจุบันนี้เป็นลานจอดรถอยู่หลังตำหนัก เราก็เอาตู้แช่มาขายพนักงานตอนเย็นเลิกงานก็มาซื้อไก่กลับบ้านไปคนละตัวสองตัว

ท่านตั้งใจเอาคนโดยเฉพาะนักเรียนนอกที่ไปเรียนต่างประเทศให้มาสัมผัสและเห็นชีวิตชนบท ผมคิดว่าเป็นความตั้งใจของท่านเลย ไม่เช่นนี้คงไม่เอาคนที่มีความสามารถ มีการศึกษาพื้นฐานอย่างนั้น ออกไปสัมผัสชีวิตชนบท ท่านต้องการดึงพวกนี้ไป ก็เป็นความตั้งใจของท่านจริงๆ ท่านให้เบงกัซชาติเข้าไปมีบทบาทในเรื่องการพัฒนาท้องถิ่นและชนบทมาก เพราะว่าท่านบอกว่าแหล่งที่เป็นแหล่งเงินทุนและมีกำลังทรัพย์ กำลังบุคลากร กำลังความคิดนั้น คือเบงกัซชาติ ซึ่งเป็นองค์กรหนึ่งที่สำคัญ ท่านก็ให้เบงกัซชาติได้มีบทบาทอย่างเช่นโครงการในเรื่องการศึกษา เรื่องการพัฒนาแหล่งน้ำอะไรต่างๆ ซึ่งเบงกัซชาติก็มีบทบาทในการให้กู้ยืมระยะยาว ดอกเบี้ยถูก ท่านก็อยากให้พนักงานของเบงกัซชาติมีส่วนร่วมเข้าไปร่วมคิดร่วมทำ เพียงแต่ไม่ได้กำหนดกะเกณฑ์เหมือนอย่างที่ในระยะต่อมาที่กำหนดในเรื่องสินเชื่อเกษตร เบงกัซพาณิชย์จะต้องปล่อยสินเชื่อเกษตรไม่ต่ำกว่า 5% ของเงินฝาก ซึ่งอันนั้นเป็นพัฒนาการที่ตามมาภายหลัง แต่ในช่วงแรก เวลาออกต่างจังหวัด ยิ่งเห็นเลยว่าท่านเองทำตัว ทำให้เรารู้สึกสบาย สามารถพูดคุยได้ ท่านปกครองเราเหมือนกับพ่อกับลูก คือไม่เหมือนนายกับลูกจ้าง เพราะฉะนั้น เรามีความรู้สึกอบอุ่น พร้อมทั้งจะพูดคุยอะไรต่างๆ ไม่รู้สึกแข็งและเกร็ง ท่านยังสอนให้มาเห็นชีวิตชนบท ชีวิตที่เป็นจริงของคนไทย ท่านพาไปสัมผัส ถ้าจะให้ตัวเองไปคงไม่วิ่งตะลอนๆ ไปถนนคนดูฝุ่นในตัวตำบล ความตั้งใจให้เห็นชีวิตที่แท้จริงของคนไทยที่เราจะต้องคิดถึง ยังต้องการความช่วยเหลือและอนุเคราะห์ อันนี้เป็นวิธีการที่ท่านสอนให้เราได้สัมผัสอย่างตอนที่ไปอยู่ขอนแก่น เพราะบ้านพักขอนแก่นกับตัวอาคารที่ทำงานมันแยกจากกัน บ้านพักจะอยู่ที่บึงแก่นนคร ตอนเข้าไปสำนักงาน ท่านบอกว่าไม่นั่งรถไป ให้เดินไป ท่านก็เดินนำไปเรื่อย เพราะว่าการเดินทางไปมันทำให้เห็นเมือง ท่านพาพวกเราเดินมาจากบ้านพักแก่นนคร เดินเลาะมาเรื่อย อันนี้เป็นวิธีการ

ผมคิดว่าทำให้เราได้เห็น ได้สัมผัส แทนที่จะไปแต่ละแห่งก็นั่งรถ เข้าสำนักงาน ไปร้านอาหาร ท่านเดินมาถือไม้เท้า อันนี้เป็นความประทับใจ ท่านเป็นคนที่มีชีวิตง่าย ๆ แต่มีความลึกซึ้งที่จะสอนพวกเราไปในชีวิตจิตใจให้เห็นให้สัมผัส คือ ไม่ใช่ออกมาตั้งใจสอนว่าคุณต้องทำอย่างนั้นอย่างนี้ ให้เราไปเห็นให้เราเข้าใจ ผมว่าเป็นวิธีการที่ชาญฉลาดของท่าน

กล่าวได้ว่า พลังความคิดของท่าน สามารถสร้างจุดเปลี่ยนแปลงและเป็นต้นกำเนิดของโครงการที่ดีมีประโยชน์ต่อประเทศชาติเป็นเอกประการได้ ท่านเป็นผู้ผลักดันและบุกเบิกให้เกิดโครงการและกิจกรรมพัฒนาชนบทมากมาย ท่านสามารถนำความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาชนบทมาแสดงให้ปรากฏเป็นรูปธรรมได้อย่างเห็นผลชัดเจน สามารถสร้างสายสัมพันธ์ของความคิดที่มีลักษณะเดียวกัน เพื่อสร้างงานสนับสนุนเป็นเครือข่าย ให้ความร่วมมือซึ่งกันและกันไม่ว่าจะเป็นมูลนิธิพัฒนาชนบท โครงการบัณฑิตอาสาสมัครของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และโครงการพัฒนาชนบทลุ่มน้ำแม่กลอง

ดร.ปวย ได้รับเลือกด้วยมติเอกฉันท์ให้ดำรงตำแหน่งประธานคนแรกของมูลนิธิพัฒนาชนบท ท่านไม่เพียงเป็นนักคิด ท่านเป็นนักทำด้วย ที่มูลนิธิฯ แห่งนี้ท่านได้นำความคิดด้านพัฒนามาปฏิบัติให้เกิดผล ให้เป็นที่ตระหนักว่า การพัฒนาชนบทที่แท้จริงต้องยืนอยู่บนรากฐานของการช่วยตัวเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยมีนักพัฒนาเป็นพี่เลี้ยง ดังที่ท่านเองได้บรรยายในการสัมมนาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างอาสาสมัครไทยกับอาสาสมัครต่างประเทศและการพัฒนาชนบทเมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2519 ว่า

เราต้องการให้ชาวชนบทไม่ได้เป็นผู้รับอย่างเดียว ได้รับความช่วยเหลือก็จริงในตอนต้นๆ แต่ให้ช่วยตัวเองได้ เราถือหลักตามหลักของ Dr. James Yen ชาวจีน ซึ่งอายุประมาณ 90 ปีแล้ว ถือหลักในการพัฒนาชนบท 4 ประการ คือ (1) อนามัย (2) การศึกษา (3) การอาชีพ (4) การช่วยตัวเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

สำหรับโครงการบัณฑิตอาสาสมัครของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์นั้น ดร.ป๋วยตั้งใจที่จะให้เป็นโครงการที่ให้การศึกษาอย่างเดียว ให้บัณฑิตได้ศึกษาและรู้จักชีวิตชนบท

ส่วนโครงการพัฒนาชนบทลุ่มน้ำแม่กลอง ดร.ป๋วยได้ริเริ่มโดยใช้แนวคิดของมูลนิธิพัฒนาชนบทและโครงการบัณฑิตอาสาฯ มารวมกัน พร้อมกับนำภาคราชการเข้ามาร่วมด้วยเพื่อเป็นแกนทางด้านวิชาการโดยบรรยายในการสัมมนาเดียวกันว่า

...เราจับลุ่มน้ำแม่กลอง ซึ่งประกอบด้วย 7 จังหวัด เป็นตัวอย่างในการพัฒนา สามมหาวิทยาลัยที่ร่วมกันคือ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดลและมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

เราคงจะเข้าใจแล้วว่ามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์นั้น เชี่ยวชาญทางด้านสังคมศาสตร์ เกษตรศาสตร์เชี่ยวชาญทางด้านเกษตร และมหาวิทยาลัยมหิดลเชี่ยวชาญด้านอนามัย วัตถุประสงค์ของโครงการซึ่งมีลักษณะคล้ายๆ กับที่ 2 โครงการกำลังทำ คือ รวมประกอบกัน เพื่อให้เกิดหลัก 4 ประการ แล้วเอาไปใช้ แต่จุดมุ่งหมายของโครงการแม่กลองผิดกับจุดมุ่งหมายของโครงการบัณฑิตอาสาสมัครและโครงการมูลนิธิพัฒนาชนบท ตรงที่โครงการแม่กลองต้องการจะอิงรัฐบาลเป็นหลัก กล่าวคือ 3 มหาวิทยาลัยเป็นผู้ที่จะไปศึกษารายละเอียดในหมู่บ้านต่างๆ ได้มีการทดลองในด้านการปลูกพืช มีการทดลองเอาอาสาสมัครด้านอนามัยไปทำงาน มีการทดลองในแง่ที่ว่าทำอะไรจึงทำให้ประชาชนมีการศึกษาดี และให้บริการของรัฐอย่างดีด้วย เมื่อถึงขั้นหนึ่ง ขณะนี้ถึงเวลาที่จะนำเรื่องทั้งหลายเหล่านี้ให้กับกระทรวง ทบวง กรม ไม่ว่าจะเป็นกระทรวงมหาดไทยก็ดี กระทรวงเกษตร ซึ่งประกอบด้วยกรมที่สำคัญเกี่ยวกับที่ดิน และน้ำ กระทรวงสาธารณสุขหรือกระทรวงศึกษาธิการ เวลานี้เรามีการติดต่อกันอยู่โดยเฉพาะ พยายามที่จะติดต่อกับสำนักงานคณะกรรมการสภาพพัฒนาฯ เพื่อจะให้เป็นแกนนำ และเมื่อ 3 มหาวิทยาลัยได้ดำเนินการไปพอสมควรแล้ว ก็สามารถจะวางแผนร่วมกับกระทรวงทบวงกรมต่างๆ เพื่อที่จะยกให้กับสภาพพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติเอาเข้าไปวางแผนอยู่ในแผนการพัฒนา เสร็จและกระทรวงทบวงกรมต่างๆ ที่ทำงานร่วมกับ 3 มหาวิทยาลัยขณะนี้นั้น ก็จะได้เป็นผู้ดำเนินการต่อไป

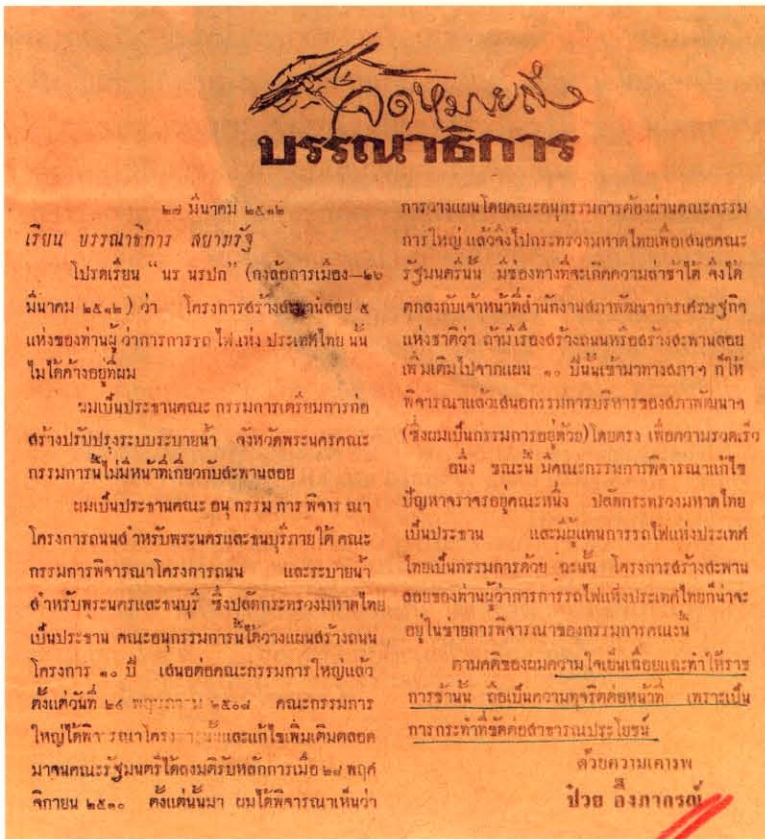
กิจกรรมพัฒนาชนบทครั้งสุดท้ายของท่านคือการไปแสดงปาฐกถาแก่อาสาสมัครนานาชาติในประเทศไทย ของมูลนิธิพัฒนาชนบทแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ระหว่างวันที่ 1 ถึงวันที่ 5 ตุลาคม พ.ศ. 2519 ณ สำนักงานชยันนาท

ดร.ป่วยตระหนักดีถึงความสำคัญในการพัฒนาประเทศอย่างเป็นระบบ และมีความเป็นธรรม ดังนั้น นอกจากท่านได้ทุ่มเทให้กับการพัฒนาชนบทแล้ว ท่านยังมีส่วนผลักดันให้มีโครงการการวางแผนครอบครัวแห่งชาติ รวมทั้งส่งเสริมการพัฒนากรุงเทพฯ ซึ่งประสบปัญหาการเจริญเติบโตอย่างไม่เป็นระเบียบ โดยมองการณ์ไกลเห็นปัญหาที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต อันเนื่องมาจากการเพิ่มขึ้นของประชากรอย่างรวดเร็ว ท่านจึงพยายามผลักดัน 3 โครงการใหญ่ๆ ในกรุงเทพฯ ได้แก่ โครงการระบายน้ำ เพื่อป้องกันน้ำท่วมและกำจัดน้ำเสีย โครงการระบบขนส่งมวลชน โดยสร้างทางด่วน 3 สาย และโครงการเคหะแห่งชาติและพัฒนาแหล่งเสื่อมโทรม อันเป็นการวางระบบในการพัฒนาชุมชนเมือง ดังคำกล่าวของดร.เสนาะ อุณาภูล ดังนี้

...คุณป่วย เป็นห่วงมาก อย่างหนึ่งก็คือเรื่องปัญหาการพัฒนาเมือง ซึ่งกำลังเติบโตขึ้นมาอย่างไม่เป็นระเบียบ โดยเฉพาะกรุงเทพฯ เรื่องการพัฒนากรุงเทพฯ เป็นปัญหาประวัติศาสตร์ ปัญหาที่เราประสบอยู่ทุกวันนี้ เนื่องจากเราแบ่งประเทศไทยออกเป็น 2 ส่วน คือ การพัฒนานอกกรุงเทพฯ กับการพัฒนาในกรุงเทพฯ ส่วนหนึ่งก็เนื่องมาจากปัญหาทางการเมืองของผู้บริหารบ้านเมืองในระยะนั้น ซึ่งแบ่งอำนาจกัน... คุณป่วยพยายามใช้กรรมการบริหารสภาพพัฒนาเศรษฐกิจเป็นเครื่องป้องกัน โดยส่งเสริมเฉพาะโครงการพัฒนาที่มีคุณภาพ คุ้มทุน มีประโยชน์ต่อส่วนรวมและทั้งป้องกัน ต่อต้าน และต่อสู้กับแรงกดดันที่จะออกนอกแผน ออกนอกโครงการ เพราะมีโครงการลักษณะพิเศษ ซึ่งคุณป่วยใช้ชื่อว่า โครงการใต้ดินกับโครงการฟ้าผ่า โครงการใต้ดิน คือโครงการซึ่งไม่ผ่านขบวนการพิจารณาของกรรมการบริหาร... อีกอันหนึ่งคือโครงการฟ้าผ่า คือสั่งตูมมาเลยว่าจะเอาอย่างนี้ ไม่ต้องมีการดูแล้วว่ามันจะได้ประโยชน์หรือไม่ได้ประโยชน์...

การที่เรามีการแบ่งประเทศออกเป็น 2 ส่วน ทำให้ขาดการประสานงานขาดการทำงานเป็นทีมในระดับชาติ เกิดแบ่งชั้นตอนกันขึ้น เกิดตะเข็บรอยต่อระหว่างโครงการที่มาจากต่างจังหวัดมาถึงกรุงเทพฯ ... ภายในกรุงเทพฯ เองก็ไม่ได้มีการวางแผนพัฒนาที่ถูกต้อง ซึ่งคุณป่วยรู้ว่าจุดนี้เป็นจุดสำคัญ

เพราะฉะนั้นจึงพยายามผลักดัน 3 โครงการใหญ่ ๆ ในกรุงเทพฯ โครงการที่หนึ่ง คือ โครงการระบายน้ำ ป้องกันน้ำท่วม และกำจัดน้ำเสีย... โครงการที่สอง คือ โครงการระบบขนส่งมวลชน ทางด่วน 3 สายที่เกิดขึ้น เริ่มจากคลองเตย... โครงการที่สาม คือ โครงการการเคหะแห่งชาติและพัฒนาแหล่งเสื่อมโทรมที่เรียกต่อมาว่าชุมชนหนาแน่น... คุณป่วยเป็นคนที่มิวสิคัลทัศน์ ได้ทุ่มเทผลักดันโครงการพัฒนาชุมชนเมือง ท่านลงไปเดินในท่อระบายน้ำที่ขงนนทบุรีที่เพิ่งจะสร้างเสร็จ แต่ในระยะหลังท่านไม่ได้เกี่ยวข้องแล้ว เพราะมีปัญหาที่ไม่ยอมทำตามเงื่อนไขและกฎเกณฑ์ของการทำงานที่ถูกต้ออง จึงเกิดความล่าช้า เกิดเป็นปัญหาของประเทศอย่างรุนแรง สิ่งแวดล้อมในเมืองเสื่อมโทรมลงอย่างมากมาย เป็นความทุกข์ยากในช่วงที่ผ่านมา ซึ่งคุณป่วยมองเห็นและพยายามผลักดันมาก่อนแล้ว จะเห็นได้ว่าคุณค่า vision ของคุณป่วยยากที่จะหาใครเทียบ สิ่งเหล่านี้ผมเห็นว่าเป็นคุณสมบัติของความเป็นอัจฉริยะของความเป็นผู้นำ ของความเป็นผู้ที่เสียสละ และเป็นผู้ที่พยายามจะทำงานเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมอย่างแท้จริง จึงทำให้พวกเรามีความเคารพ มีความรักโดยสนิทใจทั่วกันจนบัดนี้

การประชุมผู้ว่าการธนาคารกลางแห่งประเทศไทย ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่ฟิลิปปินส์ระหว่างวันที่ 4-7 มีนาคม พ.ศ. 2510

ความสัมพันธ์กับองค์การระหว่างประเทศ

ประเทศผมควรจะมีความสัมพันธ์อันชอบธรรมและเป็นประโยชน์กับโลกภายนอก ผมจะได้มีโอกาสเรียนรู้ถึงความคิดและวิชาของมนุษย์ทั้งโลก (39)

ดร.ป๋วยเป็นบุคคลที่ให้การสนับสนุนและผลักดันให้เกิดความร่วมมือระหว่างธนาคารกลางในแถบเอเชียอาคเนย์ เพื่อสร้างผลประโยชน์และอำนาจในการต่อรองทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศในกลุ่มภูมิภาคกับเศรษฐกิจโลก และสนับสนุนนโยบายการเปิดประตูการค้า สร้างสัมพันธ์กับต่างประเทศ เพื่อนำมาซึ่งรายได้และความเจริญให้กับประเทศ โดยธนาคารแห่งประเทศไทยได้เข้าเป็นสมาชิกในกลุ่มธนาคารกลางแห่งประเทศไทยในเอเชียอาคเนย์ ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ (Central Banks in South-East Asia, New Zealand and Australia หรือ SEANZA) เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2508 ในสมัยที่ ดร.ป๋วยเป็นผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย เพื่อเข้าร่วมการประชุม ปรีक्षाหาวรีอ และฝึกอบรมหลักสูตรด้านการธนาคารกลาง เพื่อพัฒนาพนักงานระดับบริหาร ตลอดจนเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศ

ต่อมา ดร.ป๋วยได้ผลักดันให้ธนาคารมีบทบาทอย่างกว้างขวางในวงการการเงินระดับภูมิภาค โดยเป็นผู้คิดริเริ่มในการรวมกลุ่มประเทศในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ให้หันมาร่วมมือกันตั้งกลุ่มของตนเอง เพื่อเลือกกรรมการบริหารเข้าไปทำงานในกองทุนการเงินระหว่างประเทศ เพื่อดูแลผลประโยชน์ให้กับกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้อย่างเต็มที่ โดยในระหว่างที่มีการประชุมสภาผู้ว่าการกองทุนการเงินระหว่างประเทศและธนาคารโลกประจำปี พ.ศ. 2508

แนวคิดในการจัดตั้งกลุ่มธนาคารกลางแห่งประเทศไทยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (South - East Asian Central Banks) หรือที่เรียกย่อ ๆ ว่า SEACEN เพื่อประชุมปรึกษาหารือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและหาช่องทางแก้ไขปัญหาร่วมกันเกี่ยวกับภาวะ

เศรษฐกิจการเงิน สถานการณ์และปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันของประเทศสมาชิก รวมทั้งประเด็นสำคัญ ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับภูมิภาคในขอบข่ายการดำเนินงานของกองทุนการเงินระหว่างประเทศและธนาคารโลก ได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดีจากธนาคารกลางของประเทศต่างๆในภูมิภาค ในปีถัดมาจึงได้มีการจัดการประชุมผู้ว่าธนาคารกลางแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นครั้งแรกระหว่างวันที่ 3 - 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2509 โดยประเทศไทยรับเป็นเจ้าภาพ มีผู้ว่าการธนาคารกลางจากประเทศศรีลังกา มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ ลาว เวียดนาม ไทย และเจ้าหน้าที่จากกระทรวงการคลังของสิงคโปร์เข้าร่วมประชุม

ในเรื่องความร่วมมือกับธนาคารกลางในภูมิภาคนี้ คุณวิจิตร สุพินิจ อดีตผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยกล่าวว่า

...ท่านเป็นนายธนาคารกลางที่มีความอาวุโสในภูมิภาคนี้ และเป็นผู้นำที่จะผลักดันให้ธนาคารกลางต่างๆ เหล่านั้นเข้ามาพบปะกันเพื่อดำเนินนโยบายที่มีผลประโยชน์ร่วมกันในลักษณะเดียวกับกลุ่มธนาคาร Group of Ten ในยุโรป และในสหรัฐอเมริกา ในช่วงนั้นความร่วมมือระหว่างประเทศเริ่มเกิดขึ้นใน

หลายเรื่องด้วยกัน ที่สำคัญคือการพัฒนาปฏิรูประบบการเงินระหว่างประเทศ ซึ่งในที่สุดก็ทำให้เกิดการแก้ไขความตกลงว่าด้วยกองทุนการเงินระหว่างประเทศเป็นครั้งแรกในปี 1978 ซึ่งมีการนำ SDR มาใช้ มีการพิจารณาบทบาทของธนาคารโลกในหลายเรื่องด้วยกัน รวมทั้งเรื่องการเข้ามาดูแลการค้าผลิตภัณฑ์ขั้นปฐม ดังนั้นการร่วมมือของธนาคารกลางในช่วงนั้นจึงมีทั้งเรื่องที่เกี่ยวข้องกับธนาคารโลก กองทุนการเงินระหว่างประเทศ การปฏิรูประบบการเงินของโลก และการตั้งระบบในการทำงานร่วมกันอย่างเป็นทางการ ซึ่งในที่สุดก็ทำให้เกิด SEACEN Research and Training Center ขึ้นที่ประเทศมาเลเซีย ซึ่งเป็นศูนย์กลางการศึกษาวิจัยในเรื่องนโยบายการเงินสำหรับประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่กำลังเริ่มต้นพัฒนาเข้าสู่ยุคใหม่ มีการจัดหลักสูตรอบรมพนักงานของธนาคารกลางในทุกเรื่อง ซึ่งมีความยั่งยืนมาถึงปัจจุบันนี้ และเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงความร่วมมืออย่างใกล้ชิดตามที่อาจารย์ป่วยได้ริเริ่มขึ้น...

การประชุม SEACEN GOVERNOR ครั้งที่ 4 ที่ประเทศอินโดนีเซีย พ.ศ. 2512

นอกจากการจัดตั้ง SEACEN แล้ว ดร.ป๋วยยังได้มีส่วนร่วมในการผลักดันให้จัดตั้งธนาคารพัฒนาเอเชีย (Asian Development Bank - ADB) ที่กรุงเทพฯ ซึ่งได้บันทึกไว้เมื่อครั้งไปประชุมธนาคารโลกและกองทุนการเงินระหว่างประเทศประจำปี พ.ศ. 2508 (74) ดังนี้

(๑) ท่านรัฐมนตรีว่าการคลัง และสมาชิกคณะรัฐมนตรีได้ปรึกษากันถึงปัญหาของธนาคารโลก และธนาคารพัฒนาเอเชีย เพื่อเตรียมพร้อมที่จะดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสถาบันการเงินระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องของการจัดตั้งธนาคารพัฒนาเอเชีย ซึ่งท่านรัฐมนตรีว่าการคลังได้เสนอชื่อคุณ Eugene Black เป็นผู้อำนวยการคนแรก และคุณ Robert Triffin เป็นรองผู้อำนวยการคนแรก นอกจากนี้ยังได้เสนอชื่อคุณ Robert Triffin เป็นรองผู้อำนวยการคนแรก และคุณ Robert Triffin เป็นรองผู้อำนวยการคนแรก นอกจากนี้ยังได้เสนอชื่อคุณ Robert Triffin เป็นรองผู้อำนวยการคนแรก

to-bank

อย่างไรก็ตาม ในที่สุดก็ได้มีการจัดตั้งธนาคารพัฒนาเอเชียที่ กรุงมะนิลา ประเทศฟิลิปปินส์ เนื่องจากประเทศผู้เกี่ยวข้องให้เหตุผลว่ามีการจัดตั้งสำนักงาน ECAFE ที่กรุงเทพฯ แล้ว โดยในเรื่องการจัดตั้ง ADB นี้ คุณชาญ วงศ์สวรรค์ อดีตพนักงานธนาคารแห่งประเทศไทยกล่าวว่า

...เรื่องการจัดตั้งและที่ตั้งสำนักงานใหญ่ ADB นั้น มีคุณสมบัติ และคุณหญิงสุภาพ เป็นแม่บ้านสำคัญ คุณสมหมายมีระบบสำนักงานใหญ่ ADB อยู่ที่ฝ่ายวิชาการไว้แล้ว แบบเขียวมี 12 ชั้น จะสร้างที่ถนนสุรวงศ์ ถ้าไทยได้รับเลือกให้จัดตั้งอาคารสำนักงานใหญ่ ADB แต่ในที่สุดสำนักงานใหญ่ ADB จึงไปอยู่ที่มะนิลา ส่วนตึกที่คุณสมหมายได้ให้ช่างออกแบบนั้น ก็ได้ตัดแปลงลงเหลือ 8 ชั้น เป็นอาคารสำนักงานสาขาธนาคาร ที่ถนนสุรวงศ์

เข้าร่วมประชุม SEACEN ที่ประเทศอินโดนีเซีย

การรวมกลุ่มธนาคารกลางในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์นี้ นับเป็นผลงานอันน่าภาคภูมิใจของดร.ป๋วย ที่ทำให้ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีกลุ่มของตนเองในกองทุนการเงินระหว่างประเทศและในธนาคารโลก ซึ่งนอกจากจะเป็นผลดีโดยตรงในการติดตามรักษาผลประโยชน์ของประเทศของตนได้อย่างใกล้ชิดยิ่งขึ้นแล้ว ยังช่วยส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือกันระหว่างภูมิภาคนี้ และเป็นการสร้างเสริมกำลังสำรองในเวทีโลกให้สามารถดำเนินการเพื่อประโยชน์ร่วมกันได้มากขึ้นอีกด้วย

พัฒนาระบบงานภายในและบริหารบุคลากร

...ผมอยากให้ปรับปรุงงานในธนาคารนี้ให้สมกับเป็นธนาคารกลาง แต่ก่อนที่เราจะทำการ operation เพื่อควบคุมการเงินของประเทศและควบคุมธนาคารอื่นา ได้ เราจะต้องทำให้ internal organization ของเรามั่นคง internal organization จะทำให้มั่นคงได้ควรจะให้ พนักงานได้รับความมั่นคง... (113)

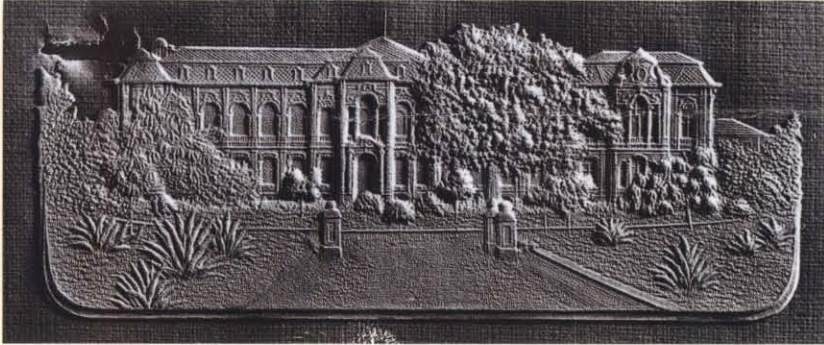

การพัฒนาระบบงานภายใน

ตลอดระยะเวลากว่า 20 ปี ที่ดร.ปวยได้ดำรงตำแหน่งที่สำคัญา ใน อนาคตแห่งประเทศไทย อาทิ พนักงานพิเศษ กรรมการอนาคต ผู้เชี่ยวชาญ รองผู้ว่าการ และผู้ว่าการ นั้น ท่านได้สร้างสรรค์ผลงานอันทรงคุณค่าและสร้าง ชื่อเสียงให้แก่อนาคตแห่งประเทศไทย อันเป็นที่ประจักษ์แก่บุคคลภายนอก ตลอดจนปรับปรุงองค์กรภายในอนาคตและพัฒนาศักยภาพของพนักงาน เพื่อให้ สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง ซึ่งมีส่วนผลักดันให้อนาคตแห่งประเทศไทยเป็น อนาคตกลางที่สมบูรณ์แบบ

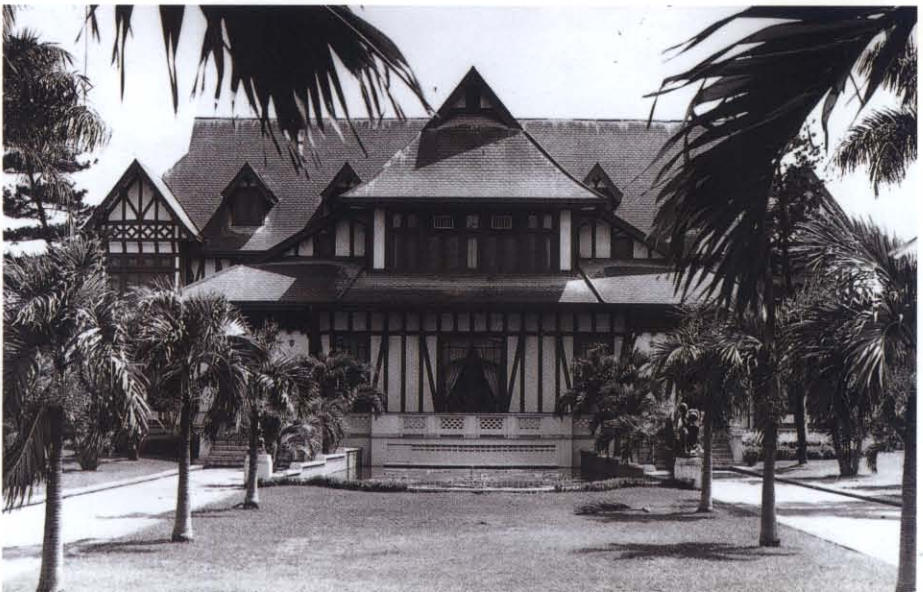

การแลกวังบางขุนพรหมด้วยบ้านมั่งคศิลาและสร้างอาคารสำนักงานใหญ่

วังบางขุนพรหม

เริ่มแรกธนาคารแห่งประเทศไทยได้ก่อตั้งขึ้นโดยไม่มีอาคารที่ทำการเป็นของตนเอง แต่ใช้วิธีเช่าอาคารจากธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้ จำกัด ที่ถนนสีพระยา ต่อมาจึงได้ย้ายจากอาคารดังกล่าว มาเช่าวังบางขุนพรหมจากกรมธนารักษ์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2488 หลังจากสัญญาเช่าวังสิ้นสุดลงในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2496 ธนาคารได้ต่อสัญญาเช่าจนถึงปลายปี พ.ศ. 2502 ดร.ป๋วยได้เสนอเรื่องต่อรัฐบาลขอกรรมสิทธิ์ในที่ดินและสิ่งปลูกสร้างวังบางขุนพรหมเป็นสมบัติของธนาคาร ต่อมาจึงได้แลกเปลี่ยนวังบางขุนพรหมกับบ้านมั่งคศิลา อย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ. 2504 และจ่ายเงินที่เป็นส่วนต่างของราคาวังบางขุนพรหมและบ้านมั่งคศิลาให้แก่กระทรวงการคลัง

บ้านมั่งคศิลา

อาคารสำนักงานใหญ่ อนามัยแห่งประเทศไทย

ดร.ป่วยได้เล็งเห็นความจำเป็นในการสร้างอาคารขนาดใหญ่ เพื่อรองรับการขยายกิจการและจำนวนพนักงานของธนาคาร ที่จะเพิ่มขึ้นในอนาคต ตลอดจนเพื่อความปลอดภัยในการเก็บรักษาทรัพย์สินและสมบัติอันมีค่าของประเทศชาติ ประกอบกับที่ทำการของธนาคารในสมัยนั้นตั้งอยู่หลายแห่ง อาทิ ในพระบรมมหาราชวัง และที่วังบางขุนพรหม ท่านจึงแต่งตั้งคณะทำงานเพื่อพิจารณาดำเนินการเรื่องการก่อสร้างอาคารที่ทำการใหม่ ซึ่งได้เลือกบริษัท สถาปนิกและวิศวกรที่ปรึกษาจากประเทศเนเธอร์แลนด์ เนื่องจากเป็นผู้ที่เคยผ่านงานก่อสร้างขนาดใหญ่ของรัฐบาลเนเธอร์แลนด์มามากและเริ่มทำสัญญาตั้งแต่วันที่ 5 พฤศจิกายน พ.ศ. 2512 แต่ในระยะนั้น เนื่องจากมีปัญหาเรื่องการเสนอราคา ก่อสร้าง จึงมีการประกวดราคาใหม่อีกหลายครั้ง เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงมากที่สุด ทำให้การก่อสร้างอาคารสำนักงานใหญ่มีความล่าช้า และเริ่มเปิดดำเนินการอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2525

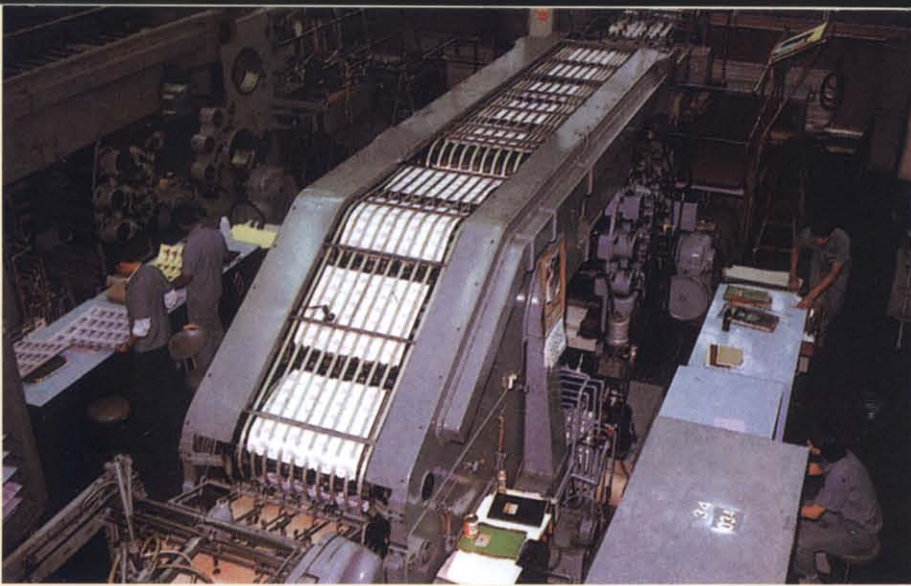
การพิมพ์ธนบัตรและการจัดตั้งโรงพิมพ์ธนบัตร

ประโยชน์ในการจัดตั้งโรงพิมพ์ธนบัตรขึ้นพิมพ์ธนบัตรใช้เอง เมื่อเทียบกับการจ้างโรงพิมพ์ในต่างประเทศมีมาก เช่น ทำให้คนไทยเรามีฝีมือดียิ่งขึ้น และเราสามารถควบคุมได้ทั้งคุณภาพและปริมาณของธนบัตร แต่ที่สำคัญที่สุดจะได้ประโยชน์เกี่ยวกับความมั่นคงและความปลอดภัยทางการเงินของประเทศชาติโดยเฉพาะในยามฉุกเฉิน... (74)

ก่อนที่ธนาคารแห่งประเทศไทยจะจัดตั้งโรงพิมพ์ธนบัตร รัฐบาลได้จ้างบริษัทโทมัส เดอลารู ของอังกฤษ เป็นผู้พิมพ์ธนบัตรของไทยมาตั้งแต่ พ.ศ. 2445 ต่อมาใน พ.ศ. 2497 ซึ่งเป็นปลายสมัยของจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี มีบริษัทรับจ้างพิมพ์ธนบัตรของสหรัฐอเมริกา ชื่อซีเคียวริตี้ โคลัมเบีย แบนกิ้งโน้ต เข้ามาติดต่อรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลังในสมัยนั้น คือ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ คนสนิทของจอมพล ป.พิบูลสงคราม แสดงความ

โรงพิมพ์ธนบัตร ธนาคารแห่งประเทศไทย

เครื่องพิมพ์ธนบัตร

จำนงขอพิมพ์ธนบัตรให้ประเทศไทย แต่ธนาคารพิจารณาแล้วเห็นว่า ธนบัตรของบริษัทดังกล่าวมีคุณภาพไม่ดีเท่าของบริษัทโทมัส เดอลารู จึงไม่เห็นควรให้มีการเปลี่ยนแปลงใดๆ ซึ่งดร.ป๋วยไต้กล่าวถึงเรื่องนี้อย่างละเอียดในบทความเรื่อง "เหลี่ยมหลัง แลหน้า" ว่า

... ในไม่ช้า พลเอกเผ่า ศรียานนท์ เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลังอีกตำแหน่งหนึ่ง (นอกจากเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการมหาดไทยและอธิบดีตำรวจ) ก็คบคิดกับ O.S.S. ของอเมริกา (ซึ่งกลายเป็น C.I.A. ในวาระต่อไป O.S.S. นั้นเป็นหน่วยทหารทำงานลับของอเมริกาในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2) จะให้บริษัทอเมริกันบริษัทหนึ่งมาพิมพ์ธนบัตรไทยแทนบริษัทโทมัส เดอลารู ของอังกฤษ โดยมีข้อกล่าวหาต่างๆ นานา

คณะรัฐมนตรีจึงตั้งให้ผมเป็นเจ้าหน้าที่พิจารณาเรื่องนี้โดยมีเจ้าหน้าที่ของกระทรวงการคลังและธนาคารแห่งประเทศไทยร่วมด้วย ผมได้พยายามพิจารณาอย่างเที่ยงธรรมที่สุด โดยพิจารณาเรื่องความปลอดภัยของประเทศเป็นใหญ่ คือ พิจารณาว่าบริษัทโทมัส เดอลารูนั้นเป็นบริษัทที่ไว้วางใจได้หรือไม่ในเชิงการเมือง เมื่อปรากฏว่าไม่มีหลักฐานที่จะชวนให้เชื่อเป็นอย่างอื่นแล้ว จึงพิจารณาในแง่ของฝีมือและราคาของธนบัตร โดยนำเอาบริษัทอังกฤษอีกบริษัทหนึ่งกับบริษัทอเมริกันที่สองอีกบริษัทหนึ่งมาเปรียบกับโทมัส เดอลารู และบริษัทอเมริกันที่หนึ่งที่กล่าวหาโทมัส เดอลารู รวมกันเป็นสี่บริษัท ปรากฏว่าฝีมือนั้นบริษัทอเมริกันที่สองเยี่ยมที่สุด แต่ราคาแพงเกินต้องการ รองลงมาเชิงฝีมือเป็นบริษัทโทมัส เดอลารู ราคาถูกกว่าและก็เคยพิมพ์ธนบัตรให้รัฐบาลไทยมาหลายสิบปีแล้ว เป็นที่เชื่อถือแก่ประชาราษฎร์ บริษัทอังกฤษอีกบริษัทหนึ่งเป็นรองทั้งฝีมือและราคา ส่วนบริษัทอเมริกันที่กล่าวหาบริษัทโทมัส เดอลารู นั้น ฝีมือไม่ดี ปลอดภัยและมีหน้าซ้ำสิบทราบมาจากหลักฐานที่เชื่อถือได้ว่าผู้จัดการบริษัทที่มาวิ่งเต้นนั้น ชื่อเสียงไม่สู้จะดีนัก ตั้งแต่ระหว่างสงครามโลกมาแล้ว ความประพฤติส่วนตัวก็เป็นที่น่ารังเกียจ

ผมจึงนำความเสนอคุณพระบริภัณฑ์ยุทธกิจ รัฐมนตรีคลัง ท่านก็เห็นด้วย แล้วให้เขียนรายงาน ระหว่างที่เขียนรายงานอยู่นั้น ท่านรัฐมนตรีคลังก็ได้บอกกับพลเอกเผ่า ศรียานนท์ ว่า ผมได้เสนอรายงานด้วยวาจาแล้วว่า อย่างไรพลเอกเผ่าคงจะได้นำความไปบอกกับผู้จัดการบริษัทอเมริกันที่เสนอขอพิมพ์ธนบัตร ผู้จัดการคนนั้นจึงได้มาพบผมและจะให้ผมเปลี่ยนรายงานเสีย ผมไม่ยอมอเมริกันผู้นั้นจึงปรึกษาว่าผมต่างฯ และปรึกษาพาดพิงมาถึงรัฐมนตรีคลังด้วย ผมจึงทำรายงานต่อท่านรัฐมนตรีคลัง รวมทั้งที่อเมริกันมาตำผมและท่านด้วย และขณะเดียวกันก็โทรศัพท์บอก Howard Parsons อุปทูตอเมริกันให้ทราบถึงพฤติกรรมของคนของเขา Mr. Parsons แสดงความเสียใจและขอโทษแทน ในรายงาน ซึ่งผมเสนอคณะรัฐมนตรีนั้น ผมแนะนำให้คงใช้บริษัทโทมัส เดอลารู อย่างเคย แต่ถ้าหากคณะรัฐมนตรียังคงกลางแกลงใจเรื่องความปลอดภัยอยู่ จะใช้บริษัทอเมริกันที่สองผมก็ว่า แล้วแต่จะพิจารณา แต่ถ้าหากจะตัดสินใจให้บริษัทอเมริกันที่หนึ่งพิมพ์ธนบัตรไทยต่อไปแล้ว ผมก็จะอยู่รับราชการต่อไปไม่ได้ เพราะผู้จัดการได้มา ปรึกษาผมและท่านรัฐมนตรีว่าการคลัง เป็นบริษัทที่เลวจริงๆ จอมพลป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี กล่าวแก่คุณพระบริภัณฑ์ในที่ประชุมคณะรัฐมนตรีว่า "ไอ้ลูกศิษย์คุณพระนี่มันจงทองจริง คำหนึ่งมันก็จะลาออก สองคำมันก็จะลาออก" คุณพระท่านก็ได้ตอบแทนผม ผลสุดท้ายคณะรัฐมนตรีลงมติตามรายงานของผม จอมพลป.พิบูลสงคราม ได้เคยนัดไว้ว่าจะให้ผู้จัดการบริษัทอเมริกันที่หนึ่งเข้าพบในวันรุ่งขึ้น ก็งดเปลี่ยนให้คุณรักษ์ ปันยารชุน บุตรเขยพบแทน แต่เรื่องนี้ทำความไม่พอใจให้คุณเผ่า ศรียานนท์ เป็นอย่างมาก

...

พิธีเปิดโรงพิมพ์ธนบัตร

ต่อมา รัฐบาลได้พิจารณาเห็นความสำคัญในการจัดตั้งโรงพิมพ์ธนบัตรขึ้นในประเทศ จึงได้ลงมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 5 กันยายน พ.ศ. 2504 ให้ธนาคารแห่งประเทศไทยดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องนี้ ธนาคารจึงจัดตั้ง "การพิมพ์ธนบัตร" ขึ้นเป็นการชั่วคราวให้เป็นหน่วยงานอิสระ ซึ่งขึ้นตรงต่อรองผู้ว่าการและผู้ว่าการ เมื่อ พ.ศ. 2506 ซึ่งเป็นช่วงที่ ดร.ป๋วย ดำรงตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย แต่ต่อมาใน พ.ศ. 2511 ได้ยกเลิก "การพิมพ์ธนบัตร" และจัดตั้ง "โรงพิมพ์ธนบัตร ธนาคารแห่งประเทศไทย" ซึ่งมีหน้าที่พิมพ์ธนบัตรและพิมพ์สิ่งพิมพ์อื่นของทางราชการเป็นเฉพาะกรณีที่ธนาคารกำหนด โดยความเห็นชอบของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง เพื่อให้มีปริมาณเพียงพอกับความต้องการตามสภาวะเศรษฐกิจ และให้ได้ผลผลิตมีคุณภาพสูง ยากแก่การปลอมแปลง ตลอดจนมีประสิทธิภาพในการจัดการ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงเสด็จพระราชดำเนินเปิดโรงพิมพ์ธนบัตรเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2512

การปรับปรุงการแบ่งส่วนงานของธนาคารแห่งประเทศไทย

เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2507 ธนาคารแห่งประเทศไทยได้มีการปรับปรุงการแบ่งส่วนงานของธนาคารตามข้อเสนอของดร.ป๋วยต่อคณะกรรมการธนาคารแห่งประเทศไทย โดยโอนงานในหน้าที่ของส่วนการจัดตั้งงานไปขึ้นกับส่วนงานต่างๆ เช่น ส่วนการพนักงาน ฝ่ายการบัญชี ฝ่ายวิชาการ และนับตั้งแต่มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 เป็นต้นมา งานตรวจสอบธนาคารพาณิชย์ตามกฎหมายดังกล่าวเพิ่มมากขึ้น ทำให้ลักษณะหน้าที่ของส่วนสอบบัญชีภายใน ไม่ควรขึ้นกับฝ่ายการบัญชี ดังนั้นจึงเห็นควรให้รวมงานด้านสอบบัญชีภายในและงานด้านตรวจสอบธนาคารพาณิชย์เข้าด้วยกัน โดยให้ตั้งเป็นฝ่าย ซึ่งมีหน้าที่สอบบัญชีทรัพย์สิน และการใช้จ่ายเงินและพัสดุ ให้เป็นไปตามระเบียบข้อบังคับของธนาคาร และมีหน้าที่ตรวจสอบผลการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ตามกฎหมายและข้อบังคับด้วย

นอกจากนี้ เพื่อให้การปรับปรุงองค์กรภายในธนาคารก้าวหน้าทันกับเหตุการณ์ในยุคนั้น ดร.ป๋วยได้เสนอคณะกรรมการธนาคารแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2511 ให้ขอคำปรึกษาจากหน่วยบริการอาสาสมัครแนะแนวการบริหารระหว่างประเทศ (International Executive Service Corps หรือ IESC) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่จัดตั้งโดยไม่หวังผลกำไร และให้บริการแนวใหม่แก่ผู้ประกอบการธุรกิจที่กำลังพัฒนาทั่วโลก เพื่อจัดระบบบัญชีของธนาคารให้เป็นระบบ Automation หรือใช้คอมพิวเตอร์ในการทำบัญชี และต่อมาข้อเสนอดังกล่าวก็ได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการฯ

การตั้งสาขาธนาคารแห่งประเทศไทยในภูมิภาค

"บันทึกขอนแก่นรำลึก"

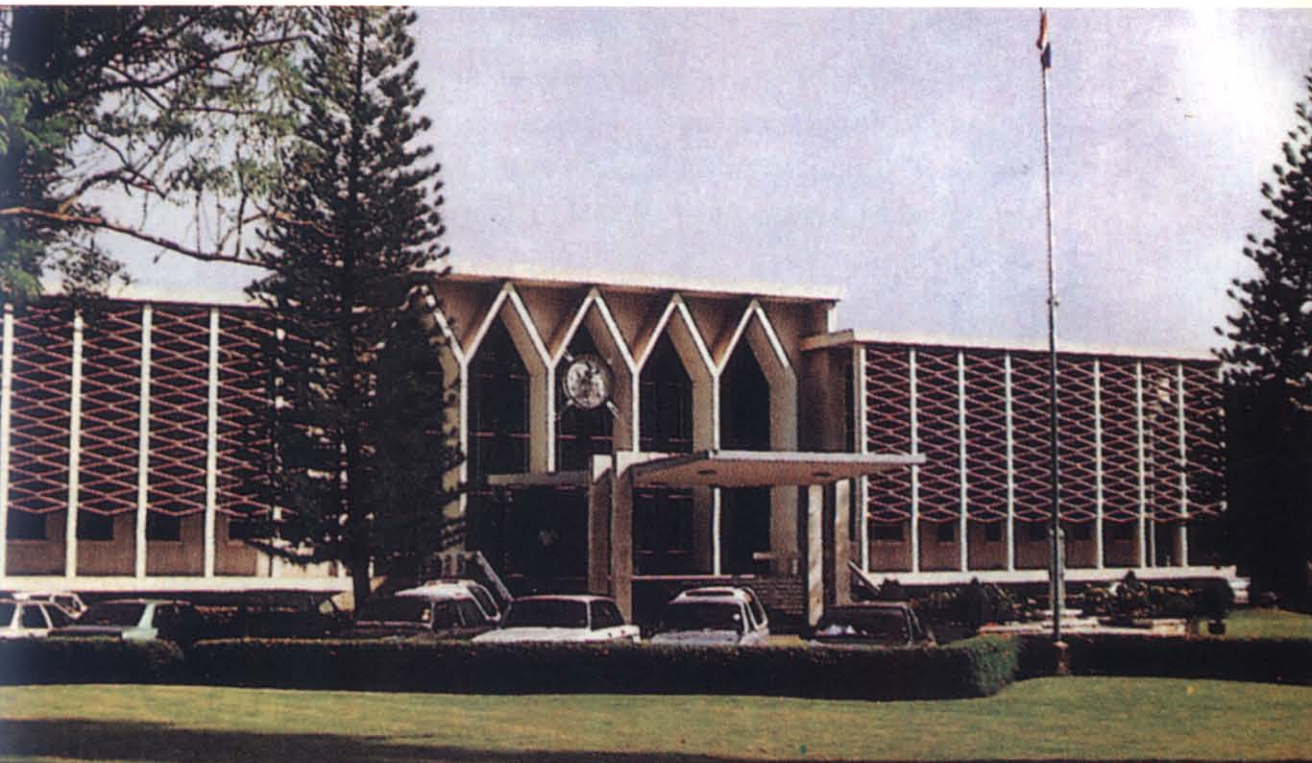
อ่านวี กวินาม คุณงามพิศ	ก็ต้องจิต นึกชม คารมสมร
ใครจะขอต่อสำเนาสำเนากลอน	เข้าแฟ้มขอน-แก่นสาขานาธนาคาร
มั่นไฉมงามตามใจให้อนุญาต	จะสมมาตร์ขอบคุณบุญไพศาล
อนุชน...คั่นดู ได้รู้งาน	ประสบการณ์เปิดขอนแก่นแสนจะดี
อนึ่งเล่าเข้าปีใหม่จะไปเปิด	ที่ลำปางสาขาเกิดประเสริฐศรี
เชิญ ชัย งาม เม่น มู่ คูชีวี	เชิญทั้งสี่ไปด้วยช่วยแต่งกลอน (1)

พิธีเปิดสำนักงานภาคใต้

ดร.ป่วยเป็นบุคคลผู้มองการณ์ไกล เห็นความสำคัญของการตั้งสาขาของธนาคารแห่งประเทศไทย เนื่องจากกิจการธนาคารได้ขยายตัวอย่างรวดเร็วตามภาวะเศรษฐกิจในภูมิภาค และเพื่อแบ่งเบาภาระของคลังจังหวัด ซึ่งเป็นตัวแทนของธนาคารในการเก็บรักษาเงินของทางราชการ ตลอดจนอำนวยความสะดวกและสนองความต้องการทางการเงินให้แก่ส่วนราชการและธนาคารพาณิชย์ต่างๆ ในส่วนภูมิภาค ดร.ป่วยได้ผลักดันให้มีการจัด

ตั้งสาขาในภูมิภาค ซึ่งได้รับความเห็นชอบตามมติคณะกรรมการธนาคารแห่งประเทศไทยครั้งที่ 15/2501 ทั้งนี้ได้มีการจัดตั้งสาขาธนาคารแห่งแรกที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เนื่องจากอำเภอดังกล่าวเป็นศูนย์กลางทางการคมนาคมของภาคใต้ นอกจากนี้แล้ว ภาคใต้ยังมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศ และเป็นภาคที่มีความต้องการเงินสูงกว่าภาคอื่นา กิจการสาขาที่หาดใหญ่จึงเปิดดำเนินงานอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2507

สำนักงานภาคใต้

สำนักงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

หลังจากนั้นประมาณ 4 ปี ก็ได้มีการจัดตั้งสาขาธนาคารแห่งประเทศไทยแห่งที่สองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีสำนักงานอยู่ที่อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เนื่องจากเป็นจังหวัดศูนย์กลางตามลักษณะทางภูมิศาสตร์ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และเป็นศูนย์กลางทางด้านเศรษฐกิจ การขนส่ง การพัฒนา การบริหารและงานบำรุงส่งเสริมต่างๆ ของรัฐบาลเกือบทุกด้าน นอกจากนี้ ยังมีสาขาธนาคารพาณิชย์ต่างๆ ธนาคารออมสิน และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรเป็นจำนวนมากถึง 11 แห่ง ธนาคารแห่งประเทศไทยสาขาขอนแก่น ได้เปิดดำเนินการอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2511

ในปีถัดมาก็ได้จัดตั้งสาขาธนาคารแห่งประเทศไทยแห่งที่สาม ที่อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง เนื่องจากในขณะนั้น จังหวัดลำปางเป็นจังหวัดศูนย์กลางในด้านภูมิศาสตร์และการคมนาคมทางภาคเหนือ ซึ่งอำนวยความสะดวกในการเคลื่อนย้ายเงินเพื่อสนองความต้องการของภาครัฐบาลและภาคเอกชน ทั้งนี้สาขาดังกล่าวเปิดดำเนินการเมื่อวันที่ 9 สิงหาคม พ.ศ. 2512

สาขาจังหวัดลำปาง

สาขาของธนาคารแห่งประเทศไทยทั้ง 3 สาขา เป็นส่วนงานหนึ่งเทียบเท่าฝ่ายของสำนักงานใหญ่ ขึ้นตรงต่อผู้ช่วยผู้ว่าการ สามารถดำเนินธุรกิจธนาคารกลางได้เช่นเดียวกับสำนักงานใหญ่ ได้แก่ ดูแลระบบการเงินในแต่ละภูมิภาคให้มีประสิทธิภาพ อำนวยความสะดวกในการหมุนเวียนถ่ายเทปริมาณเงิน เป็นนายธนาคารของสถาบันการเงินต่างๆ และรัฐบาล ดำเนินการเกี่ยวกับการออกบัตรธนาคาร ควบคุมการแลกเปลี่ยนเงิน และติดตามศึกษาวิเคราะห์และรายงานภาวะเศรษฐกิจของท้องถิ่น

การจัดตั้งสำนักงานสุรวงศ์

เนื่องจากธนาคารแห่งประเทศไทยมีสำนักงานในกรุงเทพฯ เพียงแห่งเดียว ทำให้ขาดความสะดวกในการติดต่อประสานงานระหว่างธนาคารแห่งประเทศไทยและธนาคารพาณิชย์ต่างๆ ประกอบกับธุรกิจการค้าขยายตัวเพิ่มมากขึ้น ธนาคารแห่งประเทศไทยในช่วงสมัยที่ ดร.ป๋วย ดำรงตำแหน่งผู้ว่าการ จึงเล็งเห็นความสำคัญในการจัดตั้งสำนักงานใหม่ขึ้นอีกแห่งบริเวณแถบล่างของกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นแหล่งที่ตั้งของธนาคารพาณิชย์จำนวนมาก โดยธนาคารได้ซื้อที่ดินเนื้อที่ 2 ไร่ 1 งาน 15 ตารางวา ที่ถนนสุรวงศ์ จากธนาคารเกษตร (ภายหลังเปลี่ยนเป็นธนาคารกรุงไทย) เพื่อเป็นที่ตั้งสำนักงาน และมีพิธีเปิดอาคารสำนักงานวันที่ 20 กันยายน พ.ศ. 2512

สำนักงานสุรวงศ์

นอกจากการอำนวยความสะดวกในการฝาก ถอน และโอนเงินของบรรดาธนาคารพาณิชย์ต่างๆ แล้ว ธนาคารแห่งประเทศไทยยังเพิ่มความสะดวกให้แก่ธนาคารสมาชิกโดยย้ายสำนักหักบัญชี (Clearing House) จากอาคารของสหธนาคารกรุงเทพฯ จำกัด มาเปิดดำเนินการด้านการหักบัญชีระหว่างธนาคารที่สำนักงานสุรวงศ์ด้วย เนื่องจากที่ตั้งแห่งใหม่นี้ตั้งอยู่ในย่านกลางระหว่างบรรดาธนาคารสมาชิก และเป็นสถานที่ที่ได้รับการออกแบบอย่างเหมาะสมสำหรับการปฏิบัติงานตามระบบการหักบัญชีโดยเฉพาะ กล่าวคือ มีห้องพักเช็คบริเวณกว้างขวางพร้อมติดตั้งอุปกรณ์อำนวยความสะดวกอื่น ๆ อย่างครบครัน

สำนักหักบัญชี

สืบเนื่องจากพื้นที่ปฏิบัติงานของธนาคารที่สำนักงานใหญ่ บางขุนพรหม มีค่อนข้างจำกัด ประกอบกับมีการขยายตัวของขอบข่ายการดำเนินงานและจำนวนพนักงาน ธนาคารจึงได้ย้ายส่วนงานบางส่วนไปดำเนินงาน ณ สำนักงานแห่งนี้ คือ ส่วนการควบคุมปริวรรต ฝ่ายการต่างประเทศ จากนั้นก็มีฝ่ายกำกับและตรวจสอบธนาคารพาณิชย์ (ต่อมาย้ายไปอยู่ ณ อาคารธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร นางเลิ้ง โดยได้แยกงานออกเป็นฝ่ายกำกับและตรวจสอบธนาคารพาณิชย์ และฝ่ายตรวจสอบสถาบันการเงิน) ฝ่ายตรวจสอบกิจการภายใน และศูนย์ฝึกอบรม นอกจากนี้ ในบางครั้งก็ได้มีการจัดการประชุมนานาชาติ ตลอดจนการเลี้ยงรับรองครั้งสำคัญา ที่สำนักงานสุรวงศ์

ดร.ป๋วยในพิธีวางศิลาฤกษ์ สำนักงานสุรวงศ์

การจัดตั้งพิพิธภัณฑ์เงินตราและห้องสมุด

ดร. ป่วยเป็นผู้ริเริ่มให้มีการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์เงินตราที่สำนักงานสุรวงศ์ อนุอาคารแห่งประเทศไทย โดยมีการอนุมัติจัดตั้ง เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2513 เพื่อแสดงเหรียญกษาปณ์ ธนบัตร และพันธบัตรแบบต่างๆ ของประเทศไทยทุกยุคทุกสมัย ตลอดจนเหรียญกษาปณ์และธนบัตรของต่างประเทศ ต่อมาเมื่อได้มีการเคลื่อนย้ายส่วนงานต่างๆ เข้าสู่อาคารหลังใหม่ จึงได้ใช้วังบางขุนพรหมเป็นสถานที่ตั้งพิพิธภัณฑ์เงินตราสืบต่อไป

นอกจากนี้ ท่านยังส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรภายในอนุอาคาร โดยจัดตั้งห้องสมุดที่สำนักงานสุรวงศ์ เพื่อการศึกษา ค้นคว้าและวิจัย เป็นการชั่วคราว ต่อเนื่องจากที่ท่านได้พยายามผลักดันให้จัดตั้งห้องสมุดที่วังบางขุนพรหม ตั้งแต่สมัยที่ท่านเป็นที่ปรึกษาของส่วนการค้นคว้า ดังคำกล่าวของคุณกัทลี สมบัติศิริ อดีตหัวหน้าห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศ อนุอาคารแห่งประเทศไทย ดังนี้

ประมาณปี 2492 คุณป่วย อิงภากรณ์ ในฐานะเป็นที่ปรึกษาของส่วนการค้นคว้า ได้เรียกประชุมพนักงานทั้งส่วน เพื่อปรึกษาทบทวนงานภายใน และจัดแบ่งงานในหน้าที่ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น พร้อมกับมอบหมายหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงให้แก่พนักงานทุกคนด้วย นับแต่นั้นมา ห้องสมุดจึงเป็นงานส่วนหนึ่งโดยเฉพาะของส่วนการค้นคว้า ขณะนั้นงานห้องสมุดยังมีได้เป็นวิชาการที่ศึกษากันในประเทศไทย

ในเวลาต่อมาอีกไม่นานนัก คุณป่วยเดินเข้ามาในห้องสมุด แล้วยื่นหนังสือเล่มเล็กๆ ให้ พร้อมกับกล่าวว่า "จัดห้องสมุดแบบนี้ก็แล้วกัน" เมื่ออ่านดูพบว่า เป็นคู่มือการใช้ห้องสมุดของ London School of Economics สถาบันศึกษาของท่าน นับเป็นหนังสือมีค่าที่สุดในการเริ่มต้น...

นอกจากดร.ป่วยจะให้คำแนะนำปรึกษาแก่ห้องสมุดแล้ว ท่านยังส่งเสริมผู้รับผิดชอบงานห้องสมุดให้ไปศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ในต่างประเทศเมื่อปี พ.ศ.2495 เพื่อนำความรู้และประสบการณ์มาปรับปรุงงานห้องสมุดของอนุอาคารและสนับสนุนให้ห้องสมุดอนุอาคารแห่งประเทศไทยเข้าร่วมในกิจกรรมของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย เพื่อพัฒนาความรู้วิชาชีพให้ก้าวหน้าทันโลก อันเป็นพื้นฐานในการพัฒนาระบบงานของห้องสมุดให้มีประสิทธิภาพและทันสมัย ดังคำกล่าวของคุณกัทลีว่า

...ห้องสมุดปฏิบัติงานมาตามลำดับ โดยผู้บริหารเฉพาะอย่างยิ่งคุณป๋วย อึ้งภากรณ์ เป็นผู้เห็นการณ์ไกล ให้ความสำคัญ เอาใจใส่แนะนำ ส่งเสริม โดยมีได้ทอดทิ้งผู้รับผิดชอบ ในสมัยข้อมูลข่าวสารนี้ ก็มีความสามารถปรับปรุงงานในหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ และก้าวทันเทคโนโลยีได้อย่างน่าชม...

การบริหารบุคลากร

...สังคมที่พึงปรารถนานั้น จะต้องประกอบด้วย คุณธรรม 4 ประการคือ มีสมรรถภาพ มีเสรีภาพ มีความชอบธรรม และมีความเมตตากรุณา... (43)

ดร.ป๋วยยึดหลักการบริหารงานและบุคลากรในธนาคาร โดยใช้คุณธรรมทั้งสี่ข้างต้น กล่าวคือ พนักงานในธนาคารต้องมีสมรรถภาพสูง มีการคัดเลือกพนักงานที่มีคุณภาพภายใต้กฎเกณฑ์ที่กำหนด พนักงานจะต้องมีเสรีภาพในการทำงาน มีโอกาสแสดงความคิดเห็นสร้างสรรค์ และผู้บังคับบัญชาต้องให้ความสำคัญ ยุติธรรมและมีเมตตากรุณา ตลอดจนให้โอกาสความก้าวหน้าแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา

เทคนิคของดร.ป๋วยในการบริหารทรัพยากรบุคคลในธนาคาร ท่านเน้นความสำคัญทั้งในด้านการสร้างนักเรียนทุนธนาคาร และดูแลความเป็นอยู่ของพนักงานทุกคนเป็นอย่างดี

ในการบริหารบุคลากรดังกล่าว คุณวิจิตร สุพินิจกล่าวว่า

...หลักการสำคัญของการบริหารองค์กร คือ เท่าที่ผมได้พยายามรวบรวมจากแนวความคิดของท่าน เห็นว่าในการทำงานในองค์กรที่จะให้เกิดความเจริญในองค์กรนั้น ก็มีหลักการหรือคุณธรรมอยู่ 4 ประการด้วยกัน เป็นคุณธรรมที่มีความเป็นสากลและไม่ล้าสมัย ใช้ได้ตลอดเวลา เรื่องแรกที่ผมคิดว่า เป็นเรื่องสำคัญก็คือ การรับคนเข้าทำงานในองค์กร เป็นเรื่องที่สำคัญที่จะทำให้องค์กรนั้นมีประสิทธิภาพหรือสมรรถภาพสูงหรือไม่ จะเห็นได้ว่าในธนาคารแห่งประเทศไทยนั้น ตั้งแต่ต้นมาแล้ว การรับคนเข้าทำงานก็เลือกสรรที่คุณภาพ มีการคัดเลือกที่เข้มงวด ไม่มีระบบพวกพ้องแบบที่ปรากฏในหลายองค์กรด้วยกัน... และเพื่อให้เกิดความยึดมั่นในองค์กร ก็ต้องมีหลายสิ่งประกอบด้วยกันเหมือนกัน แต่สิ่งที่สำคัญที่ผมคิดว่าคงจะทอดทิ้งไม่ได้ในการบริหารองค์กรหรือดูแลบุคลากรนั้นก็คือ เรื่องของผลตอบแทนซึ่งต้องมีพอสมควรและเหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมที่เราทำงานอยู่...

หลักการที่สองที่สำคัญ ในเรื่องของการบริหารให้องค์กรมีความเจริญรุ่งเรือง ที่อาจารย์ป่วยท่านใช้อย่างได้ผลและเป็นตัวอย่างที่นำไปใช้กันอย่างแพร่หลายในหลายองค์กรคือ เรื่องหลักความยุติธรรมในองค์กร เพราะการที่เราจ้างพนักงานที่มีคุณภาพสูงเข้ามานั้น ถ้าเราไม่สามารถรักษาไว้ได้หรือไม่ให้ความยุติธรรมในการทำงาน ก็คงเป็นเรื่องที่ไม่ได้ประโยชน์อะไรกับองค์กร... เพราะฉะนั้นเรื่องความยุติธรรมในธนาคารเป็นเรื่องที่เรายึดถือกันมาเป็นอย่างมาก และก็เป็นสิ่งที่ท่านอาจารย์ป่วยเป็นผู้ริเริ่มและสร้างไว้ให้องค์กร ความยุติธรรมนั้นก็ในที่สุดแล้วทำให้เกิดความมั่นใจในองค์กร มั่นใจที่ผลงานของแต่ละคนจะมีส่วนช่วยในการสร้างสรรค์องค์กร แล้วทำให้มั่นใจในอนาคตด้วย

หลักที่สามที่ผมคิดว่าสำคัญคือ เรื่องของหลักเสรีภาพ การให้เสรีภาพในการทำงานกับพนักงาน จะเป็นปัจจัยที่สร้างความริเริ่มในองค์กร ทำให้นอกจากจะสร้างผลงานในเชิงวิชาการแล้ว ยังสร้างผลงานของธนาคารด้วย ทำให้ทุกคนเกิดความพอใจเพราะว่าการมีเสรีภาพในการทำงาน...

เรื่องสุดท้ายที่ผมคิดว่ามีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่าสามเรื่องแรก คือ เรื่องหลักของความมีเมตตา กรุณา เป็นเรื่องธรรมดาที่ผู้ใหญ่ต้องมีความเมตตาให้กับผู้น้อยเพื่อให้เกิดความมีเยื่อใย มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน และที่สำคัญที่สุดคือทำให้เกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน...

การสร้างนักเรียนทุน

...พบและสำรวจความเป็นไปของนักเรียนทุนของธนาคารแห่งประเทศไทยที่ไปศึกษาที่ประเทศอังกฤษ ปรากฏว่า เสา่เรียนดีและประพฤติเรียบร้อยทุกคน... นอกจากนั้น ได้พบปะนักเรียนของธนาคารชาติในอเมริกาบางคน รู้สึกว่าแต่ละคนเส้าเรียนดีและประพฤติเรียบร้อย น่าปลื้มใจ... (74)

ดร. ป่วยเป็นนักบริหารที่มองการณ์ไกล เน้นการพัฒนาบุคลากร ซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีค่าที่สุดของธนาคาร และให้ข้อคิดเสมอว่า คนที่มีความรู้ความสามารถ ไม่ว่าจะทำงานที่องค์กรใดก็ตาม ก็สามารถสร้างคุณประโยชน์ให้กับชาติบ้านเมืองได้เช่นเดียวกัน ดังนั้น เมื่อท่านเข้ารับตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย ในวันที่ 11 มิถุนายน พ.ศ. 2502 ท่านจึงพยายามปฏิบัติภาระกิจ

ต่างๆ ตามที่มุ่งมั่นให้สำเร็จตามที่ตั้งใจไว้ โดยให้มีการจัดตั้งทุนการศึกษาของ
ธนาคารแก่บุคคลภายนอกขึ้นเป็นครั้งแรก เพื่อเปิดโอกาสให้แก่บุคคลทุกระดับได้
มีโอกาสรับใช้ประเทศชาติ โดยในการประชุมคณะกรรมการธนาคารแห่งประเทศไทย
ครั้งแรกหลังจากที่ท่านเป็นผู้ว่าการ คณะกรรมการได้มีมติให้จัดตั้งทุน
เล่าเรียนของธนาคารขึ้น และเมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2503 ธนาคาร
แห่งประเทศไทยจึงเริ่มการให้ทุนแก่นักเรียนที่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษา
ตอนปลาย และสอบได้คะแนนรวมในหมวดวิชาบังคับของกระทรวงศึกษาธิการ
ไม่ต่ำกว่าอันดับที่ 50 ในปีการศึกษาที่ล่วงมาทุกปี โดยการส่งไปศึกษาที่ต่าง
ประเทศในสาขาวิชาที่ตรงกับความต้องการของธนาคาร เพื่อเพิ่มพูนความ
รู้ความสามารถ

หลังจากนั้น ธนาคารได้เพิ่มประเภทของทุนการศึกษาที่ให้แก่บุคคลภายนอก โดยพิจารณาจากผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัย หรือสถาบันการศึกษาที่เทียบเท่า และสำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าชั้นปริญญาตรีในต่างประเทศ ที่มีผลการศึกษาเป็นที่พอใจให้ได้รับทุนจากธนาคารเพื่อศึกษาต่อในต่างประเทศ และให้ทุนการศึกษาแก่ผู้สำเร็จชั้นปริญญาตรีในประเทศที่มีผลการเรียนดีเด่นเพื่อไปศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นในต่างประเทศด้วย

สำหรับพนักงานของธนาคาร ก็มีการให้ทุนการศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศแก่พนักงานที่มีศักยภาพ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ และกลับมาพัฒนาระบบงานที่ธนาคารแห่งประเทศไทย จวบจนถึงปัจจุบันนี้ ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ให้ทุนการศึกษาทุกประเภทรวมทั้งสิ้น 376 ทุน เป็นทุนการศึกษาในต่างประเทศ 263 ทุน และทุนการศึกษาภายในประเทศ 113 ทุน จากจำนวนนักเรียนทุนทั้งหมด มีนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาและกลับมาทำงานที่ธนาคารแห่งประเทศไทย รวมทั้งหมด 227 คน โดยเป็นนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศ 192 คน และเป็นนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาในประเทศ 85 คน นอกนั้นอยู่ในระหว่างกำลังศึกษา

ในการส่งนักเรียนทุนไปศึกษาต่อที่ต่างประเทศนั้น ท่านจะให้โอวาทเพื่อให้ตระหนักถึงความสำคัญในการศึกษาเพื่อกลับมารับใช้ประเทศชาติ ดังที่ คุณนพพร เรืองสกุล กล่าวไว้ว่า

...ก่อนไปศึกษาต่อในต่างประเทศ นักเรียนทุนทั้งรุ่น ซึ่งมีสองคนบ้าง สามคนบ้าง แล้วแต่ว่าจะสอบได้คะแนนถึงเกณฑ์ของธนาคารหรือไม่ ได้มีโอกาสไปลาท่านผู้ว่าการที่ห้องทำงานบนตึกวังบางขุนพรหม

ปีนั้นที่ผู้รับทุนรุ่นเดียวกันได้เข้าไปลา เรานั่งอยู่ที่โต๊ะประชุมในห้องทำงาน โดยอาจารย์ป่วยนั่งหัวโต๊ะ คิดดูแล้วก็ตื่นเต้นมาก เพราะเป็นนักศึกษาปีหนึ่งอยู่แท้ ๆ ได้ไปนั่งโต๊ะเดียวกับผู้ว่าการ อยู่ในมหาวิทยาลัย อย่างว่าแต่นั่งโต๊ะเดียวกันกับอาจารย์เลย ยืนเสมอกันยังไม่ได้เลย ถ้าอาจารย์นั่งเก้าอี้ เราก็คุกเข่า ถ้าอาจารย์ยืน เราก็ย่อ นี่คือธรรมเนียมตอนนั้น

ผู้ว่าการให้โอวาทหลายเรื่อง ใครจำอะไรได้บ้างไม่ทราบ ที่ดิฉันจำได้ก็คือ

...ธนาคารส่งนักเรียนทุนไปนี้ ต้องการให้กลับมาทำงานนะ ไม่ได้ต้องการได้เงินคืน แม้ว่าตามสัญญาจะให้ใช้ทุนคืนได้ก็ตาม ธนาคารไม่ได้

ต้องการเงินคืนพร้อมดอกเบี้ย เพราะว่าเงินนั้นมีอยู่แล้ว อยากได้คนมาทำงาน...
...ให้นึกไว้เสมอว่า เงินที่ส่งไปเรียนหนังสือนี้ เป็นเงินของชาติ เป็น
ของชานาชาชาติด้วย ทุกคนทั้งชาติเขาช่วยกันส่งคุณไปเรียน ขอให้เรียนให้
ดีแล้วกลับมาใช้คืนเขา ด้วยการทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม...

ดร.ป่วยเป็นบุคคลที่ได้วางแนวทางในการบริหารทรัพยากรบุคคล
เพื่อสร้างสรรคบุคคลากรที่มีศักยภาพให้แก่ธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งแสดงไว้
อย่างชัดเจนในคำกล่าวของคุณวิจิตร สุพินิจ ในวิดิทัศน์ ที่นำเสนอประกอบใน
รายการโทรทัศน์ สู่ศตวรรษใหม่ เรื่อง "ดร.ป่วย อึ้งภากรณ์ : บนเส้นทาง
ทรัพยากรมนุษย์" ดังนี้

นโยบายหลักของท่านก็คือ อยากสร้างทรัพยากรบุคคลให้ธนาคารแห่ง
ประเทศไทยเพราะว่า อำนาจหรือความมีศักดิ์ศรีของธนาคารแห่งประเทศไทย
ในฐานะธนาคารกลางของประเทศนั้น ขึ้นอยู่กับความเป็นเลิศทางวิชาการของ
บุคลากร เพราะฉะนั้นท่านอาจารย์ป่วยจึงได้เริ่มโครงการนักเรียนทุนตั้งแต่ปี
แรกที่ท่านเข้ามาเป็นผู้ว่าการใหม่มา ถือว่าเป็นนโยบายที่เป็นความตั้งใจที่สุดของ
ท่านในการที่จะสร้างขีดความสามารถของธนาคารแห่งประเทศไทยที่จะช่วย
ดูแลเศรษฐกิจของประเทศ ให้มีความเป็นเลิศทางวิชาการ มีความสามารถที่จะ
ยอมรับกันต่อไปในอนาคตข้างหน้า...

แม้ว่า ดร.ป่วยจะสำเร็จการศึกษาจากประเทศอังกฤษ ท่านก็ไม่ได้
เน้นการให้ทุนการศึกษาแก่นักเรียนหรือพนักงานเพื่อไปศึกษาเฉพาะประเทศ
อังกฤษเท่านั้น แต่นโยบายการให้ทุนของธนาคาร จะกระจายไปในหลายประเทศ
ดังคำกล่าวของคุณกรองทอง ชูติมา ว่า

...ในการส่งไปเรียนต่างประเทศนั้น มิได้เลือกส่งไปแต่อังกฤษแต่ให้ไป
หลายา ประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น สวีเดน ฝรั่งเศส เนเธอร์แลนด์
เคยเรียนถามท่านว่าทำไมจึงส่งกระจายไปเช่นนี้ ท่านชี้แจงว่าไม่ยอมให้มองสิ่ง
ใดไปข้างเดียว แต่เอาความหลากหลายของวิชาการและประสบการณ์นี้มาช่วย
กันประคองบ้านเมืองไปในทางที่ถูกที่ควรมากที่สุด เพราะในระยะนั้นมีผู้รู้ด้าน
เศรษฐกิจการเงินเกิดขึ้นในหลายประเทศ...

ทั้งนี้ ในการส่งนักเรียนทุนไปเรียนในประเทศต่างา นั้น ท่านได้เลือก
ประเทศที่จะส่งไปเรียนอย่างมีเหตุผล ดังคำกล่าวของคุณนพร เรื่องสกุล ว่า

...ในแต่ละทวีป การเลือกประเทศก็มีความหมาย เช่น ต้องการให้ไปเรียน วิชาเศรษฐศาสตร์กับศาสตราจารย์ท่านหนึ่งที่ประเทศเนเธอร์แลนด์ ซึ่งเป็นนัก เศรษฐศาสตร์รางวัลโนเบลคนแรกของโลก ต้องการให้ไปเรียนที่ประเทศสวีเดน เพราะมี สำนักหนึ่งที่เป็นแนวคิดสำคัญของเศรษฐศาสตร์ในเวลานั้น ให้ไปประเทศญี่ปุ่น เพราะ เป็นประเทศคู่ค้าที่สำคัญของไทย และคงมีความสำคัญยิ่งขึ้น ให้ไปประเทศสหรัฐอเมริกา เพราะเป็นแหล่งความคิดใหม่่า ของโลก ฯลฯ ...

ดร.ป่วยได้สังเกตเห็นความสำคัญในการพัฒนาพนักงานไม่ใช่แต่เฉพาะ ในสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์เท่านั้น ท่านได้ให้ความสำคัญในสาขาวิชาทุกา ด้านที่ เป็นงานของธนาคาร ดังคำกล่าวของคุณกัทลี สมบัติศิริ ดังนี้

...ธนาคารได้เริ่มโครงการให้พนักงานไปศึกษาในต่างประเทศ โดยได้รับ เงินเดือนตามปกติ เพียงแต่ทำสัญญาว่าจะกลับมาปฏิบัติงานในหน้าที่ หากผิด สัญญา ผู้รับรองจะต้องชดใช้เงินให้ธนาคาร โครงการนี้ช่วยให้พนักงานใน ตำแหน่งหัวหน้าหน่วยลงมาถึงนายเวรและรองนายเวร (ชั้นโทและชั้นตรี) มี โอกาสได้ปรับปรุงตนเองนำความรู้และประสบการณ์มาปรับปรุงงานธนาคารด้วย ผู้รับผิดชอบงานห้องสมุดก็ได้รับพิจารณาให้ไปศึกษาวิชาห้องสมุด ซึ่งขณะนั้นที่ อังกฤษ เรียกว่า Librarian ship พร้อมกับทำงานเพื่อประสบการณ์ด้วย ตลอด เวลาที่ไปศึกษาและทำงาน คุณป่วยซึ่งเป็นผู้บริหารชั้นสูง ได้กรุณาเขียน หนังสือแนะนำตัว เพื่อให้ไปพบบุคคลที่ท่านรู้จักคุ้นเคย ทั้งในวงการศึกษาและ แม้บุคคลในครอบครัวของท่าน นับเป็นความกรุณา ยิ่ง ยากที่จะลืม...

ดร.ป่วยได้ให้ความสนใจเอาใจใส่นักเรียนทุนของธนาคารอย่างต่อเนื่อง โดยแวะไปเยี่ยมเยียนนักเรียนทุนเหล่านี้ทุกครั้งที่มีโอกาส เพื่อให้กำลังใจและคำ แนะนำ อันมีคุณประโยชน์แก่นักเรียนผู้ซึ่งเล่าเรียนในต่างแดน และเมื่อสำเร็จการ ศึกษากลับมาปฏิบัติงานแล้ว นักเรียนทุนจะได้รับการพัฒนาให้มีประสบการณ์ใน การทำงานหลายๆ ด้าน ตามระบบการเวียนงาน ซึ่งคุณนภาพร เรืองสกุล ได้ กล่าวถึงเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า

...คำตอบของ ดร.ป่วย ในฐานะผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยใน เวลานั้นก็คือ

...การเรียนเป็นการได้รับความรู้ทางทฤษฎี แต่ว่าการทำงานเป็นการได้ ประสบการณ์ คนที่มีความสามารถพอๆ กัน ถ้าทำงานเร็ว ก็ชดเชยได้กับคนที่ เริ่มงานช้าเพราะเรียนนาน ทางธนาคารจะต้องดูให้คนสองคนนี้ได้เปรียบ

เสียเปรียบกันมากนักในเรื่องเงินเดือนหรือตำแหน่งงาน...

ท่านได้พูดต่อมาร่ว่า กำลังคิดว่า เมื่อนักเรียนทุกคนกลับไปทำงานจะให้เรียนไปทำงานกับฝ่ายงานต่างๆ เพื่อประโยชน์หลายประการคือ เพื่อให้ผู้ใหญ่หลายๆ ฝ่ายได้รู้จัก และเพื่อพนักงานเองก็จะได้มีโอกาสเห็นงานต่างๆ ในอนาคตระหว่างนั้นก็จะมีประสบการณ์ผลงานเพื่อตีราคาออกมาว่า ควรจะได้เงินเดือนเท่าใด...

สวัสดิการพนักงาน

...กล่าวถึงสวัสดิภาพของพนักงานอนาคต กระผมคงจะกล่าวไม่ผิดถ้าจะเสนอว่า นโยบายของธนาคารตั้งแต่แรกเริ่มมาจนถึงทุกวันนี้ ได้ยึดมั่นอยู่ในหลักการที่จะให้บำเหน็จแก่พนักงานอย่างเพียงพอแก่การครองชีพตามฐานานุกรมระบบสวัสดิการของธนาคารแห่งประเทศไทยได้เป็นไปด้วยเจตจำนงที่จะให้พนักงานมีความมั่นคงในอนาคต แต่ก็พยายามให้เป็นไปโดยรัดกุม ไม่หย่อนจนเสียหลักการ... ต้องการให้ประโยชน์ส่วนรวมของพนักงานมีความยั่งยืนสถาพร สมกับคุณความดีที่พนักงานทั้งหลายได้อุทิศแต่ธนาคารเป็นการตอบแทนกัน (85)

นอกจากการสร้างทรัพยากรบุคคล อันเป็นพื้นฐานสำคัญ สำหรับการดำเนินงาน โดยการส่งเสริมให้ทุนแก่พนักงานและบุคคลภายนอกศึกษาต่อในต่างประเทศ เพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ และนำมาพัฒนางานภายในธนาคารแล้ว ดร.ป๋วยได้เน้นการสร้างขวัญและกำลังใจ อันเป็นแรงจูงใจในการทำงานของพนักงาน ที่จะ

ก่อให้เกิดความมั่นใจในเรื่องของความมั่นคงในหน้าที่การงาน เพื่อสร้างบรรยากาศของการทำงานเป็นไปด้วยความสุข สะดวก สบาย และสนุกสนานกับการทำงาน เพื่อเป็นสิ่งกระตุ้นให้พนักงานทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ดังคำกล่าวของดร.ป๋วย ในที่ประชุมคณะกรรมการธนาคารแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ 29 ธันวาคม พ.ศ. 2496 ดังนี้

...เราจะต้องทำให้ *internal organization* ของเราให้มั่นคง *internal organization* จะทำให้มั่นคงได้ควรจะให้พนักงานได้รับความมั่นคง ผมจึงได้จับเรื่องระเบียบการต่างๆ นำมาเสนอและได้รับความเห็นชอบและท่านกรรมการก็ได้ผ่านไปบ้างบางเรื่อง ตลอดจนเรื่องบำเหน็จบำนาญก็ขอฝากไว้ เพราะเป็นของที่สำคัญ ระเบียบอื่นๆ เช่น ระเบียบการบรรจุ การแต่งตั้งพนักงาน ก็เห็นว่าจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงให้ดีขึ้น ตลอดจนการสะสมเงินหรือโบนัส เงินผลประโยชน์อะไรต่างๆ ถ้าเราเปลี่ยนให้มีความมั่นคงแล้ว ก็จำเป็นต้องพิจารณาถึงโบนัสด้วย... [113]

นอกจากนี้ ท่านได้สร้างความเป็นกันเองกับพนักงานทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารระดับสูงหรือพนักงานชั้นผู้น้อย ซึ่งสร้างความเชื่อมั่นและศรัทธาให้กับพนักงานทุกคนสามารถแลกเปลี่ยนความรู้และทัศนคติ ตลอดจนปรึกษาหารือถึงปัญหาต่างๆ ทั้งเรื่องงานและเรื่องส่วนตัว ข้อเท็จจริงในเรื่องนี้แสดงอยู่ในบันทึกภายในธนาคารของดร.ป๋วยดังนี้

...อาจารย์ป่วยได้เปลี่ยนแปลงวิธีการรับคนจากเดิมที่รับเข้าโดยอาศัยความรู้จกกับผู้ใหญ่ของธนาคาร เพราะเดิมนักจะคำนึงอยู่เสมอว่า คนที่ทำงานในแบงก์กลางต้องมีคุณสมบัติที่สำคัญที่สุดคือความซื่อสัตย์สุจริต ในเรื่องของความรู้เป็นสิ่งที่ยอมรับได้ ดังนั้น บุคคลที่ดีมีตระกูลและเป็นที่รู้จักของผู้ใหญ่ก็จะได้เข้ามาทำงาน นั่นคือ คนที่ผู้ใหญ่ recommend เข้ามาก็จะได้ทำงานในแบงก์ชาติ ซึ่งก็เป็นอย่างนี้เรื่อยมา ซึ่งจะมองว่าผิดก็ไม่ใช่เพราะมันก็มีเหตุผล แต่เมื่ออาจารย์ป่วยเข้ามาก็ให้เปลี่ยนการรับสมัครพนักงานโดยการสอบแข่งขันเป็นครั้งแรกและทำแบบนั้นเรื่อยมาจนทุกวันนี้...เพราะเป็นสิ่งที่ยุติธรรมที่สุดและเป็นการเปิดโอกาสให้คนที่มาจากครอบครัวที่ยากจนแต่เรียนดีได้มีโอกาสเข้ามาทำงาน ซึ่งนับเป็นคุณสมบัติที่สำคัญอย่างหนึ่งของอาจารย์ป่วยคือมักจะนึกถึงคนที่ด้อยโอกาสเสมอ หลักของอาจารย์ป่วยอย่างหนึ่งคือต้องให้โอกาสกับคนซึ่งมีความสามารถในการเรียนรู้แต่ฐานะทางบ้านไม่อำนวยนั้นก็สามารรถจะเติบโตได้...

จะเห็นได้ว่าดร.ป่วยเป็นผู้นำและนักบริหาร ที่พัฒนาองค์กรและสร้างสรรค์ทรัพยากรบุคคลของธนาคารให้เป็นผู้ที่มีองค์ความรู้ จริยธรรม และความซื่อสัตย์ อันเป็นคุณลักษณะเฉพาะของพนักงานธนาคารแห่งประเทศไทย เพื่อการสร้าง ความเชื่อถือและความไว้วางใจให้เป็นที่ประจักษ์แก่บุคคลอื่น ดังคำกล่าวของคุณไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม ว่า

...อาจารย์ป่วยเป็นนักบริหารที่สร้างคน สร้างระบบ มีวิสัยทัศน์ขององค์กรไปสู่ความเจริญก้าวหน้าได้อย่างรวดเร็ว ได้อย่างดีมาก และคนที่เกี่ยวข้องรู้สึกมีกำลังใจ มีพลังที่จะทำงานกัน อาจารย์ป่วยสร้างคนขึ้นมาก ทั้งที่แบงก์ชาติ ที่ธรรมศาสตร์ และที่สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง นอกจากนั้น อาจารย์ป่วยก็ยังเป็นคนที่น่านับถือ ที่ดึงดูด ที่เป็นกำลังใจให้คนอื่น ในฐานะบุคคล ใครที่ใกล้ชิด ใครที่เกี่ยวข้อง จะรู้สึกถึงความอบอุ่น ความจริงใจ ความมุ่งมั่นที่จะช่วยเหลือ ความเอาใจใส่ต่างๆ อาจารย์ป่วยจะมีมาก ฉะนั้นไม่ว่าจะเป็นนักบริหาร สังคม คือดูแลสังคมโดยรวม นักบริหารองค์กรหรือการเป็นบุคคลคนหนึ่ง อาจารย์ป่วยก็เป็นตัวอย่างที่ประเสริฐ...

ภาพโดย คุณศุขเล็ก จรรย์วางษ์
นักเรียนทุน อติตพนักงานธนาคารแห่งประเทศไทย

บทสรุป

คุณูปการแก่แผ่นดินของ ดร.ป๋วยนั้นมิมากมายจนกล่าวได้ว่า ความจริง ความงาม และความดี ที่ท่านยึดเป็นหลักธรรมของท่านนั้น แท้แล้วคือความเป็น ตัวตนของท่านอย่างยากจะหาใครเทียบ

ตลอดเวลากว่า 20 ปีที่ดร.ป๋วยทำงานที่ธนาคารแห่งประเทศไทยได้มีส่วนสำคัญ และเป็นผู้สร้างสรรค์ให้ธนาคารแห่งประเทศไทยมีภาพลักษณ์ที่งดงาม ในฐานะเป็นหน่วยงานที่เป็นเลิศทางวิชาการและจริยธรรม และมีความเป็นอิสระไม่เกี่ยวข้องกับการเมืองใด ๆ จนเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป

ในฐานะผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย ดร.ป๋วยได้มีบทบาทสำคัญในการดำเนินการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจซึ่งเกิดขึ้นภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง จนเป็นผลให้ภาวะเศรษฐกิจฟื้นตัวจากภัยพิบัติแห่งสงครามอย่างรวดเร็ว ดร.ป๋วยได้นำหลักวิชาเศรษฐศาสตร์มาใช้ในการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจต่างๆ ซึ่งช่วยให้การบริหารเศรษฐกิจของประเทศมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และได้วางแนวนโยบายในการพัฒนาประเทศเพื่อสร้างความเจริญเติบโตอย่างมีเสถียรภาพและมีความเป็นธรรมในการกระจายรายได้ โดยการส่งเสริมให้มีการพัฒนาภาคเกษตรกรรมให้เติบโตสอดคล้องกับภาคอุตสาหกรรม และให้ภาคชนบทมีความเจริญทัดเทียมกับตัวเมือง ตลอดจนส่งเสริมการลงทุนซึ่งมีผลอย่างมีนัยสำคัญต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

ดร.ป๋วยมีบทบาทในการจัดวางระบบการธนาคารกลาง โดยการนำเทคนิคของนโยบายการเงินต่าง ๆ มาใช้ ส่งผลให้ประเทศไทยมีความพร้อมในการกำหนดค่าเสมอภาคของเงินบาทได้ตามข้อกำหนดของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ การดำเนินนโยบายการเงินที่เหมาะสมดังกล่าว ทำให้ภาวะเศรษฐกิจเจริญเติบโตอย่างมีเสถียรภาพ ค่าเงินบาทมีความมั่นคง และฐานะเงินสำรองระหว่างประเทศเพิ่มสูงขึ้นมาก

ดร.ป๋วยได้ริเริ่มใช้มาตรการทันสมัยเป็นสากล ปรับปรุงระบบการเงินการธนาคาร ให้อยู่ภายใต้กรอบแบบแผนที่มั่นคงมีระเบียบ ซึ่งท่านได้มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างระบบการธนาคารพาณิชย์ให้มีฐานะมั่นคงและเป็นที่เชื่อถือของประชาชน โดยได้มีการร่างพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 ซึ่งให้อำนาจธนาคารแห่งประเทศไทยในการควบคุมธนาคารพาณิชย์มากขึ้น

ทั้งนี้ในการควบคุมดูแลให้ธนาคารพาณิชย์ดำเนินการให้เป็นไปตามกฎข้อบังคับ
เหล่านี้ ท่านได้ใช้เหตุผลและวาทศิลป์จูงใจให้ธนาคารพาณิชย์ปฏิบัติตาม

นอกจากผลงานทางด้านการเงินแล้ว ดร.ป๋วยยังเป็นผู้มีบทบาทในด้าน
การคลังคือ ท่านมีส่วนสำคัญในการผลักดันให้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติ
วิธีการงบประมาณ พ.ศ. 2502 และวางกรอบในการก่อหนี้ต่างประเทศ ในด้าน
การพัฒนา ท่านเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติ 2 ฉบับแรก ซึ่งเป็นรากฐานการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
ตราบเท่าทุกวันนี้

ในด้านความสัมพันธ์กับต่างประเทศ ดร.ป๋วยเป็นผู้ริเริ่มให้มีการรวม
กลุ่มของธนาคารกลางในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ และผลักดันจนมีการจัดตั้ง
ธนาคารกลางแห่งประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (South-East Asia Central
Banks หรือ SEACEN) เพื่อประสานความร่วมมือเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ
การเงินของประเทศในภูมิภาคจนนำไปสู่การจัดตั้ง SEACEN Research and
Training Center ในระยะต่อมา

ในด้านการพัฒนาระบบงานภายในธนาคารแห่งประเทศไทย ดร.ป๋วยผู้มี
วิสัยทัศน์กว้างไกลได้ปรับปรุงขยายส่วนงานทั้งในสำนักงานใหญ่และสาขาในภูมิภาค
รวมทั้งก่อตั้งโรงพิมพ์ธนบัตร ท่านได้บริหารงานในธนาคารอย่างมีคุณธรรม
สร้างนักเรียนทุนธนาคาร และปรับปรุงหลักเกณฑ์ด้านการพนักงานและ
สวัสดิการเพื่อดูแลทรัพยากรบุคคลในธนาคารให้มีประสิทธิภาพและได้รับความ
เป็นธรรม

ธนาคารแห่งประเทศไทยภายใต้การบริหารของดร.ป๋วย จึงได้ทำหน้าที่
ของธนาคารกลางอย่างสมบูรณ์ โดยมีบทบาทสำคัญเบื้องหลังความสำเร็จของ
ประเทศไทยในการพัฒนาเศรษฐกิจควบคู่ไปกับการรักษาเสถียรภาพทางการเงิน
และเมื่อผนวกกับการบริหารกิจการธนาคารที่เป็นไปในเชิงสร้างสรรค์ และมี
ประสิทธิภาพของดร.ป๋วยด้วยแล้ว ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงเป็นสถาบันที่มีชื่อ
เสียงเป็นที่ยอมรับของนานาประเทศ

แม้ดร.ป๋วยจะถึงแก่อนิจกรรมไปแล้ว คุณงามความดีและผลงานที่ท่านได้
รังสรรค์ไว้ยังคงปรากฏเป็นที่กล่าวขานตราบเท่าทุกวันนี้

พฤษภกาสร	อีกฤษฎอรอันปลดปลง
โททนต์เสนงคง	สำคัญหมายในกายมี
นรชาติวางวาย	มลายสิ้นทั้งอินทรีย์
สถิตทั่วแต่ชั่วดี	ประดับไว้ในโลกา

ประวัติศาสตราจารย์ ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์

เกิด วันที่ 9 มีนาคม พ.ศ. 2459

การศึกษา

- พ.ศ. 2476 สำเร็จมัธยมศึกษาจากโรงเรียนอัสสัมชัญ พระนคร
- พ.ศ. 2480 ธรรมศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง
- พ.ศ. 2484 ปริญญาตรีทางเศรษฐศาสตร์ เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง London School of Economics มหาวิทยาลัยลอนดอน ประเทศอังกฤษ
- พ.ศ. 2492 ปริญญาเอกทางเศรษฐศาสตร์ London School of Economics มหาวิทยาลัยลอนดอน

ตำแหน่งงานประจำ

- พ.ศ.2476 - 2480 ครูโรงเรียนอัสสัมชัญ พระนคร
- พ.ศ.2480 - 2481 ล่ามภาษาฝรั่งเศส มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์ และการเมือง
- พ.ศ.2485 - 2488 รับราชการในกองทัพแห่งสหราชอาณาจักร เพื่อทำงานให้ขบวนการเสรีไทย
- พ.ศ.2492 - 2499 เศรษฐกร ประจำกระทรวงการคลัง
ผู้ชำนาญการคลัง กรมบัญชีกลาง
ผู้เชี่ยวชาญการคลัง กระทรวงการคลัง
- พ.ศ.2496 รองผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย (ดำรงตำแหน่ง อยู่ 7 เดือน)
- พ.ศ.2499 - 2502 ที่ปรึกษาเศรษฐกิจการคลัง ประจำสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงลอนดอน

- พ.ศ.2502 - 2504 ผู้อำนวยการสำนักงบประมาณ
- พ.ศ.2502 - 2514 ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย
- พ.ศ.2505 - 2510 ผู้อำนวยการสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง
- พ.ศ.2507 - 2515 คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- พ.ศ.2510 - 2515 ที่ปรึกษากระทรวงการคลัง
- พ.ศ.2513 - 2514 ศาสตราจารย์พิเศษที่ Woodrow Wilson School,
Princeton University สหรัฐอเมริกา
- พ.ศ.2514 - 2516 ศาสตราจารย์พิเศษที่ University College (ต่อมา
เปลี่ยนชื่อเป็น Wolfson College), Cambridge
University ประเทศอังกฤษ
- พ.ศ.2516 - 2518 สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ
- พ.ศ.2517 - 2518 ประธานคณะที่ปรึกษาฝ่ายเศรษฐกิจของนายกรัฐมนตรี
- พ.ศ.2518 - 2519 อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ตำแหน่งอื่นๆ ที่สำคัญ

1. กรรมการ คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
2. กรรมการบริหาร คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
3. กรรมการบริหาร ธนาคารแห่งประเทศไทย
4. ประธานกรรมการ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร
5. ประธานกรรมการ มูลนิธิโกลด์คิมทอง
6. ประธานกรรมการ มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์
7. นายกสมาคมเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทย
8. นายกสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย
9. ประธานโครงการบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

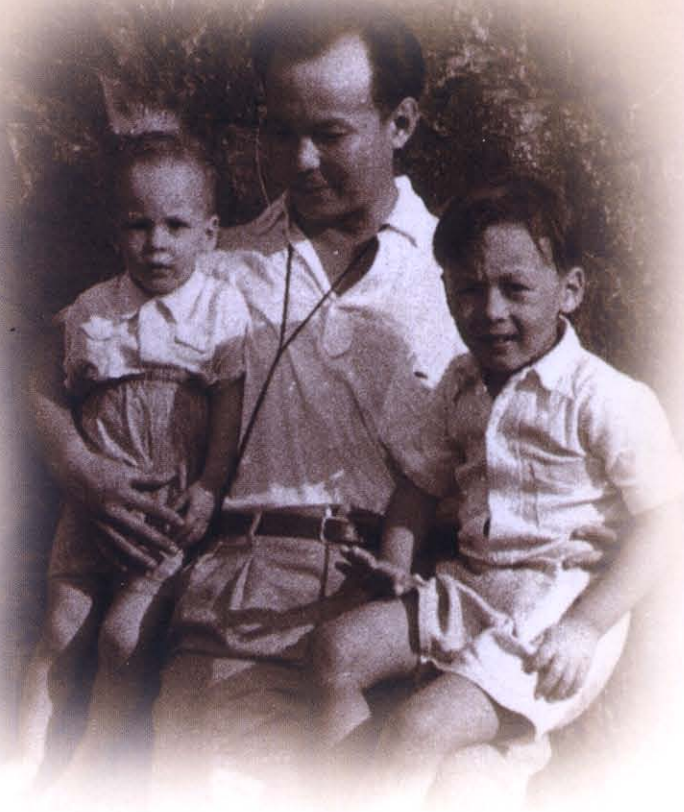
10. ผู้อำนวยการโครงการพัฒนาชนบทสมบูรณ์แบบระหว่างมหาวิทยาลัยลุ่มแม่น้ำแม่กลอง
11. ผู้แทนถาวรไทย และรองประธานคณะมนตรีที่บุกระหว่างประเทศ (International Tin Council)
12. ผู้ว่าการกิตติมศักดิ์ International Development Research Centre (IDRC) นครออตตาวา ประเทศแคนาดา
13. กรรมการ Board of Trustee, International Council for Educational Development นครนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา
14. กรรมการ Board of Trustee, East-West Center มหาวิทยาลัยฮาวาย สหรัฐอเมริกา
15. กรรมการ Board of Trustee, International Food Policy Research, กรุงวอชิงตัน สหรัฐอเมริกา
16. กรรมการ Board of Trustee, Asian Institute of Technology กรุงเทพฯ
17. ผู้ว่าการ Asian Institute of Management กรุงมะนิลา ประเทศฟิลิปปินส์

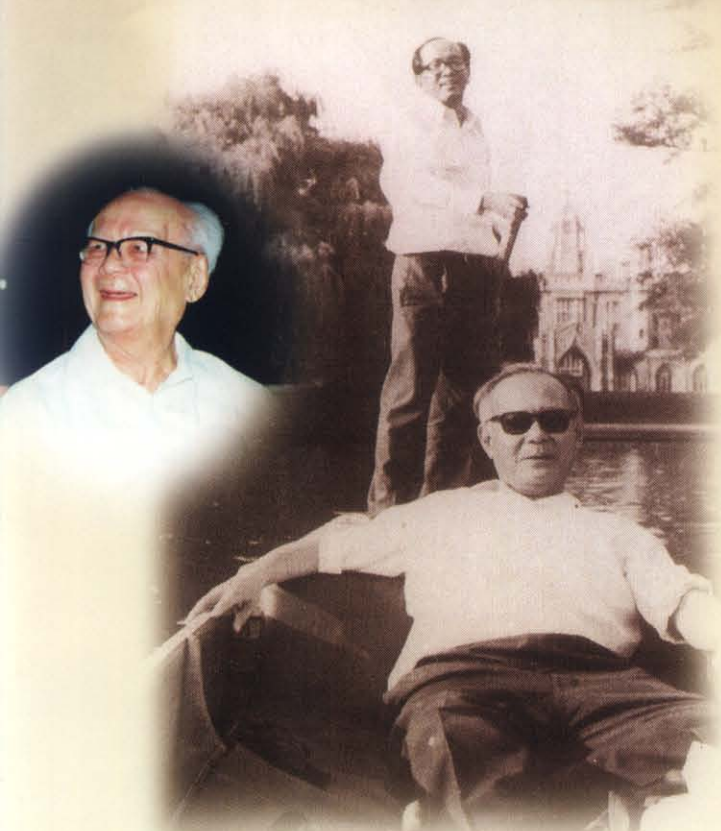
เกียรติประวัติทั่วไป

1. นายพันตรีแห่งกองทัพอังกฤษ พ.ศ. 2488
2. ศาสตราจารย์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
3. รางวัลแม็กไซไซ สาขาบริการสาธารณะ ประจำปี 2508
4. สมาชิกกิตติมศักดิ์ London School of Economics and Politics มหาวิทยาลัยลอนดอน พ.ศ. 2511
5. สมาชิกกิตติมศักดิ์ สยามสมาคม พ.ศ. 2514
6. ดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ Doctor of Letter มหาวิทยาลัยลิงคอล์น พ.ศ. 2517
7. ธรรมศาสตราจารย์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2530
8. บุคคลแห่งสันติภาพไทย พ.ศ. 2538

เครื่องราชอิสริยาภรณ์

1. Member of the British Empire (M.B.E.) พ.ศ. 2489
2. จัตุรตยาภรณ์ช้างเผือก พ.ศ. 2493
3. ตริตยาภรณ์ช้างเผือก พ.ศ. 2495
4. ทวีติยาภรณ์มงกุฎไทย พ.ศ. 2496
5. ทวีติยาภรณ์ช้างเผือก พ.ศ. 2497
6. ประถมาภรณ์มงกุฎไทย พ.ศ. 2500
7. ประถมาภรณ์ช้างเผือก พ.ศ. 2502
8. ทุตยจุลจอมเกล้า พ.ศ. 2504
9. มหาวิริยมงกุฎไทย พ.ศ. 2505
10. มหาปรมาภรณ์ช้างเผือก พ.ศ. 2507
11. ทุตยจุลจอมเกล้าวิเศษ พ.ศ. 2508

ศาสตราจารย์ ดร. วิจิตร อรรถกมล

ความดีงามที่จงรักภักดี ในคุณธรรมทรงจำ
สานต่ออุดมการณ์สู่ชนรุ่นหลัง

รายการอ้างอิง

หนังสือและบทความในหนังสือ

1. **กุชายชาญชาติเชื้อชาติรี : รวมบทกลอนของ ป้าย อึ้งภากรณ์.** รวบรวมโดย ธีัญญา พลอนันต์ และ สุวรรณ มูลทองสงค์. กรุงเทพฯ : มุลินธิโกมลคิมทอง, 2532.
2. **คิดถึงคนไกลบ้าน :** กรุงเทพฯ : มุลินธิโกมลคิมทอง, 2531
3. **72 ปี อาจารย์ป้าย.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531.
4. **ช่วงหนึ่งของกาลเวลา ป้าย อึ้งภากรณ์.** กรุงเทพฯ : สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร องค์การนักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คณะกรรมการนักศึกษา คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมุลินธิโกมลคิมทอง, 2528.
5. **ธงชัย สันติวงษ์. อาจารย์ป้าย คุณครูนักบริหาร.** กรุงเทพฯ : ดอกหญ้า, 2530.
6. **ธนาคารแห่งประเทศไทย. ที่ระลึกในการเปิดอาคารสำนักงานใหญ่ธนาคารแห่งประเทศไทย 12 กรกฎาคม 2525.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บริษัทรุ่งศิลป์การพิมพ์ (1977) จำกัด, 2525.
7. _____. **สำนักผู้ว่าราชการ. บทบาทและหน้าที่ของธนาคารแห่งประเทศไทย.** 2533.
8. _____. **วังบางขุนพรหม.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บริษัทอัมรินทร์พรินต์ติ้งกรุ๊ป จำกัด, 2535.
9. _____. **หนังสือที่ระลึกครบรอบ 30 ปี ประวัติและการดำเนินงานของธนาคารแห่งประเทศไทย.** กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิวิพร, 2515.
10. _____. **50 ปี ธนาคารแห่งประเทศไทย 2485-2535.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บริษัทมรินทร์พรินต์ติ้งกรุ๊ป จำกัด, 2535.
11. _____. **ทอสมุดและศูนย์สารนิเทศ. ประวัติสำนักงานของธนาคารแห่งประเทศไทย พ.ศ.2485-2528.** 2530. (อัตสำเนา)

12. นกพร เรื่องสกุล ชัยวัฒน์ วิบูลย์สวัสดิ์ ดวงมณี วงศ์ประทีป, บรรณาธิการ
นักเรียนทุนธนาคารแห่งประเทศไทย. **แต่อาจารย์ป่วย : รวมบทความ
การเงินการธนาคารและการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจของประเทศ.**
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
13. ป่วย อึ้งภากรณ์. "ความรับผิดชอบทางจริยธรรมเป็นความจำเป็นในการ
พัฒนาประเทศ" ใน **เศรษฐกิจทศวรรษ : รวมข้อคิดข้อเขียนทาง
เศรษฐศาสตร์ของป่วย อึ้งภากรณ์.** กรุงเทพฯ : สมาคมเศรษฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2523.
14. _____. "จดหมายถึงคุณนงนาท สนิทสุวรรณ" ใน **อนุสรณ์นาย
ประทีป สนิทสุวรรณ.** กรุงเทพฯ : รุ่งศิลป์การพิมพ์, 2524.
15. _____. "จุดมุ่งหมายในการพัฒนาชนบท" ใน **เศรษฐกิจทศวรรษ :
รวมข้อคิดข้อเขียนทางเศรษฐศาสตร์ของป่วย อึ้งภากรณ์.** กรุงเทพฯ
: สมาคมเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2523.
16. _____. "จรรยานักเรียน" ใน **อนุสรณ์เศรษฐศาสตร์.**
17. _____. "ดร.ป่วย พุด." ใน **เสียชีวิตอย่าเสียสิ้น.** พิมพ์ครั้งที่ 1.
พระนคร : เคล็ดไทย, 2517.
18. _____. "จุดมุ่งหมายในการพัฒนาชนบท" ใน **ศาสนธรรมกับการ
พัฒนา** บรรณาธิการโดยพระดุษฎี เมธังกุโร และคนอื่น ๆ. กรุงเทพฯ :
มูลนิธิ โคมลตีมทอง, 2530.
19. _____. "ธรรมะ" ใน **ศาสนธรรมกับการพัฒนา** บรรณาธิการ
โดยพระดุษฎี เมธังกุโร และคนอื่น ๆ. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโคมลตีมทอง,
2530.
20. _____. "นักเรียนเศรษฐศาสตร์ไปเรียนอะไร? ได้อะไร?" ใน
**เศรษฐกิจทศวรรษ : รวมข้อคิดข้อเขียนทางเศรษฐศาสตร์ของป่วย
อึ้งภากรณ์.** กรุงเทพฯ : สมาคมเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, 2523.

21. ป่วย อึ้งภากรณ์. **ประสบการณ์และข้อคิดคนหนุ่มสาว**. กรุงเทพฯ : มุลนิธิโกมลคีมทอง, 2538.
22. _____. "มหาวิทยาลัยกับสังคมไทย" ใน **ศูนย์ศึกษา**. ปีที่ 19. เมษายน - มิถุนายน 2516.
23. _____. **สันติประชาธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 2 แก้ไขเพิ่มเติม. พระนคร : เคล็ดไทย, 2517.
24. _____. **เสียชีพอ่าเสียสิ้น**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : มุลนิธิโกมลคีมทอง, 2523.
25. _____. "อุดมคติ." ใน **อุดมคติเพื่อสังคม : รวมปาฐกถาโกมลคีมทอง 2519-2522**. กรุงเทพฯ : มุลนิธิโกมลคีมทอง, 2523.
26. _____. "เสน่ห์ จามริก และเกษม ศิริสัมพันธ์. "แนวความคิดใหม่ในการพัฒนาประเทศ." ใน **แนวความคิดใหม่ในการพัฒนาประเทศ** บรรณาธิการโดย จำลอง พันธุ์ไม้. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร, 2522.
27. _____. "Co-ordination of Monetary Policy, Fiscal Policy and Debt Management." ใน **เศรษฐกิจทฤษฎี : รวมข้อคิดข้อเขียนทางเศรษฐศาสตร์ของป่วย อึ้งภากรณ์**. กรุงเทพฯ : สมาคมเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2523.
28. _____. "Step to International Monetary Order." ใน **เศรษฐกิจทฤษฎี : รวมข้อคิดข้อเขียนทางเศรษฐศาสตร์ของป่วย อึ้งภากรณ์**. กรุงเทพฯ : สมาคมเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2523.
29. **ป่วย อึ้งภากรณ์ จากครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน**. หนังสือที่ระลึกวันบรรจุอัฐิ ดร.ป่วย อึ้งภากรณ์ วันที่ 15 สิงหาคม 2542.
30. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. **80 ปี อาจารย์ป่วย ชีวิตและงาน**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539.

31. รัชสรรดี ณะพรพันธุ์, บรรณาธิการ. **ป่วย อีภากรณ์ : ชีวิต งานและ ความหลัง**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529.
32. วิทยากร เชียงกุล. **ศึกษาบทบาทและความคิดป่วย อีภากรณ์**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์พลี, 2531.
33. สุรพล เย็นอุรา. "12 ปี 2 เดือน 4 วันในตำแหน่งผู้ว่าการ อปท." ใน **12 ปี 2 เดือน 4 วันในตำแหน่งผู้ว่าการอปท.**, หน้า 1-126. บรรณาธิการโดย พิภพ ธงไชย สมถวิล สือชาพัฒน์พร และ จูติมา คุณดีธานนท์. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2530.
34. สุลักษณ์ ศิวรักษ์. **นายป่วย อีภากรณ์ ผู้ใหญ่ที่ไม่กะล่อน**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2523.
35. อรุณช ฉายางกูร. **บทร้องเพลงไทยเดิม**. พระนคร : [มปท.], 2505.
- บทความวารสารและหนังสือพิมพ์**
36. "คำปราศรัยของผู้ว่าการในโอกาสเลี้ยงอำลา." **ธนาคารสาร** 2, 17 (17 สิงหาคม 2514) : ไม่ปรากฏเลขหน้า.
37. "ต้อนรับ." **จุลสารพระสยาม** 1, 15 (10 กันยายน 2538) : 1.
38. "ปฐมฤกษ์." **ธนาคารสาร** 1, 1 (1 สิงหาคม 2513) : 1.
39. ป่วย อีภากรณ์. "คุณภาพแห่งชีวิต ปฏิทินแห่งความหวังจากครรภ์ มารดาถึงเชิงตะกอน." **เศรษฐกิจสาร** 1 (มิถุนายน 2530) : 1-2.
40. _____. "ผู้หญิงในชีวิตของผม-แม่" **อปท.ปริทรรศน์**. ฉบับที่ 6 พ.ศ. 2515.
41. _____. "ภาวะเศรษฐกิจของไทยด้านต่างประเทศ." **รายงานเศรษฐกิจรายเดือน** 9 (พฤศจิกายน 2512) : 15-32.
42. _____. "ศีลธรรมและศาสนาในการพัฒนาชาติ" **ปาฐกถา อนุสรณ์ ชินแคลร์, ทอมป์สัน** ค.ศ. 1969.

43. ป่วย อึ้งภากรณ์. "เหลียวหลัง แลหน้า." **อปท.ปริทรรศน์**.
6 เมษายน 2519 : 100-127.
44. _____ และ บุญมา วงศ์สวรรค์. "บทสนทนา เรื่อง การปรับปรุง
แก้ไขกฎหมายวิธีการงบประมาณ." **วารสารกรมบัญชีกลาง** 1
(พฤศจิกายน 2503) : 133-141.
45. "ผู้ว่าการแถลงข่าว." **ธนาคารสาร** 2, 15 (15 กรกฎาคม 2514) :
ไม่ปรากฏเลขหน้า.
46. "ผู้ว่าการในต่างแดน." **ธนาคารสาร** 2, 1 (1 มกราคม 2514) : 1.
47. "ภาพปก." **อปท.ปริทรรศน์** 1, 2 (กันยายน 2514).
48. "ภาพปกใน." **อปท.ปริทรรศน์** 1, 1 (มิถุนายน 2514) : ไม่ปรากฏเลขหน้า.
49. "รอบรั้วธนาคาร." **พระสยาม** 10, 4 (เมษายน 2530) : 7-10.
50. "รอบรั้วธนาคาร." **พระสยาม** 14, 3 (มีนาคม 2534) : 4.
51. "รอบรั้วธนาคาร." **พระสยาม** 16, 4 (เมษายน 2536) : 2.
52. "รอบรั้วธนาคาร." **พระสยาม** 17, 4 (เมษายน 2537) : 2.
53. วิทยากร เชียงกุล. "ศึกษาบทบาทและความคิดของป่วย อึ้งภากรณ์ : บท
บาทของป่วยในฐานะข้าราชการนักวิชาชีพ." **มติชนสุดสัปดาห์** 8 (10
มกราคม 2531) : 26-27.
54. วนิตา วิรัชศิริ. "อาจารย์ป่วย : คนดีที่ยังไม่ถูกลืม." **พระสยาม** 12
(เมษายน 2532) : 38-41.
55. วันชัย ตันติวิทยาพิทักษ์. "ความจริงใจของลูกผู้ชายชื่อ ป่วย อึ้งภากรณ์."
สารคดี 12, 133 (มีนาคม 2539) : 94-118.
56. _____. "คิดถึงอาจารย์ป่วย อึ้งภากรณ์...สื่อความรู้ลึกข้ามฟ้าไกล."
สารคดี 20, 2 (ตุลาคม 2529) : 70-87.

จดหมายเหตุ

57. อนุคารแห่งประเทศไทย. หอจดหมายเหตุ. ส่วนการเลขานุการ.
การซื้อบ้านมั่งคศิลาแลกเปลี่ยนวังบางขุนพรหม. พ.ศ. 2502.
58. _____ **การเดินทางไปปฏิบัติงานที่สาขาของผู้ช่วยผู้ว่าการ**
แฟ้ม 1. พ.ศ. 2510 - 2514, 2516, 2518, 2522- 2525.
59. _____ **การรับช่วงซื้อลดตัวสัญญาใช้เงินของสมาคมชายช่างเหมา**
ไทย. พ.ศ.2518.
60. อนุคารแห่งประเทศไทย. หอจดหมายเหตุ. ส่วนการเลขานุการ.
การสอบสวนขายปอนด์สเตอร์ลิงให้สหอนุคารกรุงเทพ
แฟ้ม 1-2. พ.ศ.2496.
61. _____ **ข่าวตัดหนังสือพิมพ์.** พ.ศ.2507.
62. _____ **ข่าวตัดหนังสือพิมพ์.** พ.ศ.2512.
63. _____ **ข่าวหนังสือพิมพ์คุณป่วยลาออกจากพวก.** พ.ศ.2507.
64. _____ **คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน.** พ.ศ.2510.
65. _____ **ความเห็นเกี่ยวกับเงินตรา.** พ.ศ.2484.
66. _____ **จดหมาย.** พ.ศ.2493.
67. _____ **เจ้าหน้าที่บริษัท De Weger.** พ.ศ.2506.
68. _____ **อนุคารสาร .** พ.ศ.2513- 2514.
69. _____ **บันทึกการประชุมหัวหน้าฝ่ายและระเบียบการ**
ลาไปศึกษาต่างประเทศ. พ.ศ.2496.
70. _____ **เบ็ดเตล็ด แฟ้ม 1-2.** พ.ศ. 2495-2518.
71. _____ **เบ็ดเตล็ด (คุณป่วย).** พ.ศ. 2508.

72. ธนาคารแห่งประเทศไทย. หอจดหมายเหตุ. **ผู้แทนธนาคารแห่งประเทศไทย
ไทยในคณะกรรมการบริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย
แฟ้ม 9.** พ.ศ.2510-2516.
73. _____. หอจดหมายเหตุ. ส่วนการเลขานุการ. **ผู้แทนธนาคาร
แห่งประเทศไทยในอังกฤษ แฟ้ม 10.** พ.ศ.2500.
74. _____. **ผู้ว่าการให้สัมภพณและแกลงข่าว แฟ้ม 1.** พ.ศ.
2508-2513.
75. _____. **พนักงานลาไปศึกษา ณ ต่างประเทศ แฟ้ม 4.**
พ.ศ.2496.
76. _____. **รวบรวมบทความ คำปราศรัยของเจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่
ในธนาคารต่าง ๆ แฟ้ม 1-2.** พ.ศ.2510-2511.
77. _____. **ระเบียบการลาไปศึกษาต่างประเทศด้วยทุนรอนส่วนตัว
แฟ้ม 1.** พ.ศ.2495 - 2498.
78. _____. **รายงานการประชุมคณะกรรมการธนาคารแห่ง-
ประเทศไทย ครั้งที่ 6/2502.** พ.ศ.2502.
79. _____. **รายงานคณะผู้แทนในการกู้เงินธนาคารโลก.**
พ.ศ.2493.
80. ธนาคารแห่งประเทศไทย. หอจดหมายเหตุ. **เลขานุการผู้ว่าการ
(เบ็ดเตล็ด) แฟ้ม 1-8.** พ.ศ.2510-2514.
81. _____. **ส่งพนักงานไปตุงงานต่างประเทศ.** พ.ศ.2493-2496.
82. _____. **ส่วนตัวผู้ว่าการ (นายป่วย อึ้งภพภรณ์) แฟ้ม 1-3.**
พ.ศ.2502-2504.
83. _____. **ส่วนตัวผู้ว่าการป่วย แฟ้ม 2.** พ.ศ.2505-2506.
84. _____. **ส่วนตัวผู้ว่าการป่วย แฟ้ม 3.** พ.ศ.2512.

85. อนาคตแห่งประเทศไทย. **สุนทรพจน์ท่านผู้ว่าราชการ (นายป๋วย อึ๊งภากรณ์).**
พ.ศ.2506, 2510-2513.
86. _____ . ส่วนการเลขานุการ. **สุนทรพจน์ในพิธีต่างๆ ของรพท.
คำแถลงข่าวหนังสือพิมพ์.** พ.ศ.2510-2511, 2519, 2521.
87. _____ . **สุนทรพจน์ผู้ว่าราชการและพนักงาน.** พ.ศ.2503, 2505-
2506, 2513.
88. _____ . **APPOINTMENTS.** พ.ศ.2514.

สัมภาษณ์

89. กรองทอง ชูติมา. สัมภาษณ์, 20, 28 กันยายน 2 ตุลาคม 2542.
90. กำจร สติรกุล. สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2542.
91. เกรียงจิตร เหมินทร์, ม.ล. สัมภาษณ์, 23 กันยายน 2542.
92. ขวลิต ณะชานนท์. สัมภาษณ์, 17, 20 กันยายน 2542.
93. ชาญ วงศ์สาทร. สัมภาษณ์, 2538.
94. ณรงค์ชัย อัครเศรณี. สัมภาษณ์, 2538.
95. ณีฎฐา มระระกานนท์. สัมภาษณ์, 4 กันยายน 2542.
95. นุกูล ประจวบเหมาะ. สัมภาษณ์, 24 กันยายน 2542.
97. ประจิตร ยศสุนทร. สัมภาษณ์, 15 กันยายน 2542.
98. ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม. สัมภาษณ์, 30 กันยายน 2542.
99. เรืองชัย มระระกานนท์. สัมภาษณ์, 4 ตุลาคม 2542.
100. วารีย์ ทะวานนท์. สัมภาษณ์, 2538, 2 ตุลาคม 2542.
101. วิจิตร สุพินิจ. สัมภาษณ์, 2538, 23 กันยายน 2542.
102. วีรพงษ์ รามางกูร. สัมภาษณ์, 2538.

103. ศิริวรรณ เจนการ. สัมภาษณ์. 29 กันยายน 2542.

104. เสนาะ อุณากุล. สัมภาษณ์. 1 ตุลาคม 2542.

เอกสารอื่น ๆ

105. กัทลี สมบัติศิริ. "ระลึกถึงอดีตผู้ว่าการป่วย." 2542. (พิมพ์ดีด)

106. เกรือจิตร เหมินทร์, ม.ล. "ไมตรีและเมตตาของอดีตผู้ว่าการป่วย
อิงภากรณ์." 2542. (พิมพ์ดีด)

107. ดวงใจ รวิปริษา. "อัจฉริยภาพในเชิงวรรณศิลป์ของ ดร.ป่วย". 2542.
(พิมพ์ดีด)

108. ดำรง วงศ์อุปราช. "แต่ท่านอาจารย์ ดร.ป่วย อิงภากรณ์". 6 สิงหาคม
2542. (พิมพ์ดีด)

109. ธนาคารแห่งประเทศไทย. "อาจารย์ป่วยกับธนาคารแห่งประเทศไทย."
เอกสารประกอบการอภิปรายเนื่องในโอกาสครบรอบ 50 ปี 24
กรกฎาคม 2535. (อัดสำเนา)

110. นวพร เรืองสกุล. "สถิตหัวแต่ชีวิต - บทความเพื่อรำลึกถึงอาจารย์ป่วย".
2542 (พิมพ์ดีด)

111. ป่วย อิงภากรณ์. " การส่งเสริมการระดมทุนเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรม."
คำอภิปรายของผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยในการประชุมอภิปราย
การแก้ปัญหาและอุปสรรคการพัฒนาประเทศทางด้านอุตสาหกรรม ณ
หอประชุมเล็ก มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 27 มีนาคม 2512. (อัด
สำเนา)

112. _____ . "บทบาทนักการเมืองกับการพัฒนาเศรษฐกิจ." เอกสาร
ประกอบการบรรยายประกอบการเรียนวิชาสัมมนาเศรษฐกิจปัจจุบัน
(2) คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 15 กุมภาพันธ์
2518. (อัดสำเนา)

113. มาลินี บางท่าไม้. "ท่านผู้ว่าการป่วย อึ้งภากรณ์กับธนาคารแห่งประเทศไทย." (ร่างเบื้องต้น) 2538. (อัดสำเนา)

114. สุรพล เย็นอุรา. "แต่นาย .. ผู้อยู่ในความทรงจำ." 2542. (พิมพ์ดีด)

แถบบันทึกเสียง

115. คำบรรยายของดร.ป่วย อึ้งภากรณ์ ที่ประเทศออสเตรเลีย.

ภาพในเล่ม

ภาพจากจดหมายเหตุ และสำนักผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย ; ภาพส่วนบุคคลของอดีตพนักงานและพนักงาน ธนาคารแห่งประเทศไทย ; สมุดภาพอาจารย์ป่วยของสมาคมเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ; ภาพจากหนังสือป่วย อึ้งภากรณ์ เหลียวหลัง แลหน้า เมื่ออายุ 60 ปี จัดพิมพ์โดยกองทุนเพื่อชนบท สำนักศูนย์บัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ; ภาพจากหนังสือแต่อาจารย์ป่วย: รวมบทความ การเงิน การธนาคารและการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจของประเทศ ; ภาพจากหนังสือป่วย อึ้งภากรณ์...ครูสุดบูชา จัดทำโดยกลุ่มอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ; ภาพจากสูจิบัตรงานเปิด หอศิลป์ พีระศรี

คณะผู้จัดทำหนังสือ

คณะที่ปรึกษา

นายชัยวัฒน์	วิบูลย์สวัสดิ์
นางสาวดวงใจ	รวิปรีชา
นางสาวกรองทอง	ชุตินา
นายไพบูลย์	วัฒน์ศิริธรรม
หม่อมหลวงเครือจิตร	เหมินทร์
นางสาวกัทลี	สมบัติศิริ
นางสาวนภาพร	เรืองสกุล
นายสุรพล	เย็นอุรา

หัวหน้าคณะทำงาน

นางสาวดวงมณี	วงศ์ประทีป
--------------	------------

คณะทำงาน

นางเบญจมาศ	ต้นตยากรณ์	นางจินดา	โชติวัฒนะกุล
นายถนนอม	บุตรเรือง	นางสุมาลี	จรัสรุ่งโรจน์
นางลักขณา	ศิริวรรณ	นายสุรจิต	รัศมีรัตน์
นายสงวน	เลิศโชคชัย	นายกอบศักดิ์	ภูตระกูล
นางสุมาลี	ดีสวัสดิ์	นางสาวนภาพร	เลขาวิวัฒนกุล
นางสาวเรวดี	ลลิตนันท์วัฒน์	นายสมภพ	เหมาะสมกุล

ผู้ช่วยจัดทำหนังสือ

นางสาวอุไรพรรณ	บริรักษ์ตั้งกุล	นางชโลทร	ชูศรี
นางสาววริศรา	มันสกุล	นางสาวพัชรี	ชิ้นอากาศร์
นางสาววรากรณ์	เกลียวสัมพันธ์		

ผู้ออกแบบปกและจัดทำรูปเล่ม

นายรุ่งทอง ยิวพันธ์

1
26 1.2.2022
L. S. L.

เทพารักษ์แห่งบูร-เทศไทย